

Knjiga mučenika

od 33. g. po. Kr. do danas

John Foxe

Kad Janje otvori peti pečat,
opazih pod žrtvenikom duše
zaklanih zbog riječi Božje i zbog
svjedočanstva koje su držali.
Oni počеше vikati svom snagom:
“Dokle ćeš, sveti i pravi Vrhovniče,
odgađati sud i osvetu naše krvi
nad stanovnicima zemlje?”

Otkrivenje 6,9-10

Ova knjiga prikazuje ispunjenje riječi našega Gospodina i povijest 'blagoslovljenih' koji su bili progonjeni, radovali se u tome i primili nagradu u nebu (Mt 5,11-12). To je plemenita evidencija dugog niza Kristovih mučenika, čijim žrtvama je on sagradio svoju crkvu. U cijeloj povijesti kršćanstva taj dio posebno nadahnjuje."

– **John MacArthur,**
pastor i učitelj u crkvi *Grace Community* i rektor
sveučilišta *The Master's College & Seminary*

"Foxova *Knjiga mučenika* spada među one knjige u kojima se nitko od nas ne želi pojaviti, ali koja bi se trebala naći u rukama svakog kršćanina i neizostavno na svakoj propovjedaonici."

– **Ray Comfort, pisac i evangelizator,**
jedan od voditelja TV emisije *The Way of the Master*
("Put Učitelja")

"Kršćani su u svakoj generaciji svjedočili o svojoj vjeri u Isusa Krista žrtvujući vlastiti život. Bilo u vrijeme Rimskoga Carstva ili u današnjim diktatorskim režimima, kršćanski su mučenici slijedili i slijede primjer Gospodina Isusa koji je dao svoj život za naše spasenje."

– **Tom Coburn, M. D., američki senator**

"Kaže se da je krv mučenika rasadnik crkve. Svaki kršćanin treba pročitati izvješća o onima koji su dali sve što su imali za svoju vjeru u Gospodina Isusa Krista."

– **Pat Robertson, voditelj TV emisije "Klub 700",**
izvršni direktor kršćanske TV mreže *CBN*

“Generaciji kojoj bi moglo biti predodređeno da nauči svoju lekciju i ponovi hrabrost onih čije je svjedočanstvo pronijelo stijeg vjere kroz smrtonosni oganj u vječnu slavu, bilo je potrebno novo izdanje ovog klasika.”

– **Dr. Jack W. Hayford**, pastor osnivač crkve
The Church on The Way, predsjednik udruge
International Foursquare Churches,
savjetnik u *The King’s College and Seminary*

“Svatko tko želi ozbiljno pobožno živjeti u Isusu Kristu mora pročitati ovu knjigu.”

– **Bob (Xiqiu) Fu**,
predsjednik Kineske udruge za pomoć
i bivši pastor kućne crkve

“Čitao sam Foxovu *Knjigu mučenika* 1969. g., kao tek obraćeni kršćanin, tinejdžer. Te su moćne priče zapalile vatru u meni, podigle branu s moje predanosti Kristu i dale mi ljubav prema progonjenim kršćanima. Molim se da ova čudesna knjiga “Glasa mučenika” (*The Voice of Martyrs*) učini isto za bezbroj drugih čitatelja. Hebrejima 11 i dan danas se piše diljem svijeta. Naučimo nešto iz ovih priča i, osposobljeni u Kristu, živimo na takav način da i naše jednog dana mogu biti vrijedne pričanja.”

– **Randy Alcorn**
pisac knjiga *Heaven*, *Heaven for Kids* i *Safely Home*

“Želiš li dokaz da je Isus stvaran, onda slušaj glas onih koji su dali sve što su imali da bi mu služili.”

– **Everett Piper, Ph. D.**,
rektor *Oklahoma Wesleyan University*

“Kad je John Foxe dovršio prvo izdanje *Knjige mučenika* na latinskom jeziku, 1559. g. (prvo englesko izdanje izašlo je 1563. g.) o kršćanskom mučeništvu, bilo je jasno da to nije kraj. Zapravo je broj onih koji su umrli zbog vjere u Isusa Krista stalno rastao do te mjere da danas više žena i muškaraca umire za Isusa nego ikad u povijesti kršćanskoga pokreta. Ovo novo izdanje će, nažalost, biti zastarjelo i prije nego što izađe iz tiska.”

– **Michael Card, glazbenik i pisac**

“U vrijeme kad je Evanđelje prezreno kao netolerantno ili nebitno, i u koje su nastali neki samozvani mučenici kroz nasilje, suprotno tome, svjedočanstvo Kristove poniznosti, milosti i pobjede u suočenju sa progonom, stoji kao golem natpis nad biografijama u novom izdanju ove knjige. Toplo je preporučam.”

– **Ravi Zacharias, pisac i govornik**

Knjiga mučenika

od 33. g. po. Kr. do danas

John Foxe

The Voice
of the Martyrs

Foxe: Voices of the Martyrs

by John Foxe and The Voice of the Martyrs

VOM Books P.O. Box 443

Bartlesville, OK 74005-0443

Copyright © 2013 by The Voice of the Martyrs

All rights reserved.

ISBN 978-0-88264-200-0

© 2015 for the Bosnian edition by Voice of the Martyrs, USA.

All rights reserved.

Contributing writers: Mark Fackler, Dana Veerman, Neil Wilson, Kari Ziman, Brian Fidler, Cheryl Odden, and Todd Nettleton

Sva prava pridržana. Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati, skladištiti, niti prenositi ni u kakvom obliku niti na bilo koji način – elektronski, mehanički, fotokopijama, snimkama, niti drukčije – osim pri pisanim osvrtima u kratkim navodima, bez prethodne pismene dozvole izdavača.

Ukoliko nije drukčije naznačeno, navodi iz Svetoga pisma uzeti su iz Biblije u izdanju Kršćanske sadašnjosti, Zagreb 1999. god., u prijevodu dr. Antuna Sovića, Silvija Grubišića, Filiberta Gassa i dr. Ljudevita Rupčića.

Copyright by Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1997.

ISBN 953-151-251-5

Prijevod: English

Lektura: Aleksandra Striković, Svjetlana Brezo, Enisa Dedić

Sadržaj

Zahvale	11
Predgovor Gracie Burnham	12
Uvodna riječ	15
Bilješka za čitatelje	21

Prvi dio: Mučenici iz prvoga stoljeća

Progon rane crkve.	3
Stjepan • Jakov Zebedejev (stariji) • Filip • Matej • Jakov mlađi Alfejev • Marko • Petar • Pavao • Matija • Andrija • Juda Tadej • Bartolomej (Natanael) • Toma • Šimun Kanaanac (Revnitelj) • Luka • Ivan	

Drugi dio: Mučenici od drugog do dvadesetog stoljeća

Progon pod Rimskim carstvom	51
Ignacije Antiohijski • Polikarp iz Smirne • Justin mučenik • Scilitanski mučenici • Perpetua, Felicita i Blandina • Origen • Ciprijan Kartaški • Valentin • Tebanska legija • Alban • Četrdeset mučenika iz Sebaste • Telemah	
Progon u srednjem vijeku	77
Bonifacije • Aelfheah (Alphege) od Canterburyja • Biskup Gerard (Gelert) • Veliki raskol između pravoslavne i rimokatoličke crkve • Križarski ratovi • Valdenzi • William Swinnderby • Jan Hus • Jeronim Praški • John Oldcastle • Catherine Saube	

Progon tijekom reformacije 99

Henry Voes, Johann Eck i Lampertus Thorn • Anabaptisti
• Felix Manz • Michael Sattler • George Wagner • Balthasar
Hubmaier • George Blaurock • Patrick Hamilton i Henry Forest
• John Frith • William Tyndale • John Lambert • George Wishart
• Dirk Willems • Mučenici iz Nagasakija

Progon u šesnaestome stoljeću u Engleskoj i Europi . . . 125

Lady Jane Grey • John Bradford • John Hooper • John Rogers
• John Philpot • Lawrence Saunders • Nicholas Ridley i Hugh
Latimer • Rowland Taylor • William Hunter • Thomas Cranmer
• Julius Palmer • Hans Smit • Walter Mill • Petrus Ramus
• Edmund Campion • John Penry • Robert Southwell

Prosvjetiteljstvo i doba razuma 165

Mary Dyer • Škotski zavjetnici • James Guthrie • Hugh McKail
• Richard Cameron • Donald Cargill • Isabel Alison i Marion
Harvie • John Dick • John Paton • Margaret Wilson i Margaret
MacLachlan • John Nesbit • John Brown • James Renwick
• Francuski hugenoti

Progon u vrijeme industrijske revolucije 193

John Smith • Henry Lyman • John Williams • Andrew Kim
Taegon • Allen Gardiner • John Mazzucconi • Theophane Venard
• George i Ellen Gordon • James Gordon • John Kline • Robert
Thomas • Just de Bretenieres • John Coleridge Patteson
• James Hannington • Joseph Mucosa Balikuddembe • Mučenici
iz Namugonga • Bernard Mizeki • Bokserski (Iheatuanski)
ustanak u Kini • Ia Wang • Gosp. Farthing • John i Sarah Young
• Carl Lundberg • Horace Tracy Pitkin • Lizzie Atwater
• James Chalmers • John Kensit

Progon u dvadesetome stoljeću239

- Episkop Hrizostom • Manche Massemola • John i Betty Stam
• Maksimilijan Kolbe • John Willfonger • Dietrich Bonhoeffer
• Maurice Tornay • Jim Elliot, Pete Fleming, Ed McCully, Nate
Saint, Roger Youderian • Esther John • Paul Carlson
• Yona Kanamuzeyi • Watchman Nee • Wang Zhiming • Minka
Hanskamp i Margaret Morgan • Janani Luwum • Chester A.
Bitterman III. • Haik Hovsepian i Mehdi Dibaj • Abram Yac
Deng • Antonio Revas • Graham Staines

**Treći dio: Mučenici novog doba iz dvadeset
i prvoga stoljeća**

Mučenici novog doba283

- Yesu Dasu • Liu Haitong • Zhong Ju Yu • James Abdulkarim
Yahaya • Emmanuel Allah Atta • U Maung Than • Mohammed
Saeed • Martin Ray Burnham • Cornelio Tovar • Bonnie
Witherall • Bitrus Manjang • Vlač. Jose Juan Lozada Corteza
• Sunday Madumere • Redoy Roy • Jamil Ahmed al-Rifai
• Velečasni Wau • Pastori Mariano Díaz Méndez i Jairo Solís
López • Zhang Hongmei • Mukhtar Masih • Sergej Besarab
• Ahmad El-Achwal • Pastor George Masih • Samuel Masih
• Jiang Zongxiu • Mula Assad Ullah • Susianty Tinulele
• Joseph Mondol • Francisco Montoya • Sunday Nache Achi
• Dulal Sarkar • Tapon Roy i Liplal Marandi • Ezzat Habib
• Theresia, Alfita i Yarni • Collin Lee • Ghorban Dordi Tourani
• Aroun Voraphorn • Pastor Jimendra Nayak (Mantu) • Andrea
Santoro • Eusebio Ferrao • Prem Kumar • Žena iz Nigerije
• Y Ngo Adrong • Pastor Irianto Kongkoli • Immanuel
Andegeresgh i Kibrom Firemichel • Christianah Oluwatoyin
Olusase • Necati Aydin, Tilmann Geske i Ugur Yüksel • Nigisti
Haile • Rami Ayyad • Tulu Mosisa • Napadi u Orissi

• Gayle Williams • Dora Lilia i Ferley Saavedra • Fatima Al-Mutairi • Bombaški napad u Nepal u • Napad u Gojri • Manuel Camacho • Mariam Muhina Hussein • Napad u Nag Hammadiju • Napad u Dogo Nahawi • Ishaku i Selina Kadah • Yusuf Ali Nur • Artur Sulejmanov • Rashid i Sajid Emmanuel • Cheryl Beckett • Younis Masih i Jameel Masih • Clarito dela Cruz • Mario Acidre

Zahvale

Prije svega, priznanje odajemo samim mučenicima koji su “prezreli svoj život sve do smrti” (Otkrivenje 12,11) i dragovoljno ga položili za Krista. Ne nalaze se sve njihove priče na ovim stranicama, ali ovim izdanjem i našim tekućim radom iskazujemo poštovanje svakom od njih.

U početku, kada smo razmatrali ovaj rad, bilo je jasno da njegov obim predstavlja velik izazov. Prikupljanje, provjera, pisanje i uređivanje priča stotina kršćanskih mučenika, od vremena apostola do danas, bio je težak, obeshrabrujući zadatak. Zahvalni smo na predanosti onih koji su pomogli u stvaranju prvoga sveska Foxove *Knjige mučenika*, kao i ovoga ažuriranog izdanja.

Za rad na prvom svesku, od kojega se velik dio nalazi i u ovome, zahvaljujemo našim prijateljima u izdavačkoj kući *The Livingstone Corporation*, koji su sastavili tim stručnjaka, ne samo da bi obavili ovaj zahtjevan zadatak, već da bi ga obavili svim srcem i predano. Zahvaljujemo Davidu Veermanu, koji je vodio taj rad, i njegovu timu: Dani Veerman, Jonathanu Zimanu, Thomasu Carlsonu, Brianu Dennertu, Jani Holiday, Marku Fackleru, Neilu Wilsonu i Kari Ziman.

Steve Cleary i Todd Nettleton su upravljali ovim projektom u ime “Glasa mučenika”, pomažući u pronalaženju autora, kao i pisanju i uređivanju nekih svjedočanstava. Dodatna svjedočanstva mučenika identificirali su i zabilježili Cheryl Odden, Brian Fidler i Lisa Nichols.

Također zahvaljujemo Guyu Morrellu i njegovu timu iz izdavačke kuće *Bridge-Logos Publishers* – uključujući Stevea Beckera, Sue Teubner, Elizabeth Nason i Beverly Browning – na njihovu doprinosu prvome izdanju. Pokazali su neobičnu predanost u pričanju priča mučenika, stavljajući službu i izvrsnost ispred konačnog profita. Ovim ažuriranim izdanjem iskazujemo poštovanje i spomen Guyu Morrellu.

Voice of Martyrs (skr. VOM – “Glas mučenika”)

Predgovor

Što si očekivao, kakav će biti tvoj hod s Kristom kad si ga počeo slijediti? Dok sam odrastala, više puta sam čitala retke koji govore o stradanju, ali zbog nečega sam mislila da se oni ne odnose na mene. Činjenica je da smo moj muž Martin i ja osjećali “poziv” da odemo u inozemstvo kao misionari, ali doista nisam čula da nas Bog poziva “trpjeti za njega”. Da jesam, možda se ne bih odazvala pozivu!

Bila sam savršeno zadovoljna životom u malom susjedstvu na Filipinima sa svojim mužem, pilotom, i naše troje djece. Sviđala nam se naša služba i život u inozemstvu. Voljeli smo jedno drugo i našega Gospodina Isusa.

A onda je došao 27. svibnja 2001. g. Martin je morao poći na južni otok Palawan zamijeniti drugog pilota misije (*New Tribes Mission*) i ja sam odlučila poći s njim, s obzirom da je imao gust raspored letenja i da će trebati pomoć. Osim toga, bila je to prigoda da proslavimo godišnjicu braka. Djecu smo ostavili s našim suradnicima i rekli im da ćemo se vratiti za jedan tjedan. Ali život ne ide uvijek onako kako mi planiramo i na Palawanu su nas oteli militantni muslimani i uzeli nas za taoce. Sljedeću smo godinu živjeli s terorističkom grupom “Abu sajal” u basilanskim džunglama bježeći od vojske, spavajući na zemlji, gladujući, pijujući prljavu riječnu vodu i gledajući strahote koje su ti ljudi nanosili drugima, sve vrijeme se pitajući hoćemo li ikad više vidjeti svoj dom i obitelj.

U jednom trenutku, kratkom kao treptaj oka, bilo mi je – osim Martina – uzeto sve. A kada sve nestane i kad se nalaziš u neugodnu položaju, vidiš što se doista nalazi u tvome srcu. Ono što sam ja vidjela u svome nije bilo naročito lijepo.

Uvijek sam se ponosila sobom kao “dobrom” kršćankom. Uostalom, napustili smo američki san da odemo u inozemstvo

kao misionari, zar ne? No u džungli sam se susrela licem u lice s Graciom koju nisam željela vidjeti. Bila je to, naime, Gracia puna mržnje. Bilo je trenutaka kada sam iz dna duše mrzila te muslimane zbog onoga što su nam učinili – zbog boli koju su nanosili našoj obitelji. Vidjela sam i pohlepnu Graciju. Kada smo gladovali, a netko je imao hranu koju nije htio podijeliti, žudjela sam za tim što su oni imali. Vidjela sam i očajnu Graciju. I nevjernu Graciju.

Kad sam uvidjela tamu svoga srca, počela sam vapiti Bogu da me promijeni. A on je, u svojoj vjernosti, učinio točno to! Kako su mjeseci prolazili, počeli smo gledati na svoje porobljivače kao na potrebite ljude, kakvi su zapravo bili. Moju je mržnju zamijenila briga, pa čak i ljubav prema njima. Kad sam počela priznavati Božju dobrotu prema meni iz dana u dan, umjesto da gledam na iskušenja, u mom su srcu počeli rasti zadovoljstvo i radost. Bog nas nikad ne ostavlja, koliko nas pronalazi, i ja sam veoma zahvalna na njegovu djelovanju u mom životu tijekom te godine!

Nakon 376 dana, Martin je u jednom vatrenom okršaju ubijen. Ja sam tog dana ranjena, ali i spašena. Kad sam stigla kući u Ameriku, saznala sam da je Bog dotaknuo srca bezbroj vjernika da mole za nas. Što bi bilo s nama da nije bilo molitava Božjega naroda?

Zar nije istina da kršćanski život nije toliko: “Bog te voli i ima čudesan plan za tvoj život”, koliko je: “Ako, dakle, tko želi ići za mnom, neka se odreče samoga sebe, neka uzme svoj križ i neka me slijedi”? Svjedočanstva mučenika u ovoj knjizi bit će izazov tvojoj vjeri. Ja ne znam kako će izgledati križ koji si pozvan nositi, ali znam da neće biti lak. Dok čitaš ove priče, zapamti da to nisu super kršćani, već obični muškarci i žene, koji su se suočili sa situacijama izvan vlastite kontrole, koji su umrli sebi i otkrili da je Krist dovoljan.

“Tà na to ste i pozvani, jer je i Krist trpio za vas i ostavio vam primjer da idete njegovim stopama... on koji vrijeđan nije zauzvat

vrijeđao, mučen nije prijetio, nego je to prepuštao pravednomu Sucu” (1 Pt 2,21.23).

Bog nas poziva da nosimo svoj križ, a Isus nam je pokazao kako da to učinimo. Slijedi njegove stope, kao što su učinili ovi kršćanski mučenici.

– Gracia Burnham, *New Tribes Mission* (“Misija novih plemena”), autorica knjige *In the Presence of My Enemies* (“U nazočnosti mojih neprijatelja”)

Uvodna riječ

1571. g. crkveni je saziv odlučio da Foxovu *Knjigu mučenika* treba dodati na propovjedaonice, neposredno uz samu Bibliju, u katedralama, odabranim crkvama i drugim vjerskim objektima. Crkveni su vođe htjeli da se Kristovi sljedbenici podsjetu, svaki put kad uđu u Gospodnji dom, da njegove riječi napisane u prvoj od ovih knjiga: “Ako tko hoće ići za mnom, neka se odreče samog sebe, neka svaki dan uzme križ svoj i neka me slijedi!” (Lk 9,23) kršćani diljem svijeta doista žive, katkad doslovno, kako pokazuju izvješća iz druge knjige.

Primjer vjernika koji daju život da bi slijedili Krista baca novo svjetlo na to što znači odazvati se njegovu pozivu. Slijediti ga nije značilo samo biti s njim kad je hranio 5 000 ljudi i ozdravljao bolesne, ili uživati u divljenju mnoštva, već je značilo slijediti ga i u kapljicama znoja i krvi u vrtu, kroz četrdeset udaraca bičem, te u dugom maršu smrti ka Golgoti.

John Foxe je dokumentirao priče onih koji su slijedili Krista doslovno, polažući svoj život za njega. Iako su njegove priče vrlo detaljne i katkad krvave, njegova nakana nije bila uplašiti crkvu ili slaviti krv i nasilje. Foxe je htio da se crkva ohrabri kroz svjedočanstva ovih svetitelja, znajući da su ti ljudi u svojim najtežim trenucima otkrili Kristovu nazočnost i shvatili da je dostojan njihove žrtve.

Taj, od Boga dan poriv da se prenesu priče o stradanju crkve, isti je onaj što ga je osjećao i Richard Wurmbbrand kad je, šezdesetih godina prošloga stoljeća, netom otkupljen iz komunističke Rumunjske, stigao na zapad. Odmah je počeo pričati o godinama što ih je proveo u komunističkim zatvorima. Ali više nego što je prenosio priču o vlastitu stradanju, pričao je o pastorima i drugim kršćanima koji su i dalje bili u tim zatvorima, i dalje stradali i polagali svoj život za Kristovo ime.

Isti poziv i poriv koji je nadahnuo Johna Foxa i Richarda Wurmbbrand, nadahnjuje i “Glas mučenika” danas, a potaknuo je i nadahnuo i ovo ažurirano izdanje Foxova životnog djela.

Ovo remek-djelo – izvorno nazvano *The Book of Martyrs, Acts and Monuments of these latter and perilous days* (“Knjiga mučenika, djela i svjedočanstva iz ovih posljednjih i pogibeljnih dana”) – prvi je put objavljeno 1563. g. John Foxe je živio dovoljno dugo da vidi kako svaka biskupska konferencija naručuje po primjerak koji će staviti u svaku katedralu i crkvu u Engleskoj. Umro je 1587. g. Ali mučeništvo se nije tad završilo; nastavilo se. Biblija kaže da će trajati sve dok se Krist ne vrati po svoje vjerne, da nas odvede sa sobom u nebo, nakon što se broj mučenika upotpuni (Otk 6,11).

U ovoj knjizi nema dovoljno stranica da navedemo sve koji su dali život za Krista. Pišući je, naišli smo na isti problem na koji upućuje i Ivan u svome Evanđelju, u stihu 21,25, kad govori o dokumentiranju Kristova života: jednostavno nema dovoljno stranica da se ispričaju sve priče!

One koje ćeš ovdje pročitati pažljivo su istražene i sakupljene, a mi ih ne prenosimo kao iscrpna izvješća, već kao primjer dragovoljno predanih života za evanđeosku poruku spasenja koje dolazi samo po Kristu. Postoje tisuće drugih koji su dali svoj život a čija imena ne znamo i nikad nećemo saznati na ovoj strani neba. Tek će u vječnosti biti otkrivena potpuna “djela i svjedočanstva” svih kršćanskih mučenika.

Bilo je, čak i u Foxovo vrijeme, onih koji su njegov rad smatrali uvredljivim. Takvim je čitateljima, koji su vjerojatno gledali samo svojim zemaljskim očima, Foxova knjiga bila zbirka ubojstava, sakaćenja i zlobe. Djelatnici “Glasa mučenika” danas dobivaju slične pritužbe zbog priča u našem mjesečnom biltenu ili na našoj *web* stranici. Jedan je svjetovni novinar prikazao VOM djelatnike gotovo kao uvrnuti kult koji dobiva neku čudnu euforiju iz patnje drugih ljudi. Ali tamo gdje zemaljske oči vide samo tragediju, gubitak i stradanje, objektiv vječnosti nam dopušta da vidimo – kao što je vidio John Foxe – hrabrost, vjernost i blagoslov. Apostoli u Djelima 5 nisu ostavili Veliko vijeće trljajući uboje od batina ni uspoređujući čiji su udarci bičem više boljeli, već su otišli “vrlo veseli što im je udijeljena čast da podnesu zlostavljanje za ime Isusovo” (Dj 5,41).

Bilo bi lijepo vjerovati da progon nestaje ili da se makar umanjuje; ali nije tako. Postaje sve uobičajeniji. Često se navodi statistički podatak da je više ljudi umrlo za svoju vjeru u Krista u prošlih stotinu godina nego u svim prethodnim godinama pisane povijesti zajedno (David B. Barrett, *International Bulletin of Missionary Research*, 2007).

Dio razloga za taj porast progona i mučeništva kršćana je u širenju Evanđelja. U mnogim neprijateljskim i zatvorenim zemljama, danas ima eksponencijalno više kršćana nego što ih je bilo prije deset, pedeset ili pet stotina godina; stoga ima i daleko više potencijalnih meta progona.

No porast progona ne bi nas trebao iznenaditi. Isus je rekao učenicima da je svijet mrzio njega te da će mrziti i one koji ga budu slijedili (Iv 15,18-19). Pavao je pisao svom učeniku Timoteju: “svi koji hoće pobožno živjeti u Kristu Isusu bit će progonjeni” (2 Tim 3,12). Te se riječi ostvaruju upravo sada u neprijateljskim i zatvorenim zemljama diljem svijeta. U svojim biltenima i na internetu mi svakoga mjeseca objavljujemo ovu istinu doslovno bilježeći nova “djela i svjedočanstva” kršćanskih mučenika svuda u svijetu, zapisana krvlju kršćana koji su spremni žrtvovati sve za svoga kralja.

Dok budeš čitao ove priče, možda će biti trenutaka kad ćeš htjeti okrenuti glavu i sve to ostaviti. Nadam se da ćeš se tad sjetiti radosti apostola i zapamtiti da trebaš čitati gledajući kroz objektiv vječnosti. Gledaj vjernost Gospodina Isusa i njegovih sljedbenika, a ne samo zle namjere ljudi, i ohrabrit ćeš se da nastaviš čitati. Osim toga, bit ćeš potaknut još smjelije i vjernije slijediti Krista na način na koji on to traži od tebe.

Neka bismo se svi odazvali njegovu pozivu, bez obzira na cijenu.

Za one koji su u okovima,

Jim Dau, generalni direktor “Glasa mučenika” – SAD

Oče, oprosti im,

jer ne znaju što čine.

Luka 23,34

Bilješka za čitatelje

Bila je čast i izazov prikupiti i ispričati priče ovih hrabrih vjernika koje ćeš upravo čitati. Znamo da nijedna knjiga na svijetu ne može sadržavati priče svih koji su položili život za Evanđelje. Svaki pokušaj da se sastavi lista kršćana praćen je mogućnošću uvrede, i nema sumnje da će biti čitatelja koje će neke priče u ovoj knjizi uvrijediti. Kristovi sljedbenici dolaze u raznim doktrinarskim oblicima i vrstama. Srećom, konačan odgovor ne daje čovjek ovdje na zemlji, već naš Otac u vječnosti, kad će pravi sljedbenici čuti riječi: “Dobro [obavljeno], valjani i vjerni slugo!” (Mt 25,21).

Krist je utemeljio crkvu s pozivom upućenim vjernima da ljube jedni druge, ali oni koji tvrde da nose njegovo ime nisu uvijek živjeli taj poziv. Pri osvrtu na crkvenu povijest vidimo da je čak bilo vremena kad je progon Kristovih sljedbenika dolazio od drugih takozvanih vjernika.

U priče koje se nalaze na ovim stranicama uvrstili smo muškarce i žene različitog teološkog i doktrinarskog podrijetla. Oni ne dijele doktrinu, ali dijele predanost da slijede Krista i žive njegov poziv onako kako to oni znaju. Uključujući ih u ovu knjigu odajemo poštovanje njihovoj predanosti Kristu, iako znamo da će neki dovoditi u pitanje njihovu doktrinu.

Ponekad se imena i mjesta u prevođenju s nekog drugog jezika na engleski pišu na više različitih načina. U tim smo slučajevima nastojali koristiti onaj najčešći. Također, u nekim slučajevima postoji nekoliko verzija priče o nečijem mučeništvu i mi smo se trudili da kroz istraživanje i proučavanje ispričamo onu za koju se vjeruje da je najtočnija te da je utemeljena na činjenicama. Konzultirali smo i naše kontakte u inozemstvu,

izvornu knjigu *Foxe's Book of Martyrs, The Martyrs' Mirror*, te izvorna izvješća naših prijatelja iz kršćanske novinske agencije *Compass Direct News Service*.

Neka te priče koje smo obuhvatili ovom knjigom, iz cijele povijesti i širokog kršćanskog spektra, ohrabre i podstaknu da živiš Kristov poziv u svome životu najbolje što znaš i razumiješ.

“Glas mučenika”

Prvi dio:

Mučenici iz prvoga stoljeća

ST PHILIP.

ST JAMES THE GREAT.

ST LUKE.

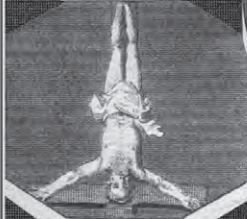
ST THOMAS.

ST MATTHEW.

ST SIMON.

ST BARTHOLOMEW.

ST MATTHIAS.

ST JAMES THE LESS.

ST JUDE.

ST MARY.

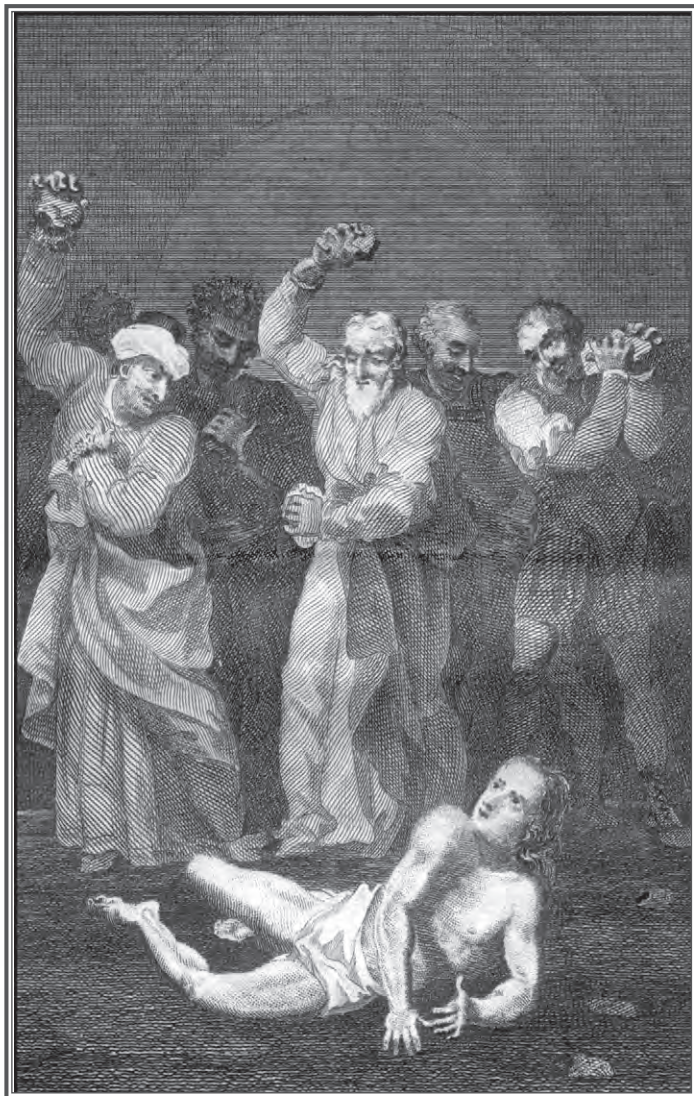
Progon rane crkve

(34. – 98. g. po. Kr.)

Do vremena kad je apostol Ivan završavao knjigu Otkrivenja, jedino je on od izvornih učenika ostao živ. Svi ostali su stradali za Krista i većina je umrla nasilnom smrću. Svjedoci tjelesnog uskrsnuća Isusa Krista dragovoljno su zamijenili svoj život za uzvišenu privilegiju navješćivanja čuda koje mijenja život. Kao što je često ukazivano, ljudi obično ne trpe mučenje i bolnu smrt za nešto za što znaju da je laž. Oni koji su rekli svijetu: "Uskrsnuo je!" držali su se svoje tvrdnje unatoč prijetnjama, stradanju i smrti. Njihov je primjer umiranja ostavio trajnu baštinu. Visoko su postavili ljestvicu vjernosti za buduće generacije.

Tijek vremena i umnožavanje izvješća otežavaju provjeru mnogih detalja mučeništva prvih učenika i njihovih najbližih prijatelja. Mada je njihova brutalna i prerana smrt gotovo sveopće priznata, mjesto i pojedinosti njihove žrtve teže je utvrditi. U izvješćima koja slijede bit će dane najčešće verzije smrti apostola, uz neke navode o drugim mogućim ili zanimljivim izvješćima ili okolnostima.

Nema sumnje, mladica što je iznikla iz Jišajeva korijena obilno je zalivena krvlju mučenika; imena nekih među njima počašćeni smo znati, dok će priče drugih tek biti ispričane u velikom izvješću o Božjem djelu u prijestolnoj dvorani neba.

Kamenovanje Stjepana

Stjepan (34. g. po. Kr.)

Optužba je bila lažna; čak smiješna. Oni koji nisu mogli pobiti njegove argumente ili ga ušutkati prijetnjama, obasuli su ga lažnim optužbama. Stjepan je preuzeo kontrolu u prostoriji svojim glasom; publika ga je, neočekivano, slušala kao opčinjena. Njegove su riječi odjekivale onom vrstom strasti što teče od običnoga čovjeka koji je dokučio veliku ideju ili kojim je ovladalo viđenje, veće nego što je on. Ponovno je ispričao staru, poznatu priču, naglašavajući dijelove koji su, začudo, bili previđani ili čak zaboravljeni tijekom godina. Pričao je o Božjim nevjerojatnim putevima, prateći njihov trag kroz stoljeća, dok nije, poput tkača, došao do posljednje niti haljine bez šava i suočio svoju publiku sa istinom o njihovu stanju.

Stjepan je predstavio svoj slučaj počinjući s Abrahamom, ocem Izraela i Izraelove vjere (Dj 7,2-53). Potom je opširno prepričao povijesnu lekciju, naglašavajući Božju vjernost, unatoč nevjeri njegova naroda. Budući da su optužbe bile usmjerene na ono što je Stjepan navodno rekao protiv Hrama, njegov slučaj pokazuje da je čak i Bog imao riječi upozorenja o Hramu. To, uostalom, nije bilo mjesto na kojemu je Bog dovodio u pitanje svoj ugled. Nakon što je razotkrio lažne optužbe protiv sebe, Stjepan je odmah naveo Božje optužbe protiv njih. Unatoč svim Božjim darovima i blagoslovima za njegov narod, oni su na kraju odbacili i njega i njegova Sina. Stjepanov je završni govor trebao izazvati buru otpora ili bujicu pokajanja. Rekao je: "Koga od proroka nisu progonili očevi vaši? Poubijali su one koji su unaprijed najavljivali dolazak Pravednika, koga vi sad već izdadoste i ubiste, vi baš koji ste primili Zakon preko anđela, ali ga niste vršili " (Dj 7,52-53).

Svjestina se okupila da osudi Stjepana, ali povijest je, zajedno sa istinom, osudila njih. Odbacili su istinu i ubili glasnika. Kame-

novanje je vjerojatno najučinkovitiji *ad hominem* argument (napad na osobu umjesto na ideju), ali ne zaustavlja, niti ušutkuje istinu.

Stjepan je sigurno vidio ubojstvo u njihovim očima, ali kad je pogledao gore, vidio je nešto bolje. “Evo, gledam otvorena nebesa i Sina Čovječjega gdje stoji Bogu s desne strane” (Dj 7,56), objavio je. Svjetina ga je odvukla van grada i počela ga kamenovati. On nije očekivao da će to izbjeći, te je molio Boga da primi njegov duh. A onda se, posljednjim dahom, pomolio: “Gospodine, ne uzmi im ovo za grijeh!” (Dj 7,60).

Luka, pisac ovoga izvješća, nije nazočio Stjepanovu mučeništvu, ali dobro je znao čovjeka koji jest. Taj će čovjek zapamtiti sve pojedinosti i posljednje riječi što ih je Stjepan izgovorio. Bio je to apostol Pavao, u to vrijeme poznat kao Savao, žestok progonitelj Isusovih sljedbenika. No on nije znao da će se na putu za Damask susresti s istim onim Isusom kojega je Stjepan vidio samo tren prije nego što je umro.

Gospodine, **ne** uzmi im ovo za **grijeh!**

– Stjepan, prvi kršćanski mučenik,
dok je kamenovan nasmrtno

Jakov Žebedejev, stariji (oko 44. g. po. Kr.)

Uhićenja, prebijanja i zastrašivanja postala su uobičajena. Rimljani su nasumice hvatali skupine vjernika i odvozili ih u Herodovu tamnicu. Među njima se našao i jedan apostol: Jakov. Čini se da je taj slučaj bio veći od uobičajenog zlostavljanja koje su se rimski vođe osjećali dužnima provoditi na inzistiranje određenih židovskih vođa, koji su izgleda bili opsjednuti Isusovim sljedbenicima. No došlo je do naglog zaokreta kad je Jakov, bez ikakve najave, izvučen iz grupe i po kratkom postupku pogubljen mačem. Jeruzalemska je crkva bila zapanjena, a njezini protivnici ushićeni (Dj 12,1-2).

Ispostavilo se da je Jakovljeva smrt bila politički eksperiment s Herodove strane. Mora da mu je već bilo dosta prepirki na njegovu sudu zbog Kristovih sljedbenika koji su se, kako se činilo, širili poput zaraze. Nisu činili ništa loše, osim što su izazivali krajnju mržnju drugih. Ali kad je stari političar vidio kakvu je ushićenu reakciju Jakovljeva smrt izazvala kod njegovih političkih saveznika, odlučio je da si može priuštiti da ukloni još nekoliko kršćana. Njegovi su pokušaji da ubije Petra propali, a prije nego što je uspio smisliti daljnji plan omela ga je kriza u drugom dijelu carstva. Herod je ubrzo nakon toga umro, jer ga “u isti čas anđeo Gospodnji udari što nije Bogu priznao slavu, i on izdahnu izjeden od crvi” (Dj 12,23).

Jakov, Žebedejev sin, nosi posebno obilježje kao prvi mučenik među apostolima. Njegova se smrt dogodila četrnaest godina nakon Isusova uskrsnuća i uzašašća. Samo mu je Stjepan prethodio među dobro poznatim prvim mučenicima. Mora da su Stjepanova smrt i Savlov progon jasno stavili do znanja apostolima da na području osobne sigurnosti stvari neće ići dobro. Uostalom, Isus nije obećao svoju zaštitu već **nazočnost**, kad je u velikom poslanju rekao: “Ja sam s vama u sve vrijeme do svršetka svijeta” (Mt 28,20).

Knjiga mučenika • John Foxe

Zanimljivo je da je Isus suočio Jakova i njegova brata Ivana s ovim pitanjem, kad je njihova majka tražila za svoje sinove posebne povlastice od Gospodina. Isus ih je upitao: “Možete li piti kalež koji ću ja piti?” (Mt 20,22). Iako najvjerojatnije pojma nisu imali o čemu Isus govori, braća su odmah rekli: “Možemo.” Mislili su da će dobiti povlašten status u odnosu na ostalih deset učenika.

Isus im je na to rekao: “Istina... moj ćete kalež piti...” (Mt 20,23). Njegove su riječi bile proročke. Jakov će umrijeti prvi; Ivan posljednji. Njihova je smrt obrazovala početak i kraj priče o mučeništvu apostola.

Od troje učenika s kojima je Isus provodio dodatno vrijeme (Petar, Jakov i Ivan), najmanje informacija imamo o Jakovu. Njegov ga brat Ivan nikad ne spominje (kao ni sebe, kad već govorimo o tome) po imenu u Evanđelju koje je napisao. Jakov, Zebedejev sin, naziva se i “stariji”, samo da bi ga se razlikovalo od Jakova, Alfejeva sina, “mlađeg”, još jednog učenika.

U kontekstu povijesti, četrnaest godina ne predstavlja veliko vremensko razdoblje. Ali Isusova je aktivna služba trajala svega tri godine. Postavlja se, dakle, pitanje, što su Jakov i ostali apostoli radili tih prvih četrnaest godina prije nego što je on umro od ruke Herodovih vojnika?

U godinama nakon Isusova uzašašća, razvio se neugodan odnos između rastućeg pokreta kršćana u Jeruzalemu, onih židovskih vođa koji su odbacili Kristove tvrdnje i pomogli da ga se da ubiti, te rimskih vlasti koje su bile zadužene za očuvanje mira. Red je često održavan pomoću prijetnji i mučenja. Prva poglavlja knjige Djela donekle daju uvid u rast i smanjenje progona vjernika. Ali Luka bilježi značajan trenutak koji uključuje Gamaliela, farizeja i Savlova učitelja. On nije bio protiv progona vjernika, ali je upozorio ostale članove Velikog vijeća da **ne ubijaju** kršćane. Shvaćao je snagu mučeništva. Gamaliel je rekao: “A za ovo sada, kažem vam: prođite se tih ljudi i pustite ih! Jer ako njihov pothvat, ili njihovo djelo, potječe od ljudi, propast će, a ako potječe zbilja od

Progon rane crkve

Boga, nećete ga moći uništiti. Pustite ih da ne dođete u sukob s Bogom!” (Dj 5,38-39). Ova taktika tolerancije mogla je zadržati mnoge vjernike u Jeruzalemu i tako usporiti proces prenošenja Evanđelja svijetu. Stjepanova i Jakovljeva smrt konačno je to promijenila. (Pad Jeruzalema 70. g. po. Kr. raspršio je kršćane na sve četiri strane svijeta.)

Stjepanova se smrt doima kao neobičan slučaj u kojemu su stvari izmakle kontroli. Ali odvođenje kršćana u tamnicu postao je dio života u Jeruzalemu. Savao je očito bio uspješan u zastrašivanju kršćana do te mjere da su mnogi otišli iz Jeruzalema u potrazi za sigurnijim mjestom za život. To je koristilo širenju Evanđelja, nečemu što Savlu jamačno nije bila nakana u tom razdoblju života. Niti se kanio susresti s Gospodinom na putu za Damask. Ali kad je Savao (Pavao) prestao djelovati kao glavni progonitelj kršćana u ime Velikog vijeća, situacija je u Jeruzalemu ponovno došla u pat poziciju na mnogo godina.

Jedna drevna crkva u Španjolskoj tvrdi da posjeduje barem jedan dio ostataka Jakovljeva tijela. To je iznjedrilo tradicionalno vjerovanje da je on prije smrti možda napustio Jeruzalem i na duži niz godina otišao na misijsko putovanje u Španjolsku. Ne bi se reklo da postoji razlog zbog kojega Luka to ne bi spomenuo u Djelima, među bilješkama o širenju Evanđelja. No ta je pomisao svejedno privlačna našem pionirskom shvaćanju misije: da je jedan apostol, ribar ljudi, krenuo na dug put, na sam kraj Sredozemlja – na kraj zemlje – nastojeći da ispuni Kristovo poslanje.

Apostolu Jakovu (starijem) odrubljena je glava u Jeruzalemu 44. g. po. Kr.

Filip (54. g. po. Kr.)

Dva čovjeka po imenu Filip zauzimaju mjesto na pozornici rane crkve. Jedan je bio apostol, prva osoba koju je Isus pozvao da ga slijedi. Drugi je bio evanđelist, jedan od sedmorice ljudi koje je crkva izabrala da pomažu u posebnim potrebama sve većeg broja vjernika u Jeruzalemu. Oba su čovjeka jednako bila predana evangelizaciji, a izvješća o njihovu životu često su se preplitala u daljnjoj povijesti. Njihove su priče dodatno komplicirane jer je svaki imao nekoliko kćeri. Apostol Filip spominje se više puta u Ivanovu Evanđelju, ali samo jednom u Djelima (1,13). Đakon Filip pojavljuje se u Djelima kao Božje oruđe u razgovoru s etiopskim eunuhom i duhovnim probuđenjem među Samarijancima, što Luka bilježi u Djelima 8. Taj isti Filip je kasnije ugostio apostola Pavla na njegovu posljednjem putovanju u Jeruzalem (Dj 21,8). Moguće je da su bili i dalje u kontaktu, tijekom Pavlova dvogodišnjeg utamničenja u Cezareji, prije nego što je pod stražom otputovao u Rim.

Apostol Filip je bio iz Betsaide, grada na sjeveru Izraela u blizini Kafarnauma i Galilejskoga mora. Njegovo nežidovsko ime pokazuje do kojega je stupnja Betsaida bila pod utjecajem grčke kulture i zvaničnog jezika koji je prethodio rimskoj okupaciji, u vrijeme kad je Aleksandar Veliki proširio grčki utjecaj diljem svijeta. Činjenica da je trgovački i službeni jezik toga doba bio koine grčki (zajednički jezik Grka u doba helenizma – op. prev.) a ne latinski, ukazuje da Rim nije vladao svim oblastima života.

Ivan nam daje četiri kratka uvida u Filipovo djelovanje. Kad ga je Isus pozvao da ga slijedi (Iv 1,43), mladi je učenik odmah potražio svog prijatelja Natanaela i pozvao ga da dođe i upozna ga. Očito je sebe vidio više kao kanal nego odredište. Čim je primio informaciju, djelovao je u skladu s njom. Govorio je i tijekom rasprave koja je prethodila hranjenju pet tisuća ljudi, nudeći svoju procjenu koliko bi stajalo da se kupi hrana za toliko mnoštvo (Iv 6,7). Njegova praktična primjedba o nedostatku

Knjiga mučenika • John Foxe

sredstava ili novca, na jednostavan je način naglasila Isusovo čudo. Okolnosti koje izgledaju i **jesu** nemoguće, ne ometaju Boga u djelovanju. Drugom prilikom, kad je skupina grčkih govornika htjela pristupiti k Isusu, zatražili su od Filipa da bude posrednik. Kao razlog za njihovu strategiju Ivan navodi Filipovu povezanost s Betsaidom (Iv 12,21).

Ivan se također prisjeća Filipove molbe upućene Isusu tijekom posljednje večere: “Filip mu reče: ‘Gospodine, pokaži nam Oca, i dosta nam je’” (Iv 14,8). Isusov odgovor je vrijedio za sve učenike: “Toliko sam vremena s vama – odgovori mu Isus – i ti me, Filipe, nisi upoznao? Tko je vidio mene, vidio je i Oca. Pa kako veliš: ‘Pokaži nam Oca!’? Zar ne vjeruješ da sam ja u Ocu i da je Otac u meni? Ja ne govorim sam od sebe riječi koje vam kažem: Otac koji boravi u meni čini svoja djela” (Iv 14,9-10).

Isus je rekao učenicima sve što su trebali zapamtiti za kasnije, kad zbilja uskrsnuća bude izbrisala svu njihovu sklonost ka nevjeri. Filipovo grčko ime i jezičke sposobnosti, te društvenost i živa vjera u uskrsnuloga Krista, učinili su da bude opremljen glasnik Evanđelja.

Jedinstvena značajka koja ga obilježava jest njegova povezanost s područjem koje danas znamo kao Francusku. On je jedini apostol koji je tvrdio da je odnio Evanđelje Galima, drevnim stanovnicima te regije. Također ga se tradicionalno povezuje s Hierapolisom na zapadu Turske. Crkva koju je vodio u tome gradu bila je samo malo izvan kruga od sedam crkava što se spominju u prvim poglavljima knjige Otkrivenja. Njegova bliskost s apostolom Ivanom može objasniti zašto Ivanovo Evanđelje ističe Filipove riječi i djela.

Kulturološki, Hierapolis je imao frigijsko podrijetlo i regionalnu religiju usmjerenu na boga Sabazija, predstavljenog u vidu zmije. Geografski je bio mjesto veličanstvenih mineralnih izvora, za koje se pričalo da su ljekoviti i koje je privlačilo ljude iz mnogih dijelova svijeta. Takav skup različitih naroda zacijelo bi privukao

Progon rane crkve

apostola misionara. Povijesno, Hierapolis je u velikoj mjeri postao kršćanski grad. Moguće je da je crkva osnovana kao ishod Pavlovih putovanja, mada se ovaj grad ne spominje u tim izvješćima. Ruševine Hierapolisa danas čine ostaci nekoliko drevnih crkava. Filip je možda platio životom da bi održao crkvu. Poganski su svećenici iz Hierapolisa vjerojatno bili oduševljeni dobiti koju su imali od posjetitelja iz mnogih krajeva svijeta, ali ne bi im bilo drago da im religija bude izravno osporavana, kao što bi Filipova poruka jamačno učinila.

Raspeće je bilo omiljena kazna Rimljana, no postalo je široko poznato zato što su ga Isusovi sljedbenici često isticali u svojim propovijedima. To bi moglo objasniti zašto su mnogi rani misionari i sami bili raspeti. U Filipovu je slučaju jasno da je vjerski establišment uredio da bude raspet i kamenovan. Njihova se taktika, očito, još jednom pokazala neučinkovitom u zaustavljanju Evanđelja.

**Ako ustrajete u mojoj nauci,
uistinu ste moji učenici; upoznat
ćete istinu, a istina će vas
osloboditi.**

Ivan 8,31-32

Matej (60. g. po. Kr.)

Matej i njegov brat Jakov (mlađi; Alfejev sin) manje su poznati među tri para braće koju je Isus izabrao da mu budu učenici. Petar i Andrija (Ivanovi sinovi) te Jakov i Ivan (Zebedejevi sinovi), bili su druga dva para. Matej je poznat i pod imenom Levi, pravim židovskim imenom za čovjeka kojega je njegovo izvorno zanimanje (bio je carinik) svrstalo među prezrene u Kafarnaumu, te nanijelo sramotu njegovoj obitelji. Ali Isus je vidio nešto u njemu. Jednog dana, dok je Matej prikupljao porez u glavnoj ulici u Kafarnaumu, Isus je prolazio i pozvao ga da ga slijedi. Dalje u Pismu stoji: “On ustade i pođe za njim” (Mt 9,9). Na temelju postojanja njegova Evanđelja, možemo si predočiti da je sve što je Matej ponio sa sobom iz starog života bio njegov pribor za pisanje.

Nešto kasnije, Isus je bio na večeri u Matejevoj kući gdje su se, kako se čini, pojavili i gosti i kritičari. Budući da je mjesto bilo puno očitih grešnika (osobito carinika), neki su farizeji s tim suočili Isusove učenike: “Zašto vaš učitelj jede s carinicima i grešnicima?” (Mt 9,11). To pitanje otkriva Matejevu reputaciju, kao i nevoljnost farizeja da se izravno suprotstave Isusu. U ovom slučaju učenici nisu odgovorili, ili to nisu mogli. Ali Isus je imao neposredan odgovor koji je u samo jednoj izjavi ispunio više ciljeva: “Ne treba zdravima liječnik, nego bolesnima. Idite i naučite što znači: ‘*Više volim milosrđe nego žrtvu.*’ Jer ja nisam došao da pozovem pravednike, nego grešnike” (Mt 9,12-13). Ovim je otkrio svoje poslanje: da pozove grešnike. Oni koji su bili spremni priznati svoju grešnost, polagali su pravo na taj poziv. Ukorio je kritičare zbog njihova osuđujućeg stava, navodeći Stari zavjet: “Više volim milosrđe, nego žrtvu.” Taj je navod pružio Isusovim slušateljima suptilnu indiciju o njegovu identitetu. Bog u Kristu je u tijelu pokazivao svoje prioritete s ljudima. Matej se nikad nije vratio svom starom poslu.

Progon rane crkve

Opseg Matejeva obraćenja može se, na neki način, mjeriti činjenicom da je taj izgubljeni Izraelov sin, koji je surađivao s neprijateljem kao sakupljač poreza, postao autor Evanđelja, koje je napisao imajući na umu vlastiti narod. On je ostao Abrahamov sin. Njegovo Evanđelje obiluje bilješkama i istaknutim navodima koji su tako oblikovani da razjašnjavaju izabranome narodu da je njihov Mesija došao. Jedno od najstarijih, postojanih predanja o Mateju, kaže da je bio jedini pisac Evanđelja koji je izvješće o Isusovu životu napisao na hebrejskome.

S obzirom na njegovu strast da dosegne Izraelce radosnom vijješću o Mesiji, ne bi nas trebalo čuditi kad naiđemo na različita predanja o njegovoj službi među nadaleko rasijanim židovskim zajednicama, diljem Rimskoga carstva. Sasvim je moguće da je kao putujući misionar posjetio mnoga mjesta. Njegov je apostolski zadatak bio u Etiopiji. To je ime, u stara vremena, bilo korišteno za dvije lokacije: poznatu afričku, kao i područje u Perziji. Tradicionalno opće mišljenje svrstava Mateja u afričku Etiopiju, gdje mu je odrubljena glava dok je izvršavao Isusovo poslanje svjedočenja Evanđelja svijetu.

Evangelist Matej prikovan za tlo, kad će mu biti odrubljena glava u Haddayaru u Etiopiji, 60. g. po. Kr.

Jakov, mlađi, Alfejev (63. g. po. Kr.)

Ne znamo što je rekao kad se kiša kamenja sručila na njega, ali znamo da je imao dobar primjer na koji se mogao ugledati. A baština njegove smrti ostala je s nama i dan danas.

Među tri Jakova u Novome zavjetu, o Jakovu Alfejefom (ili Jakovu mlađem) ima najmanje informacija. Ne pripisuje mu se ni jedno pitanje, komentar ili postupak tijekom godina koje je proveo s Kristom. Jednostavno je bio jedan od Dvanaestorice. Ovaj Jakov se nikad nije isticao ni za porugu ni za pohvalu. Jakov, Zebedejev sin (ili Jakov stariji) i Jakov, Josipov sin, imali su daleko istaknutije uloge u povijesti toga doba. Jakov Zebedejev bio je jedan od slavni Sinova groma među učenicima. Jakov, Josipov sin i Isusov polubrat, na kraju je preuzeo značajnu ulogu u vodstvu crkve u Jeruzalemu. No Jakov, Alfejev sin, živio je u pozadini priče.

Predanje nam kaže da su apostoli u jednom trenutku dodijelili sebi određena područja u svijetu kao odredišta za evangelizaciju. Jakovu mlađem je pripala Sirija. Tijekom ranog progona kršćana u Jeruzalemu jedno od najpopularnijih odredišta za bijeg bio je Damask, na jugu Sirije; do te mjere da se Savle, kad mu je ponestalo vjernika za lov u Jeruzalemu, usredotočio na Damask, kao mjesto na kojemu je koncentracija kršćana pružala priliku za masovna uhićenja. Srećom, Bog je imao drukčije planove. Oni koji su bili ciljani za patnju u Damasku, završili su pružajući Savlu utočište nakon njegova suočenja s Isusom na putu u njihov grad.

U Jeruzalemu je progon ostvarivao ono što sama poslušnost nije. Naposljetku su uspjesi ljudi poput Petra i Filipa, koji su izvučeni iz Jeruzalema da bi otišli na točno određene misije, kao i Pavlov odvažan primjer, počeli nadvladavati inerciju. Kristove posljednje riječi: “pa ćete mi biti svjedoci u Jeruzalemu, u svoj Judeji, u Samariji i sve do kraja zemlje” (Dj 1,8), ostvarivale su se ovako ili onako.

Jakovljeva misija u Siriji odvijala se prema tri različite skupine: obraćenim vjernicima, poput Ananije, koji bi vjerojatno pozdravili nekoga s apostolskim autoritetom; raseljenim Židovima, koji bi Jakova držali za izazivača nevolja; te među širom mješovitom kulturom, tipičnom za područje na glavnom trgovinskom putu. Očito su Židovi iz Sirije odbacili Jakovljevo propovijedanje kamenujući ga na smrt.

Jedno izvješće kaže da je bio imenovan za prvog nadglednika crkve u Jeruzalemu, nedugo nakon Kristove smrti. Prema tom izvješću, veliki svećenik Ananija ga je pozvao pred suce da zaniječe da je Isus Mesija. Bio je postavljen na vrh hrama gdje se trebao odreći Krista pred ljudima. Umjesto toga, on je hrabro navijestio da je Isus Krist obećani Mesija. Mnoštvo je slavilo Boga. Jakov je, međutim, bačen dolje i kamenovan. No pad i kamenovanje samo su mu polomili noge i on se na koljenima molio Bogu za one koji su ga napadali, govoreći: "Gospodine, oprosti im jer ne znaju što čine." Tad je pogođen u glavu i preminuo je.

Jakov je pridonio širenju Evanđelja na istok, što je naposljetku ostavilo trajan luk crkava na dalekom kraju zasvođenog trgovinskog puta, koji je povezivao Jeruzalem i Damask na zapadu s drevnim Irakom na istoku. Evanđelje je putovalo još dublje na istok, u Indiju, probijajući se prema kraju zemlje.

**Oni su ga pobijedili
Janjetovom krvi i riječju svoga
svjedočanstva, jer su prezreli
svoj život sve do smrti.**

Otkrivenje 12,11

Marko (64. g. po. Kr.)

Jedna od neočekivanih zajedničkih karakteristika biblijskih spisa o Isusovu životu i širenju Evanđelja jest gotovo bolna i katkad duhovita iskrenost onih koji su zapisivali događaje. Marko, poznat i kao Ivan Marko, “potpisao je” svoje Evanđelje neugodnom bilješkom u poglavlju 14 kada je, kako se čini, opisao vlastitu reakciju na Isusovo uhićenje. “Samo mladić neki, ogrnut plahtom po голу tijelu, išao za njim. Htjedoše ga uhvatiti, ali on ostavi plahtu te go pobježe od njih” (Mk 14,51-52).

Kvalifikacije Ivana Marka za pisanje Evanđelja često pravdamo predanjem da se njegovi tekstovi temelje na Petrovu izvješću o Isusovoj službi. Ali događaji poput ovog prethodnog, te činjenica da je Markova kuća u Jeruzalemu služila kao mjesto za okupljanje rane crkve, svakako stavljaju ovog mladog učenika u središte povijesti kao očevica. Odsječan, gotovo zadihani ritam njegova Evanđelja (njegova je omiljena poveznica “a zatim”) spaja aktivan stil pripovjedača s nestrpljenjem mladića da ispriča priču. Marko je poznavao ljude o kojima je pisao. Možda nije sudjelovao u svakom događaju, ali poznavanje učesnika daje njegovu Evanđelju prizvuk vjerodostojnosti.

S obzirom da je bio mladić u vrijeme Isusova uskrsnuća, Marko je pred sobom imao dug život. Neke detalje iz njegova životnog puta zabilježio je Luka u Djelima. Njegov rođak Barnaba i majka Marija bili su poznate ličnosti u ranoj crkvi. Barnaba je prvi koji je združio Marka i Pavla, neposredno prije prvog misionarskog putovanja iz crkve u Antiohiji. Mada je crkva izričito poslala Pavla i Barnabu, “imali su još uza se Ivana za pomoćnika” (Dj 13,5). Očito su teškoće, pritisak i patnja rano sustigli Marka na tom putu. Do dolaska u Pamfiliju, na jugu Turske, on je ostavio Pavla i Barnabu i vratio se u Jeruzalem (Dj 13,13).

Markov je odlazak stvorio probleme između Pavla i Barnabe, što je dovelo do njihova razilaska (Dj 15,36-40). Barnaba je

inzistirao da Marko zaslužuje još jednu šansu. Na kraju se ispostavilo da je procijenio Markov karakter bolje od Pavla, koji je kasnije priznao tu činjenicu izražavanjem zahvalnosti na Markovim sposobnostima (Kol 4,10; 2 Tim 4,11; Flm 23-24). Nakon kratkog vremena provedenog na putu s Barnabom, Marko je putovao s Petrom (1 Pt 5,13). Ta su ga “šegrtska” putovanja odvela iz Jeruzalema u Antiohiju, Babilon i Rim.

Bio je sposoban evanđelista jer se sam potrudio da to postane. Imao je dugotrajne veze s Aleksandrijom u Egiptu i pomogao je u osnivanju i održanju tamošnje crkve. Kao što je često bio slučaj, dobra vijest o Isusu bila je loša vijest za poganski religijski sustav u zajednici. Stoga je, već nakon nekoliko dana od dolaska u Aleksandriju, Marko bio “obilježen” čovjek. Iako su prošle godine prije nego što je nešto poduzeto, svjetina je naposljetku iskoristila svoju demonsku silu protiv njega. Marko je bio vezan užetom (moguće je da su bile korištene i kuke), a onda su ga vukli po aleksandrijskoj kaldrmi sve dok mu tijelo nije bilo izderano, ranjeno i teško ozlijeđeno. Nakon noći provedene u tamnici, isti je postupak ponavljan sve dok nije umro. Mada je svjetina kanila spaliti Markovo tijelo, postoji pouzdano izvješće da je oluja onemogućila taj proces i dala šansu kršćanima da preuzmu i ukopaju njegove ostatke.

**Nitko nema veće ljubavi od ove:
položiti vlastiti život za svoje
prijatelje.**

Ivan 15,13

Petar (69. g. po. Kr.)

Šimun, Ivanov sin, odrastao je u Kafarnaumu, na sjevernome kraju Galilejskoga mora. Kako je odgajan skupa s bratom Andrijom u obitelji ribara, činilo se da će se i on baviti tim poslom. A onda je došao Isus, hodajući uz obalu, i pozvao ga da pođe za njim te odsada lovi ljude. Šimun je prihvatio poziv i novo ime koje mu je Isus dao: **Petar** (od grčke riječi *petros*, što znači “komad stijene”). Tri je godine bio Isusov stalni pratilac.

Lako nam je zamisliti Šimuna Petra, stijenu, kako se smiješi nad dubokom ironijom Isusova poziva u svom životu, budući da je napisao sljedeće retke: “Pristupimo k njemu, živome kamenu koji su, istina, ljudi odbacili, ali koji je u očima Božjim izabran, dragocjen, te dopustite da se od vas samih kao živog kamenja sagradi duhovna kuća, sveto svećeništvo, da prinosi duhovne i Bogu ugodne žrtve po Isusu Kristu! Jer stoji na jednom mjestu Pisma: *‘Evo na Sionu postavljam ugaoni kamen, izabran, dragocjen; tko vjeruje u nj, sigurno neće biti postišđen’*” (1 Pt 2,4-6).

Petar je iz prve ruke poznavao dubinu obećanja da onaj tko vjeruje u Krista nikad neće biti postišđen. Znao je što je neizreciva radost kad, usred strašne stvarnosti i osjećaja neuspjeha, Isus istupi i kaže: “Još uvijek imam posao za tebe.” U biblijskoj su izvješću Isusove prve i posljednje riječi upućene Petru bile: “Slijedi me” (Mk 1,17; Iv 21,22). Povijest nam kaže da je Petar učinio točno to. Od zabačene obale Galilejskoga mora, do centra svijeta i hodnika Rima, slijedio ga je. Od polaganja mreže, do polaganja svog života, Petar je naučio i primjenjivao lov na ljude. Posve je jasno da je on jedan od naših najboljih primjera toga što znači biti mučenik. Živio je punim životom i umro vjernom smrću za Krista.

S obzirom na očitu ulogu vođe koju je Petar imao među učenicima i u ranoj crkvi, zanimljivo je vidjeti koliko vjerno evanđelja prikazuju njegove nespretno napore. Učenici kao skupina nikad

Knjiga mučenika • John Foxe

nisu shvatili što je Isus činio i zašto, a Petar je često javno obznanjivao njihovo nerazumijevanje. Njegova mu je impulzivna narav dopuštala da katkad nepromišljeno izvali istinu, no još češće da navede pogreške. Iako je Isusovo uskrsnuće preobrazilo prosječnu skupinu učenika u moćnu silu za Evanđelje, oni koji su ih poznavali nikad nisu zaboravili njihovo podrijetlo. Piscii evanđelja su lako mogli oblikovati priče o razdoblju službe s Isusom tako da vođe crkve budu prikazani odvažnijim. No odoljeli su toj kušnji. Umjesto toga, prenijeli su nam istinu – Božju riječ. Dali su nam izvješća u koja se možemo uklopiti. Učenici koji su provodili vrijeme s Isusom bili su obični ljudi s kojima se možemo povezati. Činjenica da su postali apostoli i Božji svjedoci samo nas podsjeća da Bog želi učiniti nešto i kroz nas, kako bi donio slavu svome imenu.

Kad je riječ o Petrovim misionarskim naporima, prvih dvanaest poglavlja Djela bilježe uzbudljive događaje iz prvih godina pokreta koji je počeo Isusovom zapovijedi apostolima da idu i učine sve narode njegovim učenicima. Čini se da je Petrova prva propovijed na Pedeseticu otvorila ustave novim vjernicima, no širenje Evanđelja je u početku bilo ograničeno na Židove i prozelite (pogane koji su postali “naturalizirani” Židovi). Bog je upotrijebio Petrov posjet kući rimskoga vojnika kako bi potvrdio da po Isusu svi narodi mogu primiti Radosnu vijest i biti spašeni. Kornelije je postao “pokus” za obraćenje pogana.

U dvanaestom poglavlju Petar iznenada nestaje iz izvješća u Djelima. Upravo je čudesno bio izbačen iz tamnice i nakratko je posjetio vjernike koji su se okupili u Marijinu domu i molili za njega. Molili su za njegovu sigurnost i Bog je uslišio njihove molitve tako što im je Petar pokucao na vrata. Budući da je tehnički bio bjegunac iz tamnice, Petrov je život dodatno bio u opasnosti. Luka bilježi Petrovu oprostajnu poruku: “On im rukom dade znak da šute te im pripovjedi kako ga je Gospodin izbavio iz tamnice.

Progon rane crkve

I nadoda: 'Javite ovo Jakovu i ostaloj braći!' Zatim iziđe i ode na drugo mjesto" (Dj 12,17).

"Drugo mjesto" na koje je Petar otišao bilo je predmetom predanja i legende. Tradicionalno izvješće o Petrovim putovanjima prije svega je usredotočeno na vrijeme provedeno u Babilonu (na istoku) ili Rimu (na zapadu). U prilog njegovoj službi u Babilonu imamo apostolovu očitu lokaciju, spomenutu u 1 Petrovoj 5,13: "Pozdravlja vas crkva u Babilonu, izabrana skupa s vama, i Marko, moj sin." Istočni ogranak crkve tvrdi da je Petar bio od najveće pomoći u širenju Evanđelja na tom području. U prilog Petrovoj službi u Rimu imamo jasna saznanja da je tamo završio i tamo bio ubijen mučeničkom smrću. Što se tiče njegova osnivanja crkve u Rimu imamo malo izravnih dokaza, ali netko jest donio Evanđelje u prijestolnicu Rimskoga carstva, jer kad je Pavao pisao svoju Poslanicu Rimljanima, tamo je već postojala vrlo uspješna crkva. No ako je Petar tad već bio u Rimu, čudno je da ga Pavle ne spominje u veoma detaljnim pozdravima u svome pismu. Ono što znamo iz Djela jest da je Petar bio negdje zauzet svjedočenjem Evanđelja.

Često se napominje da kad su Petar i Isus hodali obalom Galilejskoga mora posljednji put, Gospodin nije samo ponovno potvrdio svoj poziv Petru, već mu je dao naslutiti kakav ga kraj čeka.

"Zaista, zaista, kažem ti, kad si bio mlađi, opasivao si se sam i hodio kud si htio. Ali kad ostariš, raširit ćeš ruke svoje, i drugi će te opasivati i voditi kamo ti ne bi htio." To je rekao da označi kakvom će smrću Petar proslaviti Boga. Zatim mu reče "Slijedi me!" (Iv 21,18-19).

To kamo idemo i što se s nama događa, nije naročito važno. Važno je kako ćemo odgovoriti kad Isus dođe k nama i kaže: "Slijedi me."

Petrovi posljednji dani u Rimu nisu opisani u Bibliji, no do danas je opstalo nekoliko predanja. Navodno je proveo strašne

Knjiga mučenika • John Foxe

mjesece u zloglasnoj mamertinskoj tamnici, mjestu na kojemu je već i sam pritvor značio smrtnu kaznu. Iako okovan i mučen, preživio je i očito vrlo uspješno navijestio Evanđelje svojim tamničarima. Na kraju su ga odvukli u Neronov *Circus Maximus* i tamo ga raspeli naglavačke, jer sebe nije smatrao dostojnim biti raspet kao Krist, s glavom nagore.

Pavao (oko 69. g. po. Kr.)

Za razliku od slučajeva većine drugih apostola, o mjestu Pavlove smrti nema zabune. Oduvijek je gorio željom da propovijeda Evanđelje u Rimu i tamo je umro. Dvaput je boravio u tom gradu, oba puta o trošku Rimskoga carstva. Ni putovanje ni smještaj nisu bili prvoklasni, ali su mu sasvim odgovarali. Od početka do kraja knjige Djela, kao i usvojim pismima, Pavle prenosi nepogrešiv osjećaj da je njegovo vrijeme kratko i bio je zahvalan za svaki trenutak koji mu je darovan. Božju milost nije shvaćao samo kao velik teološki koncept, već kao vlastiti razlog za život. Bio je zahvalan na Božjoj milosti jer je znao da mu je veoma potrebna.

Njegove su posljednje misli imale malo veze sa žaljenjem, ali mnogo sa zadovoljstvom koje teče iz života ispunjenog milošću. Timoteju je pisao: “Već se moja krv izlijeva u Božju čast, vrijeme je moje smrti blizu. Plemenitu sam borbu izvojevao, trku dovršio, vjeru sačuvao. Već mi je pripravljen vijenac pravednosti koji će mi u onaj Dan dati Gospodin, pravedni sudac, i ne samo meni nego i svima koji budu željeli njegov dolazak” (2 Tim 4,6-8).

Pavle je za života nedvojbeno mnogo putovao, navješćujući Evanđelje kamo god je prošao. Možda izjava u Poslanici Kološanima najbolje sažima stav njegova srca: “Njega mi navješćujemo, opominjući svakoga čovjeka i poučavajući svakoga čovjeka u svojoj mudrosti, da učinimo zrelim svakog čovjeka u Kristu. Zato se i trudim i borim prema njegovoj djelotvornosti koja snažno očituje svoju silu u meni” (Kol 1,28-29).

Progon rane crkve

Jedna je od najvećih ironija u Pavlovu životu to što je stigao mnogo u širenju Evanđelja čak i dok je progonio crkvu. Njegovi fanatični naponi da pohvata kršćane u i oko Jeruzalema, raspršili su vjernike na sve četiri strane svijeta, a oni su sijali sjeme Evanđelja kamo god su pošli. Bog doista koristi čak i naume i pokušaje zlih ljudi kako bi ispunio svoju volju. No čim se promijenio, nakon susreta s Isusom na putu za Damask, sva je vatrena žestina njegova prethodnog života preusmjerena u njegov trud za Krista. Pisma koja je slao crkvama čine gotovo polovicu sveukupnih novozavjetnih spisa. Postavio je standard za misionarski život. Bio je pionir evangelizacije. Osnovao je desetke crkava. Neustrašivo je i revno prenosio Božju ljubav i milost nežidovskome svijetu te bio zlostavljan zbog svoje vjernosti od onih koji su ga trebali bodriti. Onaj koji je nekoć progonio Isusa Krista, postao je čovjek koji je proveo ostatak svog života promičući ga.

Srećom, Pavle nam je omogućio uvid u način na koji se s njim postupalo i kakav je dio primio za evangelistički rad u starome svijetu. Iako nas popis koji slijedi može natjerati da se naježimo zbog cijene što ju je Božji sluga platio, također nam služi i kao pokazatelj zajedničkog iskustva Isusovih sljedbenika. Riskirali su sve radi Radosne vijesti. Spasenje koje imamo, Isus nam je donio na križu: bila je to neizmjerena cijena. Vjeru koju ispovijedamo, prenijelo nam je mnoštvo onih koji su bili spremni platiti cijenu vjernosti.

Od Židova sam primio pet puta po trideset i devet udara. Tripot sam bio šiban, jedanput kamenovan, tripot brodolom doživio, jednu noć i jedan dan proveo na dubokom moru. Bio sam na čestim putovanjima u pogiblima od rijeka, u pogiblima od razbojnika, u pogiblima od sunarodnjaka, u pogiblima od pogana, u pogiblima u gradu, u pogiblima u pustinji, u pogiblima na moru, u pogiblima od lažne braće,

Knjiga mučenika • John Foxe

u trudu i mucu, u čestom nespavanju, u gladi i žeđi, u zimi i golotinji. Povrh svega – moje svakodnevno salijetanje: briga za sve crkve (2 Kor 11,24-28).

Postavimo li stradanje svojim ciljem, propustit ćemo važnu lekciju iz Pavlova života. Patnja nije precizno mjerilo poslušnosti ili vjernosti. Neposlušnost i nevjera također mogu donijeti patnju. Kad stradanje postane cilj, često je skriveni motiv oholost. Stradanje je nepredvidivi nusproizvod poslušnosti i vjernosti. No to je samo malen dio još većeg nepredvidivog aspekta života u Kristu: radosti! Primjer velikih mučenika vjere je radostan, bezbrižan život. Oni nisu uživali u stradanju, no nisu ni bježali od njega. Naučili su, kao i Pavle, princip temeljnog zadovoljstva:

Ne govorim to natjeran oskudicom, jer sam u prilikama u kojima sam naučio biti zadovoljan svojom sudbinom. Mogu oskudijevati, mogu obilovati. Navikao sam na sve: biti sit i gladovati, obilovati i oskudijevati. Sve mogu u onome koji mi daje snagu (Fil 4,11-13).

Pavla je samo Božji Sveti Duh mogao spriječiti da ode na kraj zemlje. Kronologija njegova života, te predanja i navodi iz Pisma o mjestima, kao što je njegova želja da služi u Španjolskoj (Rim 15,23-24), omogućuju nam uzeti u obzir da su njegova putovanja imala širok opseg, od Arabije do Britanskih otoka. Šest godina šutnje između dva utamničenja u Rimu daju prostora za duga putovanja.

Apostolovo posljednje odredište na ovoj strani vječnosti bilo je mjesto na putu za Ostiju, nedaleko od zidina Rima. Prema predanju, bivšem je farizeju odrubljena glava izvan vrata. Izvojevao je plemenitu borbu, dovršio trku i sačuvao vjeru. On je važan razlog zbog kojega i mi možemo isto učiniti danas.

Progon rane crkve

Apostolu Pavlu je odrubljena glava u Rimu.

Matija (70. g. po. Kr.)

Matija je bio zamjenski apostol. Izabran je da popuni upražnjeno mjesto među Dvanaesticom, nakon Judine izdaje i naglog odlaska (Djela 1,23-26). Na temelju zahtjeva koje je svaki kandidat morao ispunjavati – duga učenička povezanost s Isusom – gotovo je sigurno da je Matija bio jedan od sedamdeset evanđelista koje je Gospodin poslao u svijet (Lk 10,1). Bio je svjedok punog opsega Isusove službe.

Nakon imenovanja u prvom poglavlju knjige Djela, Matijino ime se ne spominje ponovno u Novome zavjetu. No ne spominje se ni većina izvornih dvanaest učenika. Svoje izvješće u Djelima o razvoju rane crkve Luka temelji prije svega na Petrovoj i Pavlovoj službi.

Što se tiče Matijine uloge, oslanjamo se na opće sudjelovanje Dvanaestorice u poslovima crkve u Jeruzalemu, kao i na različita izvješća iz predanja u kojima se spominje. Kao jedan od apostola, bio je pod javnim pritiskom progona koji je buknuo kad su Savle i ostali odlučili da moraju iskorijeniti Isusove sljedbenike.

Matija je bio jedan od onih apostola kojega je misionarski zadatak odveo na sjever. Čak se i Sebastopolje (današnji Sevastopolj), na sjevernoj strani Crnoga mora, često spominje kao jedno od njegovih odredišta. No čini se da se Matija naposljetku vratio u Jeruzalem, gdje je kamenovan na smrt. Neki kažu da nije htio prinijeti žrtvu bogu Jupiteru. Drugi tvrde da je trebao biti obješen na križ i kamenovan, te da mu je potom odrubljena glava sjekirom zbog hule na Boga, Mojsija i Zakon. Kad se nije htio odreći Krista, vjeruje se da je svom dželatlu rekao: “Tvoja krv na tvoju glavu, jer protiv tebe govore tvoja vlastita usta.”

Andrija (70. g. po. Kr.)

Andrija je, nesumnjivo uz odobrenje svoga brata Šimuna, privremeno ostavio ribarske mreže i otišao da čuje čovjeka koji se zvao Ivan Krstitelj. Ivan je bio glavna tema razgovora u gradu i luci. Poticao je ljude da se izmire s Bogom, jer dugoočekivani Spasitelj dolazi. Andrija je čuo i vidio u Ivanu nešto što mu se dopalo. Taj pustinjač nije samo korio propuste društva, već je narodu nudio nadu kroz pokajanje. Imao je dara da natjera ljude da se osjećaju vrlo loše prije nego što bi im pokazao kako im može biti oprošteno. Andrija je, dakle, postao sljedbenik Ivana Krstitelja. Na kraju mu se vjerojatno pridružio i prijatelj Ivan, Zebedejev sin, koji je zabilježio prve korake koje je Isus poduzeo pri odabiru skupine učenika koje će obučiti. U jednom trenutku se najmanje pet izvornih apostola nalazilo na području na kojemu je Ivan Krstitelj vršio svoju službu.

Prema biblijskom izvješću, Andrija je bio prvi u grupi apostola koji je otkrio Isusovu jedinstvenu ulogu Božjega Janjeta koje odnosi grijeha svijeta. Stajao je pokraj Ivana Krstitelja kad je vatreni prorok pokazao da je Isus taj kojega je došao objaviti. Ne znamo je li Andrija svjedočio Isusovu krštenju, no Ivan Krstitelj je vjerojatno prepoznao Isusa koji se upravo bio vratio nakon četrdesetodnevnog kušanja u pustinji, koje je uslijedilo odmah nakon njegova krštenja.

Andrija je zajedno sa svojim neimenovanim prijateljem, vjerojatno Ivanom, prišao Isusu, i on ih je pozvao da ostanu s njim. Oni su odmah u taj poziv uključili Šimuna. Za nekoliko dana su se malenoj skupini pridružili Filip i Natanael. Oni su bili s Isusom kad se vratio u Kanu na svadbu i bili su svjedoci prvog Isusovog čuda. Nedugo nakon toga Isus je pozvao Andriju i Šimuna da ostave svoje mreže i slijede ga. Andrija se nikad više nije osvrnuo za sobom.

Knjiga mučenika • John Foxe

Ovaj je apostol provodio vrijeme s pojedincima. Primjećivao je njihove potrebe i osobine i razumio ih je. Poduzimao je konkretne korake bez mnogo priče. Povezivao je ljude jedne s drugima i s Kristom. Svog je starijeg brata upoznao s Isusom. Imao je ključnu ulogu u drugim značajnim upoznavanjima, te je ostavljao dubok trag u životu ljudi s kojima je došao u dodir. Predanje nam kaže da je ova prekrasna osobina prvog učenika na kraju dovela do njegova ubojstva.

Andrija se rijetko spominje u izvješćima o Isusovu djelovanju, no njegova je nazočnost bila stalna. Tih nekoliko prikazanih trenutaka otkrivaju da je uvijek bio svjestan što se događa te da je stalno tražio način da bude koristan.

U Ivanovu izvješću o hranjenu pet tisuća ljudi (Iv 6,4-13) spominje se da je baš Andrija obavijestio Isusa da je upravo razgovarao s dječakom koji ima pet kruhova i dvije ribe. Nije mnogo, ali je ipak nešto! A ono što je Isus učinio s tim malenim darom bilo je zapanjujuće.

U Ivanu 12,20-26 spominje se grupa Grka koji su htjeli upoznati Isusa. Izdvojili su Filipa kao osobu preko koje će to ostvariti, vjerojatno zbog njegova grčkog imena, no valja napomenuti da je Filip zamolio Andriju da mu pomogne predstaviti mu ih. Andrija se posljednji put u Pismu spominje u Djelima 1,13 gdje je uvršten među jedanaest učenika koji su izabrali Matiju da zamijeni Judu. Nesumnjivo je bio nazočan tijekom uzbuđenih i turbulentnih prvih godina kršćanstva u Jeruzalemu, služeći među vođama crkve.

Iako su Andriju moguća misionarska putovanja mogla odvesti na sjever, u Skitiju (južna Rusija), uključujući i vrijeme provedeno s Ivanom u okolici Efeza, najvjerojatnije je završio na grčkome poluotoku u gradu Patrasu (Patra). Tamo se počeo družiti sa stanovništvom i upoznavati ih sa Spasiteljem. Među obraćenicima je bila i žena po imenu Maksimila, supruga visokog rimskog dužnosnika, carskog namjesnika po imenu Egeat, koji je bio toliko ljut zbog

Progon rane crkve

ženina preobraćenje da je Andriji zaprijetio smrću razapinjanjem. Andrija je na to odgovorio: “Da sam se bojao smrti na križu ne bih propovijedao slavu i veličanstvo Kristovo.”

Andrija je uhićen i suđeno mu je. Prijetili su mu, bičevali ga i mučili, no on je ostao nepokolebljiv. Kaže se da ga je sudac molio da ne odbaci svoj život, no ostarjeli je apostol odgovorio jednakom strašću, pozivajući suca da ne odbaci svoju dušu.

Budući da nije htio zaniijekati svoju vjeru u Krista, Andrija je privezan za križ u obliku slova X da umre sporom bolnom smrću. Taj se križ i dan danas naziva Andrijinim. Prema jednome izvoru, približavajući se križu, rekao je: “O ljubljeni križu! Dugo sam čeznuo za tobom. Radujem se što te vidim ovdje podignutog. Dolazim ti mirne savjesti i s veseljem, želeći da ja, učenik onoga koji je obješen na križ, i sam mogu biti razapet. Što sam bliže križu, bliže sam Bogu; a što sam dalje od križa, dalje sam od Boga.”

Andrija je visio na križu tri dana i za to je vrijeme poučavao narod koji je stajao u blizini, govoreći im: “Zahvaljujem svome Gospodinu Isusu Kristu koji mi, nakon što me je neko vrijeme upotrijebio za svoga izaslanika, sada dopušta da u ovome tijelu, kroz dobru ispovijed vjere, primim vječnu milost i milosrđe. Ostanite postojani u riječi i nauku koje ste primili, poučavajući jedno drugo, da biste mogli prebivati s Bogom u vječnosti i primiti plod njegovih obećanja.” Samo će nebo otkriti tisuće i tisuće onih čiji je život na kraju preobražen zbog Andrijina tihog i ustrajnog rada iza scene, s jednom po jednom osobom.

Dragocjena je u očima Jahvinim smrt pobožnika njegovih.

Psalam 116,15

Juda Tadej (oko 70. g. po. Kr.)

Najmanje je troje ljudi po imenu Juda imalo istaknutu ulogu u Isusovu okruženju. Dvojica su bili učenici koje je Isus izabrao: Juda Iskariotski i Juda Tadej, Jakovljev brat. Treći je bio Isusov polubrat koji je u Krista povjerovao tek nakon njegova uskrsnuća. To je Juda koji je napisao poslanicu koja nosi njegovo ime u Novome zavjetu. Mi ovdje govorimo o vjernom učeniku Judi, znanom još i kao Tadej.

Čak su i pisci evanđelja osjetili potrebu da naznače kad govore o Judi izdajniku, a kad o Judi vjernome učeniku. I jedan i drugi su umrli nasilnom smrću: prvi od vlastite ruke iz pokajanja (Mt 27,3-10; Djela 1,18-20), a drugi od ruke onih kojima je nosio poruku Evanđelja.

Mada možemo biti sigurni da je Juda Tadej bio nazočan u svim evanđeoskim izvješćima u kojima se spominju učenici, rijetko istupa sam. Ivan u svome Evanđelju bilježi jedno Judino pitanje upućeno Isusu: “Gospodine – reče mu Juda, ne Iskariotski – kako to da ćeš se objaviti nama, a ne svijetu?” (Iv 14,22). Ovo nam daje kratak uvid u teškoće koje su učenici imali da shvate Isusove ciljeve. Nije problem bio to što nisu vjerovali da je on Božji Sin, nego što su imali pogrešna očekivanja od njega; nisu shvaćali što Božji Sin treba učiniti u svijetu. Judino je pitanje praktički glasilo: “Kako možeš vladati svijetom, a ne objaviti mu se?” Isusov je odgovor još jedanput razjasnio da njegovo kraljevstvo nije od ovoga svijeta: “Ako me tko ljubi, držat će moju riječ, i moj će ga Otac ljubiti; k njemu ćemo doći i kod njega se nastaniti” (Iv 14,23).

Veliko poslanje u obje svoje varijante (Mt 28,19-20 i Djela 1,8) uključuje zapovijed da se Evanđelje odnese svijetu. Kraljevstvo će biti globalno, ali osobno, jer će ga svaki pojedinac živjeti u svome srcu. Isus je učenicima dao veličanstven zadatak i opremio ih snagom i razumijevanjem. U srži njihova razumijevanja misije

Progon rane crkve

u koju su poslani bila je činjenica da to neće biti lako. Mogli su očekivati da će primiti istu dobrodošlicu kao i njihov Učitelj. Isus im je obećao pobjedu i patnju.

Tradicionalno izvješće o Judinoj službi kaže da je propovijedao sjeverno i istočno od Jeruzalema, sve do Indije. Poput drugog učenika, Bartolomeja, i Juda ima jake povijesne veze s kršćanstvom u Armeniji, drevnoj zemlji između Crnog i Kaspijskog mora, koja se prostirala na području koje danas nazivamo istočnom Turskom. Armenija je dugo bila poznata kao prva kršćanska zemlja, na osnovu rane evangelizacije i “službene” deklaracije kojom se država u četvrtome stoljeću proglasila nacijom za Krista. Trag tog ranog utjecaja za Krista vodi do Jude, a zatim do Bartolomeja. Juda Tadej je stigao prvi i vršio službu koja je trajala osam godina. Pogubljen je kao mučenik, strijelama ili kopljem, negdje oko 70. g. po. Kr. Konkretni događaji povezani s njegovom smrću nisu poznati, no Evanđelje je često u novim zemljama izazivalo i vjeru i otpor. A kad nije bilo moguće ubiti poruku, ubijani su glasnici.

Jedna bi priča mogla objasniti izvorni razlog Judina odlaska u Armeniju, tako brzo nakon uskrsnuća. Ovi događaji nisu povijesno potvrđeni, no izazvali su svaku vrstu znatiželje o načinu na koji su informacije putovale u prvome stoljeću. Prema izvješću biskupa i povjesničara rane crkve, Euzebija, vijest o Isusu je stigla sve do kraljevine Edese u istočnoj Armeniji. Kralj Abgar mu je poslao pismo, nudeći mu azil i mnogo prijemčiviju publiku nego što ju je imao među vlastitim narodom. Osim toga, Abgar se nadao da bi ga Isus mogao izliječiti od bolesti. Isus je odgovorio da mu obveze nalažu da ostane u Izraelu dok se ne ispuni Božja nakana, ali da će mu poslati osobnog izaslanika, jednog od svojih učenika, ubrzo nakon što se vrati u nebo. Prema predanju, taj je izaslanik bio Juda.

Priče koje dolaze iz “tišine” evanđelja ili ostatka Novoga zavjeta nisu nadahnute kao ostalo Pismo, no ipak nas potiču da cijenimo i obratimo pozornost na Bibliju na nov način. Je li Isus primio

to pismo i odgovorio na njega? Nemamo konkretnih primjera zabilježenih u Božjoj riječi, no nije teško zamisliti da su se takve stvari događale. Samo su mogle biti suviše brojne da bi se na njih posebno obratila pozornost, ili nisu smatrane suštinski važnim da bi se uvrstile u izvješća. Žamor o Radosnoj vijesti koji je započeo Isusovim uskrsnućem jamačno se raširio nadaleko u svim smjerovima. Možda se vijest širila prilično daleko još za Isusova života. Samo će nebo otkriti razmjere izvornoga vala i sve doživljaje onih koji su prvi nosili Evanđelje na kraj zemlje.

Jer vam je s obzirom na **Krista dano** kao milost ne samo da **vjerujete** u njega nego i da **trpите** za nj.

Filipljanima 1,29

Bartolomej (Natanael) (oko 70. g. po. Kr.)

Bartolomej je došao nerado, a Isusu ga je doveo Filip koji je jedva čekao da raširi vijest o Mesiji. Njegova je prva reakcija na glas o Isusu bila mješavina skepticizma i sarkazma: “Iz Nazareta može li što dobro izići?” (Iv 1,46).

Kao što je učinio dan prije, prilikom susreta sa Šimunom, Isus je i Bartolomeja pozdravio pronicavim, poticajnim riječima. Odmah mu je stavio do znanja da ga doista razumije. Zamisli osobu kako te pozdravlja riječima: “Evo pravog Izraelca, bez lukavstva” (Iv 1,47).

Bartolomej je bio zapanjen. “Odakle me poznaješ?” zbunjeno je upitao. Isus je upravo identificirao njegov glavni nagon. Nije se osjećao kao da mu je upućen kompliment, već kao da ga Isus sasvim poznaje. Zanimalo ga je kako je Isus to učinio, na što je ovaj odgovorio opisujući mu mjesto na kojemu ga je Filip našao. Isusovo je opažanje bilo dovoljno da uvjeri Bartolomeja da je Filip bio u pravu. Bio je to zaista obećani Mesija. I to je rekao: “Rabbi... ti si Sin Božji! Ti si kralj Izraelov!” (Iv 1,49). Isus je njegovu izjavu primio uz obećanje da će na kraju imati mnogo više razloga za priznavanje Božjega Sina.

Bartolomej je bio u grupi od pet apostola koji su počeli slijediti Isusa ubrzo nakon njegove kušnje u pustinji. Pridružio se Andriji, Ivanu, Šimunu i Filipu koji su otišli od Ivana Krstitelja i pošli za Isusom Kristom. Znamo ga pod dva imena: Bartolomej i Natanael. Spominje se u imenovanju Dvanaestorice (Mt 10, Mk 3 i Lk 6) kao Bartolomej, a kao Natanael drugom prilikom, kad je bio dio grupe od sedam učenika koji su otišli loviti ribu nakon Isusova uskrsnuća, a zatim doručkovali s njim na obali (Iv 21,2). U evanđeoskim izvješćima o Isusovoj službi ne pripisuju mu se ni riječi ni postupci. Jednostavno je bio tamo: promatrao je, slušao i slijedio. Uz osobu poput Šimuna Petra, uvijek željnog da skoči u verbalni proboj, ljudi poput Bartolomeja zadovoljni su da mogu promatrati i učiti.

Knjiga mučenika • John Foxe

Bartolomejev je apostolski rad povezan s radom apostola Jude Tadeja. Obojici se pripisuju zasluge za širenje kršćanstva u Armeniji. Prema predanju, Bartolomej je putovao na istok sve do Indije, no povijest, prema općoj suglasnosti, smješta njegovu službu i mučeništvo u Armeniju, zemlju sjeveroistočno od Palestine, između Crnog i Kaspijskog mora.

Kao što je to bilo tijekom širenja Evanđelja po svijetu, izravna je posljedica učinkovitosti onih koji nose Kristovu poruku to da često gube život. Čak i kad žive mirno i čine dobro, vjernici su često okrutno progonjeni. Pomiješana reakcija svijeta može se usporediti s reakcijom kakvu je Isus primio u svoje vrijeme. Neki koji čuju poruku jednostavno dođu do zaključka da bi se morali odreći mnogo toga kako bi priznali Krista; zato odluče da umjesto toga uklone glasnike.

Možda želimo izjednačiti vjernost, sigurnost i uspjeh, ali nema razloga za to. Neki od Kristovih najučinkovitijih i najvjernijih slugu doživjeli su istu sudbinu kao i njihov Učitelj; prezreli su ih i odbacili isti oni ljudi kojima su donijeli Radosnu vijest.

Pod Bartolomejevim je utjecajem Evanđelje očito prodrlo u svaki aspekt života u Armeniji, osim u utvrde lokalnih poganskih vjerskih vođa, koji su ispravno vidjeli kršćanstvo kao anatemu njihovu sustavu vjerovanja i demonskim običajima. Njihove se sile nisu mogle mjeriti s Božjom silom koju su koristili Tadej i Bartolomej, a njihovi idoli su se pokazali nemoćnima. Vjernici kraljevskoga ranga, pa do najnižih slojeva društva, počeli su štovati Isusa i biblijskoga Boga. Mnogi su kršteni, a crkva je rasla veoma brzo.

U međuvremenu su se poganski svećenici urotili s kraljevim bratom, kako bi zaštitili svoju moć i sustav vjerovanja. Nepošteni su manevri doveli do Bartolomejeva uhićenja i mučenja. Pretrpio je posebno jeziv oblik mučenja u kojem se osobi koža dere bičevima, dio po dio, dok se ne ukloni gotovo cijela. Zatim je razapet u agoniji (prema nekim izvješćima s glavom nadolje) i ostavljen da umre mučeničkom smrću za Krista.

Progon rane crkve

Jedno od zadivljujućih povijesnih svjedočanstava o učinkovitosti Bartolomejeve službe u Armeniji je očita povezanost između Svete zemlje i armenske tradicije. Hodočašća u biblijske zemlje postala su popularna još u vrijeme apostola. Čak su i dan danas mnoga biblijska mjesta u Svetoj zemlji obilježena svetištima i crkvama koje su izgradili armenski vjernici prije mnogo stoljeća.

**Blago progonjenima zbog
pravednosti, jer je njihovo
kraljevstvo nebesko.**

Matej 5,10

Toma (oko 70. g. po. Kr.)

S iznimkom života Petra i Pavla, o Tominu životu imamo više informacija nego o bilo kom drugom apostolu. Većina tog materijala dolazi iz predanja. Za učenika s tako upitnom reputacijom, doista je ostavio za sobom raznovrsna područja koja ga imenuju za jednog od utemeljitelja njihove drevne tradicije i vjere.

Izvešće iz Ivanova Evanđelja daje nam najviše uvida u Tomin život, no sve se to događalo u posljednjih nekoliko tjedana Isusove službe. Očito je njegov karakter jasnije dolazio do izražaja kako je pritisak protivnika rastao. Itekako svjestan opasnosti čekanja Isusa u Jeruzalemu, Toma je izrazio ono što su svi ostali mislili, kad je rekao: "Hajdemo i mi da umremo s njim!" (Iv 11,16). Možda je otvorenije od ostalih učenika mislio da će, ako njihove nade u kraljevstvo s Isusom propadnu, rezultat biti smrt. Isus je često spominjao svoju smrt i to je moglo zbuniti neke učenike, no čini se da je Tomu to uznemirilo.

Sljedeći put ga susrećemo tijekom Posljednje večere kad reagira na Isusove utješne riječi o kući njegova Oca. Toma otkriva da se njegovo srce doista muči, kad kaže: "Gospodine...ne znamo kamo ideš. Kako bismo mogli poznavati put?" (Iv 14,5). Možemo biti zahvalni na njegovoj smjelosti, jer je to dopustilo Isusu da dâ jednu od najjasnijih tvrdnji o svojoj ulozi Gospodina i Spasitelja: "Ja sam put, istina i život – reče im Isus. – Nitko ne dolazi k Ocu osim po meni" (Iv 14,6).

Njegov treći izljev osjećanja vidimo uvečer na uskrsnu nedjelju (ili vrlo rano u ponedjeljak). Isus se ukazao desetorici učenika u nedjelju uvečer, a Toma je jedini bio odsutan. Možda je drukčije od ostalih učenika reagirao na vijest o njegovu uskrsnuću. Oni su se okupili, no on se držao podalje. Kad su mu rekli da im se Isus ukazao, odgovara smjelom sumnjom:

Drugi mu učenici rekoše: "Vidjeli smo Gospodina." Toma im odvrati: "Dok ne vidim na rukama njegovim znak od čavala i ne stavim prst svoj u mjesto od čavala i ne stavim ruke svoje u njegov bok, neću vjerovati" (Iv 20,25).

Progon rane crkve

Apostola Tomu su mučili urođenici u Kalamini, bacili ga u pećnicu i proboli kopljima, 70. g. po. Kr.

Knjiga mučenika • John Foxe

Tjedan kasnije, na njegov je izazov stigao odgovor. Isus se pojavio pred svima njima, a Tomine su sumnje nestale kad je objavio: "Gospodin moj i Bog moj!" (Iv 20,28). Isus je iskoristio tu priliku da još jedanput naglasi suštinsku prirodu vjere: "Jer me vidiš, vjeruješ. Blago onima koji će vjerovati, a da nisu vidjeli" (Iv 20,29).

Strast koju je Isus probudio u svojim učenicima potakla ih je da iziđu van i blagoslove tisuće ljudi koji neće imati privilegiju vidjeti, ali koji će vjerovati svjedočanstvu onih koji su spremni položili svoj život za svoje uvjerenje. Nakon što je otišao iz Jeruzalema, nema dokaza da se Toma ikad vratio. Ostavio je svoje sumnje za sobom i uputio se na kraj zemlje. Zasigurno je otkrio da je Isus bio vjeran svome obećanju da će ostati s njima do kraja.

Putovao je sjeverno i istočno od Izraela, prošao kroz Babilon i Perziju te je proširio utjecaj Evanđelja sve do južnog područja Indije. Stoljećima njegovana predanja o njegovim putovanjima daleko izvan granica Rimske carevine, održala su se do danas. Navode o mnogim mjestima i kraljevima povezane s Tomom, za koje se mislilo da su samo legende, potvrdile su mnoge neovisne povijesne i arheološke studije. Nedvojbeno, iza obzora na istoku, prostirale su se razvijene civilizacije, a Isusove riječi: "sve do kraja zemlje" mora da su neprestano odjekivale u umu apostola. Trgovački putevi koje je koristio postojali su tisućama godina. Portugalski moreplovci i istraživači iz šesnaestoga stoljeća prenijeli su dokaze o Tominoj službi, uključujući i vijest o prilično velikoj skupini vjernika, poznatoj kao kršćani sv. Tome. Činjenica da je Toma među svim apostolima bio na jedinstven način povezan s Indijom ide u prilog vjerovanju da je tamo služio.

Različite verzije njegova mučeništva slažu se oko činjenice da je došao u sukob s hinduističkim svećenicima koji su mu zavidjeli na uspjehu i koji su odbacili njegovu poruku. Toma je izboden kopljem na smrt. Njegov grob se i danas može posjetiti u Mylaporu u Indiji.

Šimun Kanaanac (Revnitelj) (74. g. po. Kr.)

Šimun je vjerojatno bio najnestabilniji među učenicima. Svi su oni imali prošlost, a on je vjerojatno bio čovjek s potjernice. Pridružio se Isusovim sljedbenicima s reputacijom Zelota (revnitelja; Zeloti su bili radikalna grupa židovskih rodoljuba – op. prev.). Bio je povezan sa slabo organiziranim pokretom otpora protiv Rima, koji bi Rimljani danas nazvali terorističkim. Kakva čudna i izvanredna mješavina! Pored ribara i fizičkih radnika, Isus je izabrao dvojicu ljudi sa sasvim suprotnih krajeva spektra: Mateja i Šimuna. Kao carinik, Matej je predstavljao ljude koji su se očito prodali Rimu i surađivali s neprijateljem. Kao kanaanski Zelot, Šimun je predstavljao gnjevne i frustrirane Židove koji su, u nastojanju da nanesu štetu Rimu, bili spremni ubiti čak i svoje sunarodnjake. Njegov izvorni poriv kad je pošao za Isusom vjerojatno nije bio najjasniji. Isusova čuda i metode nisu bili nasilni i ljudi su hrlili k njemu. Možda je mislio, kao većina učenika, da će on utemeljiti kraljevstvo i istjerati Rimljane.

Osim imena u popisu učenika koji nam donose pisci evanđelja, Šimun se ne izdvaja ni riječju ni djelom. Kao osoba koja je navikla djelovati iz zaklona, vjerojatno je bio sklon izbjegavati privlačenje pozornosti, čak i među učenicima. Promatrao je, učio, i postupno se mijenjao. Zanimljivo, među svim učenicima čija bi reputacija mogla dovesti do toga da napadnu stražare koji su došli uhvatiti Isusa, Šimun je bio najočitiji kandidat za to. No oštricom je zamahnuo Petar, impulzivni ribar, a ne on.

Luka u knjizi Djela uglavnom ističe službu Petra i Pavla, uz naznake o doprinosu drugih apostola i đakona. Dokazi koje imamo o putovanjima i djelima **drugih** apostola dolaze obično iz predanja. Znamo da se kršćanstvo poput požara raširilo tijekom prvoga stoljeća. Netko je morao prenijeti poruku na uvjerljiv način. Poznato nam je i da je *Pax Romana* (lat. Rimski mir, razdoblje u povijesti Rimskoga carstva, od kraja prvog do kraja

Knjiga mučenika • John Foxe

drugog stoljeća, koje je karakterizirao dugotrajan izostanak većih oružanih sukoba, uz, dakako, čvrstu rimsku kontrolu i nadzor infrastrukture – op. prev.) dopuštao duga i razmjerno laka putovanja (prema standardima iz toga vremena). Apostol Pavle je jamačno proputovao tisuće milja na svojim misionarskim putovanjima. Zašto ne bi i drugi apostoli?

Predanja o Šimunovim misionarskim putovanjima kažu da je putovao manje posjećenim putevima: južno i zapadno od Jeruzalema. Prošao je kroz cijelu sjevernu Afriku, Egipat, Libiju i Mauritaniju, a zatim i kroz Španjolsku, pa čak i na otoke koje danas znamo kao Britaniju. Sva ta odredišta spadaju pod granicu Rimskoga carstva. Potonji procvat kršćanske zajednice u dalekim mjestima, kao što su Kartaga i Aleksandrija, zahtijeva dodatno objašnjenje. Veliki međunarodni prodor Evanđelja koji se dogodio na prvu Pedeseticu, a zabilježen je u Djelima 2, može djelomično objasniti način na koji je Božji Duh pripremio misijska polja rada, no živo širenje kršćanstva najbolje objašnjava nastavak djelovanja apostola. Druga činjenica koju treba uzeti u obzir jest nazočnost židovskih prognanika u svakom smjeru iz Jeruzalema. Ako nam Pavlov pristup daje trag, židovske su sinagoge na egzotičnim mjestima osigurale uporišta za Evanđelje, jer su apostoli donijeli Radosnu vijest da je dugoočekivani Mesija došao!

Kasnije nailazimo na Šimuna koji se vratio na Bliski istok i vrši misionarsku službu sjeverno i istočno od Jeruzalema s Judom, noseći Evanđelje sve do Perzije. Prema predanju, raspet je s glavom nadolje, a potom presječen testerom napola.

Moguće je da su opisi progona kojim se završava jedanaesto poglavlje Poslanice Hebrejima i primjeri žive vjere napisani prema primjerima tadašnjih mučenika koje je pisac imao na umu. Ti su reci točni primjeri načina na koji su stradali Isusovi sljedbenici:

Neke žene ponovo primiše svoje mrtve zbog uskrsnuća.

Jedni biše mučeni na kolu, odbijajući oslobođenje da postignu bolje uskrsnuće. Drugi, opet, iskusiše izrugivanja

Progon rane crkve

i udarce i povrh toga okove i tamnice. Biše kamenovani, stavljeni na kušnju, pilani, umoreni mačem; išli su tamo-amoo u ovčjim kožusima i kozjim kožama, oskudni, nevoljni i zlostavljani – oni kojih svijet ne bijaše dostojan! – lutajući po pustinjama, gorama, po špiljama i zemaljskim pukotinama (Heb 11,35-38).

Luka (93. g. po. Kr.)

Luka je bio zvanični povjesničar rane crkve i njegov opis Isusova života i službe svrstava se uz Matejev, Markov i Ivanov. Potvrde o točnosti njegovih navoda imamo od drugih nebiblijskih izvora, kao što su djela Josipa Flafija. Ali kad je riječ o povijesnim spisima, dvije knjige pod naslovom Evanđelje po Luki i Djela apostolska daju nam pomno sabran i kontinuiran zapis o Isusovu životu, te o neposrednim posljedicama njegove službe na zemlji.

Iako nije bio član izvorne grupe apostola, Luka je imao pristup mnogima od njih. U uvodnim stavkama svoga Evanđelja i knjige Djela, on sažima svoj pristup pisanju: “Učini se i meni dobro, pošto sam ih [događaje] pomno ispitao sve od početka, da ti ih napišem po redu, preuzvišeni Teofile, da se osvjedočiš o sigurnosti nauke koju si primio” (Lk 1,3-4). Osobne informacije koje on uključuje u opis Isusova rođenja u prvom i drugom poglavlju svoga Evanđelja zvuče kao da ih priča očevidac. U tom stanovitom slučaju, očit je očevidac bila Marija. Prisjetila se svega što je cijelog života čuvala u srcu i podijelila to s blagim liječnikom koji je imao tako mnogo pitanja.

Jedna od karakteristika knjige Djela jesu odjeljci u kojima Luka, kad prepričava događaje s Pavlovih putovanja, piše u množini, što je suptilan pokazatelj da je bio sudionik. (Ako je ovo točno, onda se prvo pridružio Pavlovoj misionarskoj grupi u Troadi.) Pavle ga naziva “ljubljenim liječnikom” (Kol 4,14), a imati liječnika u timu bilo je doista korisno. Luka je tijekom putovanja vjerojatno pružao

Knjiga mučenika • John Foxe

i medicinsku pomoć grupi; ta se pomoć sigurno nije odnosila samo na Pavlovu dugotrajnu bolest, već i na tretiranje rana i uboja nastalih uslijed prebijanja, kamenovanja i drugih sličnih ozljeda koje su zadobivali oni koji su propovijedali Radosnu vijest. Budući da je Luka bio pomoćnik i čovjek koji je vodio evidenciju o događajima, a ne javni govornik, moguće je da je bio pošteđen nekih surovih patnji koje su morali podnijeti njegovi suputnici.

Ipak je primio vlastiti dio stradanja za Isusa. Pratio je Pavla na njegovu posljednjem putovanju iz Cezareje u Rim.

**Evandelist Luka obješen na stablo masline u
Grčkoj, 93. g. po. Kr.**

Progon rane crkve

Doba godine u koje su putovali učinilo je ionako rizičan put još opasnijim. Opisujući očajničku borbu posade broda da preživi, dok ih je oluja bacala ne sve strane (Djela 27), Luka uključuje pojedinosti koje je mogao znati samo očevidac i onaj koji je to preživio. Ta dvotjedna borba prokušala je svakog sudionika. Nakon brodoloma na Malti, on očima liječnika opisuje dva događaja koja su mu privukla pozornost. Pavla je ujela zmija otrovnica i prošao je bez posljedica, što je potaklo prilično komešanje među otočanima. Također je važnom čovjeku na otoku dijagnosticirao “groznicu i srdobolju”. No Bog je i za to providio iscjeljenje kroz Pavlovu molitvu. Tako je iz njihove katastrofe proizašlo mnogo mogućnosti za propovijedanje Evanđelja novim slušateljima. Stradanje je imalo neposrednu svrhu.

Predanja se ne slažu o načinu Lukine smrti. Prema nekim izvješćima, on je bio do kraja s Pavlom u Rimu, a onda je nastavio službu sam. Kako ona kažu, umro je kao star čovjek u mjestu zvanom Beocija (što bi moglo biti područje u staroj Grčkoj). Ali s obzirom na nasilje koje je vladalo u to doba, predanja koja govore o njegovoj mučeničkoj smrti negdje u Grčkoj ne mogu se ignorirati. Ljubljeni je liječnik svojim pisanjem zacijelo iscijelio više duša nego što ih je dotaknuo tijekom života.

**Za me je uistinu život Krist, a
smrt dobitak.**

Filipljanima 1,21

Ivan (oko 98. g. po. Kr.)

Za razliku od ostalih apostola, Ivan je umro mirno u gradu Efezu, služeći crkvi koju je ljubio. No nije živio mirnim životom. Do svoje smrti, bio je jedan od dvanaest učenika Isusa Krista, sudjelovao je u ranom životu crkve u Jeruzalemu, daleko putovao i napisao pet novozavjetnih knjiga (Ivanovo Evanđelje, prvu, drugu i treću Ivanovu Poslanicu i Otkrivenje). Ivan svakako ima impresivan životopis, ali vjerojatno bi bio prvi koji bi naglasio da je sve što je učinio u životu blijedo u usporedbi s onim što je Isus učinio za njega. Rezime njegova karaktera mnogo govori o načinu na koji Isus mijenja život osobe.

Činjenica da je nadživio ostale apostole ukazuje na jedinstvenu patnju koju je podnio. Svi su drugi učenici stradali i umrli, samo je on stradao i preživio. Mada tehnički nije bio mučenik, njegov je život bio mučenički. Bio je živa žrtva dostojna nasljedovanja. I, kao što ćemo vidjeti, jedino je on Božjom intervencijom u nekoliko navrata izbjegao stvarnu mučeničku smrt.

Ivan i njegov brat Jakov bili su dvoje najvatrenijih Isusovih učenika. Umjetnički prijevodi i osobni utisci često stvaraju iskrivljenu sliku o Ivanu. Da, bio je učenik kojega je Isus volio, no to ne znači da je bio osobito dražestan. Vjerojatnije je da je bio tipičan ribar iz svoga doba: grub, marljiv, drzak i ne naročito uljudan u društvenim odnosima. Isus je Ivana i Jakova zvao “sinovi groma”, što je vjerojatno više bio izraz iz milja nego kompliment. Marko ovaj poseban naziv navodi na početku svoga Evanđelja (3,17), ukazujući da je njihov karakter bio očigledan od samog početka. Nema sumnje da su živjeli u skladu s tim imenom.

Jednom prilikom, nakon što su Petar, Jakov i Ivan vidjeli Isusovo preobraženje na gori, izbila je svađa među učenicima glede hijerarhije: Koji je među njima najveći? Nakon što je Isus umirio tu svađu, Ivan ga je izvijestio da su se on i ostali suočili s nekim tko je istjerivao zle duhove u Isusovo ime. Rekli su tom čovjeku

Progon rane crkve

da prestane jer ne slijedi Isusa zajedno s njima (Lk 9,49). Ako je očekivao Isusovo odobrenje, bio je iznenađen jer je on inzistirao da druge treba ohrabrivati u korištenju moći u njegovo ime.

No manevriranje za moći i prestižem nije bilo gotovo. Luka odmah opisuje posljednje putovanje u Jeruzalem i događaj u Samariji, u gradu u kojemu Isus nije bio dobrodošao. Ivan i Jakov su, željni upotrijebiti ono što su vjerojatno smatrali visokim autoritetom među Gospodnjim sljedbenicima, dragovoljno htjeli poduzeti korake: "Gospodine, hoćeš li da zapovjedimo ognju da siđe s neba i da ih uništi?" (Lk 9,54). Rečeno nam je samo da se Isus okrenuo i ukorio ih zbog tog prijedloga, što ide u prilog mogućnosti da se samo osvrnuo tako da mu mogu vidjeti lice. Pogled i izraz lica može biti teži ukor od riječi. Proces poučavanja kakav je Isus provodio s prvim učenicima bio je mukotrpan i dugotrajan. I to se nastavilo i za vrijeme života apostola.

Ivan je na teži način naučio voljeti. Kad dosljedno izostavlja svoje ime iz Evanđelja koje je napisao, ali se opisuje kao učenik kojega je Isus osobito ljubio (Iv 13,23), otkriva što ga je preobrazilo iz sina groma u sina ljubavi. Isus ga je volio.

Ivan nikad nije izgubio glad za istinom. Čak i letimično čitanje njegova Evanđelja i tri poslanice ostavljaju dojam da je pisac bio borac za istinu. No iz njegovih se djela stječe još veći dojam da je bio čovjek ljubavi. Drevni svjedoci poput Euzebija bilježe da je do kraja svoga života pojednostavio svoju poruku na jednu blagu zapovijed: "Djeco, ljubite jedan drugoga." Čini se da je to bila njegova izabrana izjava svaki put kad su ga zamolili da govori ili nešto protumači. Kad su ga za to pitali, odgovorio je da će sve drugo sigurno biti riješeno ako se vjerno izvršava ta jedna zapovijed.

Ta jednostavna ali duboka poruka i dalje pojašnjava razliku između autentičnog učenitstva i nedosljednog hoda za Isusom. Od samoga početka učenici nisu bili progonjeni i ubijani samo zato što su se držali nekog skupa uvjerenja. Njihov je život izazivao reakcije. Tama se silovito opirala i nastojala uništiti Kristove

Knjiga mučenika • John Foxe

sljedbenike, zbog fantastične moći koju ljubav donosi u svaku situaciju u kojoj se može naći čovjek. Poruka Boga koji voli i mijenja ljude u osobe koje iskreno vole, predstavlja sve čega se tama gnuša.

Ivan zacijelo nije živio dugim životom, a da ga boli i stradanja nisu dotakli. Njegove emocionalne kušnje mora da su bile velike. Živio je u vrijeme u koje se oni koji su ubijali i zlostavljali kršćane nisu morali ničega bojati pred zakonom. Zapravo su katkad provodili zakon. Bolna smrt jednog po jednog prijatelja mora da je uzela svoj danak. Prema predanju, Ivana su jednom kanili baciti u vrelo ulje. Izbjegao je tu smrt Božjom intervencijom. Protjerivanje na Patmos lako je mogla biti smrtna presuda. Kad je car Domicijan, koji ga je prognao tamo, umro, Ivan je vraćen u Efez, gdje su ga zatvorili na dvije godine. Zapisano je da je bio prisiljen popiti otrov, no to mu nije naškodilo i na kraju je umro u miru.

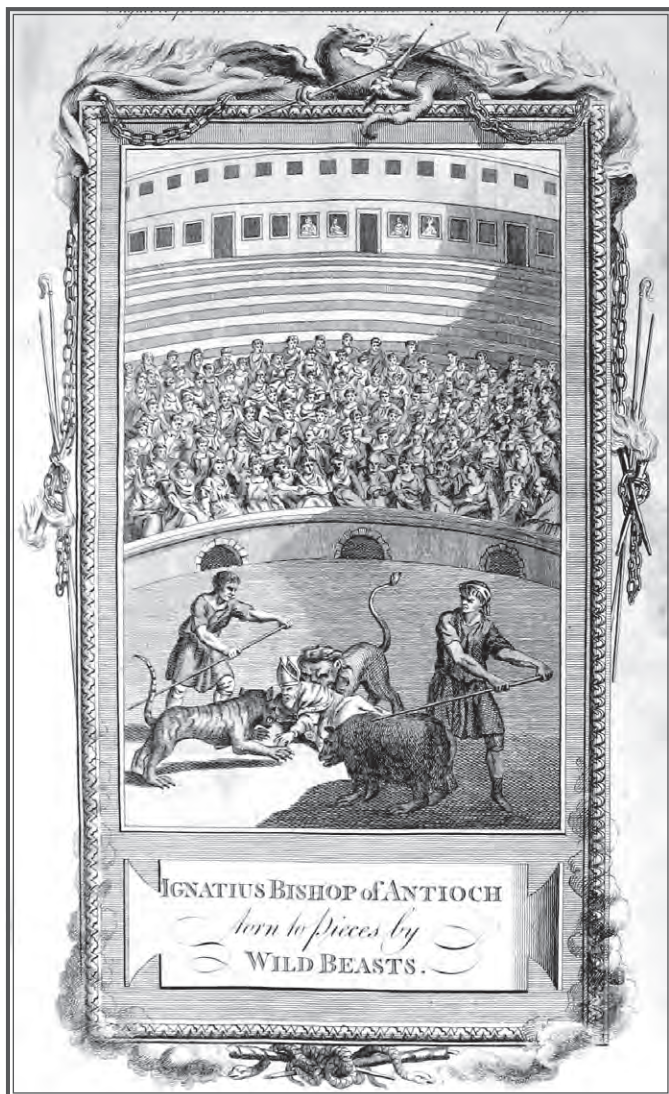

Apostol Ivan

Drugi dio:

**Mučenici od drugog do
dvadesetog stoljeća**

Ignacija Antiohijskog trgaju divlje zvijeri

Progon pod Rimskim carstvom

(107. – 404. g. po. Kr.)

U vrijeme Isusova rođenja, u Rimskom carstvu se upravljanje državom promijenilo. Staro republičko ustrojstvo zamijenio je principat, inovacija koju je uveo Gaj Oktavije, usvojeni sin Julija Cezara. Oktavije je postao prvi princeps (drevna rimska titula, znači “odličnik”, “prvak”; izvedenica iz položaja u rimskome Senatu: “primus inter pares” ili “prvi među jednakima” – op. prev.) i vladao je kao August (odakle potječe naziv za osmi mjesec u godini) od 27. g. pr. Kr. do 14. g. po. Kr. To je imenovanje bilo doživotno i, mada je osoba i dalje bila podložna ustavu i surađivala sa Senatom, princeps je imao široke ovlasti koje su se lako mogle pretvoriti u tiraniju, kao što se dogodilo za Neronove vladavine, oko 64. g. po. Kr.

Točno te godine spaljen je i Rim i za to su okrivljeni kršćani. Oni su do tada uživali jednake povlastice kao Židovi kojima je štovanje bilo dopušteno, iako je njihov monoteizam osporavao kult rimske religije. Međutim, kad je Pavle počeo graditi crkve među nežidovskim stanovništvom u Maloj Aziji, Rim je osjetio opasnost od te religije, koja je predstavljala izazov njegovoj hegemoniji. Neron je ubio mnogo kršćana, uključujući i Pavla.

Sljedeći je veliki progon došao pod carem Decijem, 249. – 251. g. Rim je izgubio teritorije, stanovništvo i moć. Decije je bio odlučan vratiti rimsku uzvišenost, zabranjujući kultove koji su odbijali štovati cara. Uslijedilo je kratko razdoblje mira, a onda je Valerijan (257. g.) nastavio državni progon kršćana. Unatoč tome, do kraja trećeg stoljeća većina stanovnika nekih područja pod kontrolom Rima bili su obraćenici na kršćanstvo. Visoka cijena hoda s Kristom bila je vrednija od rimskoga mača.

Na početku četvrtog stoljeća, Dioklecijan je započeo posljednji veliki progon (303. g.), kao odgovor na rastuću popularnost vjere – čak i među vođama i intelektualcima – kojoj je središte bio židovski učitelj imenom Isus i koji je bio pogubljen u Judeji nekoliko stoljeća ranije. Osam je godina crkva trpjela tešku provedbu rimskoga vjerskog zakona; sve do Galerijevoga edikta o toleranciji svih religija (311. g.) koji je bio prethodnica poznatog Milanskog edikta (313. g.), što su ga zajednički proglasili Konstantin I Veliki, tada tetarh zapada, i Licinije, tetarh istoka, čime je službeno označen kraj vjerskoga progona u Rimskome carstvu. Konstantin je 312. g. s Kristovim križem na bojnim štitovima porazio Maksencija u bici kod Milvijskog mosta, a 324. g. postao je jedini vladar carstva. Poticao je širenje kršćanstva a i sam je kršten, netom prije svoje smrti 337. g. Uz njegovu potporu vjera se ukorijenila, a onda je u istaknutom liku sv. Augustina (354. – 430.) kršćanstvo dobilo svog najelegantnijeg glasnogovornika i obraćenika. Kršćani su i dalje stradali, ali većinom u pograničnim oblastima gdje su barbari ugrožavali nekoć moćne rimske legije. Unutar samog carstva crkva je rasla i službeni je progon okončan.

Sada postajem učenik. Neka dopadnem vatre i križa i borbe s divljim zvijerima, sječenja i čerečenja, lomljenja kostiju, otkidanja udova, mrvljenja cijelog mog tijela... ne bih li dospio do Isusa Krista!

– Ignacije Antiohijski

Ignacije Antiohijski (oko 30. – 107. g. po. Kr.)

“Doista se nadam da ću, po vašim molitvama, imati tu sreću da se borim s divljim zvijerima u Rimu”, pisao je biskup Ignacije na svome putovanju od Antiohije u Siriji do prijestolnice Rimskoga carstva. Oko sedamdeset godina star u to vrijeme, Ignacije je bio jedan od “ranih crkvenih otaca”, i pripadao je generaciji vođa koje su u vjeri odgajali sami apostoli; mentor mu je najvjerojatnije bio Ivan. Također se vjeruje da ga je za biskupa rukopoložio Petar. Prema legendi, Ignacije je bio dijete koje je Isus blagoslovio u Mateju 19.

Nakon suđenja i osude, dok je putovao u mučeništvo u Koloseum, u vrijeme vladavine cara Trajana (98. – 117. g.), Ignacije je napisao sedam pisama. Dok su ga pod stražom provodili između Filadelfije i Troade, u Smirni ga je dočekaio suradnik i biskup Polikarp. Tamo je napisao prva četiri pisma. Kasnije je uputio još dva crkvama i jedno, osobno, Polikarpu.

Ignacije je uzeo ime *Theophóros* (grč., izg. Teofor) što znači “Bogonosac” ili “onaj kojega je Bog nadahnuo.” Pisao je usredotočen na Krista i jedinstvo crkve: o temama o kojima je govorio i pred sudom na kojemu se suočio s lažiranim optužbama o nelojalnosti Rimu, budući da se nije htio klanjati poganskim božanstvima. Kao i svim kršćanskim vođama toga doba, Ignacijevu je izdaju bilo lako dokazati. Zvaničnici su samo trebali poslušati biskupovu propovijed, ili mu postaviti jednostavno pitanje o tome koga slijedi, ili razgovarati s rastućom skupinom kršćana, kako bi shvatili da je u tijeku novi, moćan duhovni pokret, čiji sljedbenici nikad više neće moći ponuditi Rimu krajnju odanost. Što se Ignacija tiče, njegovo je srce sad pripadalo trojedinom Bogu i čini se da je rado prihvatio kaznu suda za zločin vjere i pobožnosti. Današnji čitatelji, na početku njegovih pisama, čuju odjek Pavlovih riječi:

Najsrdahnije vas pozdravljam čistom radošću u Isusu Kristu...

Kroz puninu Boga Oca blagoslovljeni ste velikom brojnošću i

Knjiga mučenika • John Foxe

predodređeni od vječnosti da zauvijek uživajte trajnu i besmrtnu slavu. Izvor vašega jedinstva i izbora jest istinska patnja, kroz koju prolazite po volji Oca i Isusa Krista, našega Boga.

Ignacije je vjerovao da su “posljednji dani” stigli. Nije mu mnogo značilo hoće li biti živ ili umrijeti. Bio je oduševljen svojim putovanjem u Rim i nazivao ga je maršem pobjede, a ne smrti. Poticao je vjernike da se “stalno mole” i “što češće okupljaju kako bi proslavljali Božju svetu pričest i hvalili ga”. U takvoj pobožnosti “sotonine su sile srušene”.

Ignacije nije znao ništa o bogatstvu i moći koje će uživati kasniji biskupi. U njegovo vrijeme, biskup je više bio vođa jedne zajednice vjernika nego poglavar biskupije u dobro organiziranoj hijerarhiji u kakvu se ovaj položaj kasnije razvio. Potpuno posvećen Kristu, Ignacije je bio dio te velike generacije koja je poučila i izgradila crkvu, pokopala apostole, sakupila njihove spise, stajala pred psihotičnim gnjevom careva te se borila s krivovjercima i varalicama koji su se ubacili u crkvu.

Ovim su vođama očevi i djedovi govorili o velikoj Božjoj šutnji, ali Ignacije je znao “Sina, Isusa Krista, koji je Riječ što izlazi iz šutnje... naš vječni život.” On je slijedio tu Riječ koja je postala tijelo sve dok njegovo vlastito tijelo nisu rastrgali lavovi. Na putu u Rim, stari je biskup napisao crkvama: “Vi zaslužujete biti sretni u Božjoj Radosnoj vijesti o spasenju”, a on je u svakom slučaju to bio.

“Sada postajem učenik. I ne marim ni za što, vidljivo ili nevidljivo, samo da Krista dobijem. Neka dopadnem vatre i križa i borbe s divljim zvijerima, sječenja i čerečenja, lomljenja kostiju, otkidanja udova, mrvljenja cijelog mog tijela... ne bih li dospio do Isusa Krista!”

Polikarp iz Smirne (oko 70. – 155. g. po. Kr.)

Stariji čovjek, u svojim osamdesetim, sjedio je za stolom i večerao. Polikarp je znao da mu je život u opasnosti. Jedna je grupa kršćana upravo pogubljena zbog svoje vjere. No on je odbio otići iz Rima. Rimljani su ubijali svakoga tko se izjašnjavao kao kršćanin, a pogani su potkazivali svakoga za koga su znali da to jest. Nakon nedavnih pogubljenja svjetina je u areni skandirala tražeći Polikarpovu smrt.

Poznati Kristov sljedbenik i biskup Smirne, Polikarp, postao je kršćaninom pod tutorstvom apostola Ivana. Nedavno ga je rimski prokonzul tražio danima. Nakon što su uhvatili i mučili jednog od njegovih slugu, najzad su saznali gdje boravi. Vojnici su došli u njegovu kuću, ali umjesto da pobjegne, Polikarp je mirno rekao: "Neka bude volja Božja."

Zatražio je da se vojnicima donese hrana te da mu daju jedan sat za molitvu. Zadivljeni njegovom neustrašivošću, osobito za čovjeka njegove dobi, tvrdi rimski vojnici su odobrili njegov zahtjev. Molio je dva sata za sve kršćane koje je znao i za cijelu crkvu, a vojnici su mu to dopustili.

Kad je Polikarp ušao na stadion, nekoliko je nazočnih kršćana čulo glas s neba kako govori: "Budi jak, Polikarpe, i ohrabri se." Rimski mu je prokonzul zbog starosti dao posljednju šansu da preživi. Samo se trebao zakleti cesarom i reći: "Udaljite ateiste" (u to su vrijeme kršćani bili nazivani ateistima jer su odbijali štovati grčke i rimske bogove). Polikarp je pogledao u bučnu svjetinu, pokazao na njih, i rekao: "Udaljite ateiste!"

Prokonzul je nastavio: "Zakuni se i pustit ću te da odeš. Prokuni Krista!"

Polikarp se okrenuo ka prokonzulu i hrabro rekao: "Služio sam mu osamdeset i šest godina i za sve to vrijeme nije mi učinio ništa nažao; kako onda mogu pohuliti na svoga Kralja koji me spasio?"

Prokonzul ga je ponovno nagovarao: "Zakuni se cesarovim genijem."

Ali Polikarp je odgovorio: “Ako se zavaravaš i misliš da ću se zakleti carevim genijem, kao što kažeš, i ako se pretvaraš da ne znaš tko sam, slušaj, i ja ću ti otvoreno reći: Ja sam kršćanin!”

Prokonzul mu je zaprijetio: “Ja imam divlje zvijeri. Bacit ću te njima, ako se ne pokaješ.”

Polikarp je odgovorio: “Pozovi ih! Jer mi se ne možemo ‘pokajati’ od boljeg ka gorem; ali plemenito je okrenuti se od zla ka pravедnosti.”

Potom mu je prokonzul zaprijetio vatrom, ali Polikarp je odgovorio: “Prijetiš mi vatrom koja gori jedan sat i ubrzo se ugasi, jer ne znaš za vatru predstojećeg suda i vječnu kaznu što se čuva za bezbožnike. Ali zašto odugovlačiš? Učini to što želiš.”

Na kraju je prokonzul poslao glasnika na sredinu stadiona da objavi da Polikarp ispovijeda vjeru u Krista. Svjetina je vičući tražila od Filipa Azijarha da pošalje lava na Polikarpa, ali on je odbio. Zatim su uzvikivali da se Polikarp spali. Tad su ga odveli na tržnicu i pripremili lomaču. Ali kad su ga pokušali čavlima prikovati za nju, rekao im je: “Pustite me ovako. Tko mi je dao snage da trpim vatru, dat će mi jakosti da je mogu mirno i podnijeti i to bez vaših pomagala.” Tako ga nisu prikovali, već privezali. Polikarp se hrabro molio dok su vojnici pripremali drva:

Gospodine Bože svemogući, Oče ljubljenog i blagoslovljenog Sina Isusa Krista, po kojemu smo te upoznali, Bože anđela i sila i svega stvorenog i svih pravедnika koji žive pred tobom, hvala ti što si me učinio dostojnim da baš danas i baš u ovaj čas budem zajedno sa svetim mučenicima dionik čaše tvoga Krista, da jednom i tijelom i dušom uskrsnem na vječni i neuništivi život Duha Svetoga. Bože istiniti, o da me danas primiš među svoje mučenike kao žrtvu divnu i ugodnu kako si je pripremio, predodredio i sada ispunio. Zbog ovoga i za sve, ja te hvalim, blagoslivljam i proslavljam kroz vječnog nebeskog velikog svećenika Isusa Krista, tvog ljubljenog

Progon pod Rimskim carstvom

Sina, po kojemu neka je vječna slava tebi, njemu i Svetome Duhu sada i u vijeke vjekova. Amen.

Rimljani su prijetili Polikarpu divljim zvijerima i vatrom, ali ništa ga nije moglo natjerati da se okrene protiv Krista. Nakon ove molitve, čovjek je zapalio vatru koja se brzo razbuktala. No čak ga ni oganj nije htio dotaći već se samo obavio oko njegova tijela. Rimljani nisu znali što bi. Naposljetku su naredili dželatima da ga probode kopljem. Velika količina krvi koja je potekla iz njegova tijela ugasila je preostalu vatru, a on je iskrvario na smrt.

**Da se vrijednost vaše vjere,
dragocjenija od propadljivog
zlata koje se kuša u vatri, pokaže
na hvalu, slavu i čast u času kad
se objavi Isus Krist.”**

1 Petrova 1,7

Justin mučenik (oko 100. – 165. g. po. Kr.)

Uz svu svoju inteligenciju, Justin mučenik nikad nije bježao od mogućnosti da će i on umrijeti nasilnom smrću od ruke rimske države. U njegovo je vrijeme pogubljenje bio manje-više očekivan način za prelazak iz ovoga života u nebo. Uostalom, rimski je sudac samo trebao odrediti što je najmanji izraz poštovanja cara ili rimskih božanstava, ili najkraće odobreno štovanje, i vjerni bi kršćanin, koji sve to potpuno odbacuje, bio osuđen. Justin je mogao očekivati takvu sudbinu, no doživio je starost (za to doba) prije nego što se morao suočiti s izborom.

Justin je bio filozof posvećen idejama, debatama i argumentima; prema suvremenim standardima nedramatičan, a ipak neizmjerljivo značajan za ranu crkvu u desetljećima nakon apostola. Rođen u poganskoj obitelji koja je živjela na mjestu drevnog Šekema u Samariji, ovaj je bistri mladić ovladao djelima stoika i platonista, najvećih umova Rima i Grčke. Nezadovoljan i žudeći za mirom i istinom, odgovorio je na svjedočenje neimenovanog “starca” i u dobi od trideset godina predao svoj život i um Isusu Kristu, koji je naučavao “jedinu doista vrijednu filozofiju”.

Nakon toga, Justin je koristio svoj um za revno i predano širenje istine. Naoružan ljubavlju prema Bogu i poznavanjem antičke retorike, raspravljao je sa Židovima i poganima o suštini Evanđelja, o istinitosti Mesije i predstojećem sudu jedinog pravednog i milosrdnog Boga. Često se kaže da je Justin bio prvi kršćanski mislilac nakon Pavla koji je shvatio univerzalne implikacije kršćanske vjere: da se Božja ljubav proteže na sve, te da je Kristovo uskrsnuće jednom zauvijek donijelo rješenje za strašnu osudu grijeha.

Jak u vjeri i jasan u izražavanju rane teologije, Justin nije zanemarivao horizontalno gledište. Prema drugim kulturama odnosio se mudro i sa zahvalnošću, poznavajući kao što bi to danas znali sociolozi, vrijeme i ljude koji su živjeli u njegovu dinamičnom svijetu.

Progon pod Rimskim carstvom

Naučavao je da se u filozofiji pogana može naći istina; Bog je poganskim filozofima dao uvid u istinu kroz Kristovu milost. No taj je uvid bio samo predokus, a ne supstanca. Pogani ne mogu u potpunosti naći istinu sve dok ne dođu Kristu, budući da je on Razlog, Riječ univerzuma koja je došla na zemlju. Justinova je širina utrla put drugim kršćanima da prepoznaju dobrobit, istinu i ljepotu u nekršćanskim djelima i spisima iz oblasti kulture. S hrabrošću i uvjerenjem, njegova je “apologija” vjere potvrdila da je samo Krist Gospodin te odbacila svaki kompromis s manjim bogovima.

Vrijeđalo ga je rašireno shvaćanje da su kršćani izdajnici, nemoralni, slabi i buntovni. Golem dio njegova rada opisuje društvene koristi vjere. Rekao je rimskim vlastima da se Kristovim sljedbenicima treba diviti i promicati ih kao uzorne građane. Oni su zbog vjere i Kristove dobrote dali državi svoju najplemenitiju snagu. “Mi smo zapravo vaši najbolji pomoćnici i saveznici u osiguranju reda.” Ali upozorio je: “Ne zahtijevajte da se klanjamo neistini.”

I upravo je taj zahtjev zapečatio Justinovu sudbinu nakon tri-deset i pet godina poučavanja i propovijedanja (nikad nije imao zvaničnu crkvenu službu). Na početku vladavine Marka Aurelija, Justin i još šestoro drugih uhvaćeni su i dovedeni pred prefekta Rustika. Justin je, dakako, bio glasnogovornik skupine; ali čim je započeo njihovu obranu i ispovijed, prefekt im je uputio kobni zahtjev da se odreknu kršćanstva i poklone cezaru (prefekt je znao da pri ovakvom ispitivanju slijedi propovijed i ta mu je mogućnost očito bila dosadna). Svi su odbili i Rustik im je izrekao uobičajenu svirepu kaznu. Ubrzo nakon toga Justin i njegovi prijatelji su bičevani i odrubljena im je glava, ali istina nije bila ušutkana. “Onaj koji ljubi istinu, dužan je na svaki način, čak i po cijenu vlastitog života, govoriti i činiti što je ispravno, iako ga zbog toga može stići smrt”, napisao je Justin na početku svoje *Prve apologije*. “Možete nas ubiti, ali nam ne možete nanijeti nikakvo stvarno zlo.”

Možete nas **ubiti**, ali nam **ne**
možete nanijeti nikakvo
stvarno zlo.

– Justin mučenik

Scilitanski mučenici (180. g.)

Bio je vreo ljetni dan u Scilijumu (u blizini drevnoga grada Kartage; današnji Tunis) u rimskoj provinciji na sjeveru Afrike. Šest je zatvorenika stajalo pred rimskim prokonzulom u sudačkoj dvorani. Bila je to njihova posljednja šansa prije izricanja presude. Saturnin, prokonzul, obratio se zatvorenicima: “Ako se urazumite, dobit ćete oproštaj od našega cara gospodara.”

Sperat, glasnogovornik male družine, rekao je da su nedužni: “Nikad nismo učinili nešto loše, ali kada nas zlostavljaju mi zahvaljujemo, jer smo poslušni **našem** Kralju.”

Prokonzul ih je pokušao razuvjeriti: “I mi smo religiozni ljudi, a naša je religija jednostavna: Zaklinjemo se carevim genijem i molimo za njegovo zdravlje – kao što i vi trebate učiniti.”

Sperat je predložio: “Ako me u miru saslušate, objasniti ću vam tajnu jednostavnosti.”

Ali Saturnin je gnjevno uzvratilo: “Kad govoriš zlo o našim svetim obredima, neću slušati. Umjesto toga, zakuni se genijem našega cara!”

Zatvorenik je mirno odgovorio: “Ja ne priznajem carstvo ovoga svijeta, već služim Bogu ‘kojega nitko od ljudi nije vidio i ne može vidjeti’ (1 Tim 6,16). Ništa nisam ukrao i plaćam porez na ono što kupim, jer poznajem svoga Gospodina, Kralja kraljeva i Vladara nad svim narodima!”

Saturnin se okrenuo drugim zatvorenicima i rekao: “Ostavite se tog uvjerenja.”

Ali Sperat je opet odgovorio: “Zlo je uvjerenje počiniti ubojstvo ili lažno svjedočiti.”

Ignorirajući ga, Saturnin je naredio. “Nemojte biti sudionici u tom ludilu!”

Tad je progovorio Kitin, drugi zatvorenik: “Mi se nemamo koga bojati, osim našega Boga koji je na nebesima!” Na to je jedna

Knjiga mučenika • John Foxe

od tri žene, Donata, dodala: “Poštuj cezara kao cara, ali boj se Boga.” Vestija je glasno povikala: “Ja sam kršćanka!” Treća je žena, Sekunda, priznala: “Želim biti ono što jesam.”

Saturnin je upitao Sperata, glasnogovornika: “Ostaješ li kršćanin?” Sperat je odgovorio: “Ja sam kršćanin.” Ostatak grupe se složio.

Zatim je Saturnin promijenio taktiku. “Možda vam je potrebno još vremena da ponovno razmislite?” Ali Sperat je odmah odgovorio: “U tako pravednoj stvari nema potrebe za razmišljanjem.”

Prokonzul se nastavio raspitivati. “Što imate u toj torbi?”

Sperat je odgovorio: “Knjige i pisma pravednika Pavla.”

Prokonzul je inzistirao: “Pričekajte trideset dana i ponovno razmislite.”

Ali Sperat je uzvratio inzistiranje: “Ja sam kršćanin!” Ostatak grupe se složio.

Na kraju je prokonzul pročitao odluku:

Sperat, Narzal, Kitin, Donata, Vestija, Sekunda i ostali, priznali su da su živjeli u skladu s kršćanskim obredom.

Budući da su, iako im je dana prilika da se vrate rimskim običajima, ostali uporni u svojoj tvrdoglavosti, osuđuju se da budu pogubljeni mačem.

Sperat je rekao: “Zahvaljujemo Bogu!” Narzal je ponovio: “Danas smo mučenici na nebu. Neka je hvala Bogu!”

Prokonzul je naredio glasniku da objavi njihovu osudu zajedno s presudom određenom za prethodnih šestoro zatvorenika. Grupa je pogubljena 17. srpnja 180. g. Nisu se bojali onih koji ubijaju tijelo, ali ne mogu ubiti dušu. Budući da su priznali Krista pred ljudima, i on je njih priznao pred svojim nebeskim Ocem (Mt 10,28.32).

Perpetua, Felicita i Blandina (203. g.)

Perpetua je hrabro zagrlila Felicitu očekujući da zajedno umru kao sestre u Kristu. Bik je rogovima već ranio Felicitu i publika je tražila *coup de grâce*. (franc. “udarac milosti”; smrtonosni udarac kojim su se okončavale patnje teško ranjenih ljudi ili životinja – op. prev.). A onda je, naglo i neobjašnjivo, bik stao. Svjetina je utihnula. Životinja nije pratila scenarij. Publika je sad povikala tražeći krv i gladijatori su jurili naprijed da dovrše posao. Felicita je umrla brzo. Kad je Perpetuin dželat počeo oklijevati ona mu je sama pomogla da zabode oštricu u njezino tijelo.

Koloseum nikad prije nije vidio takav spektakl. Perpetua je potjecala iz bogate obitelji. Otac joj je bio poganin, no majka i braća su bili kršćani. U vrijeme uhićenja zbog ispovijedanja Krista, Perpetua je imala dojenče. Otac ju je poticao da se odrekne vjere radi njega i obitelji. Čak su je i rimski zvaničnici uporno molili da samo prinese jednostavnu žrtvu rimskoj vlasti. Odbila je. Nije se htjela odreći Krista kao Gospodina i rekla je da ona nosi kršćansko ime.

Felicita je bila ropkinja i bila je trudna. Budući da je rimski zakon zabranjivao pogubljenje trudnica, izvršenje kazne bilo je odloženo. Felicita je u tamnici rodila djevojčicu koju će usvojiti kršćani. Kad su se tamničari počeli pitati kako će ona podnijeti suočenje sa zvijerima u areni, posebno tako brzo nakon poroda, odgovorila je: “Sada je moja patnja samo moja. Ali kad se suočim sa zvijerima, u meni će živjeti netko drugi i stradati će za mene jer ću ja stradati za njega.”

Ove dvije žene, iz različitih klasa, pokazale su hrabrost, odlučnost i, što je nevjerojatno, radost pri suočenju s javnim poniženjem i stradanjem. Nekoliko puta su odbile ponudu da budu oslobođene i nisu se obazirale na molbe da se spasu. Kako bi izdržale kušnju, držale su se nebeske nade i jedna druge. Umjesto da pristanu na rimske zahtjeve, tražile su da budu krštene već tu, u tamnici. Perpetua je izjavila: “Tamnica je za mene palača.” Nevjerojatno,

Knjiga mučenika • John Foxe

ali kad joj je rečeno da će je proždrijeti divlje zvijeri, vratila se sa svojim prijateljima u ćeliju u dobrom raspoloženju, pred mogućnošću da će umrijeti za Božju slavu. Trojica muškaraca koji su bili zatočeni s njima bili su prisiljeni proći kroz gladijatorsku šibu: dvojicu su ubile zvijeri, a jednom je odrubljena glava.

Što se Perpetue tiče, bila je primjer staloznosti usred kaosa i krvi. Kad ju je bik bacio, no nije je ozlijedio, kosa joj se rasplela. Zamolila je da joj dopuste podići je, jer je raspletena kosa bila znak žalosti, a to je bio dan pobjede i radosti.

Blandina, ropkinja, umrla je posljednja. Bila je obješena o stup i izložena divljim zvijerima, ali one je nisu htjele napasti. Više puta je mučena a na kraju su je svezali u mrežu i bacili biku da je izgazi. Sva su tijela mučenika ostavljena nepokopana i pod stražom.

Takva se hrabrost dojmila Rimljana. Te su tri žene, kršćanke, stajale zajedno i umrle zajedno. Nekoliko se gledatelja kao rezultat toga obratilo na kršćanstvo, uključujući i upravitelja Rima.

Origen (185. – 254.)

Rani crkveni otac, Origen, bio je jedan od prvih biblijskih znanstvenika, prvih tumača Biblije i jedan od prvih koji će napisati sustavnu izjavu vjere. Taj je genij, Egipćanin kojega su odgojili kršćanski roditelji, putovao i poučavao između progona. Zapravo su progoni careva Septimija Severa (202. g.), Karakale (215. g.) i Decija (250. g.) obilježili njegov život.

Origen je već u ranoj mladosti osjetio svu bol progona kad je 215. g. njegov otac Leonida uhvaćen i ubijen mučeničkom smrću. Štoviše, tad je i sam Origen htio umrijeti i požurio bi da se pridruži mučenicima, da mu majka nije sakrila odjeću i tako ga spriječila da iziđe iz kuće.

Svoje je poučavanje započeo u lokalnoj katehetskoj školi (obuka onih koji su se pripravljali za krštenje – op. prev.). Mnogi su njegovi učenici pretrpjeli mučeništvo i on je bio uz njih u njihovim

Progon pod Rimskim carstvom

kušnjama i patnjama, no bilo mu je dopušteno slobodno otići. Živio je ponizno: davao je novac siromasima, imao je samo jedan kaput i spavao je na podu.

Da bi umakao Karakalinu progonu otišao je u Palestinu, gdje je propovijedao i poučavao. Tamo će se vratiti petnaest godina kasnije kako bi bio rukopoložen za svećenika.

Kad mu je bilo oko šezdeset i pet godina uhvatili su ga Decijeve fanatici, okovali i mučili. Naposljetku je oslobođen, no nikad se nije oporavio. Umro je ubrzo potom.

Njegova djela i danas proučavaju povjesničari i znanstvenici, te kritiziraju utjecaj grčke filozofije na njegovu misao. Unatoč tomu, njegova knjiga "O molitvi" otkriva da je njegovo srce težilo ka ljubavi i službi Bogu. Njegov je život obilježila ustrajnost kakvu omogućuje samo takvo srce.

Ciprijan Kartaški (oko 200. – 258.)

Crkva je bila podijeljena i bijesna. Kartaški su vjernici čvrsto stajali suočeni s progonom fanatičnog cara Decija. Ali ne svi. Neki su popustili, te prinosili obredne žrtve rimskim bogovima-kipovima i odrekli se vjernosti Kristu. Sad, kad Decija više nije bilo i kad je njegov progon okončan, treba li kukavice i one koji su pravili kompromise ponovno primiti u crkvu? Odluku mora donijeti biskup Ciprijan, a onda povesti crkvu u slogu i rast – težak posao koji je, zbog činjenice da je i sam Ciprijan morao otići u izgnanstvo kako bi izbjegao progon, bio još teži. Je li imao moralni ugled kako bi vodio oporavak?

Malo se zna o Ciprijanovu djetinjstvu i mladosti. Vjerojatno je potjecao iz bogate kršćanske obitelji i imao dobru naobrazbu. Bio je veoma poštovan u Kartagi i obratio se negdje u svojoj četrdesetoj godini, ali je priča o tome izgubljena u povijesti. Međutim, dokazi o njegovu novom životu u Kristu nisu se izgubili.

Knjiga mučenika • John Foxe

Ciprijan se zavjetovao na siromaštvo i celibat; odustao je od čitanja svjetovnih pisaca i čitao isključivo Bibliju da bi izbjegao smetnje dok je rastao u vjeri. Stekao je poštovanje drugih vjernika, budući da je zaređen za biskupa crkve u Kartagi 248. g., samo dvije godine nakon obraćenja. Ali to su bila opasna vremena za biskupe svuda u svijetu.

Decije je postao vladar Rima 249. g., kad su Goti na sjeveru prijetili carstvu izvana isto koliko i nemoral iznutra. On će to popraviti novom kampanjom o lojalnosti, usmjerenom osobito na vođe kršćanske sekte. Naredio je da svi moraju prinostiti zajedničku žrtvu izlivanjem vina rimskim bogovima i objedovanjem žrtvenog mesa. Rimski će zvaničnici potom potvrditi suglasnost izdavanjem *libellusa*, certifikata koji je u suštini bio “karta” za izlazak iz progona.

Nikad prije nije toliko kršćana dovelo u pitanje svoju vjeru kao za vrijeme dvogodišnjega Decijeve progona, koji je u to vrijeme nazvan najkrvavijim u povijesti crkve. Oni koji su se poklonili Rimu (ili podmitili nekog činovnika) nosili su svoje *libelluse*, koji su uz prvobitnu namjenu bili i karta za otpadništvo. U Kartagi je osamnaest kršćana umrlo mučeničkom smrću prije nego što je Decije poginuo u borbi, a njegov progon okončao. Ciprijan je preživio tako što je sam otišao u izgnanstvo. Sada se (251. g.) vratio da se pozabavi štetom.

Drugi je val progona zahvatio rimski svijet 258. g. pod carem Valerijanom. Ovoga je puta Ciprijan ostao. Uhvaćen je među prvima i naređeno mu je da otkrije imena drugih kršćanskih vođa. Odbio je. Dok je čekao pogubljenje, Ciprijan je pisao devetorici kršćana koji su bili prognani u rudnike u obližnjoj Sigui: “Neka vas okrutnost, bila ona iz neznanja ili iz zlih namjera, drži ovdje u svojim okovima i lancima koliko hoće. Jer vi ćete s ove zemlje i iz ovog stradanja još brže ući u nebesko kraljevstvo. U rudnicima se tijelo ne njeguje na kauču i jastuku, već Kristovim okrepljenjem i utjehom.”

Progon pod Rimskim carstvom

Ciprijan je upotrijebio svoje pogubljenje da propovijeda o ljepoti poznavanja Krista kao svoga Gospodina. Nakon što se klečeći pomolio, dao je svome dželatuu dar, a onda je sam sebi stavio povez preko očiju, predajući svoju život u miru i prigrlivši onaj koji će doći.

Valentin (oko 269. g.)

Veliki dan koji proslavlja romantičnu ljubav nazvan je po njemu, ali tko je on zapravo bio, nitko ne zna. Ipak, 14. veljače njegova je ostavština. A mi smo spojili malo činjenica s mnoštvom legendi, kako bismo o njemu sastavili priču.

Troje mučenika iz trećega stoljeća nose ime Valentin. Jedan je bio svećenik u Rimu, drugi biskup Interamne, a treći kršćanin u rimskoj provinciji Africi. O životu ove trojice ne znamo ništa. Što se tiče Valentinove smrti pod ukazom Klaudija II., smatramo da priča počiva na vojničkoj službi, brakovima i hladnokrvnosti samog cara: obilježjima strasti i moći koje su potakle papu Gelazija I. da 496. godine proglasi dan svetog Valentina kao zamjenu za rimske poganske svetkovine Luperkalije.

Očito su se novaci u Klaudijevoj vojsci žalili na dugu odvojenost od žena i ljubavnica, jer je izdat ukaz da "ni jednom rimskom vojniku – neka bi im srca postala tvrda i hladna – ne smije oslabiti volja ili hrabrost zbog braka." Dakako, ukazi ne mogu upravljati strastima, tako da se brak prosto premjestio u ilegalu uz pomoć suosjećajnoga svećenika Valentina, kojemu su vojnici i njihove zaručnice potajno pribjegavali.

Svećenik je vremenom uhvaćen i njegovu je izdajničku neposlušnost propisno kaznio prefekt Rima. Pretučen je, a onda mu je odrubljena glava 14. veljače 269. ili 270. g.

Koliko je ovo vjerno prikazano, ne znamo, ali priča se da je tijekom zatočeništva Valentin podučavao kćerku svoga tamničara,

Juliju, koja je bila slijepa od rođenja. Uoči svoga mučeništva poslao joj je pismo kako bi je ohrabrio i utvrdio u vjeri, a u njega je stavio žuti šafran. Kad ga je Julija otvorila, kaže priča, njezine su se slijepa oči usmjerile na cvijet i ona je ozdravila. U znak zahvalnosti je pokraj Valentinova groba posadila bademovo drvo koje je i danas simbol trajne ljubavi i prijateljstva.

Tebanska legija (286. g.)

Koliko odanosti čovjek može imati? Koliko prisega može održati? Nakon prve, sve su ostale uvjetovane. Tako su mladi koptski kršćani iz Gornjeg Egipta, unovačeni i obučeni za legiju od 6.600 ljudi u carskoj rimskoj vojsci, prisegli na vjernost caru, nakon što su prvo prisegli na vjernost Bogu.

Malo je spisa o tebanskoj legiji, a i one koji postoje znanstvenici katkad osporavaju. Dokaze o njihovoj hrabrosti i žrtvi otkrio je biskup Teodor Mopsuestijski, 350. g. – šezdeset i četiri godine nakon događaja, a njihovu je priču, prema podacima koje imamo, zapisao lionski biskup Euherije, negdje oko 440. g. Ako su izvješća ove dvojice biskupa pouzdana, tebanska će legija biti upamćena u povijesti vjere po jednoj od najimpresivnijih priča o solidarnosti, dužnosti i nadi.

Imperator Maksimilijan je naredio legiji, koja je bila pod Mauricijevim zapovjedništvom (mjesto u Švicarskoj gdje se slavi uspomena na njega zove se “St. Maurice”), da krene u marš na zapad preko Alpa, kako bi mu pomogli da uguši ustanak u Galiji. Naravno, poslušali su. Uslijedio je dug marš, a onda i kratka vojna kampanja. Maksimilijan je, poput drugih careva, bio čovjek ogromne sujete. U želji da proslavi pobjedu, naredio je svim svojim trupama da prisegnu na vjernost, nimalo suptilno nagovještavajući da je on osobno božanstvo, a onda i da mu pomognu zatrti preostale kršćane u Burgundiji.

Progon pod Rimskim carstvom

Mauricije je odgovorio da će se on, budući da su svi njegovi ljudi kršćani, povući iz glavnog tabora i pustiti druge da djeluju prema vlastitoj savjesti. On i njegovi ljudi ne mogu ubijati nevine, a da pritom ne pogaze svoju prvu prisegu, danu na krštenju, da će iznad svega ljubiti svoga Boga i služiti samo njemu.

Ovaj je odgovor bio šamar za ego vrhovnoga zapovjednika, koji je odgovorio naredbom da se legija desetkuje: to je značilo da će biti pogubljen svaki deseti vojnik među njima.

Tako je i učinjeno. Odabirom imena iz kapa, ubijeno je 660 carevih ratnika po njegovoj vlastitoj naredbi.

Unatoč gubicima, legija nije htjela prisegnuti niti potegnuti mač protiv braće u vjeri. Maksimilijan je naredio još jedno desetkovanje. Pogubljeno je još 600 vojnika.

Čitatelj u dvadeset prvome stoljeću mora duboko udahnuti i skupiti svu svoju snagu da bi zamislio mješavinu vjere i gnjeva koji su se rojili u dušama preživjelih tebanskih legionara. Valjalo je odlučiti: Obraniti se? Pokoriti se zapovijedi? Pripremiti se za sljedeći masakr? Mauricije i njegovi poručnici odgovorili su Maksimilijanu, vojnički jasnim izrazom lojalnosti:

Care, mi smo tvoji vojnici, ali smo također vojnici istinitoga Boga. Dugujemo ti vojnu službu i poslušnost ali ne možemo se odreći Boga koji je naš stvoritelj i gospodar, kao i tvoj, iako ga ti odbacuješ. Spremni smo te poslušati u svim stvarima koje nisu protiv njegova zakona, kao što smo do sada i činili. Rado ćemo se suprotstaviti tvojim neprijateljima, tko god bili, ali ne možemo okaljati ruke krvlju nevinih ljudi [kršćana]. Prije prisege tebi, prisegli smo Bogu. Ni ti ne bi mogao imati povjerenja u nas ako bismo zbog druge prisege pogazili prvu. Naredio si nam da pogubimo kršćane; ali evo, to smo mi. Mi ispovijedamo Boga Oca, Stvoritelja svih stvari, i njegova Sina, Isusa Krista. Vidjeli smo naše drugove pogubljene mačem. Ali ne

Knjiga mučenika • John Foxe

plaćemo za njima već se radujemo njima u čast. Ni ova, ni neka druga provokacija, nisu nas dovele u kušnju da se pobunimo. I imaj na umu, mi imamo oružje u rukama, ali nećemo se opirati; radije ćemo umrijeti nevini nego živjeti s grijehom.

Maksimilijan je mogao biti ponosan na njihovu hrabrost i oduševljen što ima tako nepokolebljive ljude koji su spremni braniti njegovo carstvo. Umjesto toga, u gnjevu ih je sve osudio, cijelu legiju, a kazna je provedena 22. rujna 286. g. Legija se nije pokušala obraniti niti sakriti. Oni koji su bili na dužnosti dalje od tabora, nisu pobjegli. Tako je car Maksimilijan, njihov drugokomandujući, pobio gotovo 6.000 vojnika, očeličenih u borbi, zbog njihove odanosti svom prvokomandujućem: Kristu.

Stoljećima kasnije, 515. g, u blizini mjesta njihova mučeništva podignut je samostan kao dar burgundijskog kralja.

Alban (304. g.)

Alban je živio kraj Verulamijuma, grada u rimskoj Britaniji u blizini današnjeg St. Albansa, u Hertfordshireu, na mjestu na kojemu se sada nalazi park i poljoprivredno zemljište. Kao poganim i rimski vojnik, postao je prvi kršćanski mučenik u Britaniji i u anglikanskome kalendaru Engleske i Velsa naveden je kao "sv. Alban".

Vladar istočnog Rimskog carstva, Dioklecijan, izdao je 303. g. ukaz protiv kršćana. U nekom je trenutku Alban pružio utočište kršćanskome svećeniku koji je bježao od vlasti. Zadivljen svećenikovim načinom života i pobožnošću, ali i kroz njihove mnoge razgovore, Alban se obratio Kristu i kršten je.

Kad je čuo da je taj svećenik u blizini, mjesni je sudac poslao vojnike da ga potraže. Kad su se približili Albanovoj kolibi on je zamijenio odjeću sa svećenikom, te je tako, obučen u njegov ogrtač s kapuljačom, uhvaćen umjesto njega. Izveden je pred suca

Progon pod Rimskim carstvom

pod optužbom da je prinosiso žrtve poganskim bogovima. Uvidjevši da je zatvorenik Alban, a ne svećenik, sudac se razgnjevio zato što se ovaj predao vojnicima umjesto svoga gosta.

Sudac je naredio da ga odvuku pred poganske bogove i odredio mu kaznu koju bi inače primio svećenik, ako je Alban doista postao kršćanin, na što je ovaj objavio: “Štujem i obožavam istinitog živog Boga koji je stvorio sav svijet.”

Alban, koji se dragovoljno kao kršćanin predao progoniteljima, uopće se nije bojao sućevih prijetnji, već je otvoreno rekao da neće poslušati naredbe vlasti. Potom je sudac upitao: “Iz koje si kuće i od kojega roda?”

“Što te je briga od kojega sam roda? Ali ako želiš čuti istinu o mojoj vjeri, znaj da sam sada kršćanin i da sam posvećen kršćanskoj službi.”

Sad još ljuci, sudac je naredio da Alban bude išiban, nadajući se da će zanijekati vjeru. No ovaj je strpljivo podnio mučenje. Shvaćajući da je Alban odlučan u ispovijedanju Krista, naredio je da mu se odrubi glava.

Odveden je iz Verulamijuma na vrh brda s druge strane rijeke. Na mjestu na kojemu je ubijen danas se nalazi katedrala sv. Albana. Njegovo se mučeništvo najvjerojatnije dogodilo 304. g.

Alban je prema tome postao prvi britanski mučenik. Drugi je bio dželat kojemu je bilo naređeno da ga ubije, ali koji je, nakon što je čuo njegovo svjedočanstvo, postao kršćaninom tu na licu mjesta, te je odbio izvršiti naređenje. Treći je bio svećenik. Naime, kad je čuo da je Alban uhvaćen umjesto njega, požurio je u sud da se preda i spasi Albana.

Ako, dakle, tko hoće ići za mnom,
neka se odreče samog sebe, **neka
uzme svoj križ i neka me
slijedi!** Tko hoće sačuvati svoj život,
izgubit će ga, a **tko izgubi radi
mene svoj život, naći će ga.**

– Matej 16,24-25

Četrdeset mučenika iz Sebaste (320. g.)

320. g. Konstantin, rimski car na zapadu, vršio je pritisak na Licinija, cara na istoku, da ozakoni kršćanstvo na svome području – i Licinije je naposljetku pristao. Međutim, kasnije je, bojeći se izdaje među svojim trupama, raskinuo savez i odlučio iskorijeniti kršćanstvo na svome području. Ovlastio je Agrikolu, zapovjednika svojih snaga u armenskom gradu Sebasti (danas Sivas u Turskoj), da sprovede njegove zle namjere.

Agrikola je znao za četrdeset vojnika koji su bili predani kršćani i vješti u borbi. Ne bi li ih natjerao da se odreknu svoje vjere, rekao im je: “Prinesite žrtvu bogovima i primit ćete veliku čast. Ako ne poslušate, bit će vam oduzeti vojni činovi i past ćete u nemilost.” Potom ih je dao zatvoriti kako bi razmislili o onome što im je rekao. Te su se noći međusobno hrabрили pjevanjem psalama i molitvom.

Sljedećeg ih je jutro izveo i pokušao uvjeriti laskanjem, hvaleći njihovu hrabrost i ljepotu. Međutim, kršćanski vojnici nisu nasjeli na njegove prazne riječi i on ih je poslao natrag u tamnicu da čekaju dolazak drugog dužnosnika. Dok su čekali, pripremili su se za mučeništvo.

Kad je dužnosnik stigao, uslijedilo je novo nagovaranje. Nije mu uspelo, te je zapovjedio da se tih četrdeset ljudi odvede na zaleđeno jezero. Tamo su im naredili da se svuku i tako goli stoje na ledu. Čuvali su ih stražari, a kraj obale je postavljena topla kupka, uz ogrjev, deke, odjeću, toplu hranu i piće – kako bi pali u iskušenje, te okrenuli leđa Kristu i prinijeli žrtve poganskim idolima. Jedan vojnik više nije mogao podnijeti hladnoću te je potrčao na obalu. Kad su to vidjeli, ostali su vojnici, drhteći od hladnoće, zavapili Bogu da im pomogne. Njihova je molitva uslišana tako što se s neba spustila vatra koja ih je grijala. Jedan je stražar toliko bio dirnut odlučnošću kršćanskih vojnika, da se svukao i pridružio im se. Prema jednoj verziji svi su se vojnici do jutra smrznuli. Druga

verzija, pak, kaže da su ujutro svi ljudi još uvijek bili živi te su odvedeni natrag u tamnicu i mučeni na smrt. Potom su njihove kosti smrvljene maljevima.

Ma koja verzija priče bila točna, četrdeset je vojnika iz Sebeste hrabro odbilo odreći se Krista. Sjećajmo se njihove hrabrosti i stojmo čvrsto protiv svega što bi nas moglo mamiti da odemo od Krista. Neka bismo i mi, poput njih, pokazali Božju milost čak i usred velike kušnje!

Telemah (404. g.)

U grčkoj je mitologiji Telemah (što znači “daleko od bitke”) bio plašljiv i stidljiv dječak. No kao odrastao, branio je čast onih koje je volio te je postao borac i heroj. Za razliku od svoga mitološkog pandana, redovnik Telemah iz četvrtoga stoljeća bio je sve samo ne borac. Ili bi se možda moglo reći da je njegova najveća borba bilo njegovo nastojanje da se borbe iskorijene.

Asketa, pustinjač s istoka, i posve nepoznat osim po svome konačnom djelu, Telemah je stigao u Rim točno na vrijeme za pobjedničko slavlje. Nakon godina agresivne invazije s kontinenta, Rim je najzad porazio gotškoga kralja Alarika, u sjevernoj Italiji, 403. g.

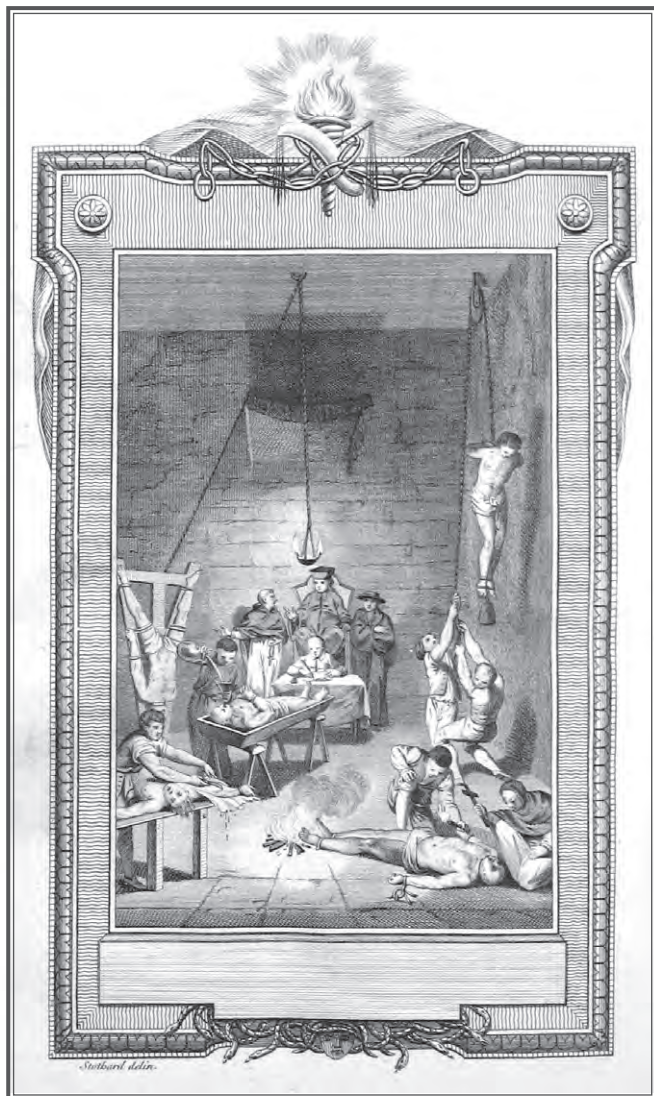
U to je vrijeme bilo uobičajeno da se tijekom proslava vojnih pobjeda održavaju ekstravagantne gladijatorske borbe. Dvadesetogodišnji car Honorije odlučio je da se ova stanovita proslava održi u Koloseumu (bojištu nazvanom po obližnjem kolosalnom, 40 metara visokom kipu Nerona, cara koji je postao poznat po tome što je od kršćana pravio žive buktinje), koji je mogao primiti 50.000 gledatelja. Ako je u Rimu postojalo mjesto koje bi kršćanin pacifista volio izbjeći, bio je to Koloseum. No Telemah, opisan kao “primitivno obučen čovjek, robusnog ali impozantnog izgleda”, odlučio je prekinuti, dapače zaustaviti, krvavu borbu u njemu.

Progon pod Rimskim carstvom

Tog su se dana okupile tisuće. Povici “*Habet, hoc habet*” odjekivali su iz gomile – “Dobio je svoje! Gotov je!” uzvikivali su svaki put kad je borac bio smrtno ranjen. U takvome je ozračju Telemah skočio u arenu, ne više kao gledatelj, već kao sudionik, mirotvorac, propovjednik.

“Ne uzvraćajte Božju milost”, povikao je, “odvraćanjem mačeve svojih neprijatelja tako da ubijate jedan drugog!” Mnoštvo ga je jamačno čulo, no gladijatori su se nastavili boriti. Telemah je potrčao i stao među njih, moleći ih da prestanu. “Pobuna! Pobuna! Dolje s njim!” prolomilo se iz publike. “Ovo nije propovjedaonica! Stari se običaji Rima moraju poštivati! Naprijed gladijatori!” Telemah je ipak nastavio hodati od jedne grupe gladijatora do druge, zaustavljajući ih usred borbe. A onda je netko, koga je nerviralo što jedan čovjek ometa igre, izvukao mač i probio ga. Telemah je pao. Pridružujući se, svjetina je sa svojih mjesta počela bacati kamenje u arenu ispod njih.

Ubrzo se diljem grada pročula vijest da je ubijeni zapravo pustinjač Telemah. Rim je bio šokiran – kao i car Honorije – što je ubijen tako krotak čovjek. Njegova je hrabrost, kao i smjelost da govori o Božjoj milosti i ljubavi, zauvijek promijenila igre. Telemah, čovjek sklon miru, izgubio je život boreći se na najvećem bojištu u Rimu. Ubrzo nakon njegove smrti, u Koloseumu su zabranjene gladijatorske borbe. Telemah je postigao nemoguće.

Prikaz mučenja pod inkvizicijom

Progon u srednjem vijeku

(600. – 1500.)

Iako je car Julijan Apostat (361. – 363.) pokušao oživjeti paganstvo u Rimskom carstvu, taj je stari pravac bio osuđen na propast. Teodozije I. Veliki je utvrdio politiku koja je potisnula pogansko štovanje (392. g.) i dala slobodu crkvi da proširi svoj misionarski rad. Sveti Patrik je u petome stoljeću odnio kršćansku vjeru u Irsku, a škotski su redovnici evangelizirali donju Englesku oko 600. godine. Irski su se redovnici vratili u Europu kao misionari, između 500. i 1000. godine.

Na rimskoga se biskupa (papu) počelo gledati kao na vođu crkve a često je, ako je bio jaka ličnost, bio i vođa svjetovnih monarha koji su vladali Europom. Hildebrand iz Soane (papa Grgur VII., 1073. – 1085.) bio je takva ličnost. Njegova se papinska vojska borila protiv Henrika IV., cara svetog Rimskog Carstva, koji je naposljetku prisegao na vjernost Hildebrandu.

U to su doba organizirani veliki križarski ratovi kako bi se na istoku, u Španjolskoj, te u sjevernoj Africi potisnuo muslimanski utjecaj. Križari su u tom svetom ratu dvaput osvojili i izgubili Jeruzalem. U isto je vrijeme, naizgled nepobjediva poganska vojska Džingis-kana, osvojila veći dio Male Azije.

Od 1232. g. crkvena je inkvizicija okrenula svoju strašnu moć protiv “krivovjeraca”, kao što su bili valdenzi i lolardi, rani aktivisti pokreta “Biblija za svakoga”, a kasnije protiv vođa reformacije.

Bilješka: John Wycliffee (1329. – 1384.) se ističe kao vodeći reformator iz ovoga razdoblja. On je odbacio nepogrešivost pape, naučavao da je Biblija jedini autoritet za vjeru i život i izdao njezin prvi rukopis na engleskome. Oxfordski profesor, znanstvenik i teolog, Wycliffee, i njegov otpor učenju Crkve, postali su poznati

Knjiga mučenika • John Foxe

diljem Europe. Uz pomoć svojih sljedbenika, lolarda, kao i drugih, priredio je desetke primjeraka Biblije na engleskome jeziku. Preveo je te rukopise s latinske Vulgate, jedinog dostupnog teksta u to vrijeme. Njegovo učenje i prijevod Biblije toliko su razgnjevili papu da je četrdeset i četiri godine nakon Wycliffeeove smrti naredio da se njegove kosti iskopaju, smrve i prospu u rijeku.

Papisti spaljuju Wycliffeeove kosti

Bonifacije (oko 680. – 755.)

On nikad nije izgubio žar za misionarskom službom. Bonifacije, nadbiskup Njemačke, mogao je uživati u počastima svoga položaja u doba u koje je većina ljudi sanjala o sređenom životu. Ali misionarski je rad bio svrsishodniji i poticajniji od upravljanja samostanima i katedralama. Bonifacije je imao sedamdeset i pet godina kod je napustio Njemačku kako bi ponovno propovijedao Evanđelje.

Njegovo je ime, osim papinskih i kraljevskih, vjerojatno jedno od najpoznatijih u osmome stoljeću. Rođen je kao Winfrid, u Engleskoj, oko 680. g. Rano u mladosti je, na užas svoga oca, izabrao rad u crkvi. Učio je u benediktinskim samostanima i napisao prvu latinsku gramatiku u Engleskoj. Rukopoložen je za svećenika kad mu je bilo trideset godina, no on je htio na prvu crtu.

716. g. krenuo je u misionarsku ekspediciju u Friesland, ili Friziju. Njegov je anglosaksonski jezik bio sličan govornome jeziku Frizijaca. Međutim, misiju je osujetio rat koji je bjesnio između Karla Martela (koji je kasnije, u bici kod Poatjea, 732. g., zauzvatio “muhamedance” od ulaska u Europu) i frizijskoga kralja.

719. g. tijekom posjeta Rimu, Winfridu je ime Bonifacije dao papa Grgur II., koji ga je poslao u evangelizaciju Njemačke. Pet godina je propovijedao i krštavao u Hessenu i Thuringenu. 722. g. je imenovan za biskupa germanskoga područja.

Godinu dana kasnije, Bonifacije je učinio jedno od onih malih djela prkosa iz kojega se rodila legenda. Naime, posjekao je veliki hrast u blizini grada Fritzlara u sjevernome Hessenu: stablo koje je mještanima bilo poznato kao Thorov hrast. Zapravo su mnogi mještani bili nazočni dok je Bonifacije sjekao tvrdo podnožje hrasta i postajali sve znatizeljniji i ljući na toga stranca koji je sa svakim zamahom sjekire gnjevio njihove bogove. Očekivali su da Thor, ili netko od njegovih posilnih, udari biskupa gromom. Kad je hrast pao na zemlju, kaže dalje priča, rascijepio se na četiri dijela i narod je odmah znao da je na djelu bila viša sila. Većina se ljudi obratila

kada je Bonifacije od toga hrasta sagradio kapelu, danas mjesto na kojemu se nalazi fritzlarska katedrala.

Bonifacije je putovao u Rim u više navrata; svaki put je primio počasti i dodatno područje koje je valjalo pridobiti za Krista. Rukopoložen je za nadbiskupa Njemačke 732. g., a sjedište mu je bilo u Mentzu. Sagradio je još crkvenih objekata i pokret je započeo.

755. g. ponovno nije imao mira zbog pogana u Friziji. Organizirao je veliku grupu svećenika i laika pomoćnika, te je tamo propovijedao s izvanrednim uspjehom. Uoči Pedesetnice 755. g. pozvao je sve nove obraćenike na veliki sastanak u blizini Dokkuma. Međutim, umjesto obraćenika dočekala ga je družina mještana koji su nemilosrdno ubili pedeset i dvoje kršćana, uključujući i Bonifacija.

No on je svoj ugled već bio stekao, njegova je baština bila utvrđena, a titule i počasti uručene. Rimske bi mu vlasti učinile starost ugodnom, no on je izabrao misiju te je u Friziji umro kao mučenik.

Niste vi mene **izabrali**, nego
sam ja vas izabrao i **odredio** vas
da idete i **rodite rod** i da vaš
rod ostane...

Ivan 15,16

Aelfheah (Alphage) od Canterburyja (954. – 1012.)

Želio je isposnički život: tišinu, razmišljanje i osamu. Umjesto toga, dobio je rukovođenje, putovanja, međunarodne mirovne pregovore i naposljetku mučeništvo. Dvadeset deveti nadbiskup Canterburyja na kraju je mogao reći: “Ovo nije bila moja nakana već Božja.”

Alphage je rođen u plemićkoj engleskoj obitelji, no rano je u životu, umjesto privremene moći i povlastica, izabrao Boga. Otišao je u samostan u Deerhurst a onda u Bath, gdje je postao opat, i bio je poznat po svojoj pobožnosti i skromnosti. 984. g. ga je Dunstan (dvadeset i sedmi nadbiskup) postavio za biskupa Winchestera.

Alphage je 1006. g. naslijedio Aelfrica kao nadbiskup Canterburyja. U to mu je vrijeme život postao teži jer su njegovu zemlju sve češće napadali skandinavski pljačkaši (vikinzi). Navodno je Alphage uspio uvjeriti kralja Olafa I (Tryggvasona) od Norveške da ne napada englesku obalu, no ovaj nije uspio odbiti napad Danaca. Kad su pljačkaši iz Danske opustošili Canterbury 1011. g., uzeli su Alphagea za taoca i za njega tražili otkup. Držali su ga u logoru u blizini Greenwicha.

Danci su mu naredili: “Daj nam zlato!”

Alphage je odgovorio: “Zlato koje vam ja dajem jest riječ Božja.”

Na Uskrs 1066. g., nakon više mjeseci zatočeništva, Alphage je prebijen na smrt. Bila je to obećana kazna ukoliko se ne plati otkupnina. Priča se da je jedan Danac kojemu se sažalilo okončao njegove muke udarivši ga sjekirom u glavu.

Alphage (znan i kao Aelfheah, Alfege, Elphege ili Godwine) je pokopan u katedrali sv. Pavla u Londonu, no njegovo je tijelo kasnije premješteno u Canterbury. Obljetnica njegove mučeničke smrti u anglikanskome se kalendaru obilježava 19. travnja kao dan sv. Alphagea.

Biskup Gerard (Gelert) (980. – 1046.)

U jednom pogledu kršćani nemaju domovinu na zemlji; naša je domovina na nebu s Kristom. Međutim, kako je zemlja Jahvina, njegovo je i svako mjesto na njoj (Ps 24,1). Biskup Gelert, koji je dao svoj život dok je propovijedao Evanđelje mađarskome narodu, dobro je razumio svoje dvojno državljanstvo. Umro je kao misionar mučenik.

Gelert je rođen u Veneciji, u Italiji, oko 980. g., i na rođenju je dobio ime Giorgio di Sagredo. Odrastao je u plemićkoj obitelji i kao veoma mlad teško se razbolio. Bojeći se za dječakov život, roditelji su ga odnijeli u samostan i posvetili Bogu. Tamo se oporavio i pridružio benediktincima. No njegovu je obitelj zadesila tragedija kad mu je otac umro tijekom jednoga vjerskog hodočašća. To je mladoga redovnika potaklo da uzme očevo ime, Gelert.

U samostanu je bio izvrstan u učenju i brzo je napredovao. Ostali su ga redovnici izabrali za opata u mjestu San Giorgio Maggiore. Oko 1015. g. odlučio je odreći se te časti kako bi otišao na hodočašće u Svetu zemlju. To će mu putovanje promijeniti život.

Putovanja su ga vodila kroz Mađarsku, gdje je kralj Stjepan I. nastojao prenijeti vjeru svome narodu. Stjepan je zapazio mladoga putujućeg učitelja i pozvao ga da podučava njegova sina, princa Emerika. Gelert ga je poučavao sedam godina, a onda proveo još sedam na osami u gorju Bakony, proučavajući Sveto pismo i pišući tumačenja za mađarski narod.

1035. g. kralj je imenovao Gelerta prvim biskupom Csanáda. Duboke meditacije, briga za neobrazovane kršćane, kao i za pogane, obilježit će njegovu službu. Evangelizirao je Mađare, obučavao redovnike za misiju i osnivao samostane za pružanje pomoći siromasima. Njegov je misionarski rad odigrao glavnu ulogu u obraćanju Mađara Kristu.

1038. g. Stjepan je umro bez nasljednika te je tron preuzeo sin njegove sestre, čija će surova vladavina dovesti do političke

Progon u srednjem vijeku

pobune i ustanka pogana protiv kršćana. Unatoč tome, Gelert je nastavio svoj misionarski rad sve do 24. rujna 1046. g. Tog je jutra držao službu u blizini Dunava. Kasnije, kad je prelazio rijeku, njegov su čamac žestoko kamenovali poganski pobunjenici, a on je uhvaćen i izboden. Tijelo su mu ugurali u bačvu i bacili je niz brdo u rijeku, dok se on molio molitvom prvog kršćanskog mučenika, Stjepana: "Gospodine, ne uzmi im ovo za grijeh" (Dj 7,60).

Mađarski se kršćani danas sjećaju Gelerta kao oca vjere u istočnoj Europi. Brdo na kojemu se molio i umro nosi njegovo ime, a spomenik u Budimpešti podsjeća na njegovu vjernost u stranoj zemlji, usputnoj postaji koja je postala njegovo misijsko polje rada i dom.

A kad se ovo **raspadljivo** tijelo
obuče **neraspadljivošću** i ovo
smrtno tijelo **besmrtnošću**,
tada će se ispuniti pisana riječ:
"Pobjeda proguta smrt."

1 Korinćanima 15,54

Veliki raskol između pravoslavne i rimokatoličke crkve (1054. g.)

Političke sile i velika geografska razdaljina između zapada (Francuska i Engleska) i istoka (Konstantinopolj) dovele su do neslaganja i podjele u srednjovjekovnoj crkvi. Kad je Karlo Veliki posvećen za cara 800. g., istočna se crkva osjetila ugroženom. Umetanje izraza *filioque* (pokušaj da se definira Isusova božanska i ljudska narav) u Nicejsko vjerovanje, 885. g., bilo je neprihvatljivo za ruske i grčke crkvene vođe.

1054. g. u Konstantinopolju je započeo veliki crkveni raskol kad su se delegacije pape Lava IX. i patrijarha Mihajla I. Celuralija razišle bez ugovora ili plana za ujedinjenje. "Saborni" naponi nisu urodili plodom sve do 1417. g., na dugom saboru u Konstanci (1414. – 1418.), na kojemu je rimski papa primoran odreći se trona, nakon čega su druga dva pretendenta svrgnuta. Tek je papa Martin V., koji je izabran 1420. g., obnovio ujedinjeno papinstvo u Rimu.

Bilo je to vrijeme frustracije i gubitka za crkvu. Križarski ratovi nisu uspjeli; svećenstvo je zloupotrebljavalo zavjete zaređenja; papinstvo je toliko bilo upleteno u svjetovnu borbu za vlast, da se opće raspoloženje svelo na razočaranje i nepovjerenje.

John Wycliffee je 1380. g. preveo Bibliju s latinskoga na engleski. Bio je to prvi pisani prijevod Biblije i to je tiskano izdanje predstavljalo prijetnju papinskoj hegemoniji. Putujući propovjednici, poslani diljem Engleske, započeli su duhovnu revoluciju. Kako se Europa opismenjivala, kršćani su tražili utjehu u Pismu, koje je, kako se činilo, bilo posve suprotno tajanstvenim procedurama i politici crkve. Biblija, tiskana na govornim jezicima raznih naroda, počela je od svakog čitatelja stvarati "svećenika". Konciljaristi, koji su radili na jedinstvu papinstva, bili su odgovorni i za osudu Jana Husa (1415. g.). Nakon Sabora u Konstanci nijedan papa nije, tijekom cijelog jednog stoljeća, stavio duhovne reforme za prioritet. Najrevniji reformator prije Luthera, Savonarola, javno je optužio svećenike za loše ponašanje i crkva ga je zbog toga osudila 1498. g.

Križarski ratovi (1095. – 1291.)

Križarski ratovi, vjerojatno najveća kršćanska sramota u povijesti, u vrijeme kad su vođeni bili su sjajan strateški potez papinskih vođa, kako bi se zaraćena Europa ujedinila protiv poganskih neprijatelja koji su ugrožavali bizantsku crkvu. Nije da je rimski papa Urban II. bio mnogo zabrinut za Konstantinopolj; kao ni obratno. Oba su dijela crkve izopćila onaj drugi u vrijeme velikog raskola 1054. g. No unutarnoj su zavadi bile potrebne alternativne ratne igre, a poziv za obranu Svete zemlje i istočne crkve od najezde Turaka predstavljao je vitezovima i velikašima, koji bi se inače tukli između sebe, legitimnu metu.

Prvi križarski rat, koji je vodio Petar Pustinjak 1095. g., bio je vojna katastrofa. Isto se može reći i za jedan od posljednjih, koji je poznat pod nazivom Dječji križarski rat iz 1212. g. – kad je na stotine djece plovilo od Marseillesa ka Palestini i palo u ruke trgovcima robljem. No između ova dva rata pojavile su se mnoge ugledne srednjovjekovne ličnosti. Rikard I. Lavljeg Srca, kralj Engleske, bio je jedan od mnogih koji je poveo vojsku u pobjedu i čiji su vojnici nosili slavni znak crvenoga križa. 1099. g. zauzet je Jeruzalem. Kad je tu ponuđeno prijestolje Godefroyu od Bouillona, on je odbio nositi zlatnu krunu u gradu u kojemu je njegov Spasitelj nekoć nosio krunu od trnja. Umjesto toga, ponio je naslov “zaštitnika svetoga groba”.

Ali zadržati teritorij nije bilo tako lako kao osvojiti ga. Većina se europskih ratnika nakon pobjede vraćala kući ostavljajući čuvare ranjivim na protunapad. Veliki muslimanski vojskovođa Saladin uzvratio je udarac 1187. g., a užasnuta je Europa kao odgovor na to poslala treći val križara. Rikard je porazio Saladina 1191. g. a zatim je papa Inocent III., koji se smatra najvećim srednjovjekovnim papinskim vođom, pokrenuo Četvrti križarski rat. Njegovi su vojni zapovjednici željeli prije svega preuzeti kontrolu nad Konstantinopoljem, tako da je taj križarski vojni

pohod prerastao u rat kršćana protiv kršćana. Papa Inocent je bio nemoćan to zaustaviti.

Na kraju su događaji koji su bili daleko od kršćanstva doveli do potpunog iscrpljenja vojnih sredstava i naseljavanja spornih teritorija. Iz daleke Azije, Mongoli Džingis-kana su predstavljali nezaustavljivu vojnu silu koja se surovo uspješno borila protiv svih i svakoga. Njegova je taktika bila totalni rat, a odbijanje pokornosti značilo je zatiranje.

Pad Akre 1291. g. općenito se smatra krajem križarskih ratova, a Mongoli su u međuvremenu prešli na islam. Na tome je području preostalo nekoliko manjih kršćanskih naselja, no na azijskom je kopnu islam cvjetao. Križarski su ratovi propali.

**A ja vam kažem: ljubite
neprijatelje svoje, blagosiljajte
one koji vas kunu, činite dobro
onima koji na vas mrze i molite
se Bogu za one koji vas gone.**

Matej 5,44 (Karadžić)

Valdenzi (oko 1173. g.)

Valdenzi (zvani još i Valdežani ili Lionski siromasi) su kršćanski pokret za koji se vjeruje da ga je utemeljio Pierre Valdo (ili Valdens) 1173. g. Neki izvori, iz vremena prije Valda, govore da su Valdenzi bili aktivni još u devetome stoljeću. Drugi tvrde da je ovaj pokret iznjedrila rana crkva, odbacujući upliv moći i prestiža koji je uslijedio odmah nakon Konstantinova obraćenja.

Valdenzi su nastojali poučavati samo iz Biblije i vjerovali su u dragovoljno siromaštvo. Odbijali su doktrine o čistilištu, misama za mrtve, indulgenciji (oprostu grijeha za novac – op. prev.), svecima kao posrednicima te obožavanju Djevice Marije. Uglavnom su bili pacifisti, osim u slučajevima velike opasnosti za obitelj i vjeru. Povijesno, pokret je bio naklonjen zanatskom pozivu i izbjegavao je poduzetništvo kao moralno opasno.

Bili su meta otpora katolika i pretrpjeli su dugi niz progona tijekom dvanaestog i trinaestog stoljeća. Često su bili satjerivani u zabačena planinska skrovišta. 1541. g. masakrirano je stanovništvo dvadeset i dva sela u Francuskoj, a 1655. napadnuta su naselja u Pijemontskoj dolini u Italiji, čije je stanovništvo poklano.

Valdeška je crkva, uglavnom u Italiji, uspjela preživjeti sva ta mučeništva. 1893. g. osnovana je kolonija Valdese u Sjevernoj Karolini. Tijekom Drugog svjetskog rata Valdenzi su pomogli mnogim Židovima da pobjegnu od fašista. Njihova crkva živi i danas (često je udružena s prezbiterijanskom) u Južnoj Americi, Italiji, Njemačkoj i Americi.

William Swinderby (1401. g.)

Sve je počelo s Johnom Wycliffeom koji je ustvrdio da Biblija naučava ono što ne naučava crkva, a crkva ono što ne naučava Biblija. 1380. g. preveo je prvu Bibliju s latinskoga na engleski. Slijedili su ga pristalice koji su sebe nazivali lolardi. Čitali su, proučavali i propovijedali vjeru koja je tražila iskreno obraćenje i obnovu, te napuštanje starih obrazaca i obreda, ostataka iz prošlosti prekrivene talozima moći i privilegija. Wycliffeov je život odnio moždani udar 1384. g. Četrdeset i četiri godine kasnije, papa je naredio da se njegove kosti ekshumiraju i spale.

Ali lolardi su nastavili. William Swinderby je bio poznat kao jedan od njihovih najsposobnijih propovjednika, a time i kao jedan od najopasnijih Wycliffeovih štićenika. O njegovu radu malo se zna, osim da su njegova učinkovitost i nepostojanje konformizma privukli pažnju crkvenih zvaničnika, pet godina nakon Wycliffeove smrti. Swinderby je bio svećenik u Lincoln biskupiji, kad je ispitno povjerenstvo odlučilo da je njegovo učenje nedopustivo i naredilo mu da nikad više ne progovori kako ne bi suho drvo koje su nosili na ispitivanje bilo upotrijebljeno za pretvaranje njegova tijela u prah i pepeo.

Takva bi prijetnja brzo ušutkala većinu ljudi, ali ne i Swinderbyja koji je nastavio govoriti i poučavati. 1392. g. podignuta je druga optužnica protiv ovog upornog svećenika, ovoga puta od strane kralja Rikarda II. Swinderby je uhićen, ispitivan i proglašen krivim po pitanjima krštenja, crkvene politike, upravljanja, spasenja i sakramenata.

Podaci ukazuju da je između ova dva uhićenja i njegove mučeničke smrti na lomači u Londonu 1401. g., prošlo devet godina. Nitko ne može reći što se događalo tijekom tih devet godina, no posljednje poglavlje njegova života pokazuje da je on u srcu i umu bio uvjeren da je Biblija namijenjena da bude glavni kršćanski dokument te da je njezin put spasenja – Božja milost izražena u osobnoj vjeri – jedina kršćanska nada. Tijekom dugogodišnje

Progon u srednjem vijeku

kušnje i zatočenja on se nije odrekao te nade, kao ni svoga integriteta ni savjesti. A kad je došao dan njegove boli, bila je to mala cijena za nagradu vjernosti i sigurne nade u budući život.

Jan Hus (1370. – 1415.)

Tužitelji su mu na suđenju jasno rekli da ne samo da će umrijeti, već da će umrijeti bez nade. “Uzimamo od tebe kalež iskupljenja”, svečano su izjavili prije izricanja presude. Ali Hus je odgovorio: “Pouzdam se u Gospodina Boga svemogućeg... da on neće oduzeti od mene kalež svoga iskupljenja i čvrsto se nadam da ću piti iz njega danas u njegovu kraljevstvu.”

Pričest je bila glavno Husovo krivično djelo. Rođen je 1362. g. u selu Husinec, u južnoj Bohemiji (današnja Češka). Kao sin roditelja seljaka naučio se moliti kraj nogu svoje majke i upravo je ona bila ta koja je poticala mladog Jana na svećeništvo gdje je mogao, između ostaloga, naći novac i ugled i spasiti se od siromaštva svoje obitelji. Prosječan, ali marljiv student, Jan je magistrirao teologiju na sveučilištu u Pragu i 1402. g. postao propovjednik u praškoj betlehemske kapeli. Neposredno prije toga stigle su vijesti iz Engleske o stanovitom Johnu Wycliffeu, reformatoru, čije su ideje ubrzo podijelile sveučilišno osoblje. Glavna među tim idejama bila je priroda pričesti. Je li se vino tijekom mise doista pretvaralo u Kristovu krv? Njemački i rimski teolozi tvrdili su da jest. No mnoge češke i Wycliffeove pristaše uzvraćale su da nije. Tako je kalež postao simbol reforme kojega će Hus, prema nekim izvješćima, nositi sve do lomače.

U ranom petnaestom stoljeću vremena su bila opasna. Crkva je bila podijeljena između dvojice papa, jednoga u Francuskoj i drugoga u Rimu. Takozvani veliki raskol (1378. – 1417.) značio je da se svaki vođa, bilo politički ili crkveni, morao opredijeliti za jednu stranu i nadati se da će njegov papa izići kao pobjednik. Opstanak i budućnost crkve visjeli su o koncu.

U međuvremenu je Wycliffeov utjecaj na propovjednika Husa postao jasna opasnost. 1405. g. Hus je počeo govoriti protiv grijeha svećenika i osudio ih je jer su obmanjivali svoje župljane. Kad je bohemijaska crkva ustvrdila da se na hostiji pojavljuje Kristova krv, Hus je problem izložio jezikom koji nije ostavljao mjesta sumnji: “Ti svećenici zaslužuju gorjeti u paklu”, jer to su “bludnici”, “paraziti”, “škrstice” i “ugojene svinje”. Jake riječi u nestabilnom crkvenom ozračju. “Oni [svećenici] su proždrljivci koji pune svoje trbuhe sve dok im ne počne visjeti dvostruki podvaljak.” Kasnije je osudio indulgenciju, prodavanje nebeske milosti za novac koji se koristio za financiranje papinskih ratova. “Zar da šutim?” pitao je. “Bože sačuvaj.”

Jan Hus je četiri puta bio izopćen. Bio je dvije godine (1412. – 1414.) u izgnanstvu i tad je radio u selima u južnoj Češkoj; pisao je, propovijedao i držao glavu pognutom.

A onda je u listopadu 1414. g. papa Ivan XXIII. sazvao Sabor u Konstanci i pozvao na njega Jana Husa. Na dnevnome redu Sabora bile su dvije glavne točke: okončati raskol i iskorijeniti krivovjerje u Europi. Husu je obećana sigurna pratnja i on je prihvatio ponudu šaleći se da “guska [*hus* na češkome znači “guska”] još nije pečena, ali se ni ne boji da će biti.”

Uhićen je u roku od tjedan dana. Nekoliko je mjeseci bio u ćeliji u dominikanskom samostanu na otoku na Bodenskom jezeru, spašen od smrti samo da bi se suočio s optužbama koje su nagovještavale da ga čeka još teža smrt.

Husovi su tužitelji iznijeli uobičajene optužbe: opasan heretik nedostojan kršćanskoga imena, bezbožnik koji naučava da postoji i četvrto biće u Božanstvu. Na sve ove optužbe Husu je bilo zabranjeno odgovoriti.

06. srpnja 1415. g., uz povike i izrugivanje, crkva je predala njegovu dušu đavlu. Svjetina ga je gurala ulicama Konstance do gomile naslaganih drva, privezanih do vrha pritke i potpaljenih. Umro je pjevajući: “Isuse, Sine živoga Boga, smiluj mi se.”

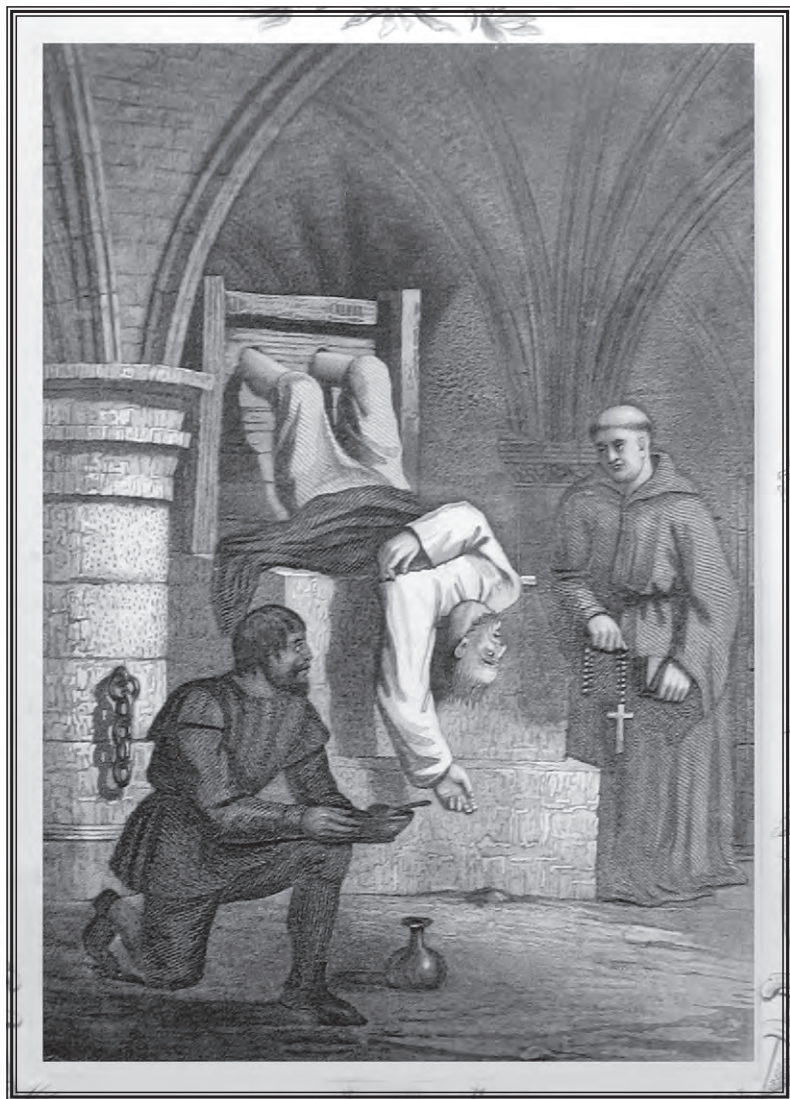
Progon u srednjem vijeku

Jan Hus spaljen na lomači

Nikad ne vjerujte da sam naučavao nešto drugo osim **istine**. Zablude nisam naučavao, a istine koje jesam, **zapečatit** ću svojom **krvlju**.

– češki reformator Jan Hus

Jeronim Praški u kladama

Jeronim Praški (1416. g.)

Tri mjeseca prije smrti Jana Husa u Konstanci, u Njemačkoj, češki znanstvenik po imenu Jeronim potajno se uvukao u grad. Već je pobjegao iz zatvora u Beču i sad se hrabro zaputio u Njemačku, bez zaštite, da pokuša pomoći svome prijatelju Janu Husu. Jeronim je preveo djela Johna Wycliffa na češki, koja je Jan Hus pročitao i slijedio. Smatrajući da je možda on, Jeronim, bio taj kojega je trebalo uhiti, hrabro je napisao pisma caru i Saboru u Konstanci, moleći ih za sigurnu pratnju kako bi ga saslušali u ime Husa, no oni su odbili. Nakon što je učinio sve što je mogao, krenuo je natrag u Češku.

No nikad nije stigao kući. Na putu kroz mali gradić u Njemačkoj, vojvoda od Sulzbacha je poslao časnika da ga, protivno zakonu, uhiti. Privezali su ga lancima oko vrata, okovali i tako proveli natrag u Konstancu, kao da je bio središte povorke. Okruženog konjanicima i mnoštvom stražara, odveli su ga u ponižavajuću tamnicu da čeka suđenje.

Kasnije, kad je Jan Hus već umro mučeničkom smrću, Sabor u Konstanci će odbiti da dopusti Jeronimu da govori. Znali su da je uvjerljiv, inteligentan učenjak i bojali su se njegove sposobnosti da obrani kršćansku vjeru. Tražio je i da sam sebe brani, no oni su i to odbili. Držan protiv svoje volje, bez suđenja i mogućnosti da zastupa svoj slučaj, povikao je:

Kakva je ovo okrutnost? Držite me 340 dana po raznim zatvorima. Nema patnje ni oskudice da je nisam doživio... a vi me lišavate i najmanje prilike da se branim... Vi ste Vrhovno vijeće i imate sve što ovaj svijet smatra mudrim, svečanim i svetim; no i dalje ste ljudi, a oni često budu obmanuti riječima, vanjštinom ili nastupom drugih ljudi. Što više težite ka mudrosti to više trebate paziti da ne upadnete u glupost. Slučaj koji ja želim braniti moj je

Knjiga mučenika • John Foxe

vlastiti: slučaj ljudi; kršćana. To je slučaj koji će utjecati na prava budućih generacija, bez obzira na to kakav će se sudski proces primijeniti na mene.

Nakon što su protiv njega iznijeli šest optužbi za ismijavanje i progon papinstva, kao i da je “mrzitelj kršćanske vjere”, mučili su ga jedanaest dana tako što su ga objesili za pete. Kako su mu prijetili još gorim mučenjem, pokolebao se. Usmeno je potvrdio da su Husova i Wycliffeova djela bila laž. No nakon povratka u tamnicu, unatoč tomu što je sad imao bolji tretman, porekao je svoju tvrdnju i dao punu podršku Husu i Wycliffeu. Potom je Vijeće protiv njega iznijelo novih 107 optužbi, ali su ga najzad pustili da govori prije nego što ga spale na lomači.

Jeronim ih je rječito podsjetio da su kroz cijelu povijest istinoljubivi ljudi otvoreno izražavali svoje mišljenje i razlike. Sve što je on učinio, i sve što je Wycliffe učinio, jest da su razotkrili kriva učenja rimokatoličke crkve, u to vrijeme, narodu svoje zemlje, na njihovu jeziku. Naučavali su da je Evanđelje samo po sebi dovoljno da upravlja životom svakog kršćanina; da papa ni po čemu nije drukčiji od ostalih svećenika; da pričest nije stvarna Kristova krv, tijelo i kosti; kao i mnogim drugim doktrinama koje slijede protestantsku predodžbu vjere.

Rimokatolička je crkva u to vrijeme već ubila Jana Husa i odbacila Wycliffeovo učenje, a sad je na lomači bio Jeronim Praški. Kad je vatra potpaljena pjevao je hvalospjeve; njegove su posljednje riječi bile: “Ovu dušu u plamenu, Kriste, prinosim tebi.”

Ali nije umro uzalud. Jeronim je, poput Husa i Wycliffea, jednostavno ohrabrio narod da sazna što Biblija zapravo kaže, a ne da slijepo slijedi one koji su tvrdili da imaju svu vlast nad kršćanstvom. Njihov je rad utro put drugim ljudima, kao što je bio Tyndale, da prevedu Bibliju na engleski, a kasnije i na druge jezike, tako da svi imaju pristup Božjoj riječi.

John Oldcastle (1417. g.)

Biti prijatelj kralja istodobno je prednost i opasnost. Takvo prijateljstvo može dovesti do bogatstva i moći sve dok služi još većem bogatstvu i moći kralja. No poznato je da su se nekoć čvrsta prijateljstva prekidalala zbog sitnica ili žena; a razlaz bude još žešći kad do nesuglasica dođe zbog savjesti, jer se tu čovjek mora izjasniti, a nitko ne može dugo živjeti ako se pokaže da je njegova savjest neovisna o kraljevoj.

John Oldcastle je bio predodređen za vodstvo. Snažan, odvažan i odan, služio je u vojsci engleskoga kralja Henrika IV., kao hrabar vojnik u doba borbe buzdovanima i mačevima. Stari ga je kralj volio, no on nije bio besmrtn, a Oldcastle nije bio samo ratnik. Kralj je umro, a ovaj je pao pod utjecaj Johna Wycliffea i ranih engleskih reformatora, poznatih kao lolardi. Oni su se protivili Rimokatoličkoj crkvi, svećeništvu i privilegijama koje su uživali, sakramentima i njihovim znamenjima, te štovanju svetaca i ikona umjesto Gospodina Isusa Krista, jer jedino je on dostojan štovanja i jedino on oprašta svim grešnicima.

Oženjen nasljednicom titule, Oldcastle je ušao u Parlament u vrijeme vladavine Henrika V. i vjerojatno se borio sa svojom vojskom u Francuskoj 1411. g. Ali bio je lolard, a neumoljivi je nadbiskup Canterburyja, Arundel, želio očistiti englesku crkvu. Mladi je kralj najzad bio primoran pozvati Oldcastla na saslušanje, koje je ovaj ignorirao sve dok nije dovedena u pitanje njegova čast.

Suđenja za krivovjerje bila su unaprijed riješena stvar i svaka je strana znala da će rasprava samo utvrditi već postojeće pozicije. 13. rujna 1413. g., Oldcastle je predočio svoja uvjerenja crkvi, uključujući i stav o euharistiji i ispovijedi. Arundel ga je osudio kao krivovjerca.

Izvršenje je uglavnom slijedilo brzo nakon presude, ali Oldcastle je bio kraljev prijatelj te mu je dano četrdeset dana da se predomisli. Za to je vrijeme uspio pobjeći i postao je vođa lolarda zavjerenika

protiv krune, s nakanom da otmu kralja, no plan je razotkriven. Henrik je uhvatio većinu zavjerenika; Oldcastle je pobjegao.

Kasnije je skovano još zavjera, no sve su propale. Naposljetku je, 1417. g., Oldcastleovo skrovište otkriveno i on je uhvaćen nakon što je pretrpio teško ranjavanje. Prebačen je u London i osuđen na dvostruku smrt: da bude obješen kao izdajnik i spaljen kao krivovjerc. Istoga je dana odveden u gradić St. Giles's Fields, mjesto svoje posljednje propale zavjere. Tu su ga lancima podigli između dvoje vješala a pod njim je potpaljena niska vatra. Priča se da je tijekom svoje muke slavio Boga i predao svoju dušu njemu na staranje.

1598. g. William Shakespeare je tim događajima prilagodio staru dramu, napisanu u vrijeme kad su kralj Henrik i Oldcastle još uvijek bili najbliži prijatelji. No Shakespeare je znao kakva su mu ograničenja te je u svome komadu *Henry IV* zamijenio ime starog krivovjerca imenom *Falstaff*, promijenivši tako njegov lik u nekoga nimalo sličnog lolardskom vođi.

Progon engleskih disidenata će se nastaviti tijekom vladavine još nekoliko Henrika, a svoj će vrhunac dostići kad kraljica Marija I. Tudor, bude neuspješno, ali brutalno, pokušala očistiti svoj otok od Oldcastleovih nasljednika i zemljaka.

**Spreman sam umrijeti za svoga
Gospodina; da u mojoj krvi Crkva
stekne slobodu i mir.**

– Thomas à Becket, nadbiskup Canterburyja,
ubijen mučeničkom smrću 1170. g.

Catherine Saube (1417. g.)

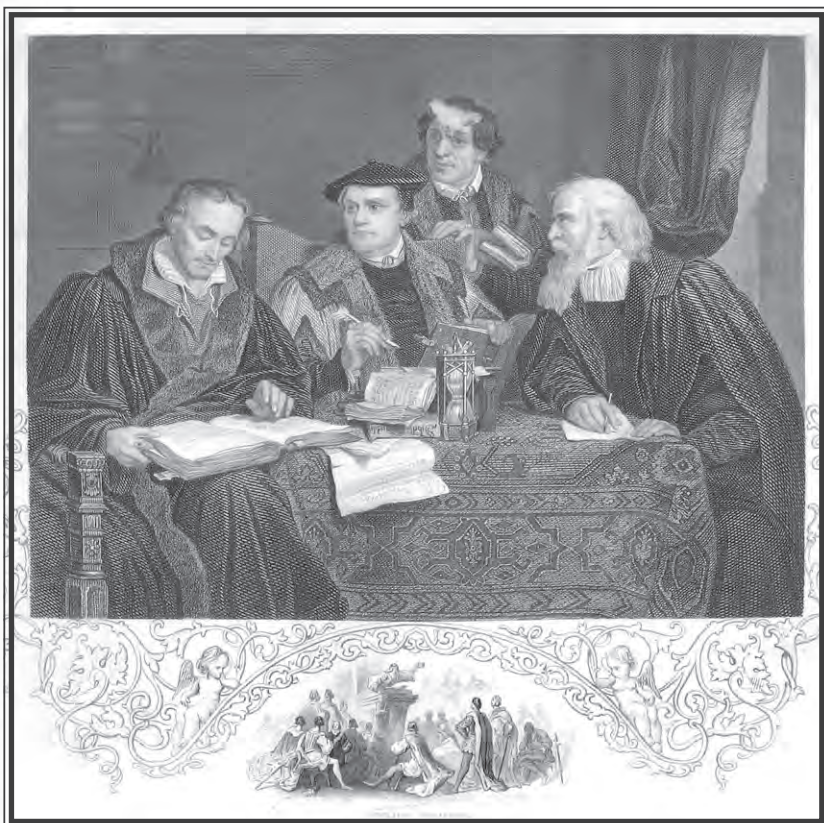
Catherine je po svim mjerilima bila neznatan igrač u vjersko-me životu petnaestoga stoljeća. Živjela je u Thou, Lorraine, u Francuskoj. Kao mlada djevojka prijavila se kod vođa i svećenika u Montpelieru kao kandidatkinja za ženski samostan, opredijeljena za osamljenički život, daleko od svijeta, bez kontakata ili prijatelja, osim drugih redovnica. Sasvim je očito da je osjećala poziv na molitvu.

Ali ona je učinila mnogo više od toga. Nakon što su je vođe u Montpelieru odveli u samostan u ulici *Lates Road* i tamo je “zaključali”, Catherine je, čini se, govorila i poučavala tako uvjerljivo da joj je, nakon svega devet mjeseci, suđeno za vrijeđanje vjere. Više nije vjerovala da se pričesni kruh pretvara u Kristovo tijelo niti da se ispovijedati treba samo svećeniku. Zapravo je ove revizionističke ideje dijelila s drugim redovnicama i zarazila cijelu grupu.

Već prema propisima, inkvizicijski vikar M. Raymond Cabasse, D. D., proglasio je Catherine heretikom 02. listopada 1417. g. i predao je sudskome službeniku na izvršenje kazne radi pročišćenja crkve. Spaljena je na lomači isto poslijepodne.

Kako je Catherine došla do svojih uvjerenja? Ne postoji zapis. Je li odlazak u samostan bio jedina održiva platforma s koje je žena iz toga doba mogla poučavati druge svojim oprečnim uvjerenjima? Ni o tome ne postoji zapis. Je li pridobila obraćenice u samostanu? Očito jest, jer gradske knjige Montpeliera bilježe da je spaljena na lomači zajedno sa ostalim redovnicama iz ulice *Lates Road*.

Osim kratkih sudskih izvješća, koja su nesumnjivo sačuvana da bi se pokazala odanost i čestitost činovnika montpelierske župe, priča o Catherine i *Lates Road* samostanu ostat će poznata samo Bogu. Koliko će drugih, tihih mučenika, jednoga dana ustati na poziv na zbor kad se otvore nebeske knjige i provede se pravedna osuda?

Martin Luther

Progon tijekom reformacije

(1500. – 1600.)

Martin Luther se htio pozabaviti razlikom između teologije i njezine praktične primjene, ispraviti nered koji je s bolom primijetio u crkvi, te otvoriti raspravu o nekim doktrinarnim pitanjima na koja su se nataložila stoljeća politike i lošeg upravljanja. Nakana mu nije bila osnovati novu crkvu, no njegova “Rasprava o snazi i učinkovitosti indulgencija” (*Disputation on the Power and Efficacy of Indulgences*; poznata kao “95 teza”) zakačena za vrata crkve u Wittenbergu, 31. listopada 1517. g., dovela je do masovnih prosvjeda protiv crkvenih zloporaba, kao što su bile indulgencije (kupovina oprosta), patronat crkvenog ureda itd. te na kraju do protestantskog pokreta koji se raširio diljem svijeta. Mnogi će tijekom toga procesa umrijeti za svoju vjeru.

Luther je bio učenjak i aktivist. Kad je na kraju 1520. g. označen kao heretik, uzeo je taj službeni dokument i javno ga spalio. Izopćen je sljedeće godine, no ipak se u travnju pojavio na saboru u Wormsu, gdje je iznio svoju čuvenu obranu “Ovdje stojim”. Rezultat: proglašen je odmetnikom, a njegova djela krijumčarenim. Činjenicu da je preživio duguje zaštiti saskog kneza-izbornika Fridricha, svoga zemaljskog vladara i čvrstog oslonca.

Ostali su centri reformacije nastavili pokret koji je započeo ovaj njemački redovnik. U Zürichu je župnik Ulrich Zwingli pružio potporu Lutherovim reformama i poučavao da je Kristova nazočnost u pričesnom kruhu i vinu samo duhovna.

Francuski je pravnik, John Calvin, u Ženevi 1536. g. objavio knjigu “Ustanovljenje kršćanske vjere” (*Institutes of the Christian Religion*) te tako dao današnjim prezbiterijancima i reformiranim crkvama prvu sveobuhvatnu sustavnu teologiju.

Knjiga mučenika • John Foxe

Nadalje su u šesnaestome stoljeću anabaptisti i menoniti (čiji je vođa bio Menno Simons, nizozemski svećenik) predvodili radikalnu reformaciju ka krštavanju odraslih i pacifizmu kao mjerilu biblijske vjere.

Dakako, reformacija je bila više od vjerskog pokreta. Ugrožavala je temelje ekonomske aparature i političke moći. Prijevod Biblije na razne jezike pratio je obnovljen osjećaj dostojanstva i neovisnosti pojedinca. Također je preporođen osjećaj zadivljenosti nad Božjim stvaranjem, kad je znanost proširila svoju odgovornost na srednjovjekovnu crkvu.

Krv, vatra i mač imali su svoju bolnu ulogu u rađanju obnovljene crkve, ili crkava. Mnogim mučenicima svi mi – katolici, pravoslavci i protestanti – dugujemo za jasnije viđenje Božje milosti i istine nego što ga je većina srednjovjekovnih vjernika mogla imati i uživati.

Henry Voes, Johann Eck i Lampertus Thorn (1523. g.)

Čitanje pogrešne knjige može te koštati života.

U cijeloj je Europi nakon 1521. g. čitanje bilo koje knjige Martina Luthera bio zločin. On je te godine predstavio svoje teološke stavove u Wormsu. Crkva je uzvratila čuvenim wormskim ediktom, stavljajući van zakona njegova djela. No kako je Martin Luther bio augustinski redovnik, njegov je rad bio općeprihvaćen od strane tog reda. Augustinci su u Antverpu oduševljeno čitali i propovijedali Evanđelje onako kako ih je Luther učio.

No Antwerp je bio dovoljno blizu sveučilišta u Leuvenu, da tamošnji doktori teologije ne bi čuli i reagirali na te nezakonite ideje. 1522. g. cijeli je red uhićen a njihovi su objekti demolirani, kao što bi se učinilo s građevinama koje narušavaju sigurnost građana;

Progon tijekom reformacije

s tim što se u ovome slučaju radilo o narušavanju duhovne sigurnosti – barem su oni tako mislili.

Upravitelj samostana, James Probst, uspio je pobjeći, no njegov se pomoćnik, Melchior Mirisch, povukao i pridružio inkviziciji. Tri su se augustinska redovnika, između ostalih, odlučila čvrsto držati svoga mišljenja i savjesti te su među prvima umrli zbog odricanja od papinstva, sastojaka pričesti, te drugih crkvenih propisa za koje nisu mogli naći biblijske temelje. Henry Voes i Johann Eck umrli su 1. srpnja 1523. g. a da nisu posumnjali ni pokolebali se. Lampertus je tražio malo vremena da razmisli, no i on je na kraju umro za čistu evanđeosku vjeru u Krista.

Suđenje ovim redovnicima bilo je drukčije od ostalih. U njihovu su slučaju optužbe bile manje povezane s politikom, a daleko više s teologijom i doktrinom. Tužitelj je tražio da se “vrate” vjeri; samo su trebali reći da se slažu i on bi ih pomilovao. Kad su im rekli da ih je Martin Luther zaveo, Henry Voes je odgovorio: “Da, on je nas zaveo kao što je Krist zaveo apostole.” Upitani zar se ne boje kršenja Papinog ukaza, odgovorili su: “Mi vjerujemo u Božje zapovijedi, a ne u ljudske uredbe, spasenje ili osude.” Takvi su odgovori bili kao dolijevanje ulja na vatru koja je naposljetku odnijela njihov život. \

Martin Luther je bio obuzet tugom kad je čuo za njihovo javno i bolno pogubljenje. “Slučaj koji branimo”, rekao je “nije više obična igra; sada traži krv; traži život.” Zatim je napisao “Pjesmu o dvojici Kristovih mučenika u Bruxellesu koje su spalili sofisti u Leuvenu”:

Stari ih je neprijatelj zarobio; plašio ih i prijetio.

Tražio je da zaniječu Božju riječ; nastojao da ih prevari.

I zato je okupio mnoge sofiste iz Loewea.

No njihove su obmane bile nemoćne. Duh ih je pokazao da su budale.

U svojoj nakani nisu uspjeli.

Smatrajte potpunom **radošću**,
braćo moja, kad upadnete u razne
kušnje, znajući da **kušanje** vaše
vjere stvara **postojanost**.

Jakovljeva 1,2-3

Anabaptisti

Izraz *anabaptist* znači “onaj koji ponovno krštava” i koristili su ga kritičari ovih radikalnih reformatora iz šesnaestoga stoljeća. Anabaptisti su vjerovali da Biblija naučava krštavanje (odraslih) vjernika, dok se crkva držala krštavanja djece. Nisu smatrali da ikoga ponovno krštavaju budući da je za njih prvo krštenje u djetinjstvu bilo nelegitimno. Sebe su jednostavno nazivali “vjernici”, “braća” ili “kršćani”. Nisu obrazovali zajednicu ili crkvu, kao luterani, već su predstavljali skup različitih pokreta, koji se danas proteže od amiša, huterita i menonita (sljedbenika Mennoa Simonsa) do engleskih baptista, te u općem smislu svih koji ograničavaju krštenje na odrasle vjernike. Osim toga, neki su kršćani u prvome stoljeću i sami imali ovakvu praksu, no anabaptistički pokret ima svoje korijene u reformaciji.

U Zürichu su se 1525. g. sastala tri čovjeka – Conrad Grebel, Felix Manz i George Blaurock – kako bi nastavili s reformama za koje su vjerovali da su zastale zbog kompromisa što su ih pravili Martin Luther i Ulrich Zwingli. Grebel i družina nisu htjeli imati ništa s utemeljenom crkvom i njezinim neodlučnim sljedbenicima. Za njih je predanost Kristu bila potpuna i nije značila samo vjerovanje nego i primjenu u svakodnevnom životu. Znak da se netko pridružuje Kristovoj crkvi bilo je krštenje koje mogu primiti samo odrasli. Stoga su ovi radikalni vjernici odbili krštavati djecu.

Danas nema te građanske vlasti koja bi smatrala da je krštenje stvar države, a reakcija društva bi, s druge strane, bila po principu: “Živi i pusti druge da žive; neka svatko vjeruje po svojoj volji.” No u Zürichu šesnaestoga stoljeća građanske i vjerske vlasti nisu bile odvojene. Težnja ka zajedničkom cilju i društveni poredak zahtijevali su da grad priznaje samo jedan način štovanja. Stoga su anabaptisti predstavljali neprihvatljivu razjedinjenost.

Kao rješenje, ponuđena je debata. Anabaptisti su se trebali sastati na javnoj raspravi sa Zwinglijem osobno. Nakon toga će Gradsko vijeće riješiti to pitanje po zakonu. Zapravo je debata rezultirala donošenjem zakonâ koji su izričito zabranjivali “oni-
ma koji ponovno krštavaju” da se sastaju, poučavaju i imaju zajedništvo. Skupinu je trebalo tretirati kao da ne postoji. Očito je za Grebela i ostale donošenje ovakvih zakona predstavljalo klasičan sukob savjesti.

Ovi radikalni vjernici su se, protivno zakonu, sastali na molitvi 21. siječnja 1525. g. Tako su rođena “švicarska braća” kao sudionici reformacije, no reformatori su ih odbacili i izopćili. Sljedeće će generacije anabaptista odoljeti susjednim kulturama (amiši) ili će se nepotpuno asimilirati (menoniti pacifisti). Dakako, tragična će se zloraba doktrine i moći protiv Grebela i njegove braće ponoviti i u narednim stoljećima. Njihova migracija iz Europe u novi svijet u sedamnaestome i osamnaestome stoljeću svjedoči o njihovim neprestanim naporima da nađu sigurno mjesto za štovanje i brigu o obitelji. Osim toga, u nekim stranama pozitivnoga kršćanskog radikalizma molitve Grebela, Manza i Blaurocka odjekuju i danas.

**Kad bih na hranu siromasima
razdao sve svoje imanje, kad bih
tijelo svoje predao da se sažeže,
a ljubavi ne bih imao, bio bih
ništa.**

1 Korinćanima 13,3

Progon tijekom reformacije

Felix Manz (1527. g.)

Danas nezadovoljni vjernik može jednostavno izabrati drugo mjesto za štovanje. Mogućnosti su brojne; izbor se čini neograničen. Nije bilo tako u Europi šesnaestoga stoljeća, čak ni u prosvjetljenoj Švicarskoj koja je imala nešto slobodnije državno uređenje i svijest od svojih susjeda.

Felix Manz je imao teško djetinjstvo – njegov otac je bio svećenik, što znači da mu je majka bila neudana žena – ali ipak je izrastao u bistrog, obrazovanog mladića. 1519. g. zaljubio se u učenje Ulricha Zwinglija te se pridružio njegovu reformskom pokretu. No dvije godine kasnije zapitao se da se nije i sam Zwingli, veliki učitelj, počeo suzdržavati, zadovoljivši se kompromisom, kad se zapravo trebao pomaknuti naprijed. Problem je bilo krštenje. Manz i par drugih – Conrad Grebel i George Blaurock – nigdje u Bibliji nisu mogli naći ništa o krštavanju djece, unatoč Zwinglijevu učenju. A ako nečega nema u Bibliji, razmišljali su, tad to mora biti ljudski izum. Zdrava se vjera ne može temeljiti na insinuacijama i mašti. Ova se mala grupa nije složila ni nakon što je ciriško Gradsko vijeće presudilo u korist Zwinglijevih ideja, 17. siječnja 1525. g, nakon javne rasprave, održane da bi se u gradu smirile strasti.

Četiri dana kasnije, Manz i njegova grupa su se sastali na molitvi. “Koga trebamo slijediti?” pitali su. Koji zakon regulira nečiji odnos s Bogom? Na sastanku (koji se navodi kao početak menonitske crkve), Grebel je krstio Blaurocka, a ovaj ostale. Njihov je čin bio zločin protiv države.

U sljedeće dvije godine, obilježene sporovima i svađama, Manz je više puta bio uhićen i pritvoren. Na kraju je vlastima bilo dosta njegova prkosa. Pritvoren je i naređeno mu je da prekine sa svojim “radikalnim” reformama. Pod prijetnjom nijekanja vjere on to dakako nije mogao, tako da je potom proveden zakonski

Knjiga mučenika • John Foxe

postupak. 05. siječnja 1527. g. ukrcao je na brod i odveden na rijeku Lammat u blizini Ciriškoga jezera, gdje je svezan i sa utezima bačen u vodu. Dok je odlazio u svoju ledenu smrt, majka i braća su ga poticali da ostane jak. Ostavio im je ove riječi, napisane u tamnici: “Slavim te Gospodine Kriste na nebesima, što si uklonio moju bol i tugu... i prije nego što je došao moj kraj, da bih imao vječnu radost u tebi.”

Nije imao ni trideset godina, a postao je prvi među radikalnim reformatorima kojega su ubili drugi reformatori. Manz i njegova grupa bili su jednostavno poznati kao braća. (Njegova se crkva i danas poznaje pod tim imenom, dok će se menoniti pojaviti tek za nekoliko desetljeća.) Drugi su ih nazivali anabaptistima jer su ponovno kršćavali odrasle vjernike u inat zakonu. No što se Menza tiče, crkvenu je reformu jednostavno trebalo nastaviti, jer “nas Bog upućuje svojom božanskom milošću i pokazuje ljubav prema svim ljudima.”

Michael Sattler (1495. – 1527.)

Michael Sattler je rođen 1495. g. i bio je redovnik. Kao mnogi redovnici iz doba reformacije, borio se sa svojim putenim strastima i ljubavlju prema Bogu. Naposljedku je prekršio zavjet na celibat zbog jednako nedostupne žene po imenu Margarita, redovnice koja je također prekršila svoj zavjet zbog bračne ljubavi. Sattlerovi će kasnije umrijeti zbog daleko veće ljubavi: one prema Bogu.

Par se 1526. g. vratio anabaptističkome pokretu, kojega se Michael ranije bio prisiljen odreći kako bi izbjegao utamničenje. Sada je, sa osnaženim anabaptističkim uvjerenjima, posvetio život propovijedanju u crkvi u Horbu, jakom katoličkom uporištu u Austriji. Anabaptisti su se sastali 04. veljače 1527. g. u njemačkom gradiću Schleithemu i predstavili svijetu novi način shvaćanja crkve i Evanđelja. Sattlerovi su doputovali u Njemačku iz Horba i sudjelovali u raspravi koja je rezultirala u “sedam odredbi vjere”,

Progon tijekom reformacije

poznatih još kao “bratska zajednica”. Michael je pomogao u pisanju ovog osnivačkog dokumenta anabaptističkog pokreta.

No na putu kući s tog sastanka Michael i Margarita Sattler su zarobljeni, a njihove stvari zaplijenjene. U trenu su od anabaptističkih zagovornika postali anabaptistički mučenici: bio je to preokret događaja koji je pokrenuo crkvu dalje nego što je Sattler mogao i zamisliti.

Michael i Margarita, te devet drugih muškaraca i osam žena, izvedeni su pred suca 17. svibnja 1527. g. i optuženi za razno kršenje doktrine i običaja. Osobito su teške bile optužbe protiv euharistije, krštenja, pomasti i štovanja svetaca.

“Michael Sattler će biti predan dželatuu”, glasila je presuda, “koji će ga odvesti na trg i prvo mu odsjeći jezik, potom ga vezati za kola, zatim na tome mjestu razderati njegovo tijelo dvaput užarenim kliještama i još pet puta pred vratima, a onda ga spaliti kao zakletog heretika.”

Kazna je provedena 21. svibnja 1527. g., usred povika “Sve-mogući vječni Bože, ti si put i istina.” Osam dana kasnije Margaritu je snašla ista sudbina. Spaljena je u gradu Rottenburgu u blizini Crne šume.

Našavši ispunjenje u ljubavi prema svojoj ženi i Gospodinu, Sattler se predao stvaranju anabaptističkoga pokreta svjetlom istine za sve narode. Ubrzo nakon smrti Sattlerovih, anabaptisti su počeli svjedočiti o “bratskoj zajednici” i njihovu mučeništvu, i nikakva opasnost od mučenja nije ih mogla zaustaviti. Nešto dublje od straha od vatre i sakaćenja, gorjelo je u njihovim dušama. Za Michaela i Margaritu Sattler ovo se nedvojbeno može reći: za ljubav su živjeli i za Ljubav su umrli.

George Wagner (1527. g.)

Samo su tri stvari dijelile gospodina Wagnera od normalnog života dobrih ljudi, a one su predstavljale razliku između života i smrti u Münchenu u šesnaestome stoljeću: svećenikova vlast da oprašta grijeha, pretvorba pričesnoga kruha i vina u Kristovu krv i tijelo i krštenje vodom kao obred koji spašava osobu od Božjega suda. Wagner nije vjerovao u ova načela, budući da je pristupio anabaptističkom pokretu, radikalnoj grupi reformatora. Što se njega tiče, ono što Biblija nije izravno naučavala on nije bio dužan vjerovati, ma koji čovjek to tražio.

Bavarski knez koji je uhitio Wagnera nije bio krvožedan čovjek niti je želio oduzeti nevin život. Bilo bi mu draže jednostavno priznanje nakon kojeg bi se vratio ugodnijim poslovima. Začudo, George je odbio, čak i kad ga je knez uljudno zamolio. Odbio je ponovno kad je knez doveo pred njega gospođu Wagner i njihovo dijete. Za takvu bi ljubav prosječni ljudi obično priznali da griješe u nekoliko doktrinarnih točaka, tako jasno naučavanih od strane crkve. Ali ne i **ovaj** čovjek.

Anabaptist George Wagner je spaljen 08. veljače 1527. g., zbog krivovjerja. “Danas ću priznati svoga Boga pred cijelim svijetom”, rekao je na putu za lomaču.

Iste te noći, Wagnerov je dželat umro u svome krevetu. Neki kažu da je to bio Božji gnjev koji je označio tužan i gorak kraj života javnoga službenika. S druge strane, George je otišao u smrt s osmijehom na usnama; bio je to vrlo neobičan čovjek, ali veoma sretan na kraju svoga života.

Balthasar Hubmaier (1480. – 1528.)

Hubmaier je bio znanstvenik i anabaptist, pripadnik radikalnog pokreta koji se razišao s Lutherom po pitanju milosti, s Calvinom po pitanju izabranih i s obojicom po pitanju krštavanja djece. Bio je jedini anabaptistički vođa koji je doktorirao teologiju, a njegova djela i danas nadahnjuju kršćane diljem svijeta.

Kao znanstvenik, znao je da za većinu argumenata ima dobrih razloga, ali da neki i nisu tako dobri; da za neke ima logike, ali i da su neki nelogični. Vjerojatno je njegovo napredno znanje bilo to što mu je pravilo probleme svaki put kad bi njegova hrabrost pala kao žrtva mnogostrukog djelovanja njegova produktivnog uma.

Na primjer, dok je bio u Zürichu i pokušavao pobjeći od vojske austrijskog kralja Ferdinanda, uhićen je jer je učio protiv krštavanja djece, nečega što je po njegovu mišljenju bilo **sasvim beskorisno**. U svoju obranu, naveo je velikog reformatora Zwinglija, također iz Züricha. Zamisli samo Hubmaierovo iznenađenje kad ga je Zwingli opovrgao, tvrdeći da ga je ovaj krivo shvatio. Posramljen i bez saveznika, pristao je na poricanje. Ipak, sutradan, budući da mu savjest nije davala mira, povukao je tu riječ. Tad su ga poslali u tamnicu i stavili na spravu za mučenje kako bi utvrdili hoće li bol pojasniti njegovu teologiju. I doista jest. Na kraju se složio s vlastitim poricanjem. Pušten je iz tamnice i otišao je iz Švicarske. No savjest ga je i dalje mučila te je 1526. g. napisao svoju “Kratku obranu”: “Mogu pogriješiti – čovjek sam – ali krivovjerac ne mogu biti... O Bože, oprosti mi moju slabost.”

Hubmaier je ipak učinio više od dubokog razmišljanja. Propovijedao je i poučavao diljem Bavorske i krštavao odrasle u cijeloj regiji. Kralj Ferdinand je tad zaključio da ti radikalni protestantski postupci narušavaju mir u austrijskoj carevini. Kad je Hubmaier napokon prenio svoje stavove na papir, Ferdinandove snage su ga

zarobile i dovele u Beč. Osam mjeseci kasnije, 10. ožujka 1528. g., spaljen je na lomači, dok ga je njegova žena, Elizabeth, poticala da bude jak. Tri dana nakon njegova pogubljenja ona je bačena u Dunav s kamenom privezanim oko vrata.

Iza njih su ostala njihova djela koja uče o Božjoj ljubavi prema svim grešnicima, krštenju kao svjedočanstvu spasonosne vjere, te pacifizmu kao kršćanskoj obvezi. Ni ateiste ni pogane ne treba mučiti, pisao je Hubmaier, već ih valja ljubazno suočiti s Božjom vječnom čežnjom za njihovim pouzdanjem i poslušnošću. Hubmaier je dao radikalnoj reformaciji najjače teološke tvrdnje. To ga je koštalo života.

George Blaurock (1491. – 1529.)

Kad bi Blaurock započeo projekt, išao bi do kraja.

Rođen je u Bonaduzu, u kantonu Graubünden, u Švicarskoj; učio je za svećenika i zaređen je. Međutim, u jednom trenutku prije 1524. g. odrekao se svojih zavjeta, oženio se i pridružio pokretu reformatora. Stigao je u Zürich točno na vrijeme da čuje raspravu Ulricha Zwinglija o ključnim doktrinarnim pitanjima, ali otkrio je da ga više privlači mala grupa radikalnih reformatora koji su se zvali anabaptisti. Zapravo je na prvom njihovom čuvenom sastanku (zvanom još i “sastanak braće”) održanom 21. siječnja 1525. g., osobno krstio sve nove pričesnike, nakon što je i sam bio kršten.

Nevolja je, dakako, čekala na pragu. Na dan mučeničke smrti Felixa Manza, Blaurock, koji nije bio građanin Züricha, samo je pretučen i protjeran. Otišao je u Bern, Biel, Graubünden i Appenzell, i na svakom je mjestu bio uhićen i protjeran. Iz Švicarske je otišao u Tiroi i preuzeo dužnost pastora od Michaela Keurschnera, koji je bio spaljen na lomači. U kolovozu 1529. g. vlasti Innsbrucka, u Austriji, uhitile su ga i započele suđenje.

Progon tijekom reformacije

Pojedinosti sa ovoga suđenja su izgubljene, osim što znamo da je Blaurock pretrpio mučenje ne bi li odao informacije o radikalnom reformacijskom pokretu. 06. rujna 1529. g., on i njegov suradnik u pastoralnoj službi, Hans Langedger, spaljeni su na lomači.

Od Blaurockova zaviještanja ostalo je jedno pismo i dvije pjesme. "Gott, dich will ich loben" (njem.: "Bože, ja ću te slaviti") postat će njegova pobjedonosna pjesma:

Tvoj me Duh štiti i poučava
da se u nevoljama ma kako velikim
samo tvoja utjeha pokazuje
i hrabro mogu odnijeti
pobjedu i u ovoj borbi.

Malaksalo mi **tijelo i srce:**
okrilje srca moga, i baštino moja,
o **Bože, dovijeka!**

Psalam 73,26

Patrick Hamilton (1527. g.) i Henry Forest (1529. g.)

Nitko nije bio više iznenađen presudom od prvog škotskog mučenika Patricka Hamiltona, niti je s nekim okrutnije postupano nego s njim. Uostalom, bio je plemić, u srodstvu s kraljem Jakovom V. iz škotske dinastije Stuart. S obzirom na tu vezu, školovan je u Parizu i poznao je Erazma Roterdamskog, jednog od prvih europskih znanstvenika.

Hamilton je bio postavljen za opata Fernea iste godine kad je Martin Luther prikucio svojih *95 teza* na vrata crkve u Wittenbergu. Upoznao je ovog njemačkog reformatora a poznao je i Philipa Melancthona, čija su pisana djela pokrenula luteransku reformaciju. Patrick je bio nadareni glazbenik koji je skladao i dirigirao u svojoj katedrali. Ovaj briljantni, perspektivni mladić, spoticao se u samo jednoj životnoj vještini (ili se barem tako činilo): u osjećaju za opasnost.

U ljeto 1523. g. Hamilton se vratio iz Europe kako bi se pridružio profesorima na Sveučilištu *St. Andrews*. Nedavno izazvan s kontinenta da ponovno razmotri značenje kršćanske vjere, iskoristio je svaku priliku da pouči i raspravlja o svom povratku na biblijsku istinu: Božju milost u Kristu odvojeno od kupovine oprosta i drugih izmišljenih posredovanja. No nadbiskup James Beaton je izdaleka nadzirao mladog znanstvenika. Posve odan papinstvu, on će se pobrinuti da to gadno učenje o vjeri i milosti ne uništi crkvu.

Hamiltonovo je pogubljenje bila brza odluka i nečovječno spor proces. U kasnu jesen, 1527. g., odmah nakon njegovog vjenčanja, pozvan je na konferenciju učenih crkvenih vođa koji su se okupili, kako se činilo, da raspravljaju o “novim doktrinama”. Odmah se odazvao, očekujući žustru raspravu. Ali nadbiskup Beaton je umjesto konferencije obavio kratko teološko istraživanje i naredio da se Hamilton uhit. Ujutro su mladog znanstvenika biskupi ispitali o trinaest optužbi za herezu, proglasili ga krivim i osudili na smrt već tog poslijepodneva. Kaznu je trebalo brzo provesti, kako heretikovi prijatelji ne bi iskoristili njegove kraljevske veze

a on bio pomilovan i oslobođen. On se, dakako, složio sa svakom optužbom. Vjerovao je u ono što je naučavao i nije mogao zani-
jekati nešto što su on i svi oko njega jasno znali.

Nesumnjivo osupnut naglim obratom događaja, Hamilton je ipak otišao na pogubljenje u duhu molitve. Nakon što su ga pričvrstili za lomaču, pod svakim pazuhom mu je privezana vreća s barutom, a oko njega je postavljena gomila još zelenog drveta za potpalu. Barut se zapalio, ali nije eksplodirao; drvo je gorjelo, ali nedovoljnom toplinom da ubije. Tako je tu stajao Hamilton obješen, dok je vatra tinjala, a njegovo se spaljeno tijelo, puno plikova, uvijalo. Dok je na lomaču dodavano još drva, on je molio za okončanje svoje patnje. Mučio se punih šest sati pred svjetinom okupljenom ispred koledža *St. Salvator*, koja ga je čula kako usred agonije vapi: “Gospodine Isuse, primi moj duh. Koliko će dugo tama vladati nad ovim svijetom?”

Dvije godine kasnije, 1529. g., benediktinski redovnik Henry Forest je počeo ilustrirati svoje propovijedi pričom o učitelju Patricku Hamiltonu, mučeniku za istinu. Nadbiskup Beaton nije bio ništa naklonjeniji Forestovu izopačenom učenju, nego što je bio Hamiltonovu. No imao je vrlo neugodnu župu s kojom se morao boriti. Vjerni su tek odnedavno postali neuobičajeno hrabri i on se bojao da bi se mogli otvoreno međusobno sukobiti.

Umjesto suočenja, Beaton je poslao fratra da ispovjedi Foresta, što je uvijek bilo povjerljivo pitanje između grešnika, svećenika i Boga. Ali u ovom slučaju, ispovijed je zapravo bila izgovor za prikupljanje informacija, što je Beaton brzo upotrijebio da osudi svoju metu. Međutim, umjesto da ga spali na lomači, naredio je da Forest bude ugušen u podrumskoj ćeliji, daleko od ljudi, kao privatna stvar unutar crkve.

Kako je reformacija u Škotskoj rasla, Hamilton i Forest su bili čašćeni kao prvi heroji, a čovjek koji je nadaleko bio poznat kao onaj koji je promijenio dušu Škotske, John Knox, zauzeo je svoje mjesto u probuđenju naroda, propovijedajući i naučavajući Evanđelje kakvo su opat i redovnik poznavali i za koje su umrli.

John Frith (1503. – 1533.)

Engleski protestantski svećenik, John Frith, živio je na ovoj zemlji svega trideset godina.

Rođen 1503. g, školovao se na *Etonu*, a diplomirao na *King's* koledžu, na *Cambridgeu*. Nakon završetka studija 1525. g., postao je mlađi kanonik na *Wolsey* koledžu, na *Oxfordu*. Tamo je pomogao Williamu Tyndaleu u prevođenju Novoga zavjeta na engleski, no taj mu je posao donio tri godine tamnice.

Nakon oslobođenja, otišao je u Marburg gdje je preveo knjigu Patricka Hamiltona o općim principima teologije, *Loci Communes*. Poznato kao "Patrickovi principi" (dosl. mjesta), ovo je djelo jasno izložilo doktrinu o opravdanju vjerom te razliku između Evanđelja i Zakona. Mladi vlč. Frith također je napisao *Disputacion of Purgatorye* (lat. "Debata o čistilištu").

Kad se vratio u Englesku 1532. g. uhićen je i suđeno mu je za krivovjerje. Ali čak je i tad, zatvoren u Londonskom tornju, nastavio pisati, izlažući protestantsko viđenje sakramenata.

Osuđen je na smrt no ponuđeno mu je pomilovanje ako kaže da vjeruje u čistilište i transupstancijaciju (rimokatolici naučavaju da u euharistiji kruh i vino doista postaju Kristova krv i tijelo). John je odgovorio da se nijedna od tih doktrina ne može dokazati Svetim pismom.

Stoga je spaljen na lomači 04. srpnja 1533. g. u Smithfieldu, izvan Londona. 1573. g., četrdeset godina nakon njegove smrti, Johnova je djela objavio John Foxe.

William Tyndale (oko 1494. – 1536.)

Naša strast za poznanjem istine toliko je velika da će neki dati sve što imaju, čak i život, za bogatstvo poznavanja jedne određene stvari.

William Tyndale je bio vrlo obrazovan znanstvenik kojega je frustrirao jaz između engleskog školstva i Biblije, izvora istine. Dok je studirao na *Oxfordu*, a zatim na *Cambridgeu*, ljutite su ga prepreke i čeznuo je za hranom koju su njegovi um i srce najviše cijenili. “Na ovim su sveučilištima”, rekao je, “naredili da nijedan čovjek ne smije pogledati Bibliju sve dok duboko ne istraži pogansko učenje tijekom osam ili devet godina, i ne naoruža se lažnim principima koji ga jasno isključuju iz njezina shvaćanja.” Tyndale će posvetiti život svladavanju samo ove prepreke, a za njega će Biblija “za narod” postati odgovor na korupciju u crkvi. Izraz Biblija “za narod” značio je da svi mogu piti iz sâme istine, bez pritiska ili izlike; i još jasnije, bez svećenika koji će to pročitati i objasniti.

Tyndale je rođen oko 1494. g. u Gloucesteru, u Engleskoj, u blizini granice s Walesom. Devedeset godina prije toga crkva je zabranila jedinu englesku Bibliju na svijetu: rukom prepisano djelo Johna Wycliffeea. Bio je to manjkav prijevod, utemeljen na latinskoj Vulgati, ali bio je sve što su ljudi s engleskoga govornog područja imali. A imati ga bio je zločin. Tyndale je svoju strast na kraju usmjerio na zadatak koji je bio opasan koliko i svaki drugi u njegovu stoljeću: prevesti Bibliju s grčkoga i hebrejskoga na standardni engleski jezik, sasvim čitak i precizan tako da se svaki Englez može osloniti na taj tekst, učiti iz njega i naći u njemu Božji glas. Tyndaleu, koji je govorio više jezika, sve je ovo bilo jasno prije nego što je navršio trideset godina.

No da bi obavio posao morao je otići iz Engleske. Nijedan ga biskup u kraljevstvu nije htio zaštititi, a kamoli poduprijeti njegov projekt. Stoga je oputovao u Njemačku, gdje je 1525. g. dovršio Novi zavjet. Potom je otišao u Antwerpen, korak ispred

Progon tijekom reformacije

engleskih agenata, gdje je prevedeno i tiskano prvih pet knjiga Staroga zavjeta. U Belgiji je naišao na zajednicu engleskih trgovaca i, mada su ga agenti tražili po cijelom kontinentu, osjećao se dovoljno sigurnim da se opusti. Taj će se nedostatak opreza pokazati kobnim.

Tyndale je bio prijatelj s Henryjem Phillipsom, koji je stekao njegovo povjerenje, no potajno je nastojao doći do nagrade za njegovo uhićenje. Zamka je postavljena u svibnju 1535. g. Tyndale je pod stražom odveden u dvorac u Vilvoordeu, u blizini Bruxellesa, gdje je stradao u vlazi i studeni godinu i pol prije nego što je izveden na sud zbog “učenja da samo vjera opravdava... da je za spasenje dovoljno vjerovati u oproštenje grijeha i prihvatiti milost koju nudi Evanđelje.” Kompletan spisak optužbi uključivao je izravne napade na učenje Crkve, među kojima je stajao i onaj da “nitko od nas ne bi trebao prizivati ni Djevicu ni svece”.

Tyndale je znao kako su takva suđenja tekla. Neće imati nikakvu šansu za obranu, a smrt je bila olakšanje. Drhteći od studeni, pisao je na slabom zimskom svjetlu, kako bi dovršio englesku Bibliju uz pomoć suosjećajnog upravitelja tamnice.

U kolovozu 1536. g. osuđen je kao heretik i raščinjen. Još su ga dva mjeseca držali u Vilvoordeu, a onda je početkom listopada, odmah nakon svanuća, odveden na lomaču. Formalnosti su tražile da mu se još jedanput u ruke stavi knjiga mise a onda brzo oduzme, što je bila ponuda odlaganja izvršenja kazne u posljednji tren, samo ako se odrekne svojih stavova i uvijek uz povike svjetine koja se okupila da svjedoči smrti “poganina”.

Dok je stajao pričvršćen za lomaču, okružen granjem i cjepanicama, čuli su ga kako se moli: “Gospodine, otvori oči engleskome kralju.” Potom je dželat naglo trgnuo konopac, ugušivši Tyndalea prije nego što je vatra progutala njegovo tijelo.

Ta, posljednja molitva, bila je za nasilnoga kralja Henrika VIII., čija je težnja za muškim nasljednikom već koštala Anu Boleyn života, a Katarinu braka. Hoće li ikad oči ovoga kralja

Knjiga mučenika • John Foxe

punog vlastite moći i pompe blagonaklono pogledati na Tyndaleovu englesku Bibliju?

Zapravo jesu. Dvije godine nakon Tyndaleove smrti, Henrik je odobrio raspodjelu “Matejeve Biblije” (*Matthew Bible*), velik dio Tyndaleovoa rada. A onda je 1539. g. naredio svim tiskarama i prodavačima knjiga da osiguraju “nesmetanu i liberalnu uporabu Biblije na vlastitom materinskom engleskom jeziku.” Tyndaleov san i njegova posljednja molba na zemlji su se obistinili.

William Tyndale spaljen na lomači jer je preveo Bibliju na engleski jezik

Progon tijekom reformacije

John Lambert (1538. g.)

Označen kao “heretik” od strane Katoličke crkve, kao i Engleske crkve Henrika VIII., John Lambert je spaljen na lomači 22. studenog 1538. g., u Smithfieldu u Londonu.

Lambert je rođen kao John Nicholson u Norwichu. Kao mladić, školovao se na *Queens* koledžu na *Cambridgeu*. Kad je diplomirao, Katarina Argonska ga je predložila za suradnika u toj prestižnoj ustanovi. No nakon nekih teoloških sporova, John je promijenio ime i otišao u Antwerpen, gdje je služio kao svećenik engleskim radnicima. Tamo se sprijateljio s Johnom Frithom i Williamom Tyndaleom, i pridružio se teozozima koji su se redovito sastajali u gostionici “Bijeli konj”. U toj grupi bili su i budući luterani Edward Fox i Robert Barnes, kao i ultrakonzervativni Stephen Gardiner.

U Englesku se vratio 1531. i odmah se našao pod povećalom nadbiskupa Williama Warhama. No ni za što nije optužen jer je nadbiskup umro 1532. Četiri godine kasnije, 1536. g., vojvoda od Norfolka je optužio Lamberta za krivovjerje, no on je pobjegao i uspio izbjeći vlastima sljedećih par godina. Uhvaćen je 1538. i izveden pred sud pod optužbom da je negirao stvarno Isusovo prisustvo u euharistijskom kruhu i vinu. Osuđen je na smrt spaljivanjem na lomači.

Dok ga je plamen gutao, podigao je ruke i objavio: “Nitko osim Krista! Nitko osim Krista!”

George Wishart (1546. g.)

Propovjednik Wishart se školovao na *King's* koledžu u Aberdeenu, u Škotskoj, gdje se “zarazio” reformacijskim učenjem, te je bio prisiljen otići u izgnanstvo 1538. g., nakon što mu je život doveden u opasnost zbog optužbi za krivovjerje. U Škotsku se vratio 1544. g.

Te je godine bio u Dundeeju i njegovao oboljele od kuge koja je pustošila grad. “Ti su ljudi u nevolji i potrebna im je utjeha”, govorio je o svojoj misiji dok je Beaton vrbovao napadača. Tako je svećenik John Weighton, po Beatonovu naređenju, uperio u Wisharta bodež, sakriven ispod plašta, nakon što je odslušao jednu od njegovih propovijedi. “Kako ti mogu pomoći, prijatelju?” uzviknuo je Wishart, kad je primijetio Weightonovo oružje i shvatio kakve su mu namjere. Prestravljen, tobožnji je ubojica pao na koljena moleći za oprost. No bolesnici su povikali: “Predaj izdajnika, ili ćemo ga uzeti silom.” Wishart ih je ukorio, stavio ruke na Weightona i rekao: “Tko povrijedi njega, povrijedio je mene, jer on mi nije učinio nikakvo zlo, već mnogo dobra, učeći me opreznosti za vrijeme koje dolazi.” Nažalost, to će vrijeme doći i prije nego što je Wishart očekivao.

Kardinal Beaton ga je uhvatio u prosincu 1545. g. ponovno dodjeljujući prljav posao drugome, ovoga puta grofu od Bothwella. Na suđenju koje je bilo običan spektakl, Wishart je optužen da odbija prihvatiti da je ispovijed sakrament, da nije će slobodnu volju i odbacuje ideju da se beskonačni Bog “može shvatiti na jednome mjestu”, između “svećenikovih ruku”. Umjesto toga, govorio je da je prava crkva tamo gdje se Kristova riječ istinoljubivo naučava.

Wishart je posvetio svoj život donošenju reformacije u Škotsku, no što je još važnije, pridavao je značaj običnom čovjeku: bolesniku, siromahu. Svima je jednako ukazivao Božju milost. “Ponudio sam vam Riječ spasenja”, rekao je jedanput. “Dovodeći u opasnost vlastiti život, ostao sam među vama i moram

Progon tijekom reformacije

prepustiti Bogu da proglaši moju nevinost.” Čak je i u svojim posljednjim trenucima mislio na druge i to, da ironija bude veća, upravo na one koji su mu željeli smrt, dok se molio: “Molim te, nebeski Oče, oprosti onima koji su, iz neznanja ili zlonamjerno izmislili laži o meni. Ja im opraštam svim svojim srcem i molim Krista da im oprosti što su me, u svom neznanju, osudili.” Njegovi prijatelji očitno nisu bili tako oprostivi.

01. ožujka 1546. g. George je spaljen na lomači u blizini zamka *St. Andrews* u Škotskoj. Izdajnik, kardinal Beaton, promatrao je događaj kroz prozor, misleći kako je sve dobro.

Crkva je bila i **uvijek** će biti
progonjena. Nas svi **promatraju**.
Umremo li u **vjeri, nadi i**
ljubavi, to može **promijeniti**
povijest **narodâ**.

– Misionar koji radi u Kini i Sjevernoj Koreji

Dirk Willems (1569. g.)

Spasio je čovjeka koji ga je gonio, samo da bi ga taj lovac na glave predao.

Dirk Willems je bio protestant u katoličkoj Nizozemskoj, no pojedinosti o njegovoj vjeri i radu izgubljene su u povijesti. Ipak znamo da je, kad su vlasti izdale naredbu za njegovo uhićenje, došlo do potjere: on je bježao u slobodu, a gonio ga je lovac na glave. Willems je krenuo rizičnom stazom preko tankog leda i uspio prijeći na drugu stranu. Njegov progonitelj nije. Kad je čuo povike čovjeka koji se utapao, sigurnost drugoga postala mu je važnija od vlastite. Vratio se da izbavi čovjeka iz ledene vode. Zahvalan što je preživio, lovac mu je dao šansu da pobjegne. No gradski mu je zvaničnik s druge obale povikao da najzad izvrši svoju dužnost. Willems je predan.

U jedinom zapisu o njegovu suđenju i kazni stoji: “Nakon stradanja u tamnici i velikih muka, ti su ga krvožedni, grabežljivi vuci spalili na vatri koja je dugo tinjala, ubijajući ga polako, a on je sve to podnio s velikom postojanošću, potvrđujući svoju vjeru.”

Njegove posljednje riječi nisu zabilježene, ali jesu njegova posljednja dva djela: spašavanje života svoga progonitelja i potom umiranje s dostojanstvom i vjerom u Boga koji na kraju spašava sve koji se pouzdaju u njega.

Mučenici iz Nagasakija (1597. g.)

Jezuiti su stigli u Japan 1549. g., kad je veliki misionar, sveti Franjo Ksaverski, poveo kampanju za preobraćenje otočana. S njima su došli i trgovci čija je roba bila cijenjena, mada su svećeničke propovijedi pozdravljene s učtivom znatiželjom, ali ne s puno entuzijazma. Malena je crkva ipak rasla.

1597. g. japanski je vladar, Toyotomi Hideyoshi, počeo vjerovati da je za sve njegove nevolje kriv gubitak nacionalističkog žara.

Progon tijekom reformacije

Stoga je naredio čistku koja je kršćansko štovanje stavila van zakona i dovela do uhićenja dvadeset i šest kršćana, među kojima je bilo devetnaest Japanaca. Nakon mjesec dana zimskog marša ljudi su raspeti na brdu Nishizaka, na križeve načinjene tako da odgovaraju mjerama svakog osuđenika. Priča se da kad je kolona zatvorenika ugledala svoje križeve kako leže u polju pšenice na brdu, svaki je zagrlio svoj križ, a jedan je osuđenik zatražio da mu ruke budu prikovane za grede. Ostale su lanci i željezno remenje držali na mjestu, sve dok vod krvnika nije dovršio svoj posao zarivši im mačeve u prsa.

Kršćani su bili različite dobi i podrijetla, a Louis Ibaraki je imao samo dvanaest godina i umro je s djetinjom vizijom kako s križa leti u nebo. John iz Gotoa je imao devetnaest godina, roditelji su mu bili kršćani koji su ga dali na školovanje jezuitima. Svoje je prve jezuitske zavjete dao to jutro, na dan svoje smrti. Paul Miki je imao trideset godina i bio je sin samuraja. Nije bio zaređen, ali je bio najdarovitiji propovjednik u grupi. S križa je govorio gledateljima da odvojeno od Isusa Krista ne mogu naći spasenje. “Ja nisam počinio nikakav zločin”, rekao je. “Osuđen sam samo zato što sam propovijedao nauk našega Gospodina Isusa Krista i veoma sam sretan što ću umrijeti zbog takvog razloga.” Brat Philip je bio Meksikanac. Umro je dok je njegova majka, daleko odatle, pripremala ruho za njegovu prvu misu. Brat Anthony (trinaestogodišnjak) je gledao kako njegova majka, Japanka, plače u gomili ispred njega. Svi su se mučenici molili i zajedno pjevali, prije nego što su Hideyoshijevi dželati donijeli tišinu na padinu brda.

Gotovo su se 200 godina kršćani u Japanu sastajali kao ilegalna crkva, sve dok ih na kraju nisu otkrili francuski svećenici kojima je bilo dopušteno ući u Japan 1850. Danas kao svetište ovih dvadeset i šest mučenika stoji replika crkve u Nagasakiju, gdje su se ovi “skriveni kršćani” prvi put pojavili. Izvornu je crkvu uništila atomska bomba, 1945. g.

Lady Jane Grey

Progon u šesnaestome stoljeću u Engleskoj i Europi

(1553. – 1595.)

Engleski je kralj Henrik VIII. odnio pobjedu u bici s Rimom, osigurao sebi mnoštvo žena i postao poglavar crkve svoga naroda. Kad je umro, 1547. g., njegov je nasljednik, Edvard VI., još uvijek bio dijete i vrlo bolešljiv. Da bi učvrstio kraljevu vlast, vojvoda od Somerseta je postao njegov savjetnik, no toliko je uznemirio bogate zemljoposjednike, da je pogubljen 1557. g. Njegovu je dužnost preuzeo vojvoda od Northumberlanda i, kako je Edvard bio sve bolesniji, on je skovao zavjeru da na prijestolje dovede Jane Grey, također veoma mladu. Northumberland ju je natjerao da se uda za njegova sina, osiguravajući tako svoje mjesto u kraljevstvu.

U tim su se zavjerama i planovima preplitali svjetovni i vjerski razlozi. Edvard VI. je blagonaklono gledao na rastući protestantski pokret, a Grey je i sama bila iskren protestant. No Edvardov je zakonski nasljednik bila njegova polusestra Marija, kći Katarine Argonske, koja je bila odana Rimu, kao i svi drugi u Europi.

Devetoga dana vladavine Jane Grey, Marijina je vojska stigla u London i proglasila je kraljicom. Northumberlandu je odrubljena glava, unatoč njegovim molbama da ga ostave na životu. Nadbiskup Cranmer, koji je potakao nekoliko reformi i napisao liturgijski molitvenik (*Book of Common Prayer*), bio je zatvoren. Kraljica je ukinula svoje ranije pomilovanje Jane Grey te je njoj i njezinu mužu odrubljena glava.

Parlament je 1555. g. donio zakon kojim je spaljivanje ponovno uspostavljeno kao odgovarajuća kazna za krivovjerce, a samo nekoliko dana kasnije, prvi mučenici su lancima privezani za lomaču. Nakon njih, slijedilo je još gotovo 300 žrtava, što je

Mariji donijelo poznat povijesni identitet jedne od najbezdušnijih engleskih vladara. Ali ona nije bila dobar vođa i razljutila je druge engleske čelnike svojim nesretnim brakom sa španjolskim kraljem Filipom, sinom Karla V. Mnogi su utjecajni lordovi bili uvjereni da će njezina odanost Rimu uništiti neovisnost Engleske i promijeniti državno uređenje. Kako mnogi smatraju, da nije umrla mlada (1558. g.), pomela bi je revolucija.

Elizabeta I. (1558. – 1603.) je donijela stabilnost i mir u Englesku. Njezin je vjerski sporazum iz 1559. g. donio novu slobodu engleskoj reformaciji, no postavio je scenu za progon puritanaca i njihovu potragu za novim mjestom za štovanje i život. Kao rezultat toga, Sjeverna Amerika je postala dom europskim vjerskim izbjeglicama.

Ali u svemu ovom **sjajno
pobjeđujemo po onome koji
nas je ljubio.**

Rimljanima 8,37

Lady Jane Grey (1554. g.)

To jutro, 09. srpnja 1553. g., svanulo je za Jane Grey kao i svako drugo ljetno jutro u engleskom selu. No na njezino veliko iznenađenje, i pomalo protiv njezine volje, Jane je toga dana okrunjena za kraljicu. Bio je to dan o kojemu su njezini roditelji sanjali, ona ga se pribojavala, a njezina ga se rođaka Marija užasavala i prezirala ga.

Kralj Edvard je bio bolestan, a Janeina je svekrva došla k njoj šest dana prije kako bi joj rekla da je imenovana za nasljednicu prijestolja. Bio je to šok za Jane budući da je Marija bila bliža po krvnom srodstvu od nje. Edvard je preminuo 06. srpnja. Vijest je čuvana kao tajna nekoliko dana, u nadi da će katolkinji Mariji biti zabranjeno da traži svoje pravo na prijestolje. No devetoga je srpnja vijest procurila i Marija se proglasila kraljicom.

U međuvremenu je, istoga dana, Jane dovedena u kuću svoga svekra, rezidenciju vojvode od Northumberlanda, koji je žudio za moći. Dok je išla poznatim hodnicima dogodilo se nešto neobično: klanjao se svatko pokraj koga je prošla. Čula je žamor "Vaše veličanstvo" i odjednom se zaustavila, shvativši što se događa. Netko ju je usmjerio ka prostoriji u kojoj se nalazilo prazno prijestolje. Dok mu je prilazila, onesvijestila se i pala sklupčana na pod. Povikala je: "Ja nemam pravo na krunu i ne želim je. Marija je zakonita nasljednica." Zatim je pokušala skupiti snagu i razmisliti što bi bio njezin najbolji sljedeći potez, dok ju je obitelj nastojala uvjeriti koliko je važno da prihvati krunu.

Učinila je ono što joj je bilo svojstveno: molila je za Božje vodstvo. Nakon nekoliko trenutaka, sjela je na prijestolje i dopustila nazočnima da joj prisegnu na vjernost jer je tražila od Boga da joj podari "takav duh i milost da može upravljati u njegovoj slavi i službi na dobrobit kraljevstva."

No najveći ju je izazov tek čekao. Ušla je kao vladarka u London uz tek nekoliko pokliča, budući da je javnost bila na strani Marije. Nekoliko je dana živjela kao kraljica, no njezin je svekar, lord

Northumberland, ubrzo okupio vojsku i pošao u susret Mariji, koja je sa svojom vojskom umarširala u London. Dok ga nije bilo, kraljevsko je vijeće odlučilo proglasiti Mariju Tudor za kraljicu, što je poduprla i sama Jane. U očajničkom pokušaju da spasi vlastiti život, čak se i Janein otac zakleo na vjernost Mariji, iako je prethodno činio sve da dovede svoju kćer na prijestolje. I lord Northumberland je brzo promijenio mišljenje, no bilo je prekasno.

Jane, njezin muž, svekar i otac osuđeni su na zatočeništvo u Londonskoj kuli. Otac joj je pomilovan (privremeno, kako se ispostavilo), svekar pogubljen u kolovozu, a Jane i njezinu mužu, Guilfordu, zajamčeno je pomilovanje. No pobuna drugih neprijatelja otvrdnula je Mariji srce i ona je poništila oprost, dijelom i zato što je Jane odbila prijeći na katoličanstvo.

Jane i Guilford su pogubljeni 11. veljače. Ona je dovedena na gubilište, izgovorila je Psalam 51 i zamolila ih da to što imaju učine brzo. Otišla je s Gospodnjom molitvom u srcu: "Oče, u ruke tvoje predajem duh svoj", umirući na kraju za svoju vjeru. U početku je bila politički pijun, mireći se sa željama svoje obitelji na vlastitu štetu. No njezina je vjera bila čvrsto utemeljena u istini Svetoga pisma i ona je umrla u snazi i dostojanstvu koje joj je Bog dao.

John Bradford (1510. – 1555.)

Da bi spasio tuđi život, izgubio je svoj; za čuvanje svoga zavjeta, osuđen je kao lažac. Skroman, katkad stidljiv čovjek, ovaj nam je mučenik dao jedan od danas najčešće korištenih navoda, a ipak tek nekolicina zna za njega.

Šesnaesto je stoljeće, što se tiče vjere, bilo jedno od najopasnijih u engleskoj povijesti. Samo da bi se preživjelo, valjalo je mijenjati boju poput kameleona, ovisno o hiru monarha. Mnogi su ljudi, nakon prihvaćanja Evanđelja, ipak ostajali lojalni Bogu po svaku cijenu. Za Johna Bradforda, cijena je bila obećana karijera u vlasti, a napoljetku i njegov život.

Progon u šesnaestome stoljeću u Engleskoj i Europi

Rođen je u bogatoj obitelji i rano je primio naobrazbu u poslovanju i pravu. Te su ga vještine dovele do službe u vladi zloglasnoga kralja Henrika VIII., čija je težnja za muškim nasljednikom dovela do prekida odnosa s Rimokatoličkom crkvom, te smrti ili protjerivanja žena koje mu nisu mogle roditi sina.

Dok je studirao pravo u Londonu, Bradford se obratio Kristu i ubrzo nakon toga prešao na studij teologije na *Cambridgeu*. Rukopoložen je za kapelana 1550. g., tijekom kratkotrajne vladavine protestantskoga kralja Edvarda VI. Dok je bio kapelan, jednom prilikom je vidio kolonu zatvorenika koje su vodili na pogubljenje i tad je rekao: “Za Božju milost i ja ću tamo poći.” Te su riječi bile dar budućim generacijama, kao i nagovještaj vlastite prerane smrti.

Edvard je umro 1553. g. a prijestolje je preuzela Marija Tudor koja će postati poznata kao “krvava Marija”, jer je osudila na smrt više od 300 mučenika, u nastojanjima da vrati Englesku katoličkoj crkvi. Svaki je svećenik i crkveni velikodostojnik mogao vidjeti kako se plimni val okreće i mnogi su otišli za njim. No za Bradforda je to bio čin međuvjerskog heroizma, što je Marija upotrijebila protiv njega.

Jednog vrelog nedjeljnog dana u kolovozu, tijekom prve godine Marijine vladavine, njezin je odani biskup Batha održao propovijed u kojoj je kritizirao nedavno preminuloga kralja. U narodu je rastao gnjev. Jedan je slušatelj bacio na biskupa nož, što je ovoga potreslo, no bio je neozlijeđen. Bradford je umirio mnoštvo potičući ih na red a onda je na vlastiti rizik izveo uspaničenog biskupa na sigurno. Uhićen je tri dana kasnije zbog podstrekiivanja na pobunu.

Dvije je godine živio u memljivim engleskim ćelijama, propovijedao i pisao. Njegova je riječ bila toliko pouzdana da su ga stražari katkad noću oslobađali, potpuno uvjereni da će se vratiti prije zore. I uvijek jest. Na kraju je saslušan pred crkvenim sudom koji je bio odlučan u nakani da ga okrivi, te su ga pitali hoće li prihvatiti kraljičinu milost. “Rado ću je prihvatiti pod

Knjiga mučenika • John Foxe

uvjetom da odgovara mojoj dužnosti prema Bogu, čija je milost život, ali čiji je gnjev gori od bilo koje muke s kojom se smrtnik može suočiti”, odgovorio je.

Popularni je propovjednik odveden na lomaču 01. srpnja 1555. g. Po dolasku je zatražio oprost ako je kome nanio nepravdu, oprostio je vojnicima oko sebe, a zatim podigao obližnji komad drveta i poljubio ga. Privezali su ga za lomaču zajedno s jednim mladim zatvorenikom kojemu je rekao, dok se plamen oko njih podizao: “Budi spokojan, brate, jer ćemo večeras imati gozbu kod Gospodina, gdje će se sav naš bol završiti u miru, a naš rat u radosnim pjesmama.”

Progon u šesnaestome stoljeću u Engleskoj i Europi

John Bradford spaljen na lomači

John Hooper (1555. g.)

Čekajući pogubljenje u zatvoru *Newgate* u Londonu, John Hooper je napisao ugljenom na zidu svoje ćelije: “Ne boj se smrti, ne usteži se okova. Pouzdaj se samo u Boga. Smrt nije smrt već amen za život.” Nekoliko dana prije toga osudio ga je sudac engleske kraljice Marije i sad je sjedio u zatvorskoj ćeliji, u crkvi u kojoj je nekoć propovijedao kao zatvorenik Riječi koju je tako hrabro navješćivao.

Rođen u Somersetu, u Engleskoj, u imućnoj katoličkoj obitelji, Hooper je 1515. g. napustio roditeljski dom, kako bi pohađao studij na *Oxfordu*. S diplomom humanističkih znanosti u rukama, sljedećih je dvadeset godina proveo pokušavajući premostiti jaz između umjerenosti i neumjerenosti, posvećujući se životu u samostanu, da bi na kraju postao upravitelj u bogatoj obitelji. No, po vlastitu priznanju, katkad je bio “brutalna zvijer... rob vlastitih požuda”, i na kraju je priznao da “dvorski život u kraljevoj palači” nije bio njegov poziv. Tada je svoju strast našao u puritanskoj reformaciji.

Ali trenutak je bio nepovoljan. Henrik VIII. je, u očajničkoj želji za nacionalnom solidarnošću u Engleskoj, zahtijevao od svojih podanika crkveno jedinstvo. Puritanci su stoga otišli u ilegalu, ili su se morali suočiti s kraljevim gnjevom. Kad je 1547. g. Henrik umro, Hooper je postavljen za kapelana kod Edwarda Seymoura, prvog vojvode od Somerseteta, gdje je zagovarao načela švicarske reformacije. A onda se dogodilo nemoguće. Johnu Hooperu, radikalnom, otvoreno puritanskom propovjedniku, engleska je kruna ponudila biskupiju Gloucester. Bilo je to istaknuto imenovanje i zacijelo uspješna karijera koja je vodila ka moći i javnom utjecaju. Ali Hooper je rekao ne.

Navodeći “sraman i bezbožan oblik [prihvatanja] zakletve” i svećeničke odore koju bi morao nositi, odbio je taj položaj. Uslijedilo je nekoliko mjeseci tamnice u *Fleetu*, u Londonu, sve dok

Progon u šesnaestome stoljeću u Engleskoj i Europi

nije prihvatio nekoliko točaka i službeno preuzeo dužnost biskupa Glouceстера, u ožujku 1551.

Dvije godine kasnije, 1553. g., kraljica Engleske je postala Marija Tudor, čista katolkinja koja je vodila politiku bez kompromisa i ustupaka. Hooper je raščinjen i zatvoren u ožujku 1554., te mu je u siječnju 1555. dana šansa da se odrekne svojih uvjerenja pred povjerenstvom biskupa. Njegov je odgovor bio jednako jasan, kao i optužba njegove kraljice protiv njega: nema kompromisa.

Hooper je optužio papu i cijelu Katoličku crkvu za suprotstavljanje Kristovu učenju. Budući da je ostao čvrst u svojim uvjerenjima o razvodu, braku i euharistiji, osuđen je na smrt 29. siječnja.

1. optužba: “Osobno se, iako svećenik, oženio, te otvoreno održavao i naučavao zakonitost braka svećeništva.”

2. optužba: Učenje da se “osoba koja je u braku može razvesti u slučaju preljuba druge strane.”

3. optužba: Hooperov stav da euharistija “nije uistinu pravo Kristovo tijelo i krv u obliku kruha i vina.”

Kako je navedeno u dokumentu o izvršenju što su ga potpisali biskupi, Hooper je bio “vrlo tvrdoglav, odvratni heretik i, budući da je predan svjetovnoj vlasti, treba biti spaljen sukladno zakonu.” Izveden je iz ćelije na lomaču 09. veljače i bilo mu je zabranjeno govoriti, jer su ga smatrali “taštım čovjekom koji je uživao u vlastitu jeziku”. Tihi John Hooper bio je privezan za lomaču i dana mu je posljednja šansa da se pokaje, a pred njega je postavljena kutija u kojoj je stajao oprost. Zabrana da govori otklonjena je na trenutak i on je odgovorio: “Ljubite li moju dušu... ljubite li moju dušu... sklonite to!”

John Rogers (oko 1500. – 1555.)

Za ovog čovjeka koji je diplomirao na *Cambridgeu* i bio glavni župnik crkve Svetog Trojstva u Londonu, život je bio niz uspjeha i počasti. To jest, bio je to do smrti engleskoga kralja kojemu je izabrao služiti i dolaska na prijestolje kraljice koju će zbog svojih uvjerenja morati osporiti. Ovaj svećenik, urednik Biblije i otac jedanaestoro djece, smatra se prvom žrtvom Marije Tudor (mada to nije zvanično potvrđeno).

Rogers je 1534. g. prihvatio službu kapelana među engleskim trgovcima u Antwerpenu. Tu je upoznao svoju ženu i prijateljiio se s Williamom Tyndaleom, koji ga je uvjerio da je povratak biblijskoj istini, zapravo samoj Bibliji, prvi i jedini temelj Božje istine, jer je to njegova riječ.

John je postao protestant i pomogao je u izradi "Matejeve Biblije" (*Matthew Bible*), prvog engleskog izdanja, čiju je distribuciju odobrio osobno Henrik VIII. Iz Antwerpena je otišao u Wittenberg, gdje je služio kao pastor i nastavio proučavati doktrinarne reforme koje su poput vihora prolazile Europom. U Englesku se vratio 1548. g., u vrijeme vladavine Edwarda VI. koji je pozdravio reforme, dok su vođe poput Ridleyja i Cranmera pripremali novo doba kršćanskog štovanja. Njihov će trud, međutim, biti prekinut preranom Edvardovom smrću i potonjom vladavinom Marije Tudor.

Do kolovoza 1553. John je znao da će se njegov život vođe i reformatora uskoro promijeniti. Ranije toga mjeseca propovijedao je o ludosti "papinstva, idolopoklonstva i praznovjerja". Bio je to izravan izazov Marijinu viđenju budućnosti engleske crkve. Ta je propovijed dovela do njegova ispitivanja i kućnog pritvora. Njegova služba kapelana i glavnoga župnika tad je okončana, a crkveni ured oduzet.

Šest mjeseci kasnije, novi biskup Londona je premjestio Rogersa u zatvor *Newgate*. Marija je pripremala Parlament za donošenje

Progon u šesnaestome stoljeću u Engleskoj i Europi

njezinih, još strožih zakona, dok su prekršitelji čekali u redu kako bi se oni odmah mogli provesti, a narod bez odlaganja naučio svoju tešku lekciju.

Rogers je godinu dana čekao u *Newgateu* bez suđenja. Zatim je u siječnju 1555. izveden pred Marijinog dželata, biskupa Stephena Gardinera od Winchestera, koji ga je proglasio heretikom zbog poricanja da se u pričesnom kruhu i vinu supstance mijenjaju u stvarno tijelo i krv. A onda je, s obzirom da je Parlament stavio krivovjerje van zakona i odredio za njega jasnu kaznu, Rogers osuđen na smrt spaljivanjem na lomači.

S njim je postupano nepotrebno okrutno. Tražio je da vidi svoju ženu – odbili su. Od njega je zatraženo da se odrekne svojih uvjerenja – ovo je on odbio. No svi su ti zastoji i drskost kratko trajali i on je 04. veljače odveden na lomaču. Njegova su se djeca pridružila mnoštvu ljudi na ulici kojom je prolazio odlazeći u smrt. I najmlađe je dijete bilo tamo, na majčinih prsima. Svi koji su shvaćali ozbiljnost toga dana poticali su ga da ostane jak. I bio je. Njegov posljednji razgovor svjedoči sam za sebe.

“Hoćeš li poreći svoje opake stavove o sakramentu?” upitao je šerif.

“Ono što sam propovijedao zapečatit ću svojom krvlju”, odgovorio je Rogers.

“Onda si krivovjerac”, nastavio je dužnosnik.

“Doznat će se na Dan suda tko sam ja”, jamčio mu je.

“Nikad se neću moliti za tebe”, završio je šerif.

“Ali ja hoću za tebe”, dodao je Rogers, trenutak prije nego što se plamen podigao.

John Philpot (1555. g.)

Kao i mnoge prije i poslije njega i Johna Philpota je privukla iskra promjene svjetonazora. No tad su, nekoć omiljene ideje postale opasne, a ljudi vođeni strahom i ambicijom donosili presude.

Philpot je bio povlašten. Otac mu je bio vitez, a on je studirao na *Oxfordu*. Predisponiran da razvije snažan karakter, izrastao je u vođu i reformatora crkve. Nadaleko je putovao i postao poznat izvan obala Engleske. Vratio se u domovinu da bi, kako se ispostavilo, izvršio dužnost na koju je pozvan. Dječak-kralj, Edvard VI., bio je naklonjen Philpotovoj reformacijskoj vjeri i ovaj je postao novi arhiđakon Winchestera. Budućnost se činila otvorenom, povoljnom i punom izazova.

No situacija se ubrzo promijenila. Edvard je umro i, nakon kratkotrajnog i nesretnog pokušaja kraljevanja Jane Grey, prijestolje je preuzela Marija Tudor, nepokolebljiva katolkinja koja se protivila protestantskim reformatorima koliko i svi ostali u njezino vrijeme. Philpot je kao razuman čovjek jamačno prepoznao teškoće s kojima će se morati suočiti. No kako je mogao – on, vitezov sin, oksfordski učenik i crkveni vođa – predvidjeti kako će se sve to završiti?

U pogromu koji je pokrenula Marija, razriješen je dužnosti i pozvan da obrani svoje stavove. Učinio je to s uvjerenjem i inteligentno tijekom trinaest rasprava, većinom iz tamnice, gdje mu nije bilo dopušteno imati ni knjigu ni pero, kao da bi ga nepostojanje tog alata na kraju natjeralo da se odrekne svojih uvjerenja i priključi kraljičinu duhovnom kadru.

Intelektualno poražen ali politički jak, engleski je Tajni savjet sazvao četrnaest ispitivanja kako bi se konačno riješio štetočine Philpota, kojega su držali u raznim zatvorima više od dvanaest mjeseci.

Progon u šesnaestome stoljeću u Engleskoj i Europi

John Philpot se moli na mjestu svoga mučeništva

Knjiga mučenika • John Foxe

Njegovo je posljednje saslušanje bilo vrlo jednostavno. Koji god bio razlog što je vjerovao to što jest, mogao je to samo poreći ili umrijeti. Kraljevina više nije bila zainteresirana za prazne monologe koji su se završavali u tišini poraza na strani koja je trebala pobijediti. Budući da uopće nije htio promijeniti ni srce ni um, Philpot je osuđen na smrt spaljivanjem na lomači.

18. prosinca 1555. g., prateći zatvorenika preko blatnjave staze, šerif ga je upitao želi li da ga dvojica časnika prenesu do lomače kako se ne bi uprljao. Odgovorio je oštro: “Zar hoćete od mene napraviti papu? Završit ću svoje putovanje hodajući.”

A onda je na mjestu pogubljenja rekao: “Zar da s prezirom odbijem stradati na lomači kad moj Iskupitelj nije odbio stradati za mene najstrašnijom smrću na križu?”

Kako je vatra oko njegovih nogu postajala sve vrelija, Philpot je govorio Psalme 107 i 108. Volja kraljevine je izvršena u trenu. Još jedan glas je zamukao, još jedan mučenik je stekao vijenac slave.

Lawrence Saunders (1555. g.)

U ovom kaotičnom desetljeću šesneastoga stoljeća u Engleskoj je lila krv. Strastvena vjera i politika bile su čvrsto povezane, a moć kombinacije to dvoje bila je i svjedočanstvo vjere i opasnost za život.

Lawrence Saunders je bio darovit mladić. Školovan je na *Etonu* i *Cambridgeu*, i tijekom kratkotrajne vladavine dječaka-kralja Edvarda VI. dobio je dozvolu za propovijedanje. Kralj, koji je volio tenis i terevenke, dobio je prehladu u zimu 1552./53., koja je prešla u tuberkulozu i on je 06. srpnja umro. On i njegovi savjetnici su planirali da ga naslijedi Jane Grey, kako bi na taj način protestantska vjera ostala na prvom mjestu. Ali narod je htio zakonitu nasljednicu kralja Henrika, Mariju, koja je, devetoga dana Janeine vladavine, umarširala u London i preuzela prijestolje. Potom je naredila ubojstvo svih koji su bili umiješani u zavjeru oko

Progon u šesnaestome stoljeću u Engleskoj i Europi

Jane Grey, osim svoje polusestre Elizabete. Ali kako ubiti crkvu... vjeru... i ponovno se okrenuti Rimu? Marija je kanila dobro paziti na ono što imaju reći propovjednici.

15. listopada 1553. g. Saunders je održao propovijed koja je trebala pojasniti učenje protestantske vjere i možda povećati šanse Jane Grey da se vrati na prijestolje. Propovijed je bila teološki mudra, ali politički uzaludna. Planski ili slučajno, čuli su je kraljičini simpatizeri. Saunders je optužen za izdaju i biskup Londona je naredio njegovo uhićenje.

Zavjera da se Jane vrati potpuno je propala. Ona, njezin muž i ostali krivci su pogubljeni. Saunders je čekao u tamnici da Parlament donese zakon koji će dozvoliti da krivovjerci budu spaljeni i 8. veljače 1555. g., bosonog je odveden na lomaču. Njegove su posljednje riječi bile: "Dobrodošao Kristov križu, dobrodošao vječni živote."

Nicholas Ridley (1500. – 1555.) i Hugh Latimer (1485. – 1555.)

Vatra koja je ugasila život ove dvojice pastora upaljena je kako bi pročistila englesko tlo od izdajnika i krivovjerala. Umjesto toga, ušutkala je učenjake, odane svećenike i humanitarce.

I Nicholas Ridley i Hugh Latimer dostigli su vrhunac u svojim karijerama. Ridley je bio biskup Londona i prisran prijatelj nadbiskupa Thomasa Cranmera. Utjecao je na njegov liturgijski molitvenik (*Book of Common Prayer*), započeo pastoralni rad u središnjem Londonu te osnivao bolnice i škole.

Latimer, vrsni propovjednik, bio je vatren katolik koji se preobratio na protestantizam nakon što je čuo ispovijed Thomasa Bilneyja, čije ga se pouzdanje u Boga Biblije duboko dojmilo. Savjetovao je neumjerenoga kralja Henrika VIII., a napredovao je pod njegovim nasljednikom, Edvardom VI.

Biskupi Ridley i Latimer spaljeni zajedno,
na jednoj lomači

Progon u šesnaestome stoljeću u Engleskoj i Europi

Ali Edvard je umro, a prijestolje je preuzela Marija Tudor, nazvana "krvava Marija", kćerka Henrikove prve žene. Došlo je vrijeme da se Engleska očisti od takozvanih reformatora i vrati Rimu. Nova je kraljica dala uhititi Ridleya, Latimera i Cranmera – sveukupno, po njezinim je odlukama umrlo oko 300 ljudi.

Budući da su oba čovjeka odbila odreći se svojih uvjerenja o crkvi i sakramentu, osuđeni su na smrt spaljivanjem na lomači, što je bilo svjedočanstvo narodu da ugled i dob ne štite krivovjerce od kraljičina gnjeva (i Božjega, kako je ona mislila). Kada je njezin sud donio presudu, ljudima je rečeno da se odmah pripreme za lomaču; kovač je prišao Ridleyju kako bi učvrstio lanac oko njegova pojasa, a svrgnuti je biskup odgovorio: "Dobri čovječe, čvrsto to prikucaj, jer tijelo ima svoj pravac." Kad su dželatni položili potpaljeno drvo oko njegovih nogu, Latimer se okrenuo ka njemu i rekao: "Budi hrabar doktore Ridley. Danas ćemo Božjom milošću zapaliti u Engleskoj takvu svijecu koja se nikada neće ugastiti."

Latimer je umro brzo, ali Ridleyeva je vatra jenjavala. Noge su mu gotovo izgorjele, ali vatra jedva da se dotakla trupa. Ječao je u agoniji: "Ne mogu izgorjeti... Gospodine, smiluj mi se." Najzad je plamen zapalio vreću s barutom što mu je visjela oko vrata i njegov je život prešao sa zemlje na nebo.

Svrgnuti nadbiskup Thomas Cranmer je, kolebajući se u srcu i umu, dok je svaka njegova žila podrhtavala od straha od vatre, gledao iz svoje ćelije u Londonskoj kuli kako njegovi prijatelji umiru. I on je na kraju spaljen na lomači.

Rowland Taylor (1510. – 1555.)

Ništa u njegovoj naobrazbi, propovijedanju i patriotizmu nije ukazivalo da će u najboljim godinama svoga života biti ubijen i svoju djecu ostaviti bez oca. Zapravo je Rowlandov otac bio istaknuti župnik i državni službenik, ne bogat ali s dobrim vezama, što je, koliko god je to čovjeku bilo moguće, jamčilo da će njegovo potomstvo napredovati.

A Rowland nesumnjivo jest. U vrijeme kad mu je otac umro imao je dvadeset i četiri godine, već je bio stekao diplomu *Cambridgea* i bio na dobrom putu da provede život kao propovjednik i utjecajan čovjek.

No u njegovoj su se glavi počele rađati ideje koje povijest danas ubraja među najopasnije u to doba. I tako je, kroz svoju naobrazbu i kraljevsku službu, odbacio doktrine o svećeničkom beženstvu i čudesnom pretvaranju kruha i vina u Kristovo tijelo i krv tijekom pričesti. Zapravo se čak i njegov brak može vidjeti kao preteča ovih događaja: opće je mišljenje da je njegova voljena Margaret bila sestra Williama Tyndalea, koji je spaljen na lomači 1536. g., zato što je promicao Bibliju na engleskome jeziku i vršio druge reforme.

Rowland je ipak uživao u svećeničkim dužnostima; čak je dijelio dom s nadbiskupom Thomasom Cranmerom, služeći kao njegov kapelan. Vodio je župu u Hadleighu, u grofoviji Suffolk, i bio omljen zbog svoje pastoralne brige.

A onda se sve promijenilo. Umro je prijazni mladi kralj, protestant Edvard VI. (nasljednik Henrika VIII.). Lady Jane Grey je, vjerojatno uz Rowlandovu potporu, preuzela prijestolje, no na njemu je ostala samo devet dana prije nego što je Edvardova polusestra, Marija, postala kraljica i pokrenula križarski rat kako bi kraljevstvo ponovno osvojila za Rim.

Samo par dana nakon Marijine krunidbe, u Taylorovu je župu u Hadleighu upao John Averth. Bio je to svećenik iz susjedstva, vrlo naklonjen katolicizmu, koji je vodio misu dok su ga čuvali

Progon u šesnaestome stoljeću u Engleskoj i Europi

naoružani stražari i koji je izbacio Taylora iz crkve kad je ovaj prosvjedovao. Te je noći kocka bačena.

Averthovi su zavjerenici napisali oštro pismo protiv Taylora engleskom lordu kancelaru, Stephenu Gardineru, kojemu je kraljica Marija dala zadatak da provodi njezinu crkvenu volju. Gardinerov je sudski poziv bio ravan smrtnoj presudi, te kad je stigao u Hedleigh, mnogi su svećenici i prijatelji molili Taylora da se na njega ne odazove. Neki su ga, navodeći Mateja 10,23 poticali da se spasi za kasniju službu, kad bura prođe. Taylor je odgovorio: “Vi bježite i učinite onako kako vas vodi savjest. Što se mene tiče, sasvim sam riješen, Božjom milošću, otići k biskupu i u lice mu reći da je ono što čini meni beznačajno. Bog će podići učitelje poslije mene koji će poučavati njegov narod, marljivije i plodonosnije od mene.”

Njegov je razgovor s kancelarom Gardinerom u Londonu bio hrabar i suočavajući. Molio je biskupa da se sjeti vlastitih zavjeta koje je dao Henriku i Edvardu, da će provesti reforme, stvoriti crkvu Engleske te podržati nedavno ustanovljene obrasce liturgije (*Book of Common Prayer*). Gardiner je odbacio te zavjete nazvavši ih “Herodovom zakletvom – nezakonitom te stoga s pravom prekršenom”, a onda je preokrenuo situaciju i optužio Taylora za izdaju (jer se usprotivio misi u župi Hadleigh) i krivovjerje.

Taylor je odgovorio: “Milorde, ja sam župnik Hadleigha. Protivno je svakom pravu, savjesti i zakonu da netko dođe u moju župu i usudi se zaraziti stado koje je povjereno meni.” I tako su se optužbe i protuoptužbe nastavile, pobjednik se znao unaprijed, a ishod je bio sumorno očit.

Taylor je zatvoren na dvije godine do zvaničnog suđenja, 22. siječnja 1555. Optužen je za krivovjerje i raskol, a u presudi je citiran zakon koji je ponovno donesen samo dva dana ranije u Parlamentu: krivovjerci trebaju biti spaljeni. Šerifova ga je pratnja odvela 09. veljače u Aldham Common, u Hadleighu. Tamo mu je

Knjiga mučenika • John Foxe

dopušteno da se sastane s Margaret i njihovom djecom, a onda je lancima privezan za lomaču. Sljedeće je riječi, kao blagoslov oca na samrti, izgovorio svom mladom sinu Thomasu:

Neka te svemogući Bog blagoslovi i podari ti svoga Svetoga Duha kako bi bio pravi Kristov sluga, učio njegovu riječ i postojano stajao u njegovoj istini cijelog svog života. Sine moj, pazi da se uvijek bojiš Boga. Bježi od svakog grijeha i bezbožnog života. Budi krepostan; služi Bogu svakodnevno u molitvi. Na svaki se način trudi da budeš poslušan majci; voli je i služi joj. Bježi od bluda i sjećaj se da sam ja, tvoj otac, umro u obranu svetosti braka. A u dane kad te Bog blagoslovi, voli siromahe, brini se za njih i računaj da je tvoje glavno bogatstvo u bogatoj milostinji. A kad ti majka ostari, nemoj je ostaviti već se brini za nju koliko je u tvojoj moći. Jer tako će te Bog blagosloviti, dati ti dug život na zemlji, kao i napredak koji molim od Boga za tebe.

Taylor je bio treća žrtva od više stotina ljudi koji su spaljeni tijekom kratkotrajne vladavine kraljice Marije. John Hooper, njezina četvrta žrtva, spaljen je kasnije istog dana. Možda zato što ovaj jeziv događaj još nije bio uobičajen, a gledatelji nisu bili na njega navikli, jedan je šerif, kad se plamen tek počeo podizati, udario Taylora u glavu svojom helebardom, usmrтивši ga na mjestu. Mjesto njegova pogubljenja obilježava neotesan kamen na kojemu piše: "Dr. Taylor je, braneci na ovome mjestu ono što je bilo dobro, tu ostavio svoju krv."

William Hunter (1555. g.)

Biskupova je taktika bila pružiti svaki poticaj koji bi mlada osoba mogla poželjeti. Prosto ponudi momku ono što treba a nema. Na primjer novac ili mrvu javne počasti. To će biti dovoljno svakom od njih, “kupit će” to. Londonski je biskup Bonner bio uvjerljiv. Poznao je um londonske mladeži. Ali pokušavajući da kupi poslušnost Williama Huntera, navukao je na sebe i svoju kraljicu osudu povijesti.

Hunterov je slučaj bio sasvim jasan. Odrastajući u kršćanskom domu, naučio je Bibliju i zavolio je. Vjerovao je Bogu, ali ne i ustanovljenoj crkvi. Tako je i optužba protiv njega bila jednako jasna. Kraljica Marija je naredila da svi u Londonu moraju ići na misu. Bez iznimke. Ali mladi Hunter to nije htio, a čak se ni u velikom gradu nije mogao dugo kriti.

Prijestupnik je naposljetku uhvaćen. Objasnio je šerifu da je čitanje Biblije, čak i nasamo, bogoštovlje. Poštovao je ukaz, samo ne na način na koji se to njime zahtijevalo. A onda se u sve uključio i biskup, mada je zacijelo imao važnija posla. Tko je bio taj mladić? Zašto je prigovarao? Kako ga nije uspio privoljeti novcem, Bonner ga je poslao na lomaču. Hunter je dva dana čučao u drvenom okviru bez hrane i vode. Hoće li sad poslušati kraljicu? Neće? U zatvor *Newgate* s njim. Tamo ga neće čekati počasti.

Sljedećih je devet mjeseci bio u lancima u tamnici: sve zato što je čitao Bibliju, što nije išao na misu i što je prkosio kraljici izričitoj naredbi. Do 09. veljače 1555. biskupu Bonneru je bilo dosta tog momka. I dalje neće? Tad će ga vratiti u Brentwood, njegovo rodno selo, i tamo ga spaliti na lomači kao krivovjerca.

26. ožujka, sa Psalmom 51 na usnama, ovaj je devetnaestogodišnji mladić koji je čitao Bibliju, umro u vatri koju je, postupajući po nalogu države, upalio sudski izvršitelj Richard Ponde.

Knjiga mučenika • John Foxe

Kad je drvo počelo gorjeti, Williamu je brat doviknuo: “Misli na svetu Kristovu muku, William, i ne boj se smrti.”

A šerif mu je rekao: “Neću se moliti za tebe više nego za psa.”
“Ne bojim se”, odgovorio je William.

Danas na spomeniku u Brentwoodu stoje ove riječi:

William Hunter. Mučenik.

Predan vatri 26. ožujka 1555. g.

Kršćanine, koji ovo čitaš, nauči
cijeniti iz njegova primjera povlasticu
otvorene Biblije.

I potrudi se da se toga držiš.

Thomas Cranmer (1489. – 1556.)

Starom je Thomasu Cranmeru nedostajalo samo jedno kad se suočio s posljednjim danom svoga života. Bio je vođa Engleske crkve, savjetnik kraljeva, pisac i sastavljač jedne od najčitanijih vjerskih knjiga ikad objavljenih. Bivši je nadbiskup nadaleko putovao, dvaput se ženio, držao je glavu umirućeg kralja. Sada mu je trebalo još samo jedno: hrabrost da se suoči s pogubljenjem.

Thomas Cranmer je odrastao u skromnom domu i postao je poznat diljem kršćanskog zapada. Diplomirao je na *Cambridgeu*, zaređen je za svećenika i još je kao mladić zaključio da je Bog povjerio zemaljsku vlast suverenim vladarima države. A njegov je vladar u to vrijeme bio nečastan kralj Henrik VIII., koji je na podaničku vjernost i ljubav redovito uzvraćao hladnom emocionalnom udaljenošću bešćutnog čovjeka. Štoviše, bio je u stanju gledati kako njegove žene i pouzdani prijatelji umiru kao izdajnici – ako je to služilo njegovim interesima na duže staze. Stoga je, kad je imenovao Cranmera za nadbiskupa Canterburyja, pretpostavljao da će novi monsinjor trajati samo toliko koliko bude koristan.

A Cranmer se zapravo pokazao vrlo korisnim. Svaki brak koji je Henrik trebao ovaj je odobrio, a svaki razvod koji je kralj tražio on je proglasio zakonitim. Najzad je Engleska dobila nadbiskupa koji je razumio jedinu pravu doktrinu: crkvenu nadmoć kralja.

Ovo je bilo još izraženije kad je Henrikov nasljednik, Edvard VI., primaknuo Englesku bliže protestantskoj vjeri. Cranmer je uživao u sjaju vodstva i utjecaja. Potajno je uzeo za ženu kćer njemačkog reformatora Andreasa Oslandera. (Njegova je prva žena, prije zaređenja, umrla na porođaju.) Javno je sastavio i napisao anglikansku liturgiju, pod nazivom *Book of Common Prayer*, koja se koristi i dan danas.

No povijest je krenula drugim tokom. Edvard je umro, a plašljivi je nadbiskup pružio potporu Jane Grey, protestantkinji i sestrični

Henrika VIII. Dobila je krunu ali samo na devet dana kad je u London ujahala Marija Tudor, kćer Henrikove prve žene Katarine Argonske i odana katolkinja. Potonja vladavina “krvave Marije” priča je o mračnom dobu engleske crkve.

U studenome 1553. Cranmer je optužen za izdaju i zatvoren. Podnio je lažirano suđenje zajedno s reformatorima Nicholasom Ridleyjem i Hughom Latimerom, koje je bio prisiljen gledati kako gore na lomači. Marijini agenti su ga svukli, obrijali mu glavu i ostrugali vrhove prstiju desne ruke – one koji su bili pomazani na zaređenju prije više godina.

A onda je u tamnici, u noći 20. ožujka 1556., podlegao svom konačnom poniženju. Drhteći od straha zbog lomače koja ga je čekala ujutro, potpisao je da se odriče svih reformacijskih uvjerenja te da potvrđuje da je biskup Rima istinita glava Kristove crkve. Tresao se od pomisli na to koliko je nisko pao.

Sutradan je vjerojatno i on sam bio iznenađen mirom i hrabrošću svoga posljednjeg časa. Kad su od njega tražili da javno obznani svoja uvjerenja, jasno je odbacio odricanje iz ponoćnih sati, hrabro se izjasnio o svojoj vjeri po Nicejskom vjerovanju, nedvojbeno se ogradio od Rima te objavio da će prvo svoju desnu ruku predati vatri, kako bi očistio kukavički potpis iz prethodne noći.

U devet sati ujutro, privezan je čeličnim pojasevima za lomaču. “Ova ruka je pogriješila”, rekao je spuštajući je u plamen. “Gospodine Isuse, primi moj duh”, zaječao je i srušio se u vatru.

Pobjeda proguta smrt. Gdje je, smrti, tvoja pobjeda? Gdje je, smrti, tvoj žalac?

1 Korinćanima 15,54-55

Julius Palmer (1556. g.)

Vrsni učenjak i predan katolik, Julius Palmer, nije mogao shvatiti kako su protestantski mučenici podnosili svoju bolnu smrt s očitom radošću i dobrom voljom. To ga je zbunjivalo i mučilo. Uostalom, njihova je vjera bila lažna i stoga neutemeljena, razmišljao je. A budući da je bila lažna, nisu imali nikakvog razloga stradati za nju bez imalo zlovolje prema svojim progoniteljima. I ne samo da nisu gajili zlovolju, već su imali očit mir. Gledao ih je kako gore i to ga je iskustvo uznemiravalo.

Palmer je rođen u Coventryju, gdje je njegov otac bio gradonačelnik. Na *Oxfordu* je postao najbolji student i poznavatelj latinskoga i grčkoga. Isticao se u debatama, a njegova je strast za učenjem bila tako jaka da je obično ustajao u četiri ujutro kako bi započeo s istraživanjem i pisanjem. Postao je docent na *Magdalen* koledžu na *Oxfordu* i njegova je karijera išla ka akademskom sjaju.

Kratkotrajna vladavina dječaka-kralja, protestanta, Edvarda VI., nije bila laka za katoličke učenjake, posebno ne za sudionike u debatama koji su projicirali svoja uvjerenja i poučavali mlade znanstvenike svojim shvaćanjima. Na početku 1553., Julius je razriješen dužnosti na koledžu. Kako nije mogao naći zaposlenje na nekom sveučilištu postao je privatni učitelj u bogatoj obitelji, dok mu se sreća nije osmjehnula u ranoj smrti bolehljivoga kralja i potonjoj vladavini tvrde katolkinje, kraljice Marije. Palmer je odmah vraćen na posao.

Ali nije sve bilo dobro. Kao katolik po opredjeljenju i intelektu nije se radovao spaljivanju protestanata – zapravo ga je to strahovito mučilo – što je bio dio Marijina pročišćavanja engleske crkve. Štoviše, počeo je proučavati te odlučne “krivovjerce” koji su bili toliko sigurni u svoja uvjerenja, da čak ni vatra nije mogla promijeniti njihovo mišljenje. Istraživao je njihove pobude i proučavao sudačke

Knjiga mučenika • John Foxe

bilješke s njihova suđenja. Palmer je 1555. g. gledao spaljivanje Latimera i Ridleyja na lomači i čuo njihova snažna i sigurna svjedočanstva. A u tom se proučavanju počeo i sam mijenjati.

Zbog tih promjena, i u dobroj vjeri, Palmer je podnio ostavku na *Oxfordu* i postao učitelj u gradiću Readingu. Ubrzo je, međutim, razotkriven kao simpatizer i kad su ga varošani koji su otkrili njegove protestantske sklonosti suočili s tim, morao je otići. Bez novca i posla otišao je k majci, kako bi zatražio svoj dio baštine od očeva imetka. Majka mu je odgovorila: “Tvoj otac nije ostavio ništa krivovjercima.”

Vratio se u Reading kako bi uzeo svoje stvari, što je praktički bilo kršenje sporazuma o napuštanju grada. Odmah je uhićen i ponuđeno mu je sve što je potrebno za ugodan život samo ako se odrekne zabluda svojih novih uvjerenja. Budući da nije mogao prihvatiti mito, a i kako je sada bio spreman slijediti put onih koje je tako pomno proučavao, Julius Palmer je osuđen. Spaljen je zajedno s još dvojicom, 15. srpnja 1556. Posljednje riječi ovih hrabrih mučenika potjecale su iz Psalma 31: “Budite hrabri i jaka srca, svi koji se u Jahvu uzdate!”

Na to su ga mjesto doveli njegovi um i srce. Možda je i sam time bio iznenađen; ali kako je bio osvjedočen istinom koju je slijedio, bio je dužan prihvatiti njezine posljedice.

Jedan od sudaca ispitivača ponudio mu je ovaj mudri savjet dok je još bilo vremena: “Sažali se nad svojim zlatnim godinama i divnom cvijetu mladosti prije nego što bude prekasno.” Ali Palmer, vrsni znanstvenik, preokrenuo je tu metaforu: “Gospodine, ja čeznem za proljetnim cvijećem koje nikad ne vene.” Kad je umro, plesao je među tim cvjetovima.

Hans Smit (1558. g.)

Kada se Božji Duh pokrene a narod posluša, rezultat pripada samo Bogu.

Hans Smit je, zajedno s još pet muškaraca i šest žena, anabaptista, bio poslan u misiju propovijedanja kroz Nizozemsku i Njemačku. Bila je to doista kratka misija jer je grupa nakon samo nekoliko dana uhićena i ispitivana u Aachenu, u Njemačkoj, 09. siječnja 1558.

Hans je bio vođa grupe. Na saslušanju su mu postavljali pitanja o uobičajenim temama koje su katolički monarsi smatrali najbitnijim za mir u kraljevstvu: krštenje, sakramenti, priroda spasenja i suda te po čijem su se ovlaštenju ti stranci usudili poučavati o Bogu. Hans je u svakom slučaju odgovorio dosljedno svojim uvjerenjima, no sasvim suprotno monarhovim. Ni spravom za mučenje nisu uspjeli natjerati ovog učitelja, uvjerljivog koliko je i sama sprava bila u mnogim slučajevima, da promijeni mišljenje. Ne. Hans je pošao u misiju znajući kamo ga njegova poruka može dovesti; i kad se to dogodilo nije bilo moguće da posumnja u njezinu istinu.

Očito je da vođe koji su ispitivali ove uljeze-misionare nisu htjeli navući na sebe njihovu krv. Smit ih je upozorio da **oni** mogu ovdje imati vješala, ali **Krist** je taj koji ima sudačko prijestolje pred koje će sigurno stati. Tako su im odlučili još malo rastegnuti udove, a onda ih pustiti neka idu.

Samo da je Smit mirno otišao iz grada. Ali nije. Umjesto toga, pokrenuo je glasan molitveni sastanak i probuđenje. Što su zvaničnici mogli? Ponovno su ga uhitili, a s njim i sve ostale.

Vlastima je ponestajalo strpljenja, a i bojali su se oštre kraljevske reakcije pokažu li se odveć mekanim, stoga su ovoga puta odredili kaznu kojom je Smit, kako se činilo, bio vrlo zadovoljan. 22. listopada 1558., Hans Smit je obješen i spaljen. Na putu za gubilište, rekao je: "Kakav ćemo divan blagdan imati. Dolazi tako mnogo ljudi."

Tri dana kasnije, Hendrick Adams je također obješen i spaljen. Ostaloj trojici muškaraca iz grupe dana su tri mjeseca da razmotre

Knjiga mučenika • John Foxe

opcije. Pogubljeni su 04. siječnja 1559. Samo je jedan popustio pod mučenjem te je pošteđen. Žene? Šibanje je bilo dovoljno da plate za svoj zločin. Vratile su se kući pjevajući.

Da mučenje i zastrašivanje ne bi bilo sve za taj dan, još je jedna smrt teško pritislula čelnike grada. Najagresivniji među njima, onaj koji je najviše želio vidjeti anabaptiste mrtve, primio je proročanstvo od Hendricka Adamsa kad mu je izrečena kazna: "Ti nećeš doživjeti da vidiš ovu kaznu izvršenu." I doista, uoči Smitova pogubljenja, ovaj je vijećnik i sam ležao u samrtnom strahu, čupajući si bradu i mrmljajući nesuvislo o strahovima i zagrobnome životu.

Njegovo je tijelo bilo hladno kao kamen prije nego što je Adams uopće izveden na lomaču.

Walter Mill (1476. – 1558.)

Kad su ga trebali spaliti na lomači, Walter Mill je s pouzdanjem i hrabro uzviknuo:

Čudim se vašem bijesu, licemjeri, vas koji tako okrutno progonite Božje slugе! Ja sada imam već osamdeset i dvije godine i po prirodi stvari ne mogu još dugo živjeti, ali iz moga će se pepela podići stotinu onih koji će raspršiti vas licemjere i progonitelje Božjega naroda; a oni među vama koji sada o sebi misle da su najbolji, neće umrijeti ovako časnom smrću kao ja sada. Ja se pouzdajem u Boga i bit ću posljednji koji na ovaj način umire radi ove zemlje!

Njegove su riječi bile proročke, jer je zapravo bio posljednji mučenik s početka reformacije u Škotskoj.

Rođen 1476., Walter je postao svećenik u grofoviji Angus, u Škotskoj. Impresioniran učenjem reformatora osporavao je crkvenu hijerarhiju i teologiju te prestao služiti misu. Tako je kao mladić osuđen na smrt zbog prkosa crkvi. Na kraju je 1538. g. bio uhićen, no pobjegao je u Njemačku gdje je služio dvadeset godina.

Progon u šesnaestome stoljeću u Engleskoj i Europi

Vratio se kad je imao osamdeset i dvije godine kako bi poučavao ljude protestantskoj vjeri i svoje posljednje dane proživio u domovini. No našli su ga i zatvorili, iako kao star čovjek nije predstavljao prijetnju. Kad je ušao u sudnicu u katedrali sv. Andrije, pao je na koljena u molitvi. Sudac, stražari i publika pretpostavljali su da zbog slabosti izazvane boravkom u tamnici neće moći govoriti u svoju obranu, ali jest, i to sa silom. Osuđen je na smrt zbog krivovjerna.

Dok je stajao privezan za lomaču, nastavio je govoriti svojim tamničarima i okupljenom narodu. Mnogi su se divili njegovu hrabrom navješćivanju vjere, a neki su glasno negodovali zbog okrutnosti njegovih progonitelja. Potom se kratko vrijeme tiho molio. Kad je vatra upaljena, povikao je: "Gospodine, smiluj mi se. Molite se, molite se, dobri ljudi, dok još ima vremena." A onda je radosno napustio ovaj život i otišao živjeti s Bogom.

John Knox je napisao: "Blagoslovljeni je Kristov mučenik, Walter Mill, u svojim poznim godinama kažnjen najokrutnijom smrću, 28. travnja 1558."

Petrus Ramus (1515. – 1572.)

Peter Ramus je imao tri izražene pozitivne osobine koje su ga na kraju dovele u opasnost. Prvo, bio je inteligentan. Rođen u siromašnoj obitelji u oblasti Pikardija, u Francuskoj, nedaleko od rodnog mjesta Johna Calvina, još kao dječak je ostao bez oca. Da bi to nadoknadio, dapače da bi prevladao taj ogromni socijalni gubitak, teško je radio kao vojnik, potom kao sluga, a na kraju kao student koji je stekao magisterij iz logike i retorike.

Drugo, bio je kreativan. Studije mu nisu služile samo da napuni glavu učenjem drugih – bilo učitelja ili pisaca knjiga, svetih ljudi ili amatera. Ne, njega je zanimalo pronalaženje tragova ka sakrivenim tajnama, nepoznatim karikama, te istraživanje zamisli drugih kroz vlastite intelektualne moći. Na primjer Aristotel, starogrčki

Knjiga mučenika • John Foxe

filozof i prirodoslovac, kojega je crkva veoma poštovala još od doba Tome Akvinskog, nije uspješno prošao kroz Ramusovo rešetko. Ova mu je osobina prouzročila mnoštvo problema.

Treće, bio je govorljiv. Volio je debate. I objavljivao je knjige tempom nedostižnim za to vrijeme u Francuskoj: više od pedeset, a neke i u više izdanja, već kako se njegovo razmišljanje razvijalo. Nitko se u Europi nije morao pitati što Ramus misli; njemu je bilo drago da to objavi svima koje su njegov jezik i pero mogli dosegnuti.

Druga dva događaja zajamčila su mu nevolje i na kraju kraći život nego što je očekivao. Ramus je prešao na protestantizam 1560-ih, isključivo zato što ga je tu doveo njegov briljantni um. Postao je hugenot, francuski vjernik u reformaciju crkve. Tim je potezom izgubio potporu kardinala Lorrainea, čija je pomoć bila od suštinskog značaja za njegovu nastavničku karijeru. Kao rezultat toga, bio je prisiljen napustiti Pariz i Sveučilište te je nekoliko godina proveo u Švicarskoj i Njemačkoj, hraneći se s trpeze reformacijske i luteranske teologije koja se širila u to vrijeme.

Sve bi ovo Ramusa vjerojatno dovelo do ugleda kakvog su imali Calvin ili Luther, da njegova posljednja osobina nije bila tako izražena. Naime, mirnoća je bila suprotna svakom njegovom impulsu, a na isti je način gledao i na skrivanje, kukavičluk i svakoga tko se otimao da bude potrčko budalama. Kad se 1570. g. vratio u Pariz, nije imao dozvolu da predaje, tako da nije mogao privući veliku publiku kakvu su njegova djela i naobrazba zasluživali. Njegova izjava: "Više bih volio da djecu filozofiji kroz Evanđelje poučava obrazovani teolog dokazana karaktera nego obrazovani filozof kroz Aristotela", razljutila je profesore i druge filozofe. Osim toga, bilo je to i pogrešno vrijeme da se bude hugenot u tome gradu.

24. kolovoza 1572. počeo je val ubojstava kao političko sredstvo da se učvrsti vlasništvo nad krunom Karla IX. Uoči dana sv. Bartolomeja, nad Francuskom je oslobođen duh masakra i krvo-

Progon u šesnaestome stoljeću u Engleskoj i Europi

prolića. Tad je ubijeno na tisuće protestanata. Karlo je tražio da Ramus bude pošteđen, no parišku svjetinu više nitko nije mogao kontrolirati. Ramus je uhvaćen u svome kabinetu na koledžu *de Presles*, gdje je ubijen, a njegovo osakaćeno, obezglavljeno tijelo bačeno u rijeku Seineu.

Samo da je bio manje inteligentan, manje voljan da slijedi svoja uvjerenja, manje govorljiv, malo više prilagodljiv i manje odlučan kršćanin – zamisli samo koliko je dug život mogao uživati i izbjeći njegov žestok kraj. S obzirom na mjesto i vrijeme u koje je živio, bio je kao magnet za nevolje, magnet koji mu je pribavio vijenac mučenika.

Edmund Campion (1540. – 1581.)

Njegovo najpoznatije djelo, koje se i danas čita u nekim krugovima, zove se *Campion's Brag* ("Campionova hvala"). To je brošura koju je objavio tajno, ali koja predstavlja tako uglačan dokaz u prilog katoličkoj vjeri i ima tako profinjenu retoričku snagu, da su i Edmundovi klevetnici i poštovatelji njezin prvobitni naslov "Izazov državnom savjetu" (*Challenge to the Privy Council*) zamijenili autorovim imenom i posrednom pohvalom.

Zbog svog vrhunskog obrazovanja, vladanja argumentima i katoličkih uvjerenja, Edmund Campion je bio "najtraženiji" čovjek u Engleskoj 1581. g. Katolici su ga tražili kako bi vodio mise; u Engleskoj su ga tražili neprijatelji protestanti i kraljica protestantkinja Elizabeta I.; a bio je tražen i u Irskoj, po Zakonu o vrhovništvu iz 1559. g. (*Act of Supremacy*), prema kojemu se od svih podanika zahtijevalo da priznaju da je kraljica vrhovni poglavar crkve.

Campion se tajno vratio u Englesku 1580. Godinama ranije ostavio je tako snažan dojam na kraljicu svojim mladalačkim talentima, da su njegovi kolege vjerovali da je predodređen za najviši položaj moći i privilegije. I doista je 1560-ih primio anglikanski obred. No put u Dublin 1569. g. te rad na "Povijesti Irske", jasno su mu pokazali da je

Knjiga mučenika • John Foxe

vjera koju je slavio kao zreo tinejdžer tijekom vladavine Marije Tudor bila strast njegova srca. Stoga je, kad je Parlament donio zakon od trideset devet članaka Anglikanske crkve 1571., napustio Englesku i otišao u Douay, u današnjoj Francuskoj. Pridružio se jezuitima i zaređen je za svećenika 1578. Dvije godine potom njegovi su ga nadređeni uključili u grupu koja se uputila u Englesku, gdje su katoličke obitelji štovale u tajnosti, a mala je grupa svećenika putovala od jedne do druge sigurne kuće, vodila mise i pružala crkvene usluge.

Ali Edmunda su tražile engleske vlasti. Gotovo su ga uhvatili u Doveru, kad je stigao, no nekako je pobjegao i nestao u Londonu. Njegova je brošura "Izazov državnom savjetu" posramila prozvana. Ako to nije bilo dovoljno, na početku svečanosti predaje diploma na *Oxfordu*, tog lipnja, na sjedalima se pojavila i druga, *Ten Reasons* ("Deset razloga", koja se protivila anglikanskom štovanju). Osim toga, njegov se povratak u Englesku poklopio s dolaskom papinih vojnih snaga u Munster, u Irskoj – što nije bila mala prijetnja Elizabetinoj hegemoniji nad tim ostrvom. Edmund Campion je bio veoma tražen čovjek.

Budući da mu je glava bila ucijenjena, nije dugo poživio. Su-stigao ga je jedan lovac na glave u Lyford Grangeu, u zapadnom Londonu, predstavljajući se kao pobožan katolik. Njegov ga je domaćin odmah, zajedno s još dvojicom njegovih suputnika, sakrio u tajnoj komori snabdjevenoj hranom i vodom, ali maleno skrovište nije bilo dovoljno tajno. Campion je otkriven, zarobljen i odveden u Londonsku kulu. Uslijedilo je uobičajeno mučenje i prilike da se ono okonča, samo kad bi se zatvorenik htio pokoriti Zakonu o vrhovništvu i prekinuti svoju pobunu protiv kraljice (jer je u biti pobuna protiv crkve bila pobuna protiv nje). Edmund je odgovorio: "Ako naša vjera doista stvara izdajice, tad nas i treba osuditi; ali ako nije tako, tad smo bili i ostali najvjerniji podanici koje je kraljica ikad imala."

Progon u šesnaestome stoljeću u Engleskoj i Europi

Edmund Campion na gubilištu u Engleskoj

Knjiga mučenika • John Foxe

Osuđen je 20. studenog a pogubljen 01. prosinca, na jedan od najokrutnijih načina ikad smišljenih: osuđenik bi se konjima dovukao vezan užetom za drvenu ploču na gubilište, tu bi bio obješen gotovo do smrti, a onda razvučen na ljestvama gdje bi bio uškopljen, zatim mu je izvađena utroba, potom odsječena glava i na kraju je bio raščerečen. Campion je napustio Englesku i ovaj život s ovim izazovom:

Osuđujući nâs osuđujete vlastite pretke i sve drevne biskupe i kraljeve; osuđujete sve što je nekoć bila slava Engleske.

John Penry (1593. g.)

Da je bilo po kraljičinoj i nadbiskupovoj želji, puritanski bi propovjednik John Penry jednostavno nečujno nestao s lica zemlje. Zašto bi ga inače iznenada odvucli, otprilike u vrijeme večere, iz njegove ćelije u blizini ulice *Old Kent Road* i rekli mu da se pripremi za smrt? Zašto bi inače vješala bila tako brzo podignuta a šerif naredio da se osuđeniku uskrati uobičajena ljubaznost: oproštajni govor kojim potvrđuje svoju nevinost i odanost? Zašto bi inače, osim iz puke mržnje, otac četiri mlade kćeri bio osuđen kao izdajnik na temelju djela koja nikad nisu objavljena niti su kad dospjela u javnost?

Penry je rođen na farmi u blizini Llangammarch, u Cefn Brithu, u Walesu, i vrlo rano u životu se obratio na protestantizam. A u Engleskoj, da bi bio pravi protestant, morao si biti član Engleske crkve, koja je za poglavara priznavala kraljicu. Neprikladan je protestant bio član izdvojenog ili neovisnog crkvenog pokreta, te je stoga bio smatran neloyalnim njezinu veličanstvu, što je bio potencijalni čin izdaje. Taj je potencijal mogao biti moćno oruđe u rukama političkog neprijatelja, a Penry ga je imao: nadbiskupa Canterburyja, Johna Whitgrifta, kojega je ovaj, u svome traktatu iz 1587. g. "Pravičnost ponizne prošnje" (*Equity of a Humble Supplication*), neizravno kritizirao jer nije hranio Wales kršćanstvom.

Nadbiskup je bio toliko razjaren da je naredio šerifu Northamptona da pretraži Penryjev dom u potrazi za inkriminirajućim dokumentima. I doista, isti je nelegalni tisak koji je proizveo Penryjevo djelo, proizvodio sada čuvene Marprelateove traktate, niz satiričnih tekstova o svećenicima i birokraciji Engleske crkve. Budući da su ti traktati tiskani bez dozvole, sud Elizabete I. (*Star Chamber* ili "Zvezdana soba") ozbiljno se zainteresirao za pronalaženje i zaustavljanje te, veoma popularne, satire. Možda bi šerif mogao ubiti dvije muhe jednim udarcem.

No Penry mu je umakao u Škotsku, ali se vratio u London 1592., kako bi propovijedao u puritanskoj zajednici čija su dva pastora, Frances Johnson i John Greenwood, upravo bili uhićeni (i kasnije će biti pogubljeni). U ožujku sljedeće godine Penry je uhićen i pritvoren, jer je u svom časopisu pisao žestoke kritike o kraljici Elizabeti. Časopis je zapravo bila obična osobna neobjavljena bilježnica, no presuđeno je da sadrži “zločinački smišljene i zabilježene rasprave s namjerom da potaknu na pobunu i ustanak u Engleskoj.” Onaj koji je molio za velške pastore sada je bio u situaciji da moli za vlastiti život, ako ne radi sebe, onda radi svoje četiri mlade kćeri.

Ali milost neće doći. Tjedan nakon suđenja pročitana je presuda, a četiri dana potom iznenada mu je rečeno da se pripremi za pogubljenje. Svojim je kćerima – koje su se zvale Deliverance, Comfort, Safety i Sure Hope (Izbavljenje, Utjeha, Sigurnost i Pouzdana nada) – napisao: “Ja, vaš otac, koji je sada spreman predati svoj život... obvezujem vas... da prigrlite moj savjet... i podignete svoje potomstvo (ako vas Gospodin njime udostoji) u istoj ovoj pravoj vjeri i putu u nebesko kraljevstvo.”

Penry je doveden na na brzinu podignuta vješala, a šerif je nosio potvrdu o smrti vješanjem koju je među nekoliko drugih imena prvi potpisao nadbiskup Whitgrift, čiji je mlak odnos prema crkvama u Walesu u početku i potaknuo Penryja da javno o tome zauzme stav. Penry je umro kao protestantski mučenik kojega su ubili drugi uvrijeđeni protestanti, što je bio dio borbe za bogoslužje bez kontrole države.

**Kakav ćemo divan blagdan imati.
Dolazi tako mnogo ljudi.**

– Hans Smit

Prije nego što nas ubiješ, želimo ti se zahvaliti za sve što si nam značio. Ti si nas krstio; učio si nas putu vječnoga života; dao si nam svetu pričest istom tom rukom u kojoj sada držiš pušku... Neka te Bog blagoslovi – i zapamti da naše posljednje misli o tebi nisu ispunjene gorčinom zbog tvoga pada. Svi prolaze kroz časove tame. Umiremo sa zahvalnošću.

– Dvije kršćanske djevojčice, Chiu-Chin-Hsiu i Ho-Hsiu-Tzu, koje je ubio njihov pastor zato što su mu obećali da će biti oslobođen ako to učini.

Robert Southwell (1595. g.)

U vrijeme kraljice Elizabete I. donesen je zakon koji je zabranjivao podanicima rođenim u Engleskoj koji su zaređeni za svećenike u katoličkoj crkvi da ostanu u zemlji dulje od četrdeset dana. Zapravo je biti dijelom rimskoga svećeništva postao težak zločin. Što se tiče Roberta Southwella, predanog jezuita, čije su srce i um bili ispunjeni slikama i emocijama čovjeka odgojenog u katoličkoj vjeri, taj je zakon bio poticaj za misionarski rad i povratak u Englesku. Uoči svoga zaređenja za svećenika, pisao je svom nadređenom: “Obraćam vam se, oče, s praga smrti i molim za vaše molitve... da izbegnem smrt tijela radi dalje uporabe ili da je hrabro podnesem.”

Robert je odgojen kao katolik. Vrlo mlad je otišao iz Engleske na školovanje u Douai. Na njegovu je vjeru u mladim danima snažno utjecao jedan od najvećih jezuita u povijesti, Leonard Lessius. Dok je studirao, upoznao je i Johna Cottona, koji je vodio sigurnu kuću za katolike u Londonu. Southwell je postao svećenik 1584.

Dvije godine kasnije tražio je da ga pošalju u opasnu misiju u Englesku. Većina je engleskih katolika u to vrijeme živjela u unutrašnjosti i čekala da dođe svećenik koji će obavljati ispovijed i pričest. Southwell je putovao prurušen, služio je i pomagao, te poticao vlastitog oca i brata da se vrate katoličkoj vjeri.

1586. g. postao je domaći kapelan kod Ann Howard, čiji je muž grof od Arundela bio u zatvoru. Sljedeće je tri godine (šest sveukupno) vršio svoj tajni rad, sve dok ga kćer jednog od njegovih redovitih kontakata, i sama u zatvoru, nije izdala. Uhvatio ga je jedan od Elizabetinih najozloglašnijih lovaca na svećenike, Richard Topcliffe, tijekom mise u privatnoj kući.

Topcliffe ga je odmah, tako u svećeničkoj odori, odveo svojoj kući i tamo ga objesio za zapešća, nastojeći iz njega izvući imena i prebivalište njegovih suradnika. Prema svim izvješćima izdržao je mučenje, priznajući samo da je jezuit te da se svakodnevno

Progon u šesnaestome stoljeću u Engleskoj i Europi

moli za kraljicu čija je pravila, osim zabrane katoličkoga štovanja, s poštovanjem držao. Kako ga nije uspio slomiti, Topcliffe je njegovo izubijano tijelo dao prebaciti u stražarnicu, u Westminster. Mjesec dana kasnije na ispitivanju je otkriveno da je bio tako zlostavljan, da su mu rane bile inficirane vašima. Njegova je obitelj, pozivajući se na pristojnost, molila kraljicu da s njim postupaju kao sa gospodinom kakav je bio. Smilovali su mu se i prebačen je u Londonsku kulu, gdje mu je dopušteno promijeniti odjeću, a dobio je i Bibliju i djela sv. Bernarda. Njegovo je zatočeništvo trajalo tri godine, tijekom kojih je trinaest puta stavljan na spravu za mučenje.

Naposljetku mu je 1595. g. državni savjet odlučio suditi za izdaju. Ne bi li ga kako uspjeli slomiti, prebacili su ga u podzemnu tamnicu, zvanu limbo.

Tri dana kasnije izveden je pred sud. Izjasnio se da nije kriv ni za kakvu izdaju te priznao da je svećenik i da je služio katolicima koji su tražili utjehu Crkve. Kad se pozvao na “našega Spasitelja”, sud ga je prekinuo kako bi ga ukorio. Kad je naveo da je u istim godinama u kojima je bio Isus na svome suđenju, sud je bio zgranut nad njegovom “nepodnošljivom ohološću”. Kad je za sebe rekao da je “crv na zemlji”, sud je naredio da sutradan, 20. veljače 1596. g., bude obješen (o vrat), da mu prije nego što umre bude izvađena utroba i odsječene genitalije, koje će biti spaljene pred njegovim očima, te potom raščerečen (odrubljene glave i tijela isječenog na četiri dijela).

Iz kolica na putu za vješala Southwell je propovijedao iz poslanice Rimljanima 14, a onda je rekao: “In manus tuas, Domine” (“U tvoje ruke se predajem Gospodine”). Namjera je suda bila da visi na vješalama do pred samu smrt, da ga onda skinu s užeta kako bi mu potrgali udove, a onda otvorili tijelo i vadili unutarnje organe dok ne umre. U još jednom milosrdnom trenutku, njegova je agonija skraćena kad ga je jedan promatrač povukao za noge dok je visio na vješalama.

Southwell je iza sebe ostavio zbirku pjesama i traktata napisanih u zatvoru koji se i danas čitaju, iako su nekoliko stoljeća nakon njegove smrti bili izgubljeni. Njegova knjiga "Stotinu misli o Božjoj ljubavi" (*A Hundred Meditations on the Love of God*) prvi put je tiskana 1873. g. Slavni engleski dramski pisac i pjesnik, Ben Jonson, rekao je da bi rado uništio mnoge svoje pjesme kad bi mogao svojom proglasiti Southwellovu pjesmu *Burning Babe* ("Plameno dijete"), koja govori o Kristu postradalom za svijet:

*Avaj, tek sam rođen, a u žestini vatre gorim,
I nitko ne prilazi da ugrije srce, niti da osjeti moju vatru,
nego ja.*

*Moja su besprijekorna prsa peć, oganj obavija trnje,
Ljubav je vatra, a uzdasi dim, pepeo je sram i prezir.*

**Štoviše, sve sada gubi u mojoj
cijeni svoju vrijednost zbog
najveće prednosti: spoznaje
Krista Isusa, moga Gospodina.
Radi njega sam sve žrtvovao, i
sve smatram blatom, da Krista
dobijem i da budem u njemu.**

Filipljanima 3,8-9

Prosvjetiteljstvo i doba razuma

(1645. – 1789.)

Francuski su filozofi vidjeli dovoljno. Do osamnaestoga je stoljeća Denisu Diderotu i ostalima bilo dosta i religije i njezinih institucija. Diljem Europe svitao je novi dan. Uvjerljiv dokaz iz materijalnoga svijeta zamijenio je religijsku doktrinu kao standard racionalne vjere. Intelektualnim je vođama bilo dosta svećeničkog potiskivanja znanosti i dominacije svetih tekstova nad sustavnim promatranjem.

Filozofi su bili tek prvi u nizu izazova upućenih kontroli crkve nad trgovinom, politikom, umjetnošću i tržištem. U Njemačkoj je jedan filozof (tako točan da su ljudi navijali satove prema njegovu izlasku u popodnevnu šetnju) uveo revolucionaran pogled na način na koji su ljudi na zapadu donosili moralne odluke te kako su razumjeli svijet ideja. Immanuel Kant je predložio čisto racionalan temelj za vrijednosne sudove i uglavnom humanistički temelj za podrijetlo svih ideja, uključujući i one o Bogu i zagrobnom životu.

U isto je vrijeme pojam “prirodnih prava” (prava koja uživaju svi ljudi na temelju pripadnosti ljudskoj rasi) postavljao izazov pojmu prava stečenih vjerom ili pokajanjem. Slično tomu, prirodni su zakoni postavljali izazov autoritetu božanskih zakona. Znanstvena su otkrića proširila znanje o bolesti, mehanici i Zemlji, kao dijelu ogromnog neistraženog svemira. Ipak, unatoč ovom zaokretu od vjere ka filozofiji, kršćani su i dalje umirali za privilegiju poznavanja Krista.

Mary Dyer koju su puritanci u Massachusettsu objesili zbog krivovjerja

Mary Dyer (oko 1611. – 1660.)

Uvjerena da netolerantni zakon massachusettske kolonije koji je protjerivao kvekere krši Božji zakon, Mary Dyer nije htjela šutjeti niti se držati podalje. Ona je bila kveker, a oni vjeruju da Bog može izravno komunicirati s ljudima i da je spasenje sigurno. To su puritanci u Massachusettsu smatrali krivovjerenjem, te su je protjerali iz kolonije.

Mary je osporavala taj zakon s takvom postojanošću da su naposljetku zvaničnici bili prisiljeni donijeti presudnu odluku: složiti se s njom i promijeniti društveni ustroj kolonije, ili je ušutkati. Mary Dyer je umrla na vješalima 01. lipnja 1660., potvrđujući svoj stav protiv vlasti koja je progonila njezinu kvekersku vjeru. “Ne, čovječe”, rekla je na kraju, “ja se ne odričem.”

Mary je imala alternativu. Prvo, bila je udana za uglednog kolonijalnog službenika, Williama Dyera, koji ju je više nego jednom izbavio iz massachusettskog zatvora preko svojih političkih veza. I on je bio kveker ali manje ratoboran od Mary, koja nikad nije izbjegavala borbu za vjersku slobodu, osobito kad bi je njezino “unutarnje svjetlo” – Božji glas duši – pozvalo da se suoči sa svjetovnim silama.

Drugo, imala je na svojoj strani strpljenje guvernera Massachusettsa, Johna Endicotta. Kad su njezini prijatelji, kvekeri i “prijestupnici” William Robinson i Marmaduke Stephenson, obješeni 1658., Mary je stajala točno iza njih, čekajući svoj red. Na svoje veliko iznenađenje, pomilovana je u posljednjem trenutku i naređeno joj je da ode i nikad se više ne vrati. Otišla je pod stražom uz obećanje njezina muža da će se povinovati ukazu o progonstvu.

I na kraju, imala je misiju među Indijancima na Shelter Islandu, koje je poučavala i preobraćala na kvekersku vjeru. Da je bila zadovoljna svojim radom i poslušna zakonu, mogla je doživjeti da vidi odrastanje svoga posljednjeg djeteta (od njih osmoro). Ali nije bila ni zadovoljna ni pokorna.

Knjiga mučenika • John Foxe

Mary se u travnju 1660. vratila u Boston, vođena savješću i potpuno svjesna opasnosti. Nije o tome obavijestila Williama, koji je ipak napisao dirljivo pismo guverneru Endicottu, moleći ga ponovno za milost prema svojoj energičnoj ženi. Ovoga je puta, međutim, ulog bio previsok.

U pitanju je bilo nešto više od kvekerske neusklađenosti sa sustavom. Da bi preživjeli u novom svijetu, doseljenici su naučili stvarati jake zajednice. Ako osiguravanje hrane, vremenski uvjeti, šume, bolesti i neprijateljski raspoloženi Indijanci nisu bili dovoljni, tvrdokorni bi londonski biznismen odustao od kolonija i prepustio ih vlastitoj pameti i sredstvima. Vjerska je neusklađenost bila dodatni problem u društvenom sustavu, a nepoštovanje zakona je na kraju bilo teško krivično djelo. Tko bi uludo trošio dragocjene resurse za održavanje zatvorskoga sustava? Mary je tražila vjersku slobodu; Massachusetts je tražio red i opstanak. Vođe poput Rogera Williama na Rhode Islandu našli su zlatnu sredinu, dopuštajući veću slobodu izražavanja u i oko grada Providence. Mary i njezin muž su živjeli tamo neko vrijeme, ali ona nije bila osoba koja bi tu našla utočište.

Tako je 31. svibnja 1660. g. Opći sud države Massachusetts pozvao Mary Dyer i optužio je za namjerno kršenje ukaza o protjerivanju. Ona je odgovorila: "Došla sam iz poslušnosti Božjoj volji, sa željom da vi ukinete nepravedne zakone i to je sada moj posao i moj zahtjev."

Ujutro je odvedena na vješala, dok su iza i ispred nje defilirali bubnjari, kako bi je spriječili da propovijeda okupljenom mnoštvu. Na zidu svoje ćelije ostavila je urezanu poruku. "Moj život nije nikakav dobitak u odnosu na slobodu istine."

1959. g., na tristotu godišnjicu njezine smrti, Opći sud države Massachusetts je donio odluku da se na zemlji zgrade Državne uprave u Bostonu, u znak sjećanja na Mary Dyer, podigne njezina brončana statua, priznajući istinu i društvenu vrijednost njezina "zahtjeva".

Škotski zavjetnici (škotski Nacionalni zavjet za obranu vjere)

Kraj šesnaestoga i početak sedamnaestoga stoljeća bilo je doba velikog političkog i vjerskog previranja u Engleskoj i Škotskoj. Politički, engleski su kraljevi očajnički pokušavali uvući Škotsku u jednu ujedinjenu britansku državu. Vjerski, borbene su crte bile povučene između konkurentnih modela štovanja i upravljanja.

Škotski su zavjetnici dobili ime po nizu zavjeta, načinjenih tijekom kasnog šesnaestog i ranog sedamnaestog stoljeća, koji su čuvali prezbiterijansku doktrinu kao jedinu religiju Škotske. U početku su samo promicali i razvijali prezbiterijanizam kao oblik crkvene vlasti omiljene u narodu, za razliku od episkopata koji je bio draži engleskoj kruni. Kasnije su došli do toga da predstavljaju bojni poklič za potpunu škotsku neovisnost – uzrok za koji je vrijedilo umrijeti.

Prvi je zavjet načinjen 1557. g., nasuprot katoličkoj vjeri, kada je Škotskom vladala Marija od Guisea, katolička kraljica-namjesnik. Nakon njezina utamničenja uslijedilo je razdoblje razmjernog mira, kad je kralj postao Jakov I. On je bio vjerski tolerantniji i 1581. g. potpisan je kraljev savez koji je dopuštao daljnje postojanje katoličanstva u Engleskoj i Škotskoj, zatim kalvinizma u Škotskoj (kamo su pripadali škotski zavjetnici), kao i rast puritanizma u Engleskoj. Problemi su nastali početkom sedamnaestoga stoljeća, kad je Jakov I. pokušao ujediniti Škotsku i Englesku s “visokom crkvom” protestantizma, postavljajući svoje biskupe nad crkvama u Škotskoj. Njegov sin, Karlo I., bio je manje tolerantan i nastojao je pomaknuti Englesku crkvu ka visokom crkvenom obliku i dalje od kalvinizma. Pobunjenici i ljudi od akcije, škotski zavjetnici, ustanovili su Nacionalni zavjet 1638., osuđujući papu i sveukupnu vladavinu kraljevih biskupa. Karlo I. je ovo vidio kao izravno osporavanje njegove kraljevske vlasti, a tako je na to gledao i njegov

sin, Karlo II. Obojica su nastojali ugušiti “pobunu”. Od 1679. do 1688. uslijedilo je razdoblje nazvano “vrijeme ubijanja”. Većina je zavjetnika, zarobljenih u to doba, bila pogubljena vješanjem, da bi im potom ruke, a katkad i glave, bile izložene na kopljima da ih svi vide. Neki su čak osuđeni da budu robovi na američkim plantažama.

No škotski su zavjetnici hrabro prionuli uz svoju vjeru. Pobunjeni su svećenici propovijedali na tajnim vjerskim skupovima u poljima, unatoč surovom progonu koji bi odmah uslijedio. Onaj tko je dolazio u dodir sa zavjetnicima bio je podložan uhićenju i potom pogubljenju. Zbog žestokog tlačenja i vrlo pristranih suđenja, zavjetnici su se na kraju organizirali, uzeli oružje i pokušali uzvratiti borbom. Nažalost, nisu se mogli mjeriti s britanskim snagama i njihova je pobuna ugušena, prvo u bici kod Drumcloga 1679. g., a onda i u bici kod Bothwellova mosta, godinu dana kasnije.

James Guthrie (1612. – 1661.)

Guthrie je rođen u bogatoj škotskoj obitelji 1612. g., u vrijeme i na mjestu vrlo rizičnim za vjernike. Vlast se mijenjala a pregrupiranje je stvorilo živi pijesak koji je mogao iznenaditi i progutati i najpametnije.

Dok je studirao na sveučilištu *St. Andrews* upoznao je poštovanog teologa Samuela Rutherforda, čija su reformacijska uvjerenja osvojila Jamesovo srce, dušu i povjerenje. Postao je prezbiterijanski svećenik.

Kad je engleski kralj Karlo I. pokušao nametnuti svoje biskupe u škotskoj crkvi, Guthrie se, zajedno s mnogim svojim sunarodnjacima, tome usprotivio. Jakov I. je prethodno potpisao nacionalni savez, dokument koji se jamačno računao u političku pobunu, unatoč njegovoj usredotočenosti na crkvu kao Božju kuću, neovisnu o državi, kojom vlada samo Krist. Oni koji su taj dokument potpisali zvali su se zavjetnici. S obzirom na pojam kraljevstva u

Prosvjetiteljstvo i doba razuma

sedamnaestome stoljeću i potrebu kralja Karla I. da objedini i koristi bogatstvo cijele kraljevine, samo bi se krivovjerci ili izdajnici usudili predložiti crkvu neovisnu o kruni.

Pastor Guthrie je vodio svoju župu kroz puritansku revoluciju, koja je dovela do odrublivanja glave kralja Karla I. 1649. g. i desetljeća vladavine Olivera Cromwella. No monarhija je obnovljena 1660. g., kad je kralj postao Karlo II. Glavna je briga bila konsolidacija vlasti – crkva je, dakako, bila podčinjena kruni, a kraljevi su biskupi očito trebali biti njezine vođe.

Guthrie je vjerovao Karlu II. Tijekom Cromwellove vladavine, zakoniti je nasljednik, na sigurnom u Škotskoj, prisegao da će poduprijeti nacionalni savez i promicati prezbiterijski ustroj. Sada je taj isti čovjek, sjedeći najzad na očevu prijestolju, tražio da škotska crkva postane anglikanska. Zar taj novi kralj nije nešto obećao? Štoviše, učinio je to na škotskoj zemlji. Guthrie se pridružio grupi od dvanaest škotskih pastora koji su uputili zvaničnu peticiju Karlu II. da podrži Nacionalni savez. Ali moć presuđuje u svoju svrhu. Cijela je grupa škotskih zavjetnika zatvorena.

Četrdeset devetogodišnji Guthrie je osuđen na smrt vješanjem. Njegova je glava bila postavljena na stup radi javnog poniženja, a imovina oduzeta. Pouzdanje koje je imao bilo je tragično pogrešno. Suočavajući se sa smrću i gubitkom obiteljskog bogatstva, uputio je sljedeću poruku mnoštvu okupljenom 01. lipnja 1661. g., koje je došlo gledati kako umire:

Neka Bog zabilježi nad mojom dušom da ne bih mijenjao ovo gubilište za palaču i mitru najvećeg crkvenog velikodostojnika u Britaniji. Blagoslovljen bio Bog koji se smilovao meni bijedniku i otkrio mi svoga Sina... Isus Krist je moj život i moje svjetlo, moja pravednost i snaga, moje spasenje i sva moja želja! Samo on! Njemu, njemu se predajem svom snagom svoje duše. Blagoslovi ga moja dušo od sada i zauvijek. Sada dopusti Gospodine da tvoj sluga ode u miru, jer su moje oči vidjele tvoje spasenje.

Odrubljena glava Jamesa Guthrieja gotovo je tri desetljeća stajala pričvršćena šiljcima iznad luke Netherbrow u Edinburghu. Ali on je, a ne Karlo, upoznao onoga kojemu se može vjerovati, i umro je u pouzdanju i nadi.

Hugh McKail (1666. g.)

Hugh je bio mladi i hrabri Škot koji je vjerovao da nijedan čovjek, seljak ili kralj, ne može biti glava Kristove crkve – nitko osim samoga Krista. Rekao je to i na svojoj posljednjoj propovijedi, u nedjelju prije nego što će svi prezbiterijanski zavjetnici biti smijenjeni u korist episkopata Karla II. Njegove su riječi toga dana bile hrana narodu, ali otrov državi. Mladi je pastor Hugh pobjegao u Europu i sigurnost.

Praktično se ništa ne zna o njegovu rođenju i odrastanju. Nakon studija na sveučilištu u Edinburghu zaređen je u svojoj dvadesetoj godini, samo godinu dana od povratka monarhije i krunidbe Karla II., pošto je propao eksperiment Olivera Cromwella o vlasti naroda.

Hugh je bio Škot. Nije mogao dovijeka putovati niti ignorirati poziv za službu u škotskoj crkvi. Četiri godine u bijegu bilo je dovoljno. Vratio se u Galloway da promatra i čeka. Kad su ostali zavjetnici uzeli mačeve i toljage i ustali protiv Britanaca, nije mogao mirno sjediti kraj svoga ognjišta.

Je li bio borac, ne zna se pouzdano, ali sigurno je znao kapetane zavjetnika i vjerojatno je putovao s njima. Zarobljen je u studenom 1666. g. Strahovito su ga mučili ne bi li odao informacije, koje im je očito uskratio, unatoč metalnom klinu što su mu ga bili zabili u nogu lomeći kost.

Mjesec dana kasnije, 18. prosinca, suđeno mu je zajedno s ostalim zatvorenicima i osuđen je na smrt vješanjem. Sljedeća se četiri dana pripremao za smrt, sastavljao oproštajni govor i zamolio oca koji je bio s njim na posljednjoj večeri noć prije smaknuća: “Želim da, kao najbolju i posljednju uslugu koju mi možeš učiniti,

Prosvjetiteljstvo i doba razuma

odeš u svoj dom i usrdno moliš Gospodina da bude sa mnom na gubilištu, jer me brine kako ću to podnijeti, i da me osnaži da izdržim do kraja.” Potom ga je zamolio da ga ostavi, jer će se inače njegove emocije toliko uzburkati da će skrenuti s cilja ka kojemu treba biti usmjeren sljedeći dan.

Na vješalima je održao govor, moleći nazočne da saslušaju to “malo riječi” koje im želi reći, kao što je i godina njegova života na zemlji bilo malo. Na kraju svoga svjedočanstva i poticanja na hrabrost, rekao je:

A sada prekidam govoriti stvorenjima i obraćam se tebi, Gospodine! Sada započinje moje prebivanje s Bogom koje nikad neće prestati. Zbogom oče i majko, prijatelji i rođaci; zbogom svijete i svi užici; zbogom mesu i piću; zbogom suncu, mjesecu i zvijezdama. Dobrodošao Bože i Oče; dobrodošao dragi Gospodine Isuse, posredniče novoga saveza; dobrodošao Duše milosti i Bože sve utjehe; dobrodošla slavo; dobrodošao vječni živote; dobrodošla smrti.

A onda se popeo uz ljestve do omče koja ga je čekala i molio se neko vrijeme prije nego što ga je dželat prepustio gravitaciji i nebu.

Priča se da je Karlo II. poslao pismo kojim se odgađalo izvršenje kazne ali ga je Burnet, nadbiskup Glasgowa, sakrio, kako bi McKail i ostali zavjetnici umrli. Bilo je to opasno desetljeće za kršćane iz slobodne crkve u Škotskoj.

Richard Cameron (1680. g.)

Revnost je bila njegov zaštitni znak, žar njegov štit, a smisao za proroštvo njegov poseban dar. Najstarijeg od trojice sinova vlasnika malene trgovine u Škotskoj, Richarda Camerona, zavjetnici su preobratali još kao mladića. Vođe pokreta su vrlo brzo shvatili da je veoma nadaren kao propovjednik te su ga poticali da napusti posao učitelja i dali su mu dozvolu za propovijedanje. Međutim, ubrzo su zažalili zbog te odluke jer je Cameron bio radikalniji od svih ostalih zavjetnika. Smatrao je da su plašljivi, kratkovidni i da se boje posljedica svoje doktrine i to im je rekao. Rezultat je bio ukor koji mu je 1677. g. izreklo prezbiterijansko svećenstvo u Edinburghu. Ovo ga je iskustvo odvelo u depresiju jer su njegovi darovi bili veliki, a njegov žar za neovisnom crkvom nije znao za granice. Otišao je u Nizozemsku da se smiri.

Tamo je privukao pažnju svećenika neovisne crkve koji su ga rukopoložili za slugu Evanđelja. Obnovljena duha, vratio se u Škotsku početkom 1680. g. i odmah počeo držati propovijedi koje su poticale mnoštvo da nagrne na polja kako bi ga čuli.

“Hoćete li primiti Krista? Što kažete? Ova brda i planine oko nas svjedoče da smo ga danas ponudili vama. Anđeli se čude tome daru. Stoje gledajući i diveći se tome da vam naš Gospodin pruža danas takav dar. A onda će se popeti pred prijestolje da izvijeste o svačijem izboru”, objavio je.

Cameron je bio zauzet i pripremanjem pobune protiv Karla II., engleskoga kralja – barem je Karlo to tako vidio. Njegove su oprostite i dodatna ograničenja štovanja mnogi kršćani bili spremniji trpjeti nego oduprijeti im se. Richard Cameron je odbio povlađivati kralju. Kad se sa svojim sljedbenicima sastao u Sanquharu 12. lipnja kako bi proglasili da je Karlo tiranin bez prava na titulu i vlast u Škotskoj, ovome nisu trebali dodatni dokazi. Izdao je nalog za njihovim uhićenjem uz odgovarajuću nagradu i Cameron je pobjegao u brda kako bi se tamo sakrio.

Prosvjetiteljstvo i doba razuma

20. lipnja 1680. g., Richard Cameron je bio u taboru sa svojim bratom Michaelom i dvadesetoro drugih ljudi na farmi Meadowhead, koja je pripadala Williamu Mitchellu. To se jutro pažljivo oprao na kamenom koritu, a onda rekao gospođi Mitchell: “Ovo je naše posljednje pranje. Imam potrebu da očistim ruke jer će ih mnogi gledati.” U četiri sata poslijepodne na farmi se pojavila četa koju je vodio Bruce od Earlshalla. Cameron je brzo okupio svoju družinu na gotovs, glasno moleći Boga “da poštedi zelene, a uzme zrele”. Ali brojčano slabiji, zavjetnici se nisu mogli oduprijeti. On i njegov brat su ubijeni, šestoro je pobjeglo, a ostali su zarobljeni i obješeni u Edinburghu.

Glava i ruke Richarda Camerona su odneseni u Edinburgh i tamo javno izloženi visoko na vratima grada (*Netherbow Gate*), kao primjer drugima koliko je strašna cijena prkošenja kralju. Prije toga, šerif je izvadio njegovu glavu iz džaka pred drugim zatvorenikom, starim Alanom Cameronom, Richardovim ocem, i podrugljivo ga upitao prepoznaje li dijelove. “Poznajem, poznajem. To je moj sin, moj voljeni sin. Ali sve je Gospodnje. Dobra je volja našega Gospodina, koji je stvorio dobrotu i milost da nas prate u sve dane.”

Cameronove su ruke bile privezane s prstima nagore, sa strane glave, kao da se moli. Namjera je bila da se pokaže njegova slabost, štoviše uzaludnost njegova prosvjeda. Ali Richard Cameron je ostao poznat u povijesti kao “Lav zavjeta”, dok je kralj Karlo, osim te titule, bio jedini iz dinastije Stuart koji je lako zaboravljen.

Donald Cargill (1681. g.)

Tko treba upravljati crkvom? Biskupi koje je imenovao monarh? Ili starješine i đakoni koje je pozvao Bog i odobrila sama crkva? Tko je glava crkve, Kristi li kralj? Ovo je pitanje, zajedno s ulogom Pisma i putem spasenja bilo od kritične važnosti tijekom reformacije, a nad njim su se vodile bitke riječju i mačem.

Donald Cargill je bio borbeni Škot, propovjednik i ratnik. Školovao se na uglednim sveučilištima *Aberdeen* i *St. Andrews*,

Knjiga mučenika • John Foxe

i postavljen je za svećenika u župi Barony, u Glasgowu, 1655. g. Bio je zavjetnik i započeo je svoju službu u vrijeme zatišja pred buru. Opasni će ga vjetrovi ubrzo odnijeti u progonstvo i na kraju u smrt.

Škotski su zavjetnici bili prezbiterijanci posvećeni crkvi koju vode starješine. Stoga su se protivili onoj koju vode biskupi i koji imaju vjersko starateljstvo, a koje je ovlastila engleska kruna. Kralj Engleske, Karlo I., nastojao je od 1625. g. nametnuti Anglikansku crkvu u Škotskoj, no stigla ga je zla kob od ruke Cromwellove vojske 1649. Kad je Cargill počeo propovijedati, Engleska je bila bez kralja. No Slavna revolucija je bila na pomolu i na prijestolje će 1660. sjesti Karlo II. Tako je Cargill imao pet godina mira.

Bilo je jasno da novi kralj ima teritorij koji je trebalo povratiti i otočko carstvo koje je trebalo ponovno osvojiti. Mora potisnuti Škote, a to je značilo postaviti svoje biskupe na čelo škotske crkve. Dosta mu je bilo neovisnih crkava kojima upravljaju starješine i njihovih pastora koji su, po njegovu mišljenju, miješali spasenje sa sasvim jasnim naznakama političkog oslobođenja. Tako je Karlo II. proglasio zavjetnike izdajnicima, njihovu crkvu ilegalnom, a njezinoga novog vođu – samoga sebe – vladarom i države i crkve.

Cargill je odgovorio “ekskomunikacijom” Karla II. i njegovih biskupa, napominjući: “Crkva je dužna objaviti da oni koji nisu Kristovi nisu ni njezini.” Zbog takve bezbrižne odvažnosti, uz potjernicu za njim sad je raspisana i nagrada, te je propovjednik morao pronaći utočište u škotskim nizinama, gdje su kraljevi agenti imali manje saveznika.

Čak je i tijekom tog progonstva unutar zemlje nastavio propovijedati i poučavati, te se stalno selio izbjegavajući šerifa i lovce. Na kraju je 1662. g. pobjegao na dalek sjever Engleske, daleko od opasnosti.

No je li mogao ostati daleko? Nadahnuo je ljude riječima kao što su: “Da vjerni vole Krista onako kako je on volio njih, više bi se žurili da ga sretnu.” Zar je to bila propovijed za emigraciju, za bježanje od kraljevih agenata?

Prosvjetiteljstvo i doba razuma

Savjest mu je govorila da nije i njegovo je izgnanstvo kratko trajalo. Po povratku u Škotsku, opet kao odmetnik, obnovio je službu putovanja, pazeći da za njegovo prebivalište znaju samo bliski prijatelji. Dvapat je izbjegao uhićenje; jedanput je bio ranjen tijekom bijega. Naposljetku se 1679. g. pridružio obračunu snaga u bici kod Bothwellova mosta, gdje su zavjetnici žestoko poraženi. On je ponovno pobjegao, ovoga puta u Nizozemsku.

Vratio se već za nekoliko mjeseci, spreman na otvorenije suočenje s kraljem. Cargill i još jedan zavjetnik, Richard Cameron, izdali su sanguharsku deklaraciju, kojom se pozivalo na rat protiv Karla II. i otpor njegovu bratu, Jakovu II., koji je trebao naslijediti krunu.

10. srpnja 1681. g. Cargill je držao nadahnutu propovijed u grofoviji Lanarkshire u južnoj Škotskoj, na mjestu bitaka koje su izgubili od engleskih snaga. Uhvaćen je prije izlaska sunca sljedećeg jutra i odveden u Glasgow. Suđeno mu je zajedno s još nekoliko zavjetnika i svi su dobili smrtnu kaznu.

Dok se penjao uz ljestve na gubilištu 27. srpnja, rekao je: "Gospodin zna da se penjem uz ove ljestve s manje straha i tjeskobe nego što sam išao za propovjedaonicu. Zbogom svim znancima i prijateljima u Kristu; zbogom svim zemaljskim užicima, lutanjima i patnjama... Dobrodošla neizreciva radosti puna slave." Trenutak kasnije dželat mu je sjekirom odsjekao glavu. I ponovno je otišao iz svoje voljene Škotske, ali ovoga puta k svome voljenom Spasitelju.

Isabel Alison i Marion Harvie (1681. g.)

Dvije su se mlade Škotkinje zatekle u britanskom religijskom ratu i bile su pogubljene tek za nešto više od obične nazočnosti na sastanku zavjetnika na otvorenom. Obje su žene bile neobrazovane. Marion Harvie je bila sluškinja kod bogataša, a o Isabel Alison se tako malo zna, da je za nju rečeno samo da je "živjela u Perthu". Njihova smrt nije signalizirala pobjedu britanske krune niti uspjeh u borbi i

nastojanjima da se uguši škotski duh. Iako su uhvaćene na događaju na kojemu su bile tihi promatrači, otišle su na vješala pjevajući.

Prve grupe škotskih zavjetnika pojavile su se 1557. g., i tijekom jednoga stoljeća ovi su vjerski disidenti propovijedali čisto Evanđelje, dok su istodobno pripremali vojnu kampanju za nezavisnost od Engleske. “Vrijeme ubijanja” uslijedilo je nakon što je 1679. g. ubijen kraljev nadbiskup, James Sharp. Karlo II. je obnovio monarhiju u Engleskoj 1662. g. i nije kanio dopustiti još jednu pobunu poput one koja je Karla I. stajala glave. Zavjetnici moraju biti zaustavljeni – uništeni. Stoga su krajem 1680. g. agenti krune proveli raciju protiv pučana koji su na bilo koji način pokazivali naklonost prema Donaldu Cargillu ili Richardu Cameronu.

Isabel je odvedena iz svoga doma u Perthu a Marion iz Borrowstounnessa. Obje su ispitivane u vezi sanguharske deklaracije, zavjetničkog vjerovanja, te ostalih razlika u doktrini i praksi. Malo su znale o svemu tome, osim onoga što su čule na propovijedi. Ali snažno su potvrdile da su im grijesi oprošteni kroz vjeru u Isusa Krista. Iako je sud odlučio da su zdravog razuma i neobičnog intelekta, ipak su osuđene za izdaju i pobunu, a kraljevi su ih svećenici dodatno osudili na pakao.

26. siječnja 1681. g. Isabel i Marion su, zajedno s još pet žena zločinaca odvedene na trg Grassmarket u Edinburghu, na vješala. Isabel je posvjedočila: “Polažem svoj život zato što imam Isusa Krista i prijanjam uz njega, koji je kralj u svom domu, zbog kojega zahvaljujem Gospodinu što me je pozvao.” Marion je uoči vješanja napisala: “Ne umirem kao budala ili zločinac, niti kao osoba koja zabada nos u tuđe stvari; ne, ja umirem zato što se držim Isusa Krista i zato što samo njega smatram poglavarom njegove crkve.”

Zajedno su stajale na platformi i pjevale Psalam 84. Dok je zimski ledeni vjetar nosio njihove glasove ka nebu, dželat ih je gurnuo preko ivice. Kralj je dobio kratak trenutak tišine na trgu no mnogo je više glasova pjevalo u anđeoskom zboru iznad njih.

Blagoslovljeni oni koji šire radost
koja proizlazi iz vlastita stradanja.
Onaj tko se odriče sebe radi
drugih, oblači se u Krista.

– Princ Vladimir iz kraljevske kuće Ghica, koji
je bio u tamnici.

John Dick (1684. g.)

Za Karla II., engleskog kralja, škotski su zavjetnici bili dosadne štetočine. Njegova konjica i zavjetnička narodna vojska (milicija) godinama su se igrali mačke i miša po škotskim visoravnima. Ali bitka kod Bothwellova mosta 1679. bila je pravi vojni susret u kojem su zavjetnici teško poraženi. Godinu dana kasnije, Richard Cameron i drugi su potpisali sanguharsku deklaraciju; bila je to deklaracija o nezavisnosti od Engleske, utemeljena na dvije tvrdnje: poglavar crkve je samo Krist, a Karlo koji je uzurpirao taj položaj više nije poglavar Škotske. Kralj je u tim tvrdnjama vidio izdaju te je poslao vojsku da nađe vođe zavjetnika.

Među veteranima iz spomenute bitke, koji su uhićeni i zatvoreni u dvije ćelije, u sudnici Canongate, u rujnu 1683., bio je John Dick. Ni jedan zatvorenik nije očekivao da će ponovno vidjeti sunce, osim na putu za vješala. No u jednoj su ćeliji nekako došli do turpije, te su uspjeli preturpijati rešetke dovoljno da se kroz njih provuku. Polako su, skrivajući što rade, turpijali metal, vraćajući izmještenu rešetku na mjesto do određenog dana. Kad je taj dan došao, pobjeglo je svih dvadeset i pet ljudi.

John Dick je tako uživao sljedećih šest mjeseci slobode, sve dok ga jedna seljanka, željna kraljeve nagrade, nije izdala. Bio je jedini bjegunac koji je ponovno uhvaćen. Za dan-dva je odveden na gubilište, odakle je rekao okupljenima:

Došao sam ovdje danas i ne bih mijenjao svoju sudbinu ni za što na svijetu. Spremno i radosno polažem svoj život za Krista i od sveg srca opraštam svim svojim neprijateljima. Opraštam onima koji su mi presudili i onima koji su bili glavni uzrok mog uhićenja, kao i ovome čovjeku iza sebe [dželatlu]. Savjetujem vama, Gospodnjem narodu, da budete iskreni u pobožnosti, a vama koji znate malo ili ne znate ništa o sili svega toga, da dođete k Bogu i pouzdate

Prosvjetiteljstvo i doba razuma

se u njega. On vas neće razočarati. Kažem vam, pouzdajte se u Gospodina i on će vas poduprijeti i osnažiti u svakoj nevolji ili tjeskobi u kojoj se nađete. Sada neka je blagoslovljen Gospodin, evo ovdje je žrtva i dragovoljan prinos. Zbogom svim prijateljima.

John Paton (1684. g.)

Zapovjednik John Paton, legendarni škotski vojnik i zavjetnik, posebno je poznat po svom svjedočanstvu koje je dao s gubilišta 09. svibnja 1684. Hrabro se borio za Gustava Adolfa u Njemačkoj, kao i za svoju braću zavjetnike protiv engleske krune u bitkama još od 1644.

Njegovo je posljednje svjedočanstvo o vjeri postalo stoljetni dar ljudima:

Dragi prijatelji i posjetitelji,

Došli ste ovdje gledati mene, čovjeka na samrti... Ja sam siroti grešnik i ne zaslužujem ništa osim gnjeva, niti sam po sebi pravedan; sve je Kristovo i samo njegovo, a ja se po vjeri u njega pozivam na pravo na njegovu pravednost i stradanje, koji su mi uračunati, jer sam prihvatio njegovu žrtvu pod njegovim uvjetima i odrekao se sebe radi njega, da bih mu bio na raspolaganju i privatno i javno. Sada mu prepuštam da ovjeri na nebu sve što sam trebao učiniti na zemlji, da očisti sve moje mane i nesavršenost, i da utoli glad moga srca u sebi... Ostavljam svoje svjedočanstvo kao čovjek koji umire, protiv strašne uzurpacije prava na našega Gospodina kao prava krune... jer njega je Otac dao da bude glava svoje crkve... Oh! Budite često pred prijestoljem i ne dajte Bogu odmora. Čuvajte svoju dušu. Tražite njegovo oprostjenje koje je besplatno i on će vam dati svoj mir. Tražite svu milost njegova Duha, milost ljubavi, milost svetoga straha i poniznosti...

Sada se želim pozdraviti s vama, dragi prijatelji u Gospodinu Isusu Kristu, zatvorenici, prognani, udovice i siročići, i vi koji ste postali luralice i izopćenici radi Krista i Evanđelja; neka blagoslov Kristova stradanja bude sa svima vama, neka vas okrijepi, utvrdi, podupre i odmori... Što se tiče moje sirote žene i šestoro male djece, kažem pred Svemogućim Ocem, Sinom i Svetim Duhom, koji je obećao da će biti otac siročićima i muž udovicama: evo oni ostaju udovica i siročići. Budi u svemu s njima Gospodine... Sada zbogom mojoj ženi i djeci. Zbogom svim mojim prijateljima i znancima. Zbogom svim svjetovnim radostima. Zbogom Svetom pismu, propovijedanju, molitvi, čitanju, pjevanju i svim dužnostima. Dobrodošao Oče, Sine i Sveti Duše. Želim ti predati svoju dušu u dobru. Gospodine, primi moj duh.

Margaret Wilson i Margaret MacLachlan (1685. g.)

Osamnaestogodišnja Margaret Wilson je mogla vidjeti stariju ženu, Margaret MacLachlan, kako privezana za stup čeka da je plima prekrije. Ovu sporu, metodičnu smrt utapanjem odredio joj je sud u Wigtownu jer je odbila prisegnuti na vjernosti Karlu Stuartu, kralju Engleske i njegovoj crkvi. I Wilsonova je odbila prisegu, no njezin je stup namjerno bio postavljen bliže obali kako bi se možda, svjedočeći bolnoj smrti druge žene, predomisliła glede svojih zavjetničkih uvjerenja i spasila vlastiti život.

Starica, udovica Margaret MacLachlan, obrađivala je lošu zemlju dodijeljenu siromasima u blizini malenoga sela Wigtowna, u Škotskoj. Bila je neobrazovana, ali ipak inteligentna i puna mudrosti, te ju je prezbiterijanski propovjednik James Renwick uvjerio da se Engleska crkva odrekla svoga integriteta i predala

Prosvjetiteljstvo i doba razuma

ga pokvarenom engleskom kralju. Bila je to izgubljena crkva, iznad svega odana dinastiji Stuart, i nije je trebalo miješati s Kristovom crkvom Evanđelja i pravog sakramenta. Nasuprot tradiciji i zakonu, MacLachlanova je odbila štovati u svojoj župnoj crkvi i sastajala se sa zavjetnicima u svome domu. Zato je bila obilježena.

Tinejdžerica Margaret je bila najstarija od troje djece uspješnoga farmera Gilberta Wilsona iz okolice Wigtowna, koji se pokoravao zakonu i štovao gdje i kako je kralj zahtijevao. No njegove su dvije kćeri i sin bili religijski pobunjenici. Kako su djeca prečesto bila odsutna s nedjeljnih službi, dužnosnici su ih počeli žestoko zastrašivati i prijetiti im, tako da im nije preostalo ništa drugo nego da radi sigurnosti pobjegnu u obližnje planine. O dječaku Thomasu nikad se više ništa nije čulo, barem to povijest ne bilježi. No dvije su sestre, promrzle i gladne, potražile utočište u domu zavjetnice Margaret MacLachlan. Sve tri su izdali susjedi, uhićene su i zatvorene.

Njihovo je suđenje bilo lakrdija. Sud je, možda i previše svjestan da je postao meta podsmijeha, zahtijevao da sve tri potpišu prisegu o odricanju vjernosti kojom se potvrđivalo da više nisu povezane s kameroncima (vođa je bio Richard Cameron), koji su izazivali Karla II., i politički i kao poglavara crkve. Zapravo je ta prisega bila obećanje vjernosti kralju. Sve tri su odbile.

Izbezumljen, Gilbert Wilson je sakupio dovoljno novca da kupi slobodu najmlađe kćeri, ali ne i Margaretinu, koja je 13. travnja 1685. osuđena da bude "privezana za stup postavljen unutar granice plime kraj vode Blednoch... i da se tu udavi." Što se tiče Margaret MacLachlan, kruna je jednostavno bila sretna da je se riješi. "Ne govorite o toj proklesoj, staroj kučki", rekao je jedan tužitelj. "Neka ide u pakao."

Tijekom oseke, 11. svibnja, dvije su Margarete privezane svaka za svoj stup. MacLachlan, već slaba od boravka u zatvoru, privezana

Knjiga mučenika • John Foxe

je najdalje od obale. Prva je umrla, nakon što se kratko borila za život. Stražari su dopustili da val gotovo ugasi život Wilsonovoj prije nego što su je izvukli iz mora. Ponovno su zahtijevali da prisegne na vjernost kruni. Odgovorila je. “Neka Bog čuva kralja, ako je to njegova volja.”

Ponovno privezanu za stup, stražari su je gurnuli pod plimu. Umrla je pjevajući:

Ne spominji se grijeha moje
mladosti ni prijestupa, spomeni
me se po svojoj ljubavi – radi
dobrote svoje, o Jahve!

Psalam 25,7

John Nesbit (1685. g.)

John Nesbit je bio borac, vojnik u tridesetogodišnjem ratu na kontinentu, ratnik među škotskim zavjetnicima. Ali stradao je od ožiljaka i rana na srcu gotovo žešće nego od onih na tijelu. Do vremena kad je zarobljen i izveden na sud, već se rastajao s patnjom koju je vidio na zemlji i čeznuo je za nebom.

Kad se vratio iz rata u Europi, kralj Karlo II. je počeo nametati svoju volju Škotskoj i njezinoj crkvi – volju kojoj su se protivili odlučni zavjetnici slobodne crkve. Oni su se opirali svakom kralju kao poglavaru crkve i svećeniku kao njihovu posredniku. S jednom su žestinom vjerovali da je jedino Krist poglavar crkve, te u oružani otpor kao pravo svih koji traže takvo štovanje. Zavjetnici se neće pokloniti Karlu bez borbe.

Ali Nesbit je imao i druga posla. Oženio je Margaret Law i podizali su obitelj. Čuvao je rukom pisani Novi zavjet koji je naslijedio od pradjeda, jednog od bosonogih propovjednika koje je u Englesku u četrnaestome stoljeću poslao John Wycliff. Učio je, radio, molio se i često se krio od Karlovih vojnika.

Ali nije se mogao vječno kriti. Teško ranjen na polju kod Rullian Greena bio je ostavljen da umre, no pobjegao je i oporavio se. Ponovno se borio u bitkama kod Drumcloga i Bothwellova mosta (obje su se završile katastrofalno po zavjetnike), no nakon hrabre borbe, preživio je. Do tada je već bio obilježen i za njim je bila raspisana nagrada.

Kako bi ga izvukli iz skrovišta, kraljeve su trupe istjerale Margaret i djecu iz njihova doma. S obzirom da nije bila u stanju osigurati im utočište te zime, majka je umrla od hladnoće. Nakon nje su umrli i kćerka i sin. Nesbit ih je navodno našao kad mu je kćer pripremana za ukop. Sin koji je preživio, kasnije je napisao sljedeće:

Prijatelji su polagali njegovu malenu kćer u grubo načinjeni lijes. Zaustavljajući ih, on ju je nježno poljubio i rekao: “Vjera nas ne čini imunim na prirodne osjećaje, no moramo paziti

da oni teku kanalom posvećene pokornosti volji Boga od kojega smo dobili život.” Okrećući se prema uglu u kojemu su dva njegova sina ležala u groznici pokušao je govoriti s njima, ali oni ga nisu prepoznali. Zaječao je govoreći. “Gol sam došao na ovaj svijet i gol moram iz njega otići. Gospodin moj prelazak čini lakim.”

Sahranio je obitelj i ponovno se brzo sakrio. Dvije je godine izmicao svojim progoniteljima unatoč sve većoj cijeni za njegovu glavu. A onda jednog dana, dok je bio u društvu još trojice, opkolila ih je vojska pod vodstvom kapetana Roberta, njegova rođaka. Uslijedila je kratka borba. Njegova su tri druga ranjena i potom pogubljena. No John je više vrijedio živ nego mrtav. Odveden je u Edinburgh, gdje je rekao svojim tužiteljima da se više boji slagati nego umrijeti, te da je spremniji dati svoj život nego što su oni spremni uzeti ga.

Brzo je osuđen na smrt vješanjem. Nekoliko dana prije glasno je zavapio u molitvi: “Oh, u petak: u petak! Gospodine, daj mi strpljenje da sačekam tvoje određeno vrijeme.” U zatvoru je napisao svoje posljednje svjedočanstvo umirućeg:

Ne bojte se pred njegovim divnim, ljubljenim i poželjnim križem, jer iako nisam mogao, zbog svojih rana, podići ili položiti glavu, nikad u životu nisam bio u boljem položaju. On je tako čudesno sjao na mene svojom ljubavlju, milošću i milosrđem koji su mi dali taj divan osjećaj njegova otkupljenja, okrepljenja, pomoći, potpore, oproštenja i pomirenja, da je moja duša čeznula da bude oslobođena od tjelesne slabosti i zemaljskih organa, kako bi poletjela u njegovu kraljevsku palaču.

Na vješalima je govorio retke iz osmog poglavlja Poslanice Rimljanima, a onda se srušio i otišao. Ratnikovo je srce najzad bilo kod kuće.

John Brown (1685. g.)

John Brown je bio Škot, momak s farme, pun žara za Krista. Potjecao je iz domovine Iolarda, Ayrshira. Odgajan u reformacijskoj vjeri slobodne crkve, bio je blizak prijatelj Richarda Camerona, zvanog "Lav zavjeta", i Alexandera Pedena, zvanog "Prorok zavjeta". Na njegovu vjenčanju 1685. Peden je rekao novoj gospođi Brown: "Imaš dobrog čovjeka za muža, ali nećeš dugo uživati u njemu. Cijeni njegovo društvo i čuvaj laneno platno za njegov pokrov, jer ćeš ga trebati kad ga nećeš tražiti i bit će krvavo."

Poremećaj u govoru spriječio je Browna da postane propovjednik, no u svojoj je skromnoj kolibici vodio biblijsku školu i poučavao mlade, što bi mogao biti prvi redoviti vjeronauk.

Godina 1685. nazvana je najgorim razdobljem ubijanja u užasnom dobu. Škotski su zavjetnici nemilice proganjani, maltretirani i ubijani, kako bilježe povjesničar lord McCauley i pisac Daniel Defoe. Kad su vojnici stigli pred vrata Johna Browna te godine, tražili su Alexandera Pedena, za kojega su vjerovali da se nalazi u blizini. Pretražili su Brownovu kolibu i našli nekoliko papira. Htjeli su znati kakvi su to tekstovi i gdje je Peden. On im je umjesto toga dao molitve i pouke, no prekinula ga je zapovjednikova naredba da se okupi streljački vod.

Brown se okrenuo svojoj ženi: "Eto, Isabel, taj dan je došao."

Odgovorila je: "John, spremna sam otići s tobom."

"To je sve što želim", rekao je. "Ja nemam više što učiniti osim umrijeti." Poljubio je nju i njihovo dijete i rekao im da želi da se blagoslovi obećani u Evanđelju umnože na njima.

Šestero vojnika određenih da ga strijeljaju bili su toliko ganuti scenom koja nije imala nikakve veze sa zakonom, da su spustili puške odbijajući da pucaju. Njihov je zapovjednik prislonio svoj pištolj na Brownovu glavu i okončao njegov život, pred vratima kolibe.

Isabel Brown je spustila dijete na zemlju, uzela laneno platno i umotala tijelo svoga muža. Oplakivala ga je sama dok se nisu okupili susjedi da je podrže i prisjete se vlastitih gubitaka iz te strašne godine. Škotska se borila za svoj identitet i slobodu da služi Bogu u obliku i na način koji je smatrala ispravnim. Brownovo je ubojstvo bilo čista okrutnost, no razlog za nju na kraju je odnio pobjedu.

James Renwick (1662. – 1688.)

Ubij mučenika, stvori sljedbenika. Da je Engleska samo znala što će smrt vođa škotskih zavjetnika učiniti pokretu i kakvu će vatru vjere ti hrabri muškarci i žene zapaliti u sljedećem naraštaju. Bilo je tako i s devetnaestogodišnjim Jamesom Renwickom, koji je diplomirao na sveučilištu u Edinburghu, unatoč skromnim sredstvima svoje obitelji. Gledao je Donalda Cargilla kako umire, čuo njegove posljednje riječi i vidio njegovu glavu i ruke obješene iznad gradskih vrata. Tog je dana odlučio obući mantiju i biti zavjetni propovjednik.

Ispostavilo se da je u tome bio veoma dobar. Bio je jasan, iskren i strastven. Na sastancima koje je držao u vrijesu na padinama brda i pokraj potoka u dolinama, slušale su ga stotine kako propovijeda o Evanđelju usredotočenom na Krista, crkvi koju ne kontrolira država i predodređenoj radosti koju je Bog pripremio svakoj osobi koja vjeruje u Spasitelja. Cargill bi bio ponosan da ga čuje i vidi kako iznova izmiče zarobljavanju.

Jednom je putovao u Newton Stewart, na niz sastanaka na otvorenom, koji su se zvali *conventicles*. Tijekom boravka u gostionici jedan je časnik kraljeve vojske, koji je također tu noćio, započeo s njim razgovor. Pričali su do duboko u noć, obojica jednako oduševljeni živim razgovorom. Naposljetku su se povukli na spavanje. Kad je časnik ujutro upitao za svog novog prijatelja, rečeno mu je da je čovjek po imenu James Renwick rano otišao,

Prosvjetiteljstvo i doba razuma

kako bi izbjegao uhićenje. Ošamućeni se časnik jednostavno vratio u svoj tabor, uvjeren da tako dopadljiv, bezopasan mladić, kakav je bio Renwick, nije vrijedan uhićenja.

Drugom je prigodom potražio utočište u pastirskoj kolibi iz koje je čuo glasno pjevanje. Pretpostavio je, zbog vesele glazbe, da je to koliba nekog zavjetnika. Ali nije bila. Taj je pastir prosto bio pijan i slobodnog duha. Ipak je tu proveo noć. Ujutro, dok se njegova odjeća sušila, uzeo je stari pastirov ogrtač kako bi otišao u jutarnju šetnju i tumarao dolinom, moleći se i uživajući u ranom času. Iznenada se pojavila grupa vojnika. Zaustavili su Škota umotanog u pastirski ogrtač i pitali ga zna li gdje je propovjednik kojega su lovili. Zadovoljni praznoglavom nevinošću starca, odjahali su dalje. Još jednom im je za dlaku umakao.

Naposljetku je, 1684., frustrirano, Tajno vijeće izdalo ukaz kojim su James Renwick i svi koji mu pruže pomoć imenovani neprijateljima države. Uskratiti informacije o njemu ili ga sakriti značilo je sudjelovati u njegovim zločinima. Čak je i tad prošlo tri godine prije nego što su ga kraljevi ljudi uhvatili.

U prosincu 1687. Renwick je uhaćen u Edinburghu kad je jedan časnik čuo molitvu iz kuće i prepoznao glas. Bio je optužen za tri stvari: da odbija prihvatiti kraljevu vlast i plaćati porez, te da savjetuje svojim slušateljima da posjećuju sastanke na otvorenom naoružani. Priznao je krivicu za sve tri optužbe i odbio ponudu za pomilovanje. 17. veljače 1688., obješen je na trgu u Edinburghu, a njegova glava i ruke istaknuti su na gradskim vratima.

Tko je možda gledao što se događa tog dana na trgu? Koji je mladi kršćanin možda bio nadahnut kad su ga čuli kako govori: "Odlazim vašem Bogu i svom Bogu. Smrt je za mene postelja za umornog. Nemojte biti tjeskobni. Gospodin će sačuvati svoje djelo i priznati svoj narod. Tek će pokazati svoju slavu u Škotskoj. Zbogom."

Francuski hugenoti

Tko će upravljati francuskom šesneastoga stoljeća i kako će nacija štovati? Ova su pitanja najzad postavljena nakon stoljeća ratovanja i progona. Međutim, početak tog stoljeća obilježio je ogroman utjecaj francuskog prognanika Johna Calvina, koji je obučavao misionare i slao ih natrag u Francusku. Ti su francuski protestanti bili poznati kao hugenoti. Širili su protestantski pokret i bili magnet političkim snagama koje su se borile za kontrolu nad krunom.

Burbonci su više voljeli reformatore. Obitelj Chantillon, ponajprije Gaspard de Coligny, udružila se s njima i podijelila francusku kulturu prema vjerskoj pripadnosti. Rezultat je bio građanski rat. Hugenotima su, mada su još uvijek bili vjerski reformatorski pokret, sve više dominirali svjetovni knezovi koji su se smjenjivali na vlasti. Nasilje je bilo dio pokreta od 1560. pa sve dok Henrik IV. nije sjeo na prijestolje, 1589. On je bio simpatizer hugenota, no preobratio se na katoličanstvo 1593. Tako je 1598. izdao Edikt iz Nantesa kojim je katoličanstvo postalo službena religija Francuske, ali je hugenotima dana sloboda štovanja i pravo da zadrže svoju miliciju za samoobranu, posebno za svoj utvrđeni grad, La Rochelle.

Međutim, 1685. Luj XIV. je opozvao taj Edikt. Protestantizam je sada bio ilegalan u Francuskoj. Četiri stotine tisuća hugenota potražilo je utočište od progona u Pruskoj, Nizozemskoj, Velikoj Britaniji, Švicarskoj i Sjevernoj Americi.

Kasnije je Francuska (buržoaska) revolucija na kraju uništila Katoličku crkvu kao političku silu u zemlji. Puna vjerska sloboda konačno je zajamčena Napoleonovim zakonikom 1802.

Siguran sam da nas neće ni
smrt, ni **život**, ni **anđeli**, ni
poglavarstva, ni **sadašnjost**,
ni **budućnost**, ni **sile**, ni **visina**,
ni **dubina**, ni **bilo koje drugo**
stvorenje moći **rastaviti** od
ljubavi Božje, koja je u Kristu
Isusu, Gospodinu našem.

Rimljanima 8,38-39

Theophane Venard, bio je zatočen i odrubljena mu je glava u Tonkinu (Vijetnam)

Progon u vrijeme industrijske revolucije

(1790. – 1902.)

Kad je komunikacijska i transportna tehnologija počela sužavati svijet, katolici i većina protestantskih pokreta započeli su evangelizaciju Sjeverne i Južne Amerike, a velika pošast malarije harala je afričkim kontinentom i indo-azijskim potkontinentom. Očito je da su se različiti misionarski pokreti međusobno preplitali, no ogromno prostranstvo ovih teritorija doimalo se organizacijama i crkvama koje su slale misionare kao beskonačan niz prilika.

Ipak je bilo i mnogo prepreka. Misionari su obično slijedili put kolonizatorskih vojski, tako da su podnosili prvi udar plemenskog i regionalnog zazora. Crkva je pak često zazirala od gradskih sredina u kojima su siromašni radnici praktički bili robovi u tvornicama koje su vodile ka industrijskom rastu. A najveći intelektualni velikani tog doba – Karl Marx, Charles Darwin i Sigmund Freud – za svoju su glavnu metu uzeli sveukupna kršćanska uvjerenja. Smatrali su da je doba vjere pometeno, kao što se kuhinjski pod očisti od prašine i mrvica.

Na kršćanskome zapadu, doba mučeništva se završilo. Demokratske vlasti nisu tolerirale svaku vjersku ideju i učenje, ali ubojstva vjerskih neposlušnika, koje je država ranije odobravala, uglavnom su prestala. Dakako, neke su sekte još uvijek trpjele progon. Mučenici iz Namugonga (Uganda) umrli su po naredbi kralja Bugande (Buganda je podnacionalno kraljevstvo unutar Ugande – op. prev.) u istočnoj Africi. Bolesti su, više nego mučeništvo, bile najveće ubojice kršćanskih misionara koji su nosili Evanđelje na južnu hemisferu. Trebamo također odati priznanje žrtvama koje su umrle zbog vjernog sudjelovanja u pokretu za ukidanje ropstva.

Industrijska je revolucija preusmjerila zapadnjačke vjerske težnje s evangelizacije svijeta na bogatstvo, sa žrtvovanja na učinkovitost režima, i sa osnivanja crkava diljem svijeta na sveopće prihvaćanje mišljenja da ljudi trebaju živjeti i raditi zajedno, unatoč različitim vjerama, kako bi iskoristili korist napretka i proizvoda koje su obećavali novi strojevi.

Ljubite svoje neprijatelje...
molite za one koji
vas **progone**.

– Posljednje riječi biskupa Hanningtona,
prije nego što će ga ubiti kanibali iz Ugande,
koje je pokušavao dosegnuti Evandjeljem
Isusa Krista.

John Smith (1790. – 1824.)

Demerara je bila jedna od tri okruga u karipskoj koloniji Britanske Gvajane (danas Gvajana). Ropstvo je tamo bilo pravilo, način života i lokomotiva gospodarstva u uzgoju šećerne trske. Ma što se tamo događalo, ropstvo nije smjelo biti dovedeno u pitanje ili ugroženo. A oni koji su to mogli učiniti, bili su prije svega misionari.

Londonska misionarska udruga (LMS) poslala je Johna Smitha u Britansku Gvajanu u ožujku 1817. U Demerari je preuzeo službu od velečasnog Johna Wraya, koji je prebačen u susjedni okrug Berbice. Takvi su premještaji pomagali da kontakt između misionara propovjednika i robova bude kratkotrajan. Suosjećajne prijateljske veze bile su opasne za gospodarstvo.

Tijekom Smithova prvog razgovora s guvernerom Murrayjem jasno je naglašeno: Zabranjeno je poučavati afričke robove čitanju. Posao misije bio je da uči ljude da budu zadovoljni, a ne da ih obrazuje ili “insinuira nešto što bi ih moglo... potaći da na bilo koji način nanesu štetu svojim gospodarima.” U Britanskoj je Gvajani šećerna trska bila gospodar i kralj.

Tako se velečasni John Smith latio posla u jednoj od najnezahtavnijih, najvlažnijih i najopresivnijih misijskih postaja u svijetu – daleko od britanske domovine, gdje su William Wilberforce i ostali kršćanski vođe osporavali ropstvo i planirali njegovo ukidanje.

Smith je radio svoj posao možda i previše dobro. Kao prvo, postao je prijatelj i savjetnik svojoj zajednici, a ne samo njihov propovjednik. Drugo, dijelio je knjige za štovanje i rast koje je poslala LMS. A knjige je teško distribuirati ako onaj tko to radi ne zna što u njima piše. Poučavanje crkvenih vođa pisanju bio je prirodan rezultat njegova poučavanja o odgovornosti kršćanskoga učenitva.

Pete godine Smithova rada, došlo je do krize koju su on i ostali morali predosjetiti. Neki su robovi, koji su naučili čitati i koji su postali svjesni antirobovskog pokreta u Britaniji, povjerovali da

Knjiga mučenika • John Foxe

su vlasnici plantaža i kolonijalne vlasti već primili naredbu za njihovo oslobađanje, ali da su je zataškali. Nepravda se nagomilala na bijedu i počelo je planiranje pobune. Zatim je jedan stari rob, po imenu Quamina, đakon u Smithovoj crkvi, ustao i rekao da je štrajk bolji od krvave pobune. Želio je čuti propovjednikov savjet prije nego što on ili drugi uzmu oružje.

Smith je savjetovao strpljenje. Ako novi zakoni dolaze, treba ih pustiti neka dođu. Čak bi i guverner bio obavezan primijeniti odluku Parlamenta. Uostalom, Britanija je bila civilizirana zemlja. No savjetovati strpljenje dok je sloboda bila u zraku nije bilo uspješno. Oko 13.000 od 74.000 robova u Demeraru okružilo je upravitelje plantaža, 20. kolovoza 1823. g., i stavilo ih u kućni pritvor. Ali, upravitelji su okupili svoju vojsku i brzo razoružali neorganizirane pobunjenike, koji su imali dovoljno gubitaka u ljudstvu da nauče potrebnu lekciju. Quamina je lovljen i ubijen, a Smith uhićen. Smatrali su da je on morao znati za pobunu i da nije o tome obavijestio guvernera i stoga je, u njihovim očima, bio sudionik u kovanju zavjere i kriv, jednako koliko i afrički rob koji je nosio pušku ili toljagu.

Sudio mu je vojni sud u kojemu su se nalazili i časnici koji su upravljali operacijom protiv robova. Osudili su ga na smrt vješanjem.

Ogorčeni što britanskog misionara treba pogubiti britanska vojska, nakon lakrdije od suđenja, na britanskom tlu, LMS i ostali su ga pokušali spasiti. Ali prije nego što su mirniji umovi iz domovine uspjeli poslati dokument o ublažavanju kazne guverneru Murrayju, Smith je umro od upale pluća koju je uhvatio u smrdljivoj gvajanskoj ćeliji dok je čekao vijest iz Londona.

U svom dnevniku, on spokojno priznaje svoju krivicu:

Kriv za podjelu kršćanske literature robovima: "Biblijska udruga mi je poslala Biblije i Nove zavjete, dopuštajući mi da s njima raspolazem po svojoj volji."

Progon u vrijeme industrijske revolucije

Kriv za prijateljski odnos s robovima: “Nijedan misionar ne može pravilno vršiti svoju svetu dužnost bez kontakta s narodom, pored javnog poučavanja.”

Kriv za odvracanje od rada na polju nedjeljom: “Kakav sam zločin počinio? Zar su njihovi gospodari veći od Boga?”

Kriv za žrtvovanje i službu Evanđelju: nakon smrti, afrički su ga radnici prozvali mučenikom iz Demerara.

Parlament je zaustavio britansku trgovinu robljem 1807. Svi su afrički robovi u carstvu oslobođeni 1833.

Henry Lyman (1809. – 1834.)

Njegova je promjena bila dramatična. Bivši ga je kolega, student s *Amherst* koledža, opisao kao “jednu od najgorih osoba, smjelu u opaćini, koja prkosi Božjem autoritetu.” No nakon obraćenja, “postao je vatren i odvažan za Krista, kao što je nekoć bio u protivljenju svemu dobrom.”

Nakon studija teologije na *Andoveru* i medicine u Bostonu, Henry je postao jedan od prvih misionara koje je poslao američki odbor za misije u inozemstvu. Nakon manje od godinu dana provedenih u službi, on i njegov drug Samuel Munson, upoznali su nekoliko ratnika plemena Batak, u blizini Tapahulija u sjevernoj Sumatri. Sluge koji su putovali s njima kažu da su ratnici obojicu proboli kopljem a onda pojeli.

Lymanov žestok, kratak i dramatičan život završio se nasiljem, ali je rad u tom plemenu nastavljen. Danas oni štuju Krista i obučavaju druge za misionarsku službu na tom području.

John Williams (1796. – 1839.)

Malo tko je vjerovao da će John Williams biti misionar. Kao tinejdžer, bio je šegrt kod jednog gvožđara – bio je to odgovarajući zanat za momka čiji je život klizio daleko od vjere kojoj su ga učili pobožni roditelji u Londonu. Međutim, u osamnaestoj se godini obratio s takvim entuzijazmom da je odlučio otići u najudaljenije krajeve zemlje, a londonska misijska udruga se složila, mada su imali sumnje. On nije bio školovan teolog, a njegovo oduševljenje istraživanjem dalekih plemena nadilazilo je razborito razmišljanje.

U prilog mu je išlo to što je bio dobar mehaničar, što je lako rješavao probleme i bio nadaren za jezike i propovijedanje. Isticao se na sastancima tima i uvijek ostavljao obučeno domaće stanovništvo da prati njegove inicijative. To je njegov život obilježilo brojnim avanturama i postignućima. Odnio je kršćansku vjeru na Cookovo otočje, nakon što je započeo misiju na Raiateau. Propovijedao je i na otocima Rurutu i Rimatara. Kad je ostao bez novca prodao je svoju škunu, *Endeavor*, i napravio vlastitu, *Messenger of Peace*, kako bi došao do Samoe i Tonge, a onda se vratio na Raiateu i Raratongu, gdje je radio na reviziji Novoga zavjeta.

1834. g., nakon osamnaest godina misionarskog rada, John se sa svojom ženom Mary i njihova dva sina vratio u Englesku. Njihovi su javni sastanci izazvali veliko zanimanje. Kupljen je i opremljen još jedan brod, *Camden*. U međuvremenu je napisao jedno od najpopularnijih izvješća s terena, jednostavno naslovljeno “Priča misionarske inicijative s otoka južnog mora” (*Narrative of Missionary Enterprises in the South Sea Islands*). Mogao je reći da je svaki poznati otok u duljini od 2.000 milja primio Evanđelje.

John i Mary su se vratili na Polineziju 1837. Dvije godine potom on je počeo istraživati Nove Hebride, gdje su trgovci izrabljivali domoroce. Kad se iskrcao, problem je već bio na vidiku. On i njegov prijatelj James Harris su napadnuti i ubijeni na Erromangu, a njihova su tijela pojeli otočani.

Progon u vrijeme industrijske revolucije

Vijest o njegovoj smrti nadahnula je mnoga nova misionarska putovanja. Chalmers iz Škotske, koji je umro na sličan način kao Williams, te Gordons iz Kanade, samo su dva primjera onih koji su otišli popuniti upražnjeno mjesto nakon Johnova ubojstva. Na kraju je na Erromangu izgrađena Crkva mučenika kao spomen na mnoge, uključujući i polinezijske pastore i učitelje, koji su tamo dali svoj život za Evanđelje.

Andrew Kim Taegon (1820. – 1846.)

Kim Taegon je bio prvi Korejac zaređen za katoličkog svećenika. Umro je u svojoj dvadeset i šestoj godini, tijekom vala progona, čija je nakana bila da se Koreja očisti od stranog uplitanja koje je predstavljalo prijetnju njezinim običajima i tradiciji.

Rođen u kršćanskoj obitelji, Andrew Kim Taegon je kršten kad je imao petnaest godina. Riješen da radi u korejskoj crkvi, otputovao je na studij u 2.000 kilometara udaljen Makao, u Kini, a potom je zaređen u Šangaju. Tajno se vratio u Koreju 1845.

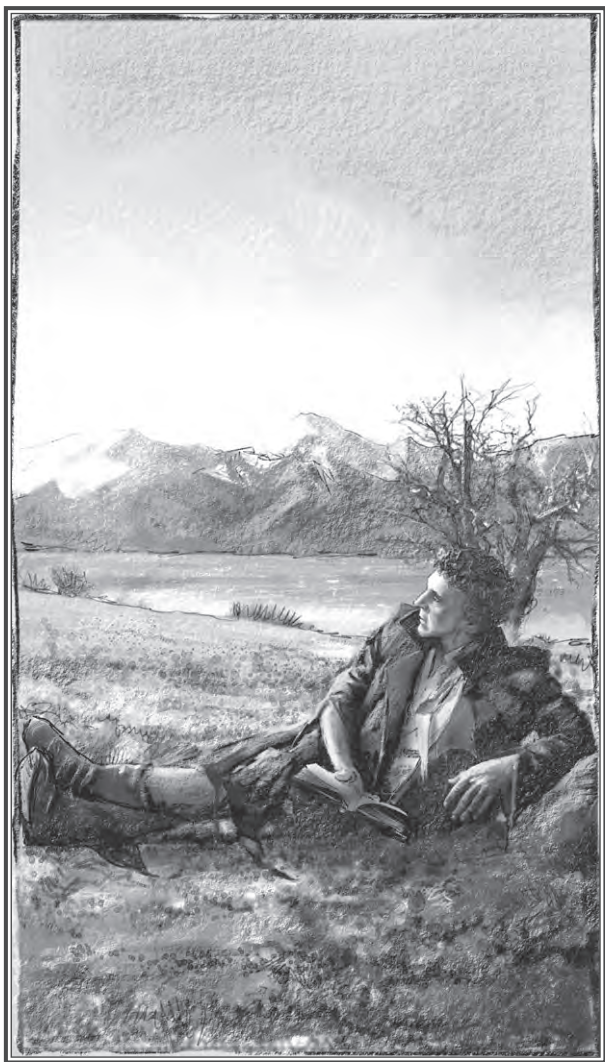
Uhićen je samo devet mjeseci kasnije. U zatvoru su ga držali tri mjeseca, a zatim mu je odrubljena glava kraj rijeke Han u blizini Seula. Njegov je otac također umro mučeničkom smrću godinama ranije.

Dok je čekao pogubljenje, svećenik je poslao svojoj župi ovo pismo: Draga braćo i sestre, želim da ovo znate: Kad je naš Gospodin Isus Krist sišao na ovaj svijet, uzeo je na sebe bezbroj boli i sagradio svetu Crkvu na svome stradanju... Molim se da vi živite u vjeri, tako da se, kad konačno uđete u nebo, možemo međusobno pozdraviti. Ostavljam vam svoj poljubac ljubavi.

**Ostavljam vam svoj
poljubac ljubavi.**

– Andrew Kim Taegon

Knjiga mučenika • John Foxe

**Allen Gardiner, ostavljen da umre od gladi na
Ognjenoj zemlji (španj. Tierra del Fuego)**

Allen Gardiner (1794. – 1851.)

Njegova je majka znala da je mladog Allena nemoguće zaustaviti. Oduvijek je sanjao o avanturi na moru. Ali ipak se u četrnaestoj činilo da je premlad. Majka je zacijelo znala da se srce njezina sina, unatoč njezinim molitvama, okreće od Boga.

Otišao je od kuće kao veoma mlad momak, no njegovo je srce bilo toliko ispunjeno željom za putovanjima, da je uspješno prošao Britanski mornarički koledž u Portsmouthu i započeo dugu karijeru koja ga je odvela u Kinu i Južnu Ameriku.

Tijekom tih putovanja, tražio je i otkrio tri stvari: prvo, da je potraga za Bogom kroz budizam bila uzaludna; drugo, da ga je Bog zapravo volio; treće, da će, umjesto da postane kapetan u kraljevskoj mornarici, postati misionar plemenima u najudaljenijim krajevima svijeta. Sva je njegova mladenačka energija još bila ne-taknuta i bio se uputio da odnese Božju riječ ljudima na mjestima gdje misionari dotad nisu imali uspjeha.

1838. g. prešao je Ande na leđima mazge, u potrazi za ljudima koji će razumjeti njegov jezik i čuti Evanđelje. Rezultat? Nije bilo nijednog obraćenika. Potom je otišao propovijedati Zulu plemenu u južnoj Africi (gdje je osnovao prvu misijsku postaju u Durbanu). Putovao je i u Indoneziju, no tamo je odbačen kao neprijatelj.

Njegovu je pažnju 1850. g. privukao Yahgan narod iz Patagonije, pleme na koje je naišao i Charles Darwin i za koje je prosudio da je previše divlje da bi se moglo civilizirati. Gardiner je uzeo sa sobom liječnika, također misionara, i četvoro izdržljivih, hrabrih kornvolskih pomoraca, te otišao k njima. Proveli su dvadeset mjeseci pokušavajući ostvariti kontakt s Yahgan narodom, ali ovi su ih otjerali sa svoje obale, ukrali im namirnice i ostavili ih da se s jednim slupanim brodom snađu i prezime u španjolskoj luci na otoku Picton, izvan Ognjene zemlje. Svi su umrli od skorbuti ili gladi. Rezultat? Nije ostvaren neki značajniji kontakt s tim plemenom, nije bilo obraćenika, ništa nije postignuto.

Knjiga mučenika • John Foxe

Allen je umro posljednji, barem je bio posljednji koji je nešto zapisao u dnevnik. S obzirom na patnju kroz koju je prolazio, očekivala bi se manje živahna poruka, no on je do posljednjeg trenutka razmišljao o sljedećem putovanju. U poruci je pozvao da se njihova misijska udruga iz patagonijske preimenuje u južno-američku (tako je i učinjeno!) te da se kršćani iz Britanije vrate k tom narodu i donesu im Evanđelje. (Učinjeno je i to i još ih je umrlo. Sveukupno, četrnaest je misionara dalo život prije nego što je neki pripadnik Yahgan plemena primio vjeru.)

Nakon smrti Johna Maidmenta, koji je pokušao naći hranu za njih dvoje, Gardiner je napisao, dok mu je snaga konačno nestajala:

Gospodine, ponizno padam pred tvoje noge i dajem ti sve što imam, sve što tvoja ljubav zahtijeva. Pobrine se za mene u ovom času kušnje. Ne dopusti da razmišljam kao osoba koja se žali. Pomozi mi da osjetim tvoju silu, koja mi daje život. A ja ću naučiti da te slavim... čudesnu ljubav i milost prema meni grešniku.

Umro je od gladi u dobi od pedeset i sedam godina, u kolo-vozu 1851., kraj svoga broda po imenu *Speedwell*. Njegov je tabor otkrio britanski brod *Dido*, u siječnju 1852. Anglikanci obilježavaju 06. rujan kao dan Allena Gardinera, kad se sjećaju ovih svetaca i heroja vjere.

**A bez vjere nemoguće mu
je ugoditi, jer onaj koji želi
pristupiti Bogu mora vjerovati
da postoji Bog i da nagrađuje
one koji ga traže.**

Hebrejima 11,6

John Mazzucconi (1826. – 1855.)

Misionari koji su putovali na južna mora početkom devetnaestoga stoljeća pozdravljali su se sa svojima, dobro znajući da je njihov povratak kući malo vjerojatan. Udaljenost preko vode, sumnjičavi otočani i tropske bolesti predstavljali su trostruk rizik. Oproštaj oca Mazzucconija došao je s dodatnim teretom: naime, njegov ga je otac molio da ostane i odgovori na svoj poziv negdje u blizini rodnog Milana. Stari je čovjek već izgubio troje djece dok su još bili u povelju; ostalih je šestoro krenulo putem religije. Zašto je John morao otići tako daleko da služi Bogu?

No on je uvjerio svoga oca, Giacoma, da se rizik ne može usporediti s nagradom. Njegova bi misija bila da evangelizira udaljene otoke oko današnje Papua Nove Gvineje – mjesta koja je malo zapadnjaka bilo voljno istražiti. Pitao je kako bi ti otočani inače našli put u nebo ako ne kroz Evanđelje koje bi im donijeli Božji izabrani slugue.

John je diplomirao na papinskom Institutu za inozemne misije, utemeljenom 1850. g. Putovat će sa četvoro drugih svećenika i dva brata. Sedam godina kasnije, grupa od trinaest svećenika i braće krenula je na opasan put na Melaneziju. Tu su prvu grupu potukli malarija i otočani. On je bio u drugoj. Božja će volja biti izvršena. Njegov je otac najzad pristao.

Krajem ljeta 1852. g. novi su misionari stigli u Sydney, a onda na Rook Island (Otok vrana). John je prve noći dobio malariju. Uskoro su svi misionari na otoku bili bolesni.

Kako je malarija dolazila i odlazila, uzimajući danak u snazi, a katkad i u životu, prvi smrtni slučaj među misionarima dogodio se u ožujku 1855. John je očito ozdravio od prvog napada bolesti, no onda ga je oborio njezin vrlo težak oblik. Njegov je nadređeni zahtijevao da se vrati u Sydney. Tamo se oporavio i krenuo u nabavku potrepština za misiju.

Knjiga mučenika • John Foxe

Nedugo nakon toga, val smrtnih slučajeva u obiteljima lokalnih poglavica izazvao je kod otočana zaključak da su njihovi “duhovi” ljuti zbog bijelih uljeza. Odluka da zatru misionare dovela je do njihove evakuacije u isto vrijeme kad se John iz Sydneya vraćao na otok. Njegov je brod vjerojatno prošao pokraj onoga koji je odvozio njegove kolege.

Tako je 25. rujna 1855. g. grupa domorodaca, predvođena čovjekom za kojega se znalo da ne voli misionare, presrela brod *Gazelle* u zaljevu Woodlark i ponudila pomoć u vodičima i istovaru. Pod svojom su oskudnom odjećom krili noževe i sjekire. Mazzucconi, u crnoj odori, bio je njihova prva meta i jedan udarac sjekirirom rastvorio mu je lubanju. S brodom su posadom brzo završili.

Je li to osujetilo evangelizaciju na Južnom Pacifiku? Nesumnjivo. Je li ožalostilo njegova oca u Milanu? Naravno. Ali danas su dvije trećine stanovništva u Papua Novoj Gvineji kršćani, što je blagoslov kakav John Mazzucconi nije mogao ni zamisliti, kad je zapisao u dnevnik, prije nego što će otputovati u svoju misijsku postaju:

Ne znam što mi je Bog pripremio na putovanju na koje polazim sutra, ali znam jedno: ako je on dobar i neizmjereno me voli, sve drugo, zatišje ili bura, opasnost ili sigurnost, život ili smrt, samo su prolazna izražavanja vječne ljubavi.

Theophane Venard (1829. – 1861.)

Francuski je dječak, na brežuljku u blizini svoje kuće, čuvao koze svoga oca i vodio ih na ispašu. Vidio je kako vjetar puše kroz udaljena stabla i obližnju travu. Promatrao je oblake kako mijenjaju oblik i pomiču se. Razmišljao je o životu. U misionarskom časopisu “Pregled širenja vjere” (*Propagation of the Faith Review*) čitao je o ocu Cornayju, francuskome svećeniku, koji je prethodne godine

Progon u vrijeme industrijske revolucije

umro kao mučenik u dalekom Tonkinu (Vijetnam). Na tomu je brežuljku devetogodišnji Theophane rekao: “Želim ići u Tonkin. I ja želim umrijeti kao mučenik.”

Takva mladenačka potraga rijetko bude ispunjena, ali Theophane je to doista htio i krenuo je na školovanje koje će mu omogućiti da to postigne. Morat će uvjeriti i svoju obitelj da ga pusti, osobito oca, koji sigurno neće htjeti da njegovo najstarije dijete, sin, ostavi Francusku i ode u tako daleku misiju. Ipak je u svemu tome ustrajao, prvo u malom sjemeništu u Montmorillonu, pa na glavnom u Poitiersu, a onda i sa svojom obitelji. Na posljednjoj večeri s njima, 27. veljače 1851., zatražio je očev blagoslov. Starac je kroz suze, polako, ali promišljeno, rekao: “Dragi moj sine, primi ovaj blagoslov od svoga oca koji te žrtvuje Gospodinu. Budi dovijeka blagoslovljen u ime Oca, Sina i Duha Svetoga.”

Theophane je imao jaku volju i jasan cilj unatoč slabosti tijela. Prebolio je tifus, patio je od morske bolesti, a kasnije i od upale pluća i astme. Ipak, svi koji su ikad došli u kontakt s njim nisu mogli ne primijetiti njegovu unutarnju radost koja je nosila njegov duh kroz oproštaj s obitelji i Francuskom, zatim u hongkonšku luku i onda u Tonkin.

Napokon u Tonkinu – od sanjarenja na brežuljku do stvarnosti. Ipak, misionare su 1854. g. čekale iste opasnosti kao i Cornayja 1837. Tu i tamo su postojali džepovi kršćana i funkcionalne župe. No politička je situacija bila vrlo opasna, gotovo očajna. Do 1859. g. car Tu-Duc je odredio da “Isusova religija” i svi ljudi povezani s njom moraju otići: zauvijek. Njegov je ukaz pozivao na smrt kršćana i njihovih suradnika te obećavao nagradu doušnicima i izdajicama. Theophane se sklonio kod jedne kršćanske udovice, no njezin je rođak otišao k nadležnima koji su došli po njega 30. studenog 1860. i stavili ga u uski nizak drveni kavez.

Knjiga mučenika • John Foxe

Tijekom ispitivanja i suđenja, Theophane je stekao poklonike čak i među carskom stražom. Božja je milost došla u obliku papira na kojemu je mogao pisati pisma kući, malo većem kavezu, mreži protiv komaraca, povremenim posjetima i tajnoj ispovijedi svećeniku.

Na kraju je 02. veljače 1861. Tu-Duc potpisao njegovu smrtnu presudu. Theophanu je odrubljena glava istoga dana. Na gubilištu ga je dželat upitao što je to bilo vrijedno tako rane smrti. Nije znao da će tom svećeniku sljedeći trenutak biti ispunjenje dječaćkog viđenja i ponovni susret s voljenom majkom i ocem. Bio je to podesan završetak njegova zemaljskog poziva. Svome biskupu je napisao: "Moje je srce kao mirno jezero." Kad je polupijani dželat zamahnuo teškim mačem, on je pjevao: "Slavi duša moja Gospodina."

George i Ellen Gordon (1861. g.); James Gordon (1872. g.)

Otoci Tihog oceana su čekali spremni da prime misionare, samo kad bi ovi uspjeli preživjeti bolesti, ljudoždere i samoću. Legendarni je istraživač, kapetan Cook, primijetio kako su otočani postali divlji te da je malo vjerojatno da će kršćansko Evanđelje tamo ikad biti prihvaćeno. Njegove su riječi samo potaknule najhrabrije duše da dođu. I jesu. Na otok Erromanga.

Prvi koji su umrli, Williams i Harris, vjerojatno su bili žrtve osvete usmjerene protiv bijelaca koji su godinama prodavali, varali i izrabljivali domoroce. To što su ova dvojica došli izgraditi crkvu bila je razlika koju lokalni poglavice nisu uspjeli shvatiti. Ipak, njihova je smrt nadahnula gotovo četrdeset domaćih kršćana s okolnih otoka da dođu. Možda će ti tamnopusi kršćani izbjeći mržnju koju su domoroci osjećali prema bijelcima. No većina tih ljudi je umrla od gladi ili su također bili ubijeni.

Progon u vrijeme industrijske revolucije

A onda se na Erromangu uputio kanadski lingvist i liječnik, George Gordon, sa svojom ženom Ellen. Stigli su 1857. g. Tijekom puta su naučili ono što su mogli iz četiri otočka jezika – jednostavne fraze i pozdrave – ali dovoljno da sebi olakšaju ulazak. Četiri su godine poučavali Bibliju i njegovali bolesne. A onda je u proljeće 1861. izbila epidemija ospica i odnijela život dvoje djece pod njihovom skrbi; djeca su bila poglavičina. 20. svibnja su George i Ellen prebijeni batinama na smrt.

Kad je njegov mlađi brat James čuo što se dogodilo, znao je da mora preuzeti bratovo mjesto. Završio je teološku obuku u Halifaxu 1864. i isplovio ka nepoznatoj, egzotičnoj i opasnoj misijskoj postaji, u kojoj su njegovi brat i snaha služili i poginuli. Na svoje iznenađenje, tamo je zatekao crkvu.

Dakako, bila je mala, ali ipak crkva, i ukorijenila se na Erromangi za tri godine od ubojstva Gordonovih. Jamesa su, dakle, dočekali kršćani. Samac i pun žara, putovao je nadaleko, preveo Bibliju na dva otočka jezika i poslao u Kanadu detaljno izvješće o njihovoj kulturi i povijesti.

Uložio je jedanaest godina svog života, uma i srca u Erromangu. A onda je 07. ožujka 1872., iz nepoznatog razloga, ubijen udarcem kamene sjekire, dok je sjedio i prevodio Stjepanove riječi iz Djela 7,60: “Gospodine, ne uzmi im ovo za grijeh!”

Osam godina kasnije crkva u Dillar zaljevu dobila je ime Crkva mučenika, a na prijelazu u novo stoljeće devetnaest od dvadeset otočana ispovijeda kršćanstvo. Kapetan Cook se uvelike preračunao kad je govorio o moći Božje poruke da se ukorijeni i uzraste na otocima južnih mora. A malo je tko uspio izračunati trošak njezine sadnje.

John Kline (1797. – 1864.)

Kad je Američki građanski rat počeo dijeliti obitelji i od farme-
ra stvarati vojnike, brat Kline je vidio svoju ulogu pomiritelja i
iscjelitelja, mirotvorca i pastora. Nudio je medicinsku pomoć i
pastoralno savjetovanje ljudima iz obje vojske, Sjevera i Juga,
slobodno putujući kroz sporne teritorije i prelazeći svaku stražar-
sku crtu. Kao pacifist koji je propovijedao protiv nasilja, zadatak
mu je bio širiti riječ mironosnog Kneza i dati ljudima melem koji
će ih iscijeliti od boli i gubitka. Nakon dvadeset i devet godina
službe, koju je vršio jašući na konju, i četiri godine rada tijekom
najžešćih sukoba, meci su najzad uzeli njegov život.

John Kline je rođen u okrugu Dauphin, u Pennsylvaniji, 1797.
g. Rastao je u vjeri kojoj su ga poučavala njemačka baptistička
braća, obični ljudi vrlo slični amišima i menonitima, s kojima su
ovi dijelili zajedničko nasljeđe u reformaciji.

Klineova se obitelj preselila u Virginiju 1811., kad mu je bilo če-
trnaest godina, postavljajući scenu za teške odluke koje će morati
donijeti kao odrastao: ujedinjenje ili ropstvo; shvaćanje određene
moći državne vlasti kao instrumenta Božje moći; i najvažnije pi-
tanje: što vjera zahtijeva u vrijeme rata?

Zajednica Linville Creek ga je 1827. g. izabrala za đakona,
a za propovjednika je imenovan 1830. Braća obično nisu gradili
crkve; umjesto toga, sastajali su se po kućama na svojim udalje-
nim farmama. Tako je Klineov konj postao njegov svakodnevni
pratilac. Procjenjuje se da je projahao više od 160 000 kilometara
propovijedajući, poučavajući i nudeći osnovnu medicinsku pomoć
crkvi braće na cijelom području. Svakog je dana u mali dnevnik
bilježio izvješća sa svojih putovanja, što je bio temelj za neobičan
povijesni zapis izdan godinama nakon njegove smrti.

Kline se uzdigao do vodstva braće. Bio je posrednik na go-
dišnjim sastancima tijekom svake godine građanskog rata. Nje-
gova je pitoma snaga nedvojbeno držala braću zajedno dok su

Progon u vrijeme industrijske revolucije

se ostale kršćanske zajednice dijelile između Sjevera i Juga. Također ih je poveo da potvrde svoju osnovnu doktrinu o kršćanskom pacifizmu. Izvješće s godišnjeg sastanka 1864. sadrži i ovu izjavu: “Potičemo braću na postojanost u vjeri i smatramo da vremena od nas zahtijevaju strogo držanje svih naših principa, a posebno onog o nepružanju otpora: principa koji je drag svakom podaniku mironosnog Kneza... te da ni na koji način ne ohrabrujemo ratovanje.”

Kline nije bio ravnodušan prema borbi svog naroda. Protivio se ropstvu i učio poslušnosti zakonu “koji nije u sukobu s Kristovim Evanđeljem”. Tijekom Grantove pustinjske bitke, u blizini Klineove kuće, on je osigurao dozvolu od zapovjednika s obje strane za pružanje medicinske i duhovne pomoći. Kad se jedne noći, jašući na konju, vraćao kući sa svoje pastoralne dužnosti, ubijen je iz zasjede. Njegovo je tijelo, prostrijeljeno metkom, nađeno sutradan. Većina izvješća za ovo optužuje Južnjake koji su bili najviše uvrijeđeni njegovim stavom protiv ropstva. Samo nekoliko mjeseci kasnije, njegovi će susjedi izgubiti svoje farme i kuće tijekom Sheridanove vojne kampanje kroz Shenandoah, kad su vojnici popalili sve na što su naišli.

Za Johna Klinea je pouzdanje i poslušnost Božjem pozivu značilo podnošenje kušnji koje su provjeravale vjeru. U propovijedi iz Psalma 45 Kline je rekao: “Iako danas vlada bezakonje, Bog ga i dalje mrzi. On se ne miri s nepravdom i zlom koje se čini u svijetu. Od toga smo mi spašeni.”

Robert Thomas (1839. – 1865.)

Izolirana azijska vlada, agresivan američki kapetan malog broda i velški misionar naoružan Biblijama, stigli su na isto mjesto u rujnu 1865. Stranci su došli predaleko, zalihe su im bile slabe i bili su iscrpljeni. Svi su poginuli, uključujući i misionara-prevoditelja, Roberta Thomasa, prvog protestanta koji je služio u Koreji i prvog koji je tamo umro.

Robert Thomas je rođen u Walesu 1839. i bio je sin svećenika nezavisne crkve. Studirao je na Londonskom sveučilištu, a londonska misijska udruga ga je zajedno s njegovom ženom Caroline poslala u misiju u Aziju. Petomjesečno je putovanje dovelo mlade misionare u Šangaj, gdje je Robert brzo naučio mandarinski. Dobio je mjesto učitelja u školi u Pekingu. No na njegovu je srcu bilo “pustinjsko kraljevstvo”, kako je tada nazivana Koreja.

I našao je načina. Uvukao se u Koreju krajem 1864. ili na početku 1865., natovaren Biblijama na kineskom jeziku koje je pribavila škotska biblijska udruga, te na korejskome, koliko ih je uspio dobiti od kontakata u Kini. Četiri je mjeseca putovao i propovijedao prurušen. Samo godinu dana ranije korejski se kralj okrenuo protiv kršćana i ubio oko 8.000 rimokatolika u čistki “stranih religija”. Robertu je uspjeh donio radost, no njegovo je srce malaksalo kad se Caroline iznenada razboljela i umrla.

U ljeto 1865. američki je poduzetnik W. B. Preston, uz pomoć jedne britanske tvrtke, pokrenuo ekspediciju osmišljenu da se otvori trgovina s Pjongjangom. Oni su isporučili brod koji je nekoć pripadao američkoj mornarici, preimenovan u *General Sherman*. Thomas je ponudio svoje usluge prevoditelja i napunio torbe Biblijama, za svoju drugu ekspediciju u ovo strogo kontrolirano kraljevstvo.

Putovanje je bilo noćna mora za misionare. Kapetan broda je, pod Prestonovim pritiskom, ignorirao korejske zahtjeve da se vrati. Umjesto toga je *General Sherman* tijekom plime zaplovio

Progon u vrijeme industrijske revolucije

uzvodno. Čini se da je to bila izravna prijetnja već razdraženom Dae Won Kunu, koji je očito vjerovao da je dolazak ovog broda pokušaj katolika da ponovno uspostave svoju misiju. Naredio je vojsci da pobije svu posadu.

Sada je, nasukana na sprudu, posada *General Shermana* imala topove i puške na svojoj strani, ali je vrijeme išlo u korist Korejaca koji su se okupljali na obali rijeke. Kapetan Page je, štoviše, uzeo jednog korejskog pregovarača za taoca, ali ni to nije pomoglo. Nakon dva tjedna puškaranja, korejske su trupe poslale zapaljene teglenice na američki brod. Posada se borila protiv vatre, no nije je mogla zadržati, te su poskakali s broda u vodu na korejske mačeve koji su ih čekali. Neka izvješća tvrde da je Thomas uspio doplivati do obale s Biblijama, te da je jednu ponudio vojniku koji ga je ubio.

General Sherman je potonuo u rijeku, a od njega su ostali samo željezni kostur i sidro. Thomasov je dželat zapravo uzeo onu Bibliju i upotrijebio je kao tapete za svoju kuću. Nevjerojatno je, ali gosti su to čitali, a njegov se nećak obratio i postao pastor.

Danas su četrdeset posto Korejaca kršćani. Međutim, malo se zna o crkvi u Pjongjangu. Sjeverna je Koreja izolirana i zatvorena za javno štovanje, koliko je to bila i u ta davna vremena. No i to će se promijeniti. Tad će priče o mučenicima iz Pjongjanga prvi put biti ispričane, a među njima će biti i ona o žrtvi Roberta Thomasa koji kleči na obali i svom ubojici nudi Bibliju.

Više ljubavi, Kriste, više ljubavi,
za tebe.

– pjesma koju su pjevali sjevernokorejski
kršćani dok su im komunisti vješali djecu jer su
roditelji odbili zanijekati Krista.

Just de Bretenieres (1838. – 1866.)

Just je još kao dijete sanjao o dalekim mjestima i misionarskoj službi. Rođen je u francuskoj pokrajini Burgundiji, od roditelja revnih katolika. Jednog dana, u dobi od šest godina, igrao se s mlađim bratom tako što su kopali rupe u zemlji. Iznenada je uzviknuo: “Tiho! Čujem Kineze, vidim ih. Zovu me. Moram ići da ih spasim.” Just nikad nije zaboravio ovaj događaj i kako je njegova predanost vjeri rasla, tako je rastao i njegov osjećaj da svoj život mora posvetiti navješćivanju Božjeg spasenja u stranoj zemlji.

Nije mu bilo ni dvadeset godina kad je upisao nižu bogosloviju u Parizu, a zatim studij za misije u inozemstvu. Možda su ga tamo odveli dječjački snovi, no oni su morali uzrasti, produbiti se i sazreti. Svojim je roditeljima 1861. g. napisao: “Dobro znam da je put kojim ću poći težak i neravan. Ne zavaravam se da na njemu neće biti prepreka i stradanja i da se neću susretati s opasnostima, već se potpuno predajem u Božje ruke.”

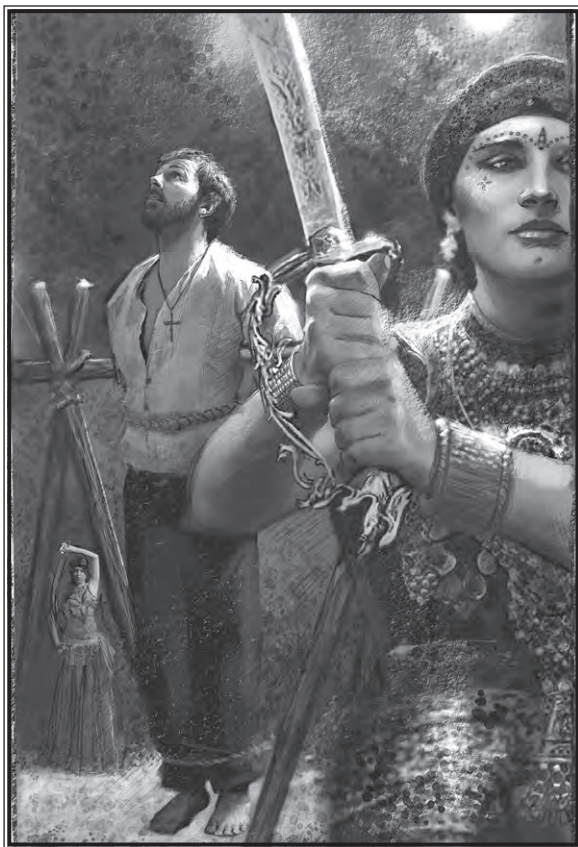
Apsolventima bogoslovije nikad nije unaprijed rečeno gdje će biti poslani. Svećenik je trebao jednostavno slijediti naredbe, prilagoditi se i prihvatiti svoju dužnost, svjestan da je karta za misiju u inozemstvu često bila u jednom smjeru i da će na malo mjesta biti dobrodošao. Kad je Just čuo da je poslan u Koreju, njegov se osjećaj za poziv spojio s mladenačkom radošću zbog avanture. “Vjerujem da mi je naš Gospodin dao najbolji dio. Koreja je zemlja mučenika!” napisao je.

Isplio je iz Marseillesa 19. srpnja 1864., a u Seul, glavni grad, ušao je tajno 29. svibnja 1865. Iskrao se na obalu pod okriljem noći, na isti način na koji bi špijun ušao u neprijateljsku zemlju. Zapravo su korejske vlasti bile objavile rat crkvi.

Just je naučio jezik i kulturu i počeo tajno raditi, uglavnom noću: isповijedao je, blagoslivljao brakove, davao potvrde i posljednju pomast.

Progon u vrijeme industrijske revolucije

Krstio je oko četrdeset odraslih obraćenika kad je zajedno njega i biskupa u veljači 1866., izdao jedan od biskupovih slugu. Uhićen je dok je služio misu i odveden na sud vezan crvenim užetom, simbolom ozbiljnog zločina.

**Just de Bretenieres je mučen i odrubljena
mu je glava u Koreji**

Knjiga mučenika • John Foxe

Njegov je zločin bilo to što je bio svećenik i misionar u vrijeme u koje je režim odlučio da se svaki strani utjecaj mora izbrisati iz zemlje. Kad je u svoju obranu rekao: “Došao sam u Koreju spasiti vaše duše”, zapravo je svjedočio o svojoj krivici i potakao sud da još brže iznese već spremljen zaključak. Nakon dva tjedna službenog postupka i svakodnevnog mučenja, Just i njegov biskup su, zajedno s drugima, odneseni (svezani za stolice jer im noge više nisu mogle nositi tijelo) na pješčanu plažu koja će upiti njihovu krv.

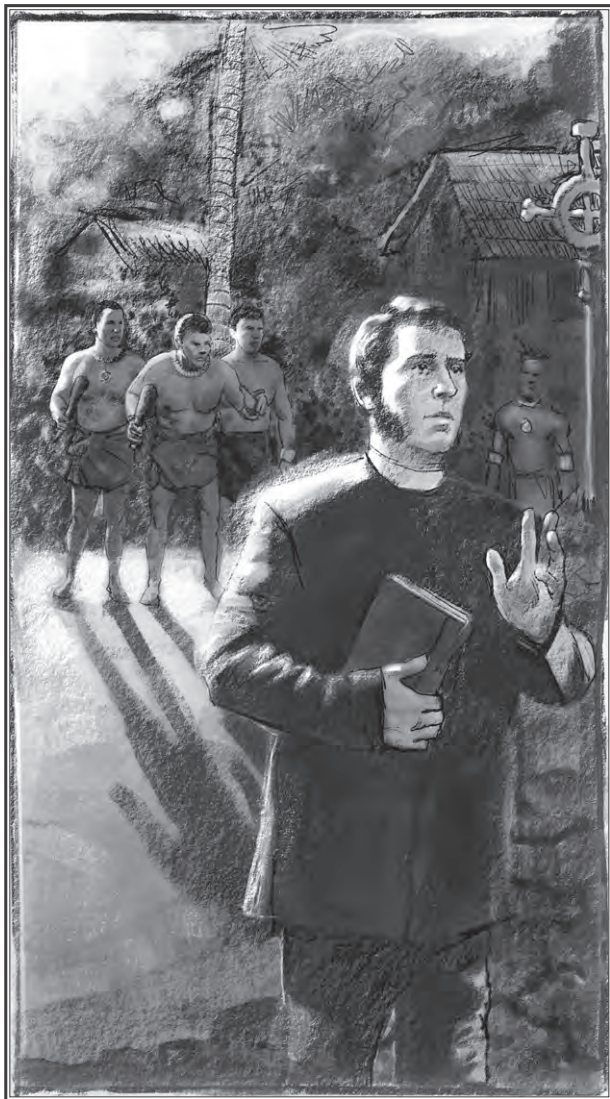
Grupa svećenika je svjedočila i propovijedala dok je kolona pod teškom stražom dolazila na odredište. Svaki je zatvorenik držan uspravno pomoću štapa podmetnutog ispod ruku, a onda su s njima paradirali pred okupljenim svjedocima. Zatim su krvnici izveli ples smrti, vitlajući mačevima i izazivajući u nazočnima krvožednost. Zarobljenicima je skinuta odjeća i natjerani su da kleknu, a onda su mačevi silovito i brzo okončali živote provedene uglavnom u učenju, molitvi i pripremama. Just je imao samo dvadeset i osam godina.

Kad je čuo vijest, otac je plakao; majka je podigla oči ka nebu. Dječak koji je čuo poziv u službu dok je kopao po zemlji završio ju je kao čovjek, svećenik, mučenik.

John Coleridge Patteson (1827. – 1871.)

Misionar John Patteson je znao da svaka misionarska inicijativa nosi rizik. Shvaćao je da se ništa ne može osvojiti za Boga bez smione vjere koja se pouzda u njega u svim okolnostima. Patteson je bio dobar organizator, uspješno je provodio obuke, bio je aktivist za socijalnu pravdu, propovjednik i evangelizator, hrabar do samoga kraja u nastojanjima da se u Melaneziji osnuju crkve i škole. Umro je od nasilne ruke domorodaca s otoka Nukapu, koji su se svetili bijelcima jer su ovi otimali njihove suplemenike i od njih stvarali robove.

Progon u vrijeme industrijske revolucije

John Patteson, ubijen udarcima sjekire

Knjiga mučenika • John Foxe

Školovan na *Eton* i *Balliol* koledžu, na *Oxfordu*, Patteson je zaređen 1853. Njegov je tutor s *Etona*, George Selwyn, postao prvi biskup Novog Zelanda te je i njega uvjerio da ode služiti kao misionar na Južna mora. Od 1855. g. pa do svoje smrti, Patteson je obilazio otoke u Melaneziji brodom *Southern Cross* i otvarao škole koje je financirao vlastitim sredstvima. 1867. g. osnovao je Melanezijsku misiju sa sjedištem na otoku Norfolk, gdje je klima dopuštala da škole rade i tijekom zimskih mjeseci, kao i cjelogodišnje poljodjelstvo. Tijekom putovanja naučio je dvadeset i tri lokalna jezika i, kako su mu povezane jezične grupe postajale jasnije, priredio prve gramatike. Postao je prvi biskup Melanezije 1861.

Osim u opasnosti od bolesti, putovanja na moru i ogromnih kulturoloških razlika, Patteson je morao raditi i suočen s najunosnijim, ali ilegalnim, poslom u regiji: trgovinom robljem. Na nekim se otocima, napominjao je, smanjio broj stanovnika do te mjere da je opstanak života na njima postao neizvjestan. Mnogi su se otočani latili prostog ali učinkovitog oruđa, kako bi se zaštitili od bijelaca koji su im krali žene i sinove. Iako je Patteson bio nadaleko poznat, bio je potpuno svjestan da je s trgovcima robljem dijelio jednu jasnu karakteristiku: boju kože.

Stoga je na putu ka Nukapi, samo četiri dana prije smrti, napisao:

O, molim te Bože, ako je tvoja volja i tvoje određeno vrijeme, da mi omogućiš, na tebi svojstven način, da započnem makar i najmanji rad među ovim, vrlo divljim, ali snažnim otočanima. Potpuno sam svjestan vjerojatnoće da je ovdje počinjeno nasilje... i da bismo zato mogli biti izloženi velikoj opasnosti... Ali mislim da ne postoji mnogo razloga za strah.

20. rujna se sam iskrcao na Nukapu, gdje je ubijen. Kad je njegovo tijelo vraćeno na brod, na njemu je otkriveno pet posjekotina od sjekire na grudima, po jedan za svakog nedavno otetog otočanina

Progon u vrijeme industrijske revolucije

koji je prodan u roblje. Engleska je bila zapanjena njegovom smrću. Parlament je naposljetku donio dva dekreta o otmicama, jedan 1872. i drugi 1875., kojima je trgovina robljem, koja je dovela do Pattesonove mučeničke smrti, stavljena van zakona.

Melanezijski kršćanin i Pattesonov učenik ovim je riječima odao čast ubijenom biskupu: “Kako nas je učio tako je i živio, potvrđujući svoju riječ dobrim životom među nama. Njegov karakter i vladanje bili su u skladu s Božjim zakonom. Ništa nije radio nehajno. Bili ljudi bijeli ili crni, sve ih je jednako volio.”

James Hannington (1847. – 1885.)

Na brdu zapadno od centra Kampale, pretrpanog glavnog grada Ugande, stoji kupola katedrale Namirembe, na kojoj se jasno vidi brončani križ. To je jedna od dvije katedrale Anglikanske crkve u Ugandi, jednog od najjačih kršćanskih pokreta u Istočnoj Africi. Iza crkve se nalazi malo groblje, a odmah kraj ulaza stoji jednostavan kamen koji obilježava grob biskupa Hanningtona. Epitaf sadrži njegove posljednje riječi: “Recite Kabaki da umirem za Ugandu.”

Rođen u Hurstpierpointu, u blizini Sussexa, u Engleskoj, Hannington je bio napredno dijete avanturističkog duha (jednom je u dječjoj šali raznio sebi palac crnim prahom). Studirao je na *Oxfordu*, bavio se poduzetništvom i bio časnik u britanskoj vojsci. Posvećen Kristu stupio je u svećeničku službu, te ga je u dobi od trideset i sedam godina Crkvena misionarska udruga za Ugandu imenovala vođom prve ekspedicije protestantskih misionara za područje Istočne Afrike. No nikad tamo nije stigao; malarija i dizenterija natjerali su ga da se vrati u London.

Ponovno je pokušao 1884. g., ovoga puta kao prvi biskup istočne ekvatorijalne Afrike. Njegov je cilj bila kraljevina Buganda, zapadno od izvora Nila, koju je samo godinu dana ranije otkrio britanski istraživač John Speke. Ovoga bi puta možda i dovršio

Knjiga mučenika • John Foxe

dugo putovanje da nije bilo glasina koje su stigle do kralja Bugande (Kabaka Mwangi), upozoravajući ga da se čuva bijelaca koji se približavaju s istoka: to su agresori s nakanom da preuzmu vlast.

I doista, ekspedicija je krajem srpnja zaustavljena u blizini Jinje. Bugandanski su ratnici uhitili biskupa i javili u Kampalu da drže bijelog zatvorenika. Hannington je 22. srpnja zapisao u svoj dnevnik:

Iz gladnjivanje, otpadništvo, izdaja i mnogi košmari lete mi nad glavom poput sablasti... molim sa svom preostalom snagom molitve: ti mi moraš držati ruke, inače će pasti. Ako je ovo posljednje poglavlje zemaljske priče, tad će sljedeće biti prva strana nebeske – neće više biti mrlja, prljavštine ni nedosljednosti, već svega što je suprotno tome, pred licem Janjeta.

Kabakin je odgovor stigao tek krajem listopada: “Ubijte ga!” Danas vođe Bugande kažu da na luganda jeziku “pustite ga” i “ubijte ga” zvuči nevjerojatno slično, ali 1885. ratnici koji su držali Hanningtona nisu mogli brinuti jesu li dobro razumjeli Kabaku. Hannington je 29. listopada pročitao Psalam 30 i zabilježio u svoj dnevnik da mu je to dalo “veliku snagu”. Kasnije tog dana ubijen je kopljem.

Vijest o njegovoj smrti pokrenula je val misionara iz Engleske i već za godinu dana tamo je rasla crkva, tako da je već i na Mwanginu dvoru bilo nekoliko mladih kršćanskih slugu. Čak je i on sam, nakon još krvoprolića (vidi: Mučenici iz Namugonga), priznao vjeru u istog Gospodina koji je pozvao biskupa Hanningtona u Afriku. Danas crkva u Ugandi živi u svim dijelovima zemlje, i u ratom razorenoj sjevernoj pokrajini, gdje se priča o mučeništvu još uvijek piše.

Progon u vrijeme industrijske revolucije

James Hannington je ubijen kopljem nakon više mjeseci zatočeništva

Joseph Mucosa Balikuddembe (1885. g.)

Dolazak katoličkih i protestantskih misionara u suvremenu Ugandu dogodio se u vrijeme vladavine Kabake (kralj Bugande) Mutese I. On je dopuštao narodu slobodu izbora između konkurentnih misijskih saveza, uključujući i muslimane, dok je sâm ostao neutralan i umro kao tradicionalist 1884. g., ostavljajući vlast u rukama mlađeg i ne tako vještog sina, Mwange II.

Kršćanski pokret u Ugandi zahtijevao je konačan prekid s afričkom tradicionalnom religijom. Obraćeni su učeni novom ponašanju (mnogoženstvo je, na primjer, bilo zabranjeno) i novim odanostima (prvo Bogu), koja su poremetila tradicionalno vjersko viđenje Kabakine konačne suverenosti. Tako je Mwanga mogao sebi dopustiti da do neke mjere bude fasciniran europskom religijom dok je bio princ. Međutim, kad je naslijedio svoga oca na prijestolju, počeo je misionarsko učenje smatrati rušilačkim.

Ono je to jamačno i bilo, barem što se tiče njegova osobnog užitka, jer kad se seksualno nastojao približiti svojim mladim muškim slugama, oni su ga izričito odbili u ime kršćanskog Boga, koji je sad imao njihovu potpunu odanost. Mada je narodu Bugande homoseksualnost bila odvratna, nikad prije se nije dogodilo da podanici odbiju poslušati Kabakinu volju. Mwanga je bio uhvaćen u krizu vlasti, bez diplomatske vještine ili osobne zrelosti, da riješi problem bez sukoba i nasilja.

Samo godinu dana nakon što je postao kralj, naredio je pogubljenje prvih mučenika u svojoj zemlji. Sedam godina kasnije, po njegovoj je naredbi ubijen anglikanski biskup James Harrington, dok se približavao Bugandi južnim putem.

Joseph Mucosa Balikuddembe (*Balikuddembe* je nadimak i znači čovjek mira), katolički obraćenik koji je bio Mwangin savjetnik, kritizirao je ovu kraljevu naredbu. Bio je običaj da se osuđeniku pruži prilika da se izjasni, rekao je. A taj je putnik iz

Progon u vrijeme industrijske revolucije

Britanije – važan čovjek s naslovom i misijom – bio ubijen, a da još nije ni ušao u zemlju, zbog praznovjerja u vezi smjera iz kojega je dolazio. Mucosina je kritika simbolički predstavljala probleme s kojima se Mwanga suočavao, njegova gubitka autoriteta i poštovanja među vlastitim narodom i nesposobnosti da živi po ugledu na svoga oca.

Mucosa je znao kamo će ga odvesti njegov savjet. Izravno se suprotstavio Kabakinoj dugo držanoj vlasti da oduzme život po svojoj volji. Poticao je vjeru među mladim obraćenicima na kraljevu dvoru, pozivajući ih da paze na savjest kad se radi o neprijateljima, da se suzdrže od obijesnog ubijanja te da se odupru Mwanginim seksualnim zastranjivanjima. I mada je bio kraljevski paž od svoje četrnaeste godine i odan sluga sve od tada, njegova je vjera novom kralju predstavljala prijetnju.

Mucosa je kršten u dobi od petnaest godina i bio je jedan od prvih obraćenika katoličkih misionara. Kad su se njegovi mentori povukli na južnu stranu Viktorijina jezera, on je postao vođa i učitelj ostalih katoličkih paževa. U isto je vrijeme bio Mutesin najpouzdaniji sluga.

Kad je Mwanga postao kralj, Mucosa je imenovan za glavnog slugu i dano mu je dopuštenje da ukori kralja za nedolično ponašanje. Bio je takoreći kraljeva savjest, savjetnik i mentor. Bio je to opasan položaj, zreo za spletke i izmišljotine. Ali on je pristupio službi kroz svoju vjeru.

Nakon Harringtonove smrti i Mucosine kritike, Mwanga se razbolio. Mucosa mu je dao lijek, vjerojatno opijum, ali je kralj dobio nuspojave i optužio slugu da ga je pokušao otrovati.

Krajem listopada 1885. Mucosa je pozvan na odgovornost, pod optužbom za rušilačko ponašanje i izdaju. Odgovorio je jednostavno: “Umrijet ću za Boga.” Osuđen je na spaljivanje na lomači i odbio je da ga vežu. “Zašto biste me vezali? Zar mislite da ću pobjeći? Kamo? K Bogu?” 15. studenog odveden je na rijeku Nakivubo,

u blizini brda Nakasero. Dželat mu se toliko divio da mu je odrubio glavu prije nego što je vatra zapaljena. Mucosa je prije smrti oprostio kralju i svim neprijateljima.

Usljedilo je još mučeničkih smrti, uključujući i kraljeve paževe (mlade sluge). U vodičima iz katoličkih i protestantskih mjesta koja čuvaju spomen na te smrti, kaže se da se Mwanga mnogo kasnije u životu pomirio s Crkvom i čak primio vjeru onih koje je ubio.

Prebrodio sam mnoge oluje na
ovome svijetu, ali uskoro će moj
brod pristati na obalu u nebu...
Isuse, ja vjerujem.

- Posljednje riječi Thomasa Blineya, profesora prava na Cambridgeu, koji je uhićen zbog “krivovjerja” i spaljen na lomači.

Mučenici iz Namugonga (1886. g.)

Mučenici iz Ugande su mladići koji su bili unovačeni u službu kod Kabake (kralja Bugande), ali koji su također prihvatili kršćansku vjeru onako kako su im je predstavili katolički oci i protestantski misionari koji su boravili na kraljevu dvoru.

Veliki avanturist i novinar Henry Morton Stanley je 1875. g. napisao članak u *London Telegraphu*, tražeći da misionari dođu u Ugandu. Zapravo je ovaj zahtjev uputio Kabaka Mutesa I. Kad su misionari stigli 1877. i 1879., među njihovim prvim obraćenicima bili su ovi mladići u kraljevoj službi. Kad su prihvatili kršćansku vjeru, inzistirali su na Božjoj suverenosti. Ovo je, dakako, bila izdaja u kraljevini u kojoj je Kabaka držao svu vlast. Kad im se kralj pokušao seksualno približiti, oni su odbili. Takva je neposlušnost bila nečuvena i predstavljala je prijetnju kralju.

I katolici i protestanti su pretučeni, čvrsto uvijeni u zapaljivo lišće i bačeni u vatru. Četrdeset i pet dječaka, u dobi od dvanaest godina, spaljeno je u mjestu Namugongo, blizu Kampale. Mnogi drugi su ubijeni u gradovima Busega, Nakivubo, Munyonyo, Lubowa, Mengo, Stara Kampala, Mityana i Ttakajunga.

Godinama kasnije, na kršćanstvo se obratio i dželat čiji je nećak bio među ubijenima. Pokušao je objasniti svoje postupke, pravdajući se da je samo izvršavao kraljevu naredbu. Lokalna izreka kaže da se matica u mravinjaku hrani svojim mravima; tako je i Kabaka Mwanga pogubio ove mučenike jer su bili odani Bogu a ne njemu.

U spomen na te mladiće koji su dali život za Boga, 1969. godine je na mjestu pogubljenja sagrađeno svetište i ta je građevina danas bazilika. U blizini katoličkog zemljišta nalazi se protestantsko sjemenište koje prikazuje scenu plamena i priča priču o tek rođenoj vjeri koja nije drhtala pri pomisli na smrt u vatri. Danas se tisuće ljudi okuplja u Namugongu svakog 03. lipnja na nacionalni praznik Ugande.

Bernard Mizeki (1896. g.)

Na granici kršćanskih misija uvijek se nalazi duhovno ničija zemlja – sporan teritorij za koji poganske religije tvrde da na njega polažu pravo i na kojima je otpor kršćanstvu često nasilan. Takvi teritoriji imaju svoje žrtve rata – svete koji su žrtvovali sigurnost radi uspostavljanja sigurnog svjedočanstva o Božjoj sili, prkoseći poganskim duhovima i polažući pravo na tu zemlju za Evanđelje po Kristovoj krvi.

Bernard Mizeki je rođen negdje oko 1861. g. kao Mamiyeri Mitseka Gwambe, u Mozambiku koji je tad bio pod portugalskom vlašću. Prije nego što je ušao u tinejdžersko doba napustio je roditeljski dom i otišao u Capetown (afr. Kaapstad) u Južnoj Africi, u potrazi za poslom i obrazovanjem. Iskrcao se u školi koju je vodila Udruga sv. Ivana, anglikanski red. Kršten je u ožujku 1886. i tad je dobio ime Bernard. Pet godina je radio kao laički vođa, prevodio i pomagao na druge načine. Potom ga je biskup Knight-Green zamolio da pođe s njim u Južnu Rodeziju (današnji Zimbabve).

U sljedećih je nekoliko godina pomagao u otvaranju škola, prevođenju i vođenju bogoslužja. Nadaren za jezike, naučio je *shona* i nekoliko drugih. Biskup ga je 1891. g. poslao u Nhome, selo glavnog poglavice Mangwenda. On mu je dopustio da sagrađi misijsko naselje u blizini svetih stabala. Bernard ih je nekoliko posjekao za izgradnju, a za ostala je ustvrdio da su Kristova te je na svakom urezao znak križa. To, više nego jasno nepoštovanje stabala, bilo je ozbiljna uvreda lokalnim vračevima.

Bernard je bio potpuno svjestan da je uplitanje u afričku tradicionalnu religiju isto što i mahanje crvenom maramom pred razjarenim bikom. Prema vračevima, taj čin ne samo da je osporavao njihov društveni status, već je izazivao njihova uvjerenja te nemir i gnjev duhova. Bernard se suočio s neprijateljem upuštajući se u duhovnu borbu.

Progon u vrijeme industrijske revolucije

Bernard Mizeki, ubijen kopljem u Rodeziji (Žimbabve)

Za to se vrijeme kuhala druga bitka koja je 1896. eksplodirala. Naime, spremala se pobuna protiv kolonijalnih gospodara i svih koji su pristali uz njih. Stoga su zapadnjaci koji su boravili na zemlji *Shona* potražili utočište u Južnoj Africi. No Bernard je ostao, mada mu je život bio u opasnosti.

18. lipnja 1896. g. glasno kucanje je upozorilo Bernarda da je neprijatelj na pragu. Izveli su ga van i proboli kopljem. Dok je ležao teško ranjen ali živ, njegova je mlada žena, trudna s prvim djetetom, otrčala po pomoć. Tad je tvrdila da je nad njegovim tijelom vidjela jarko svjetlo. Kad se vratila, nije ga bilo. Jesu li ga odnijeli njegovi ubojice? Ili se dogodilo čudo? U svakom slučaju, tijelo nikad nije pronađeno, ali Bernardovo svjedočanstvo i vjera koju je naučavao nastavili su živjeti među *Shona* narodom.

Danas se kraj spomenika koji sjeća na njegovu žrtvu uzdiže koledž *Bernard Mizeki*. Crkve u Pretoriji, Bocvani, Capetownu i Svaziju nose njegovo ime. Što je najvažnije, kćer koja se rodila nakon njegove smrti dobila je ime Masiwa, "sirota bez oca", a kasnije je krštena kao Bernardina. Crkva raste, budući da se mučenici odlučuju za pouzdanje i hrabrost, umjesto straha i bijega.

Prema tome,
braćo moja **ljubljena**,
budite **čvrsti**, nepokolebljivi,
uvijek **napređujte u djelu**
Gospodnjem, svjesni da vaš trud
u Gospodinu **nije uzaludan!**

1 Korinćanima 15,58

Bokserški (Iheatuanski) ustanak u Kini (1900. g.)

Europske su sile podijelile Kinu na trgovačke zone kao što su to učinile sa subsaharskom Afrikom desetljećima ranije. Kad su Sjedinjene Države osvojile Filipine 1898., predsjednik McKinley i njegov državni tajnik John Hay, smislili su alternativu europskom planu koju su nazvali “politika otvorenih vrata”. Ta bi politika osigurala Americi ulazak na golemo kinesko tržište jednostavnom objavom da se trgovačkih zona treba odreći u korist otvorene konkurencije. Udovica, carica Tsu Hsi, vidjela je očitu opasnost za svoju Ch'ing dinastiju, te je potakla neformalnu reakciju carskom porukom upućenom svim kineskim provincijama: “Razne su se sile bacile na nas poput proždrljivog tigra i guraju se koja će prva ugrabiti naše najdublje teritorije... Ako milijuni naših ljudi... dokažu odanost i ljubav prema svojoj zemlji, zašto bismo se bojali bilo kojeg napadača?”

U sušom pogođenoj provinciji Shandong, tajna udruga pod nazivom “Pesnice pravedne harmonije” novačila je tisuće novih članova. Ova je militantna udruga, koju su stranci zvali “bokseri”, zbog prakticiranja borilačkih vještina, naučavala da će tisuće “duhovnih vojnika” ustati od mrtvih kako bi im se pridružili u borbi.

A ta je borba, koju je promovirala carica Tsu His kao način za ujedinjenje carstva, za cilj imala oslobađanje Kine od svih “stranih vragova”. Diplomate su pobjegli u privremeni logor u Pekingu, u blizini Zabranjenog grada. Misionari u udaljenim provincijama nisu imali mnogo izbora. Mnoge su žene gledale kako im muževima odrubljuju glavu, a djeca kako to isto čine njihovim majkama. Bokseri su oduzimali život odraslima i djeci, bez razlike: katolicima, pravoslavicima i protestantima. Diplomate i ostali koji su se dokopali logora u Pekingu bili su pri kraju zaliha hrane i municije, kad su se američki pomorci i marinci probili do Šangaja kako bi ih spasili.

Carica, koja je pobjegla iz grada preraušena u seljanku, vratila se godinu dana kasnije, ali nikad više nije obnovila snagu

dinastije Ch'ing. Politika otvorenih vrata Johna Haya otvorila je kinesko tržište, sve dok Japan nije izvršio invaziju na Kinu u Drugom svjetskom ratu.

la Wang

Od 1.000 pravoslavnih vjernika u Pekingu ubijeno je njih 300. Uvečer, 11. lipnja 1900. g., na ulicama su istaknuti leci u kojima se pozivalo na pokolj kršćana i svih koji su se usudili pružiti im utočište. Te je noći banda "boksera" s bakljama u rukama napala kršćanske kuće i pohvatala vjernike, zahtijevajući od njih da se odreknu Krista. Onima koji su ostali vjerni prvo su izvađena crijeva, a onda im je odrubljena glava ili su živi spaljeni. Jedna je pravoslavna učiteljica, la Wang, umrla dvaput. Bokseri su je prvo posjekli mačevima i pokopali u plitak grob, no njezino je stenjanje upozorilo teroriste koji su bili u blizini da je živa. Iskopali su je i ponovno mučili. Očevici kažu da je umrla ispovijedajući Krista.

Gosp. Farthing

Engleski baptistički misionar po imenu Farthing prvi je odveden iz svoje kuće. Njegova se žena priljubila uz njega, no on ju je sklonio u stranu. Kleknuo je pred vojnike i glava mu je odrubljena jednim potezom mača. Nakon njega, uslijedili su Hoddle, Beynan, Lovitt i Wilson; svakom je odrubljena glava. A onda Stokes, Simpson i Whitehouse. Kad su muškarci bili mrtvi, odvedene su žene. Gospođa Farthing je držala svoju malu djecu za ruke, no vojnici su ih razdvojili. Prvo su odrubili glavu majci, a onda i svoj djeci. Gospođa Lovitt je nosila naočale. Vojnik ih je uzeo, a onda joj odrubio glavu, dok je svog malenog sina držala za ruku.

Progon u vrijeme industrijske revolucije

Nakon što su poubijani protestanti, izvedeni su rimokatolici. Biskup je upitao guvernera zašto je naredio ta ubojstva. Dužnosnik je, ne odgovarajući, izvukao mač i presjekao mu lice na pola. Nakon njega, pogubljeni su svećenici i redovnice. Tijela četrdeset i pet žrtava – svi su bili kršćani, uključujući i Kineze – ostavljena su te noći na ulici, kako bi s leševa bila skinuta odjeća, prstenje i satovi.

John i Sarah Young

John i Sarah Young bili su u braku petnaest mjeseci kad je došlo naređenje za evakuaciju. Pridružili su se ostalima, nastojeći pobjeći. Usput su ih susreli kineski vojnici koji su im ponudili pomoć ako prestanu propovijedati o svojoj stranoj religiji. Misionari nisu mogli pristati na to jer su bili pozvani posvjedočiti Božju Radosnu vijest svima, uključujući i one koji su u tome trenutku razgovarali s njima. Vojnici su ih odmah ubili.

Carl Lundberg

Mala grupa kršćana i misionara nastavila je rad u udaljenim oblastima sjeverozapadne Kine. Kad su čuli da dolaze “bokseri” pokušali su pobjeći u susjednu Mongoliju. Banditi su ih presreli i ukrali im odjeću i namirnice. Skupina je dva tjedna preživljavala jedući korijenje, dok nisu naišli neki katolički svećenici. No stigli su prekasno. Boksera je vojska bila odmah iza njih. Misionar Carl Lundberg je napisao:

Ne žalim što sam došao u Kinu. Gospodin me je pozvao, a njegova je milost dostatna. Put koji on izabere najbolji je za mene. Oprostite na mom rukopisu. Ruka mi drhti. Bokseri su ih sve ubili.

Horace Tracy Pitkin (1869. – 1900.)

Horace Pitkin je bio plemić, Amerikanac sa istočne obale. Bio je daljnji rođak državnog tužitelja iz Connecticuta, iz doba kolonijalizma, kao i Elihua Yalea, osnivača čuvenog Sveučilišta *Yale*, na kojemu je i diplomirao 1892., u jeku američkog zlatnog doba. Bilo je to i doba “mišićavog kršćanstva” – mješavine robusnog fizičkog i duhovnog razvoja, spojenog s gotovo neograničenim optimizmom da će novo stoljeće biti kršćansko i da će se u njemu ispuniti zapovijed iz Evanđelja u cijelom svijetu.

Za ljude s *Yalea*, poput Pitkina – jake, karizmatične i darovite – arena u kojoj bi ispitali sve svoje vrline bila je Kina. Zapravo je Pitkin organizirao prvu grupu studenata s *Yalea* za odlazak u dobrotvornu misiju u inozemstvo. Potom je otišao na *Union* teološki fakultet u New Yorku, oženio se Letitiom Thomas te isplovio za provinciju Hunan u središnjoj Kini.

Horace je bio organizator, no nije bio slijep za rizik. Uostalom, bio je zadužen za američku misijsku postaju u Hunanu. Kad su stigle vijesti iz Pekinga, a “bokseri” počeli pokazivati sve veću agresiju, poslao je ženu i dijete natrag u Ameriku.

U subotu, 30. lipnja 1900. g., napadnuto je prezbiterijansko naselje na sjevernoj strani Paotinga. Njihov je kirurg, dr. G. B. Taylor, izišao kako bi rekao napadačima da misionari dolaze u dobroj volji. Odmah je ubijen, a njegova je glava izložena na obližnjem hramu. Preostali su prezbiterijanci svi zajedno spaljeni u jednoj od kuća.

Vijest je brzo stigla na južnu stranu grada, gdje su Pitkin i dvije radnice ostali zatočeni u uredu misije. Bokseri su stigli oko 9:00. Horace je poginuo pokušavajući obraniti druge.

1901. g. četiri su prijatelja s *Yalea* osnovala misijsku udrugu (koja postoji i danas). Njihov je rad, u čast Pitkina i ostalih, obuhvaćao školu i bolnicu u provinciji Hunan, rodnom kraju čovjeka koji će kasnije poništiti dobar dio tog rada, Mao Ce-tunga.

Lizzie Atwater (1900. g.)

U lipnju 1900. g. žestoka je nacionalistička reakcija u Kini protiv kršćanskih misionara odnijela više od 32 000 života. Najgori se pokolj dogodio u sjevernoj provinciji Shanxi. Trudna Lizzie Atwater je napisala nezaboravno pismo kući, prije nego što je umrla mučeničkom smrću zajedno s još šestoro drugih.

Dragi moji, čeznem da vidim vaša draga lica ali se bojim da se to neće dogoditi na zemlji. Pripremam se za kraj, vrlo tiho i mirno. Gospodin je čudesno blizu i on me neće iznevjeriti. Bila sam vrlo nervozna i uzrujana dok se činilo da postoji šansa da preživim, ali Bog je uzeo taj osjećaj od mene i sada se samo molim za milost da se hrabro suočim sa strašnim krajem. Bol će uskoro prestati i doći će radost dobrodošlice odozgo! Moje će maleno dijete poći sa mnom. Mislim da će mi ga Bog dati u nebu, a moja će draga majka biti tako sretna što nas vidi. Ne mogu ni zamisliti kakva će biti Spasiteljeva dobrodošlica. Oh, to će biti nadoknada za sve ove dane neizvjesnosti. Dragi moji, živite što bliže Bogu, a za zemaljsko prijanjajte što manje. Nema drugog načina na koji možemo primiti taj Božji mir koji nadilazi svaki razum. Moram ostati mirna i prisebna u ovim časovima. Ne žalim zbog dolaska u Kinu.

15. kolovoza 1900. vojnici su odveli Lizzie i desetoro drugih iz razmjerne sigurnosti obližnjega grada i posjekli ih mačevima, a njihova tijela bacili u jamu.

James Chalmers (1841. – 1901.)

Ovaj je buntovni škotski mladić volio more. Ribarsko selo Ardrishaig bilo je njegov dom, a ribari njegovi prijatelji. Kad je puhao vjetar more je bilo divlje, baš kao i mladi James. Udisao je morski zrak i pitao se što se nalazi iza uzburanih valova. Kasnije, kad je Božji poziv u misionarsku službu dotaknuo njegovo srce, proveo je mnoge opasne dane na moru, u potrazi za ljudima koji nikad nisu čuli Božju Radosnu vijest.

Chalmers je imao osamnaest godina kad se obratio Kristu na jednom evangelizacijskom susretu, koji su vodila dva propovjednika iz Irske. Došao je s prijateljima kako bi prekinuo sastanak, narugao se vjernima i ismijao bogobojazne ljude koji su tražili svoj mir u vjeri. Možda je jaka kiša koja je padala te noći obeshrabrila njihovu mladenačku nesmotrenost, no on je slušao i povjerovao. Kasnije je rekao da je poruka bila iz Otkrivenja 22,17: “Duh i zaručnica vele: ‘Dođi!’ Tko čuje, neka rekne: ‘Dođi!’ ‘Tko je žedan, neka dođe’; tko želi neka ‘badava’ uzme ‘vode života!’”

Nekoliko godina kasnije otišao je na obuku za pastora, a potom ga je Londonska misionarska udruga poslala u službu na pacifičke otoke. Stajao je sa svojom ženom Jane Hercus na obali Nove Gvineje kad ih je okružila gomila ratnika, namazanih ratničkim bojama, tražeći darove i oružje.

Prepoznao je opasnost, jer je dolazio iz dijela svijeta u kojemu je ubijanje bilo nagrađivano, gdje bi ratnici odgrizli dio nosa svojim žrtvama kao znak pobjede i gdje je jesti ljudsko meso bilo uobičajeno. Kao da ovih opasnosti nije bilo dovoljno, voda je bila puna zmija i krokodila, a cijelo je područje bilo zaraženo malarijom i groznicom.

“Dajte nam tomahavke, noževe i perle ili ćemo ubiti tebe i tvoju ženu, tvoje učitelje i njihove žene”, rekao je vođa, spreman da udari svojim kamenim buzdovanom.

Progon u vrijeme industrijske revolucije

“Možete nas ubiti”, odgovorio je Chalmers, “ali mi nikad neće moći dati darove ljudima koji nam prijete. Zapamtite da smo došli samo da vam donesemo dobro.”

Banda je odstupila, prijeteci da će se vratiti u zoru. Misionari su stigli u Novu Gvineju sa svakodnevnim molitvama za opstanak i obraćenike. No te je večeri, dok su čekali svanuće, preživljavanje bilo glavna briga malene skupine.

Tad ih je Chalmers upitao: “Što ćemo? Da muškarci ostanu, a žene odu? Brod je premalen za sve nas.” Jane je odgovorila: “Došli smo propovijedati Evanđelje. Ostatak ćemo zajedno.” Žene učitelja su se složile: “Zajedno ćemo preživjeti ili umrijeti.” Molili su se, a onda jedno po jedno zaspali. Chalmers je te večeri zapisao u svoj dnevnik: “Duh i zaručnica vele: ‘Dođi!’ Došli smo na tvoj poziv da pokažemo ovim sirotim ljudima isti pročišćavajući, osvježavajući, ljekoviti izvor. Zaštiti nas da ispunimo misiju.” I Bog je tako učinio.

James i Jane su deset godina pomagali izgradnju crkve na Rarotongi, obučavali pastore i učitelje. Stalno su posezali dalje od utvrđenih crkava i škola, ka nepoznatim narodima, koji još nisu čuli Evanđelje.

U jesen 1877. preselili su se u Novu Gvineju, gdje su naišli na sela puna bolesti, vraćanja, prljavštine, izdaje i oružja. Polako i strpljivo, navijestili su im Evanđelje i pozvali ih k Bogu. Često su spavali kao gosti u seoskom *dubu* – glavna kuća i trofejna soba puna ljudskih lubanja. Većina ljudi koje su upoznali nikad nije vidjela bijelce. Chalmers se predstavljao tako što bi skinuo svoje crne čizme, a potom otkrio svoje bijele ruke i prsa, što je neke tjeralo u smijeh a druge u vrisak. Njegovo je ime tamo bilo Tamate, najbliže što su domoroci mogli izgovoriti od imena Chalmers. Kamo god je Tamate pošao, prijetnja ratnika s kamenim buzdovanom nikad nije bila daleko.

Jane se 1878. g. razboljela i potražila oporavak u Australiji. Umrkla je pet mjeseci kasnije. Jamesa, koji je ostao u Novoj Gvineji, ovo je opustošilo. Zapisao je u dnevnik: “Da, najbolje je boraviti kraj njegova križa i obilovati u blaženom suosjećanju s njegovim velikim djelom! Želim pridobiti pogane za Krista!”

**James Chalmers kojega su ubili
ljudožderi u Novoj Gvineji**

Progon u vrijeme industrijske revolucije

1886. g., vratio se u Englesku kako bi ispričao događaje iz proteklih dvadeset godina. Tamo se oženio Sarom Harrison, koja će kasnije na Pacifiku također umrijeti od groznice, nakon izvanredne i hrabre službe. James je odbio državno imenovanje koje bi mu jamčilo sigurnost kao misionara-diplomate. Njegov je stav bio: “Evandjelje i trgovina, da. Ali zapamtite ovo: Evandjelje mora biti prvo.”

Vratio se u Novu Gvineju u jesen 1887. Nikad mu nije bilo dovoljno samo voditi misiju; htio je nove kontakte, daleko uz neobilježene rijeke i duboko u unutrašnjosti, niz nepoznate staze. Na jednom takvom putovanju, godinu dana nakon Sarine smrti, brod su mu u blizini obale opkolili pirati. Odlučio je, prema svome običaju, tražiti sastanak s lokalnim poglavicom, kao najbolji način za bijeg od svjetine. Njegov je mladi kolega Oliver Tomkins inzistirao da pođe s njim, tad već šezdeset jednogodišnjim veteranom.

Zajedno su prilazili seoskom *dubuu* nadajući se da će dobiti savjet i očekujući zajednički obrok. No čim su ušli, po njima su pali kameni buzdovani, odrubljene su im glave a tijela pomiješana sa *sagom* (palmina riža – op. prev.) i skuhana, te pojedena. Bilo je to 18. travnja 1901. g., u osvit predstojećeg “kršćanskog stoljeća”.

Chalmers, njegove dvije hrabre žene te mnogi suradnici i njihove obitelji, dali su život kako bi donijeli narodima na pacifičkim otocima poziv Duha i zaručnice. “Tko je žedan, neka dođe; tko želi neka ‘badava’ uzme ‘vode života’!” stoji u Bibliji.

John Kensit (1902. g.)

John Kensit nije bio čovjek koji samo gleda svoja posla kad su u pitanju bile istina i reforme.

Odgojila ga je pobožna majka, koja je usmjeravala njegov um na *Pilgrim's Progress* i *Book of Common Prayer* (prvo je kršćanska alegorija "Put kršćanina", a drugo anglikanska liturgija – op. prev.), te na Bibliju. A onda su, kako se često događa u mladosti, dva čudna događaja stvorila sukob koji će kasnije riješiti njegova doživotna predanost provođenju reformacije unutar Engleske crkve.

Prvi je događaj bio njegovo priključenje zboru župe "visoke crkve" *St. Ethelburgh*, gdje je štovanje bilo nedvojbeno više katoličko nego protestantsko. U isto je vrijeme evanđeoski vikar iz susjedstva počeo propovijedati reformacijske doktrine. John je posjećivao te sastanke i bio čvrsto uvjeren da je Biblija jedina Božja riječ i da je Isus, i samo on, dostatna žrtva za grijeh.

Drugi je događaj bio dolazak talijanskog nacionaliste Giuseppea Garibaldija u London 1859. g., čovjeka koji je težio ka republičkom uređenju, umjesto ka teokratskom koje vode svećenici. Garibaldi, čovjek od akcije – i ne onaj koji izbjegava konflikte – ostavio je neizbrisiv dojam na mladog Johna.

Do 1898. Kinsetova osobna kampanja za obnovu suštine vjere u Engleskoj crkvi ostvarena je prodajom knjiga i poučavanjem vjeronauka. No te je godine doslovce ispunio novinske stupce kad je prekinuo službu na veliki petak u crkvi *St. Cuthbert*. Zgrabio je križ od ljudi koji su ga cjelivali – postupajući prema njemu kao prema ikoni – i objavio mnoštvu: "U Božje ime, osuđujem ovo idolopoklonstvo: tako mi Bog pomogao." Narod ga je na to pretukao i on je uhićen. U tom je trenutku napustio život tihog vojnika i postao javni govornik – neki bi rekli javno smetalo – radi reformacije crkve. U svakoj je prilici poticao crkvene zvaničnike da se vrate vjeri Ridleyja, Latimera i ostalih engleskih reformatora.

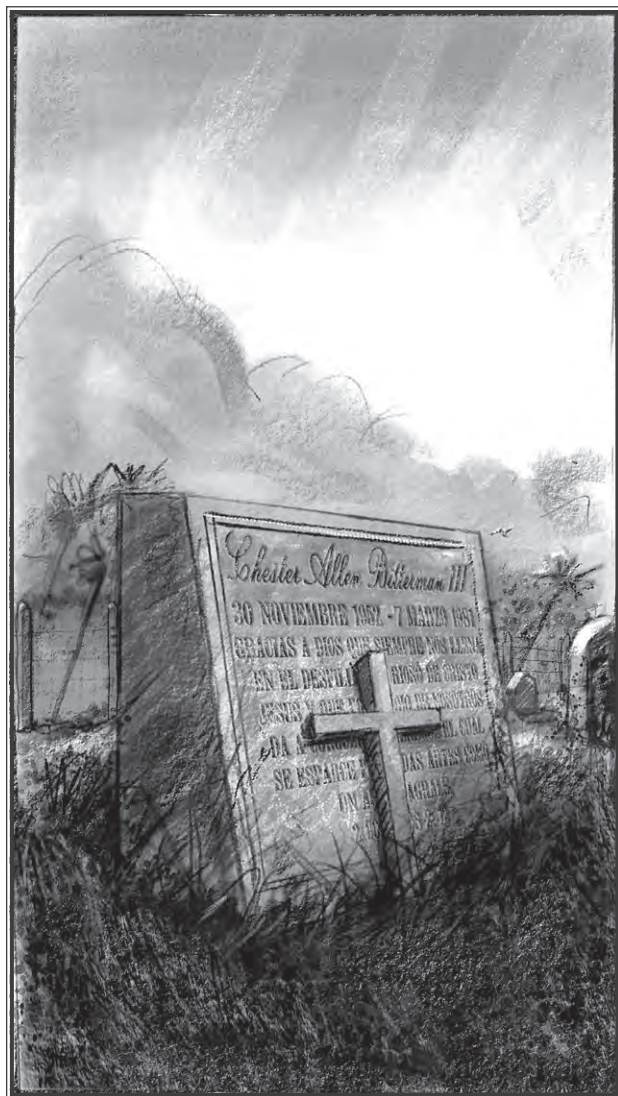
Progon u vrijeme industrijske revolucije

Kensit je osnovao Udrugu protestantske istine i poslao cijeli korpus laičkih evangelizatora, koje je nazivao Wycliffeeovim propovjednicima, da probude narod i vrate ga biblijskoj vjeri. Održavao je javne sastanke, često u župama u kojima je prevladavalo katoličko raspoloženje. Njegov je posljednji sastanak održan u muzičkoj dvorani *Claughton* u Birkenheadu, 25. rujna 1902., bez incidenta. Međutim, kasnije dok je išao na trajekt, grupa mladih je na njega i njegovu grupu počela bacati metalne predmete i pogodila ga u čelo. Brzo je odveden u bolnicu i činilo se da se oporavio, no kasnije je dobio upalu pluća i umro 08. listopada.

Njegov križarski rat za reforme, kažu neki, Engleska crkva nikad nije priznala. Ali on je svejedno umro za tu reformacijsku vjeru i bio je jedan od posljednjih mučenika u Engleskoj.

Oraspoložite se, braćo moja, i
podignite srca ka Bogu, jer ćemo
nakon ovog surovog doručka,
imati divnu večeru u kraljevstvu
Isusa Krista, našeg Gospodina i
Otkupitelja... Ovo je Božji oklop
i ja sam sada kršćanski vojnik
spreman za bitku.

– Anthony Parsons, engleski svećenik, koji je
spaljen na lomači

Grob Cheta Bittermana u Kolumbiji

Progon u dvadesetome stoljeću

(1914. – 1999.)

Do 1914. g. stoljeće koje je trebalo biti kršćansko pretvorilo se u početak krvoprolića Prvog svjetskog rata. To je prouzročilo da se mnogi ljudi zapitaju: “Gdje je Bog sada?” Kako je nasilje buknuo diljem svijeta, umrli su mnogi poznati mučenici i njihova se krv stopila s onom milijuna drugih žrtava imperijalizma, fašizma, pobuna, pogroma i bezobzirnog uništavanja kakvo je donio suvremeni način ratovanja.

Međutim, iza rovova Prvog i Drugog svjetskog rata, Holokausta, stratišta jugoistočne Azije i kineske kulturne revolucije, isticale su se dominantne sekularne ideologije koje su zamijenile “klimu kršćanskog mišljenja” na mjestima na kojima je crkva nekoć bila jaka. Pragmatizam, egzistencijalizam i postmodernističko raspoloženje odvukli su ranije prevladajuću sklonost Europe ka svetom, izrazito daleko od kršćanskog sidrišta. Zapravo, ustav Europske unije uopće ne spominje ni Boga ni crkvu.

U Americi su komercijalizam i širenje želje za tolerancijom smekšali kršćanska uvjerenja do te mjere, da mnogi vjernici više nisu bili sigurni zašto bi itko predao svoj život za vjeru. Nema sumnje da se mučeništvo i dalje događalo. Mnogi su kršćani iz plemena Hutu umrli pokušavajući spasiti susjedno pleme Tutsi od genocida u Ruandi. Bombardiranje kršćanskih crkava na Bliiskom istoku odnijelo je živote hrabrih vjernika koji su se sastali na bogoslužju na vlastiti rizik, a kršćanskim je obraćenicima u Afganistanu određena automatska smrtna kazna.

Demografski centar kršćanske crkve prebacio se na južnu hemisferu – u Latinsku Ameriku i Afriku – uz jake pokrete u Aziji. Primjeri Dietricha Bonhoeffera, Maksimilijana Kolbea, Jananai Luwuma i drugih, čije su priče ovdje ispričane, i dalje poučavaju crkvu o značenju postojane vjere u Božja obećanja da će iscijeliti sve rane i obrisati svaku suzu.

S njim, mojim **voljenim**
Učiteljem, **dobro** je posvuda.
S njim imam **svjetlo** i u mračnoj
tamnici. Tražio sam od njega
da me odvede tamo gdje sam
potreban, ne gdje je bolje za
vanjskoga čovjeka, već tamo
gdje mogu roditi **rod**.

– Iz pisma ruskoga pastora P. Rumatchika
nakon što je zatvoren po peti put

Episkop Hrizostom (1922. g.)

Nacionalizam i etnička lojalnost, inače normalne veze u zajednici, imaju potencijal i za zlo. Tako je bilo i na prijelazu u dvadeseto stoljeće u Maloj Aziji. Episkop Hrizostom je živio u doba genocida, ali je odbio sigurnost koja se nudila diplomatima i uglednicima.

Od 1894. do 1923. godine, Turci su u Maloj Aziji vršili etničko čišćenje manjina i kršćana u kampanji "čistokrvne" Turske, koja bi se mogla usporediti s nacističkim novim poretkom deset godina kasnije. Pogrom je 1922. g. stigao u Smirnu, najveći grad u regiji Pont i kozmopolitsko središte naseljeno Grcima, čije su obrazovanje i energija stvorili naprednu srednju klasu. Hrizostom je bio mitropolit (biskup/episkop) Smirne, služeći tisućama grčkih pravoslavnih kršćana koji su tamo živjeli. Kako su se turske snage približavale, nagovarali su ga da napusti grad. Umjesto toga, on je okupio vjerne na bogoslužje i tad je, na svojoj posljednjoj propovijedi, rekao:

Bog provjerava našu vjeru, hrabrost i strpljenje u ovo vrijeme. Ali on nikad neće napustiti kršćane. Dobar se mornar poznaje na otvorenom moru, pa tako i dobar kršćanin u vrijeme nevolja. Molite se i one će nestati. Ponovno ćemo vidjeti sretne dane i slaviti ćemo Gospodina. Budite hrabri, kakvi svi dobri kršćani trebaju biti.

Na kraju liturgije prišao mu je policajac i obavijestio ga da je pozvan u turski garnizon. Smrt je te noći došla sporo. Prvo su mu iskopali oči, a onda ga slijepog vukli za bradu i kosu kroz susjedstvo naseljeno Turcima, gdje je podnio zlostavljanje svjetine, a potom još okrutnosti od vojnika. Jedan od njih je mjesec dana kasnije priznao:

Udarali smo ga, proklinjali i sjekli mu komade kože. Dok je trpio svo to mučenje nije nas molio da prestanemo, nije vrištao ni psovao. Njegovo je blijedo lice, prekriveno krvlju, neprestano gledalo ka nebu, dok je mrmljao jedva čujne riječi koje nisam mogao razumjeti. Svako malo bi podigao

ruke i blagoslovio progonitelje. Jednog je vojnika to toliko razgnjevalo da je izvukao mač i odsjekao mu ruku. Tad sam osjetio veliko sažaljenje prema tom čovjeku, te sam mu dvaput pucao u glavu da to prestane.

Ne bi li ublažio svoju krivicu, taj je vojnik potajno izveo grčkog sveučilišnog profesora i studente na sigurno, nadajući se da će to spašavanje očistiti njegovu savjest. Hrizostom je umro od njegove ruke; ostali će živjeti.

1997. g., na sedamdeset i petu godišnjicu spaljivanja Smirne, grčki je Parlament na 105. zasjedanju donio odluku o spomenu na genocid, navodeći u njoj mučeništvo Hrizostoma i druge progone crkve.

Privilegija je političara da zabilježe negodovanje svijeta na zločine koji su se davno dogodili. Hrizostomovo je zadovoljstvo bilo da se s njima suoči zajedno sa svojim narodom. "Dužnost je svećenika da ostane sa svojom zajednicom", rekao je onima koji su ga molili da pobjegne. Oni koji su bili u njegovoj blizini toga dana vidjeli su ga kako maše spasilačkom brodu, njegovoj posljednjoj nadi. Kako je brod digao sidro i isplovio na more, Hrizostom se vratio svojoj dužnosti propovijedanja Riječi i molitve za oprostaj svojim neprijateljima.

Manche Massemola (1913. – 1928.)

Život i smrt ove mlade Afrikanke bili bi sasvim zaboravljeni da je Anglikanska crkva Južne Afrike nije proglasila mučenicom ubrzo nakon smrti.

Premlada da bi stekla akademsko zvanje ili bila zaređena, podnijela je batine i ismijavanje vlastite obitelji samo zato što je s rođakom išla na sate priprema za krštenje. Manche je predstavljala financijsku sigurnost za svoju obitelj, jer bi njezin brak s imućnim čovjekom donio priličan miraz. No njezina je težnja ka kršćanskom životu ugrožavala te nakane. Kad su se batine

Progon u dvadesetome stoljeću

pokazale neučinkovitim, ili možda zato što su postale sve žešće i češće, tijelo mlade djevojke je podleglo. Umrla je u djetinjstvu, od ruke svoje tobožnje najprisnije skrbnice: vlastite majke.

Mučeništvo znači izgubiti život zbog odanosti Kristu. U većini slučajeva mučenik stoji protiv nemilosrdnih sila i odabire smrt umjesto kompromisa. Tako je bilo i s Manche, iako je njezin mladi svijet bio malen, a njezin ubojica tako blizu kuće.

John i Betty Stam (1934. g.)

Betty je držala u naručju svoje dijete, tiho joj pjevajući, sasvim svjesna da su tu noć posljednji put zajedno. Ni njezin muž, John, koji je bio vezan za nogu od kreveta, nije mogao zaspati. Tek su nedavno stigli u svoju misijsku postaju s tromjesečnom Helen Priscillom, puni nade i željni službe. No te su zimske noći njihove tihe uspavanke bile oproštajne tužaljke, jer će sutra umrijeti.

Betty Scott, kćer prezbitarijanskog misionara u Kini, diplomirala je na biblijskom institutu *Moody* 1931. Već je bila prihvatila Božji poziv da služi u Kini. Veza s Johnom, kojega je upoznala na molitvenom sastanku za Kinu, te njihova uzajamna odluka da služe Kristu usred opasnog građanskog rata, nije je mogla u tome spriječiti. Kad joj je dodijeljena misijska postaja u unutrašnjosti, spremno je otputovala. "Kad se posvetimo Bogu, mislimo da je to velika žrtva i da činimo mnogo za njega, a zapravo samo puštamo neke sitnice kojih smo se čvrsto držali. A kad su nam ruke prazne, on ih ispunjava svojim blagom", napisala je.

John Stam je završio školovanje na *Moody* institutu 1932. Te je godine u govoru održanom apsolutentima, rekao: "Usuđujemo li se krenuti naprijed na Božju zapovijed, iako situacija izgleda nemoguća?" U jesen je isplovio za Šangaj, očekujući zadatak koji će biti preopasan za obitelj. Kad je stigao, otkrio je da komunisti zauzimaju zemlju, misionari putuju iz mjesta u mjesto, a njegova je voljena Betty, na njegovo veliko iznenađenje, u istom gradu i

oporavlja se od bolesti. Ubrzo su se vjenčali, a u rujnu 1934. rodila im se kćer Helen Priscilla. Mlada se obitelj preselila u provinciju Anhui u grad Ching-te. Lokalni vođa im je jamčio sigurnost.

Svi su bili iznenađeni kad se gradski sudac pojavio na njihovim vratima samo tri mjeseca kasnije, kako bi ih upozorio da dolaze komunističke postrojbe – ali bilo je prekasno. Prije nego što su uspjeli izići, vojnici su upali unutra. John je uhvaćen prvi i vezan. Molio je za sigurnost svoje žene i djeteta. Vojnici su se ubrzo vratili po njih. Te je noći u zatvoru dijete plakalo. Kad je stražar zaprijetio da će je ubiti, umiješao se jedan stariji Kinez, također zatvorenik. Stražar ga je upitao je li toliko hrabar da umre za strano dijete; on je potvrdio. Ubili su ga na licu mjesta.

Iste je noći Johnu naređeno da napiše pismo vođama misije, zahtijevajući 20 000 američkih dolara otkupnine. Potpuno svjestan da ona nikad neće biti plaćena, napisao je na kraju: “Neka vas Gospodin blagoslovi i vodi. Što se nas tiče, neka se Bog proslavi, bilo u našem životu ili u smrti.”

Sutradan su ih vojnici sproveli u obližnji grad Miaosheo i uveli u ured upravitelja pošte, koji ih je pitao kamo su pošli. Dotad je John već morao znati nakane vojnika te je odgovorio: “Ne znam kamo će oni, ali mi idemo u nebo.”

Ujutro su John i Betty odvedeni na pogubljenje. Lokalni je kršćanski liječnik prišao vojnicima i molio ih da se smiluju misionarima. Zaprijetili su mu, te je onda John molio za liječnika. Komunistički je čelnik čuo dosta. Naredio je Johnu da klekne i jednim udarcem mača odrubio glavu mladom misionaru. Betty je pala kraj tijela svoga muža, a mač je ponovno sijevnuo.

Što se zatim dogodilo s malenom Helen? Našao ju je kineski evangelizator dr. Lo, zamotan u vreću za spavanje, s rezervnom odjećom i novcem pričvršćenim zihericom za pelenu. Betty je tijekom svoje posljednje, besane noći, učinila sve što je mogla da se pobrine i utješi svoje dijete, znajući da je ostavlja iza sebe. Lo ju je sakrio u košaru s rižom i na kraju je uspio odnijeti baki i djedu,

Progon u dvadesetome stoljeću

koji su još uvijek služili u Kini. Helen je postala učiteljica i osnovala je obitelj u istočnoj Americi. Izabrala je privatni život, bez intervjua i javnih izjava.

Što se dogodilo s crkvom u Kini? Odgovarajući na vijest o smrti Stamovih, javilo se nekoliko stotina novih misionara za službu. Kineska je crkva otišla u ilegalu na dugi niz godina. Sada se pojavljuje, jača nego što je itko očekivao; jača od snaga Mao Ce-tunga, čiji su dani već prošli.

Maksimilijan Kolbe (1894. – 1941.)

“Deset će poljskih svinja umrijeti za onoga koji je pobjegao.” Uobičajen dan u Auschwitzu 1941. i uobičajena kazna koju je objavio SS zapovjednik, “Mesar” Frisch. Zatim je prozvao deset imena. Svi su zatvorenici bili slabi i dehidrirani, budući da su stajali na suncu cijeli dan, bez hrane i vode, čekajući da bjegunac bude uhvaćen. Ni jedan nije želio umrijeti. Jedan od njih, poljski narednik Francis Gajowniczek, molio je milost za svoju mladu ženu i dijete te za sebe (bila je to slabost u kakvoj su esesovci uživali). A onda se među postrojenim zatvorenicima netko pomaknuo, prišao naprijed i progovorio. Inače je to bilo zabranjeno.

“Tko si ti?” upitao je Frisch, zapovjedničkim tonom.

“Ja sam katolički svećenik. Želim umrijeti umjesto tog čovjeka.”

Frisch je oklijevao. Heroj u logoru? Nije bitno. Bolje je osloboditi se takvih ovdje. Bolje za beznađe koje lomi duh. Ni jedan od ovih zatvorenika svakako neće još dugo poživjeti. Prihvatit će ponudu te budale. Njih desetoro, uključujući oca Maksimilijana Kolbea, sprovedeno je u ćeliju za izglađnjavanje.

Rajmund Kolbe je rođen u vrijednoj obitelji poljske nacionalnosti, u blizini Pabianice, 8. siječnja 1894. Otac mu je kasnije umro: pogubili su ga Rusi jer se borio za nezavisnost podijeljene Poljske. Njegova je majka, pobožna katolkinja, vidjela svoje molitve ispunjenima kad je Rajmundu bilo samo dvanaest godina.

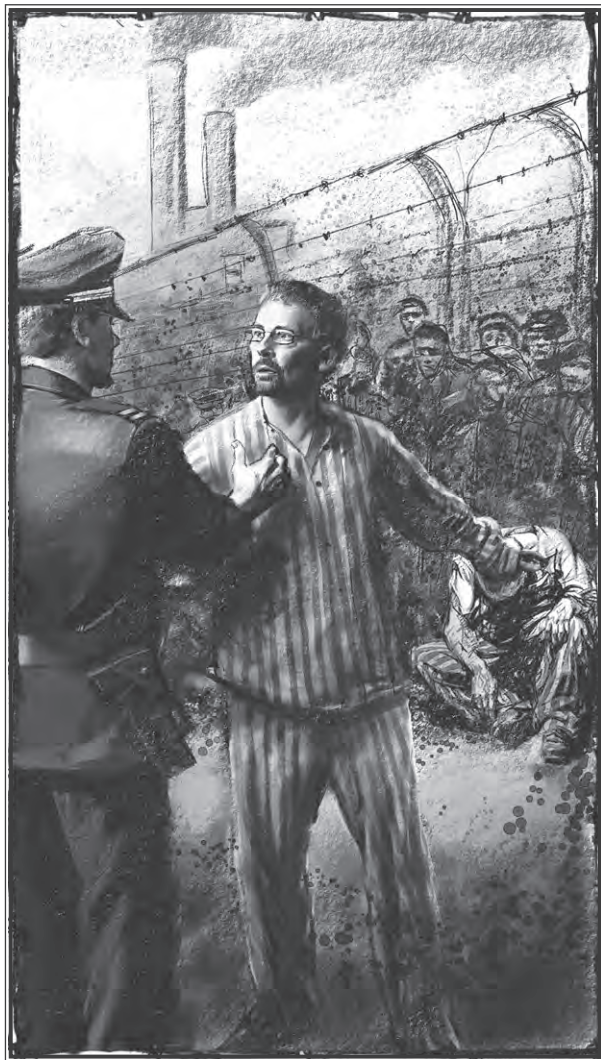
Te je godine njegova “divlja mladost” ustupila mjesto kršćanskoj predanosti, koja će trajati cijeloga života. U viđenju su mu se pokazale dvije krune između kojih je trebao izabrati. Jedna je bila bijela, za čistoću, a druga crvena, za mučeništvo. Mladi je Rajmund tražio obje. Od tog je dana njegov život bio predan učenju, misionarskom radu, evangelizaciji i brizi za potlačene. Sve čega se bio dotaknuo, napredovalo je.

U trinaestoj je godini, zajedno s bratom Franciszekom, prešao ilegalno rusko-austrougarsku granicu, kako bi se pridružio Franjevcima u Lavovu. Prve je zavjete položio u sedamnaestoj godini, a svečane u dvadesetoj, kad je uzeo i ime Maksimilijan Marija – kako bi označio da poštuje Djevicu. Ciljao je visoko i doktorirao filozofiju na Sveučilištu *Gregoriana* u dvadeset i prvoj godini, a teologiju u dvadeset i četvrtoj. Njegova ostala dostignuća uključuju misionarski rad u Japanu; otvaranje bogoslovije blizu Varšave; pokretanje radio postaje, novina i časopisa te osnivanje reda pod nazivom Vojska Bezgrešne, koji je narastao na 650 fratara pod Maksimilijanovim vodstvom, čineći tako najveći katolički vjerski dom na svijetu.

Kolbe je bio energičan vođa, ali biti to u Poljskoj 1939. g. nije bilo ni sigurno ni mudro. Zapravo je vidio da se olujni oblaci gomilaju i njegovi su mediji počeli upozoravati na opasnost nje-mačkog militarizma, a njegov je samostan otvorio vrata židovskim izbjeglicama. Prije nego što ga je uhitio Gestapo, Kolbe je čuvao pod svojim okriljem gotovo 1.500 Židova.

Njemačka ga je ratna mašinerija uhvatila 17. veljače 1941. Kolbe je znao što vjeruje. U dobro poznatoj izjavi je rekao: “Nitko ne može promijeniti Istinu. Ono što možemo učiniti jest tražiti je i služiti joj kad je nađemo... U dubini svake duše nalaze se dva nepomirljiva neprijatelja: dobro i zlo, grijeh i ljubav. I kakva je korist od pobjede na bojnopolju ako smo poraženi u dubini nas samih?” Kad je u svibnju bio poslan u Auschwitz, bio je spreman na tu bitku u najskrovitijim dijelovima svoje duše.

Progon u dvadesetome stoljeću

Maksimilijan Kolbe je umro od smrtonosne injekcije karbolne kiseline 14. kolovoza 1941.

Knjiga mučenika • John Foxe

Tijekom dvotjednog boravka u ćeliji za izgladnjivanje, fašistički je stražar, zadužen za zatvorski dnevnik, zabilježio da je Kolbe vodio molitvu i slavljenje. Kad je postao previše slab da govori, šaputao je. On i još troje drugih preživjeli su ta dva tjedna, no fašisti su trebali njihove ćelije za druge “zločince”. Tako je kraj došao u obliku smrtonosne injekcije karbolne kiseline, 14. kolovoza 1941. Tijelo “odbjeglog zatvorenika” kasnije je nađeno; bio je udavljen u logorskom zahodu. Francis Gajowniczek je doživio starost i umro je u Poljskoj 1997.

Maksimilijan Kolbe je imao tu vrstu predanosti Kristu koja je kadra pružiti otpor zlu i zauzeti mjesto osuđenog čovjeka. O svom odnosu s Kristom, Kolbe je napisao: “Ti si došao k meni i sjedinio me sa sobom, dajući mi svoju hranu [sakrament]. U meni sada teče tvoja krv; tvoja Duša, utjelovljeni Bože, prodire u moju i daje mi hrabrost i potporu. Kakvo je to čudo! Tko bi ga ikad mogao zamisliti!”

John Willfinger (1942. g.)

U ljeto 1942. Japansko je Carstvo planiralo zauzeti periferiju obrane i naftne rezerve koje su se protezale od njihovih otoka, južno od Australije. Borneo je trebalo strateški zauzeti, a strance koji su tamo radili, osobito one iz Sjeverne Amerike, zarobiti i držati u svojoj vlasti.

Misionar John Willfinger i njegovi suradnici na prevođenju Biblije, Lenhamovi, bili su svjesni opasnosti. No njihov je rad bio kritički važan: prevodili su Novi zavjet na jezik Murut naroda. U srpnju 1942. saznali su da su japanske snage zarobile misionare na jugu, te su instinktivno krenuli na sjever, u guste džungle i izolirana Murut sela. No podcijenili su japansku upornost.

19. rujna, u selo u kojemu su ova tri misionara čekala da japanska okupacija prođe, došao je Murut glasnik. Vijest koju je donio

Progon u dvadesetome stoljeću

bila je zabrinjavajuća. Svo troje misionara stavljeno je na spisak najtraženijih osoba. Onaj tko im pruži utočište, ili im pomogne, bit će strogo kažnjen.

Murut narod je ipak bio uvjeren da ih može uspješno sakriti. Ali da bi to učinili, bile su im potrebne obmane koje već koriste europski kršćani i ostali koji kriju Židove od Nijemaca, a Lenhamovi i Willfinger nisu bili voljni nametati nešto takvo prijateljima iz Murut naroda.

Umjesto toga, odlučili su predati se Japancima, uzdajući se u Boga za sve što ih čeka.

Lenhamovi su otišli na sjever do najbližeg japanskog tabora. Uspjelo im je sačuvati netaknutim primjerke Evanđelja na Murut jeziku tijekom cijeloga rata. Willfinger, koji je očekivao susret sa zaručnicom prije ove opasnosti, odlučio je posjetiti nekoliko plemenskih crkava na istočnom Borneu prije nego što se preda. Koliko je daleko putovao ne zna se, no naposljetku je zarobljen i pogubljen tri dana nakon Božića. Na kraju sukoba na Tihom oceanu nađeno je njegovo tijelo i njegova Biblija. Na unutrašnjoj korici, John je napisao ovu pjesmu:

*Znam da Krist nije samo čovjek,
i da je veći od svega na zemlji.
Iz dana u dan, njegova me ljubav grli.
Iz dana u dan, njegova me sila podupire.
Sve što bi Bog ikad mogao biti,
to je čovjek iz Nazareta meni.
Ne može mi običan čovjek dati ovu snagu,
ne može otjerati strah i bol,
ni držati me u svom naručju,
dok smrt i ja stojimo licem u lice.
Tad će sve što bi Bog ikada mogao biti,
neviđeni Krist biti za mene.*

A ispod pjesme stajao je njegov komentar: “Aleluja, ovo je stvarno.”

Dietrich Bonhoeffer (1906. – 1945.)

Mogao je izbjeći nacističku zamku, ali je odlučio vratiti se u svoju nemirnu zemlju. Ostati u New Yorku značilo bi napustiti misiju – onu koju neće preživjeti.

Dietrich Bonhoeffer je rođen u uglednoj berlinskoj obitelji. Njegov je otac, Karl, bio poznati psihijatar i neurolog, a on sâm je bio darovito dijete. Budući da je bio vješt u sviranju glasovira, njegovi su roditelji mislili da će postati profesionalni glazbenik. U četrnaestoj godini, na iznenađenje svoje obitelji, usmjerene na znanosti, objavio je da će studirati teologiju. To je i doktorirao u dvadeset i prvoj godini, na berlinskom Sveučilištu.

Ali Dietrich je bio pastor koliko i znanstvenik. 1932. g. bio je vjeroučitelj u jednoj od najsiromašnijih berlinskih četvrti. Zapravo se preselio tamo kako bi provodio više vremena s dječacima. U Španjolskoj je služio u crkvi u koju su dolazili ljudi s njemačkog govornog područja. Kasnije je u Londonu pomogao izgradnju međunarodne baze, koja će odigrati značajnu ulogu u naporima za okončanje Drugog svjetskog rata.

No u New Yorku se 1939. suočio s krizom savjesti. Držao je tamo niz predavanja koja su organizirali njegovi američki prijatelji, kako bi mu dali utočište od nacista. Samo mjesec dana od dolaska, znao je da neće uspjeti u borbi s njemačkom crkvom protiv nacionalsocijalista koji su već pokazivali neprijateljstvo prema čovječanstvu, a posebno prema Židovima. Zapravo je već bio vodio “ilegalnu” bogosloviju (koju je Gestapo zatvorio), a znao je i za planove *Abwehra* (njemačka inteligencija) da svrgnu Hitlera po svaku cijenu. U stvari je ovaj teolog znao previše za dobrobit svoje obitelji i prijatelja. Ipak je požurio natrag, kako bi radio s Ispovjednom crkvom (onima koji su proglasili da je samo Isus Gospodin i da je odanost Hitleru idolopoklonstvo).

U Njemačkoj mu je bilo zabranjeno poučavati, propovijedati i objavljivati knjige ili časopise bez prethodne dozvole. Naređeno

Progon u dvadesetome stoljeću

mu je da se redovito javlja policiji. No jedan mu je čudan zadatak donio predah od nacističkog nadzora. Naime, unovačen je u *Abwehr*. Tako je pastor Bonhoeffer, sa svojim britanskim i američkim vezama, trebao biti špijun za Hitlera. Barem je tako pisalo u naređenju, a zapravo su ga vrbovali zavjerenici protiv Hitlera pod vodstvom admirala Canarisa. Njegov je zadatak bio upotrijebiti sva moguća sredstva kako bi ugovorio uvjete predaje sa zapadom. Naravno, u tom opasnom pothvatu dvostrukog agenta morao se riješiti njemačkog vodstva.

Gestapo je 5. travnja 1943. razotkrio Canarisovo dvostruko djelovanje i Bonhoeffer je poslan u zatvor Tegel u Berlinu, gdje je nastavio pisati i propovijedati među stražarima i ostalim zatvorenicima. Dvije godine kasnije, 9. travnja 1945., nakon što je održao nedjeljno bogoslužje u zatvoru, a savezničke se trupe približavale, Bonhoeffer je obješen po izravnoj zapovijedi Führera, čija je vlast bila na izmaku. Njegove su posljednje riječi bile: “Ovo je kraj – ali za mene je početak života.”

Njegova djela i danas postavljaju izazov crkvi. Pojmovi “jeftine milosti” i “cijene učenja”, te života u zajednici i radikalne kršćanske društvene odgovornosti još uvijek su relevantni, stvarni i naširoko se proučavaju. Osobnih borbi i problema vjere s kojima se suočavao bilo je mnogo: oduzimanje života (pomogao je u dva propala pokušaja ubojstva Hitlera), molitva i mir pod prinudom, te neispunjena ljubav (odgodio je zaruke s Mariom van Wedemeyer zato što su njegovi tajni pregovori mogli biti opasni za nju).

Bonhoeffer je umro kao izdajnik nacističke Njemačke. Logorski je liječnik, koji je svjedočio pogubljenju, primijetio: “Teško da sam ikad vidio čovjeka da umire na takav način, u potpunosti pokoran Božjoj volji.” Tri tjedna kasnije, Hitler je počinio samoubojstvo u svom bunkeru u Berlinu. Za manje od mjesec dana rat je u Europi bio gotov.

Maurice Tornay (1910. – 1946.)

Maurice je bio sedmo od osmoro djece rođene u katoličkoj obitelji koja je živjela visoko u švicarskom gorju, u blizini Valaisa. Obitelj je bila ujedinjena u radu koji su obavljali kako bi preživjeli i vjeri po kojoj su živjeli. Sjećao se svoje majke kako im je, sjedeći kraj kamina, pričala o svetoj Agnezi Rimskoj, djevicici i mučenici. “Vi ste djevice”, rekla je svojoj djeci, “ali biti mučenik daleko je teže. Morate ljubiti Boga više od svega drugog i biti spremni dati svoj život, proliti posljednju kap krvi za njega.” Mladi Maurice nikad nije zaboravio pouku svoje majke.

Nakon srednje škole, pridružio se redovnicima sv. Bernarda, koji su bili posebno poznati po spašavanju planinara u Alpama i čuvenim psima bernardincima koje su odgajali i dresirali za “pomagače”. Kako je Maurice napredovao, crkva je tražila od kanonika da pošalju misionare, navikle da žive na višim nadmorskim visinama, kako bi započeli evangelizaciju naroda na Himalajama, ili Azijskim Alpama, kako su ih nazivali u Europi. On se javio dobrovoljno, ali je zadržan dok mu operacijom nisu izliječili čir. Zatim je 1936. stigao u provinciju Weixi u blizini tibetanske granice, gdje je završio studij teologije, naučio kineski i bio zaređen za svećenika. Kasnije je napisao: “Gotovo da sam sada napravio svjetsku turneju. Vidio sam i osjetio da su ljudi svuda u svijetu nezadovoljni te da prava sreća dolazi kroz služenje Bogu. Doista, ništa drugo nije važno. Ništa, ništa drugo.”

Rad na kinesko-tibetanskoj granici, težak u bilo koje vrijeme, bio je još opasniji zbog invazije japanskih snaga 1939. Maurice, koji je bio zadužen za školu dječaka i za sve životne potrebe – hranu, odjeću, ogrjev – imao je vrlo malo zaliha. Tu još treba dodati antagonizam lokalnih budističkih lama, osobito Gun-Akhioa, koji je osjećao da bi misionari mogli potkopati središte njegove moći, i koji se nije libio upotrebe prijetnji i sile protiv stranaca.

Progon u dvadesetome stoljeću

Maurice je 1946. godine imenovan za svećenika župe Yerkalo, u jugoistočnom Tibetu. Samo nekoliko dana kasnije, četrdeset je lokalnih lama upalo u svećenikovu rezidenciju, opljačkalo je, a njega pod prijetnjom oružjem istjeralo iz grada. Otišao je u Pame, u provinciji Yunnan u Kini, kako bi tamo pružio bilo kakvu pomoć svome narodu – molitvu, prepisku, utjehu i brigu za bolesne koji su uspjeli doći do njega. Do svibnja je već bio siguran da je rizik povratka bio manji od rizika dodatnog čekanja. “Ostavi župu bez svećenika... i ljudi će početi štovati životinje”, rekao je.

No na rubu Yerkala čekao ga je Gun-Akhio. I ponovno je Maurice bio zadržan izvan svoje župe. Međutim, dotad je već imao plan: uputit će izravan apel Dalaj lami i tražiti dozvolu za vođenje svoje misije, kao i za vjersku toleranciju umjesto ratobornosti i zastrašivanja. Krenuo je na dva mjeseca dugo putovanje u Lhasu, glavni grad Tibeta.

Ali Gun-Akhio je imao svoje agente i Maurice nije mogao ni mrdnuti bez njegova znanja. Lame su presreli njegovu karavanu i natjerali ga da se povuče. Napadnut je iz zasjede i ubijen zajedno sa svojim suradnicima 11. kolovoza, kod klanca Choula u blizini kineske granice. Kineski su zvaničnici za ta ubojstva naposljetku osudili članove lamskog samostana Karmda.

Maurice je kao tinejdžer napisao: “Smrt je najsretniji dan našega života. Moramo se u njoj radovati više od svega, jer ona znači da stižemo u pravu domovinu.” Ovaj svećenik, koji je rijetko hodao po ravnom i koji ni dana nije služio u udobnosti i lakoći, najzad je bio kod kuće.

Tko god mene prizna pred ljudima, priznat ću i ja njega pred svojim Ocem nebeskim.

Matej 10,32

Jim Elliot, Pete Fleming, Ed McCully, Nate Saint, Roger Youderian (1956. g.)

Vijest je odjeknula svijetom: “Pet je ljudi nestalo na Auca teritoriju.” Bio je ponedjeljak, 09. siječnja 1956. Tim misionara koji je pokušao ostvariti miran kontakt sa zloglasnim plemenom Indijanaca u Ekvadoru nije se javio radiom kako je bilo planirano. Gotovo cijeli dan nije se čula ni riječ iz njihova kampa na rijeci Curaray, kojega su nazvali “Palm Beach”. A onda je jedan pilot, koji je letio iznad tog područja, prijavio teško oštećen zrakoplov u kampu. Uslijedila je jeziva potvrda u srijedu 11. siječnja, kad je u rijeci uočeno prvo tijelo. Iako je odmah pokrenuta potraga i oformljen spasilački tim, otkriće ostalih tijela brzo je preokrenulo misiju iz spasilačke u preuzimanje posmrtnih ostataka i sahranu.

Do petka tog tjedna tim je stigao u misionarski kamp i žurno sahranio četiri tijela. Svi su umrli nasilnom smrću, od opetovanih udaraca kopljima i mačetama. Peto tijelo (Ed McCully) nikad nije locirano, nakon što je identificirano na obali, ali ga je poslije toga odnijela rijeka. Pet je udovica i osmoro siročadi oplakivalo njihovu smrt i tražilo od Boga utjehu i upute. Svijet je sve to gledao sa zaprepaštenjem i čuđenjem.

Glas o tragediji obišao je svijet i naposljetku je tisuće kršćana ustanovilo da je vijest o smrti petoro mladih ljudi bila prekretnica u njihovu životu. U svojoj knjizi “Kroz vrata sjaja” (*Through Gates of Splendor*), napisanoj godinu dana kasnije, udovica Jima Elliota, Elisabeth, opisala je neke značajne početne rezultate onoga što se činilo kao tragičan i uzaludan gubitak života. Upražnjena mjesta koja su ostala poslije ovih ljudi više puta su popunjavali mladi muškarci i žene potaknuti i motivirani njihovom nesebičnom žrtvom. Pedeset godina kasnije, taj se učinak još uvijek osjeća.

Unutar dvije godine od njihove smrti, Jimova udovica i Nate-ova sestra ostvarile su prijateljski i trajan kontakt s Huaronima (Huaroni, Waorani, Waodani, Waos, Auca – sve su nazivi istog

Progon u dvadesetome stoljeću

naroda, ovisno o tome tko im je dao ime – op. prev.). Počeo je prijevod Biblije na njihov jezik. Jedan po jedan, ljudi koji su počinili ubojstvo povjerovali su u Boga koji je poslao misionare da im svjedoče. Steve Saint je proveo veći dio svoga djetinjstva među njima. Unatoč činjenici da su mu ubili oca, on je postao usvojeni sin plemena i naposljetku doveo vlastitu obitelj da neko vrijeme živi s njima. Bolno donošenje Evanđelja tom nasilnom narodu pretvorilo se u čudo preobražaja.

Iako je mučeništvo uvijek bilo dio velike bitke između dobra i zla u duhovnom svijetu, smrt vjernika nije uvijek izravno rezultirala u obraćenje onih koji su svjedoke nastojali ušutkati. Nasilje je često bilo izraz straha, sumnje, neznanja i krivog izbora trenutka, prije nego svjesno odbacivanje poruke. Ovih petoro ljudi koji su umrli u Ekvadoru proveli su mjesec kontaktirajući s Huaronima tako što su zrakoplovom letjeli iznad njihova teritorija i razmjenjivali s njima darove preko spušenog užeta, što je smislio pilot tima, Nate Saint. Iako je pleme bilo poznato po nasilju prema strancima, ovi su ljudi procijenili da su uspostavili određen stupanj međusobnog povjerenja, koji bi podržao izravan kontakt. U početku je njihov oprezni optimizam bio nagrađen posjetom trojice Huarona. To je prošlo bez incidenta i očekivali su daljnje kontakte. Nažalost, nisu znali da su zakoračili u unutarplemenski sukob.

Kad je grupa Huarona ubila ovu petoricu, njihov postupak nije bio osoban, čak nije bio potaknut onim što, ili koga su, ti bijelci predstavljali. Nasilje je gotovo bilo odvratanje od unutarnjih problema s kojima se pleme nije moglo nositi. Dvojica od trojice koji su posjetili kamp u Palm Beachu izvijestili su da su ih misionari maltretirali; treća je osoba tvrdila suprotno. Iako su ostali shvatili da su te optužbe lažne, činilo se jednostavnijim ukloniti uzrok (misionare) nego se pozabaviti unutarnjim pitanjima. Nakon što je otvorena mogućnost ubijanja, opći je ton u plemenskoj skupini prešao na dobro utvrđene obrasce pripreme za bitku. Znali su da bijelci imaju oružje; ali ne i da ga neće upotrijebiti. Nekoliko je Huarona izvijestilo da su čuli

nadnaravne glasove i vidjeli kako se čudna svjetla pokreću na nebu tijekom napada – kao da je Bog poslao zbor anđela da slave vjernost i povratak kući njegovih vjernih slugu.

Generacijama ogrezli u užasnoj borbi prsa u prsa, u kombinaciji s visoko razvijenim sjećanjem, što i inače obilježava kulture bez pisana jezika, Huaroni su pokazivali nevjerojatnu sposobnost pamćenja pojedinosti iz bitaka. Dugi razgovori među njima često su se sastojali od prikazivanja i opisivanja ožiljaka od koplja i mačeta i jezivih detalja o smrti neprijatelja. No cijelu priču o napadu Steve Saint je čuo tek godinama kasnije, nakon smrti Rachel Saint, Nateove sestre, koja je došla živjeti među njima i donijeti im Božju riječ. Oživljavajući uspomene uz logorsku vatru do kasno u noć, stari su ratnici objasnili što se tad dogodilo, još uvijek zaprepašteni da bijelci nisu učinili ništa kako bi se obranili. Steve je saznao da je Mincaye, koji mu je otada postao otac, zapravo bio onaj koji je zadao smrtonosni udarac njegovu pravom ocu. Čim je to saznao, shvatio je da to zapravo nije važno. Važno je bilo samo to da je Bog upotrijebio nevjerojatnu mješavinu duhovnog oruđa, uključujući i smrt svojih petoro slugu, da porazi silu straha i nasilja koja je zarobila Huarone od kad znaju za sebe.

U svojoj knjizi “Kraj koplja” (*The End of the Spear*), Steve kaže da su ga tijekom godina često pitali o borbi koju je morao voditi da oprosti onima koji su mu oduzeli oca. Uvijek je odgovarao da to za njega nikad nije bila borba. Čak je i u njegovu umu petogodišnjaka, iako je tugovao, smrt oca i prijatelja bila dio Božje nakane. Ne moraš oprostiti nekome koga nikad nisi smatrao odgovornim za određeno djelo.

Dosljedno Tvorcu i Pokretaču iza scene, priča o Huaronima pokazuje Božje putove. Oni koje je nekoć bilo nemoguće dosegnuti, sada zauzimaju mjesto među onima koji dosežu druge. Huaronski su vjernici stradali za Krista i najmanje je jedan umro mučeničkom smrću. Njihova ih duga povijest nasilja čini oštrim promatračima stanja “suvremenog” svijeta, gdje je sve veća fasciniranost

Progon u dvadesetome stoljeću

mržnjom, nasiljem i ubijanjem dobro poznata onima koji su se nedavno oslobodili takvog života u očajanju. Potrebno je da prođe neko vrijeme kako bi na svjetlo dana izišla Božja dublja nakana. Ponekad oni koji obraćaju pozornost uspiju vidjeti njezin sjaj i ostaju zadivljeni.

Esther John (1929. – 1960.)

Esther John je rođena u Indiji kojom je tad vladala Velika Britanija i njezino je indijsko ime bilo Qamar Zia. Školovana je u kršćanskoj školi, u kojoj su čitanje Biblije i živa vjera njezinih učitelja doveli do njezina obraćenja još u tinejdžerskoj dobi. Kad je predala svoje srce Isusu Kristu, počela je živjeti život u služenju i rastu u kojemu je svaki novi dan bio dar.

Kad je Indija podijeljena, Qamar se sa obitelji preselila u Pakistan, gdje je obećana jednom muslimanu za ženu. Ne želeći prihvatiti tu odluku svoje obitelji, pobjegla je u Karachi. Tamo je našla misionara, Mariana Laugesena, koji joj je dao Bibliju, ohrabrenje i posao u jednom sirotištu. Tad je uzela ime Esther John.

I dalje pod pritiskom obitelji da se uda, preselila se u Sahiwal, gdje je živjela i radila u misijskoj bolnici, pod zaštitom prvog anglikanskog biskupa u Pakistanu, Chandu Rayja. 1956. g. upisala se u biblijsku školu (*United Bible Training Centre*). Kad ju je završila, sasvim svjesna da je njezina vjera nešto što njezina obitelj nikad neće prihvatiti, preselila se u Chichawatni, 48 km zapadno od Sahiwala. Živjela je s američkim prezbiterijanskim misionarima i vršila evangelizaciju među ženama sa sela, poučavajući ih Svetom pismu i radeći s njima zajedno u polju. Život joj je zbog tog evangelizacijskog rada bio ugrožen do razmjera koje su nama nepojmljive.

Esther je brutalno ubijena u svom krevetu u Chichawatniju, 02. veljače 1960. Istraga nije provedena; nitko nije optužen za oduzimanje njezina života. Sahranjena je na kršćanskom groblju u Sahiwalu. U znak poštovanja ove hrabre žene, u krugu bolnice u kojoj je radila,

podignuta je kapela koja nosi njezino ime. Iako je njezin život tako nenadano oduzet, on i dalje nadahnjuje kršćansku zajednicu u kojoj je radila i živjela, i u kojoj je se i danas predano sjećaju.

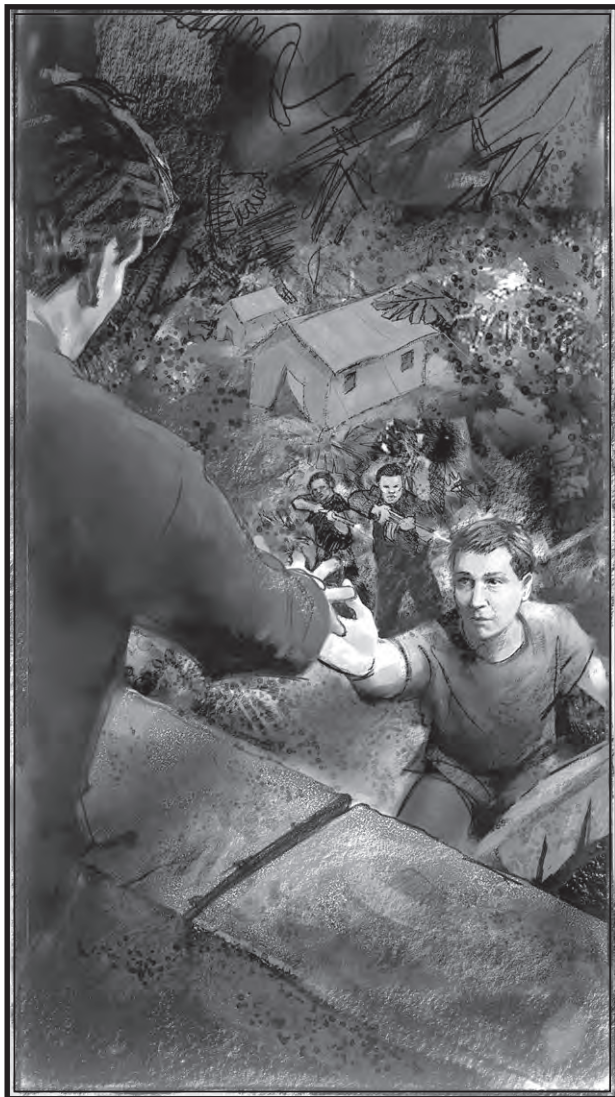
Paul Carlson (1928. – 1964.)

Kad su u Kongu izbili nemiri, Paul Carlson je odveo svoju ženu Lois i dvoje djece preko rijeke Ubangi, u Srednjoafričku Republiku. Kad ih je tamo ostavio kako bi se vratio u Kongo, misionarski ih je liječnik iz Evanđeoske crkve saveza (*Evangelical Covenant Church*) uvjeravao da postoji nekoliko planiranih puteva za njegov bijeg. Otići će ako Simba pobunjenici dođu preblizu bolnici u Wasoulou, duboko u unutrašnjosti Konga, gdje je ova obitelj iz Kalifornije živjela godinu dana. Ubrzo je Paul radio vezom rekao svojoj ženi: “Moram otići još ovu večer.” No to nije bilo dovoljno brzo.

Belgija je 1960. iznenada odobrila nezavisnost svojoj, dijaman-tima bogatoj, koloniji Kongu. Nijedna vlast nije uspjela ovladati njegovim terenom i plemenskim razlikama, a sada su, u ranu jesen 1964., pobunjenici koji su sebe nazivali Simbas (lavovi na svahiliju – op. prev.) zauzeli Stanleyville (Kinshasa) i kretali se dalje, kako bi utvrdili osvojeno područje. Carlson se bojao za sigurnost svoje obitelji i pacijenata, u bolnici koja je imala osamdeset kreveta u naselju u džungli, “na kraju svijeta”.

Paul Carlson se nije uklapao u profil heroja. Bio je tih čovjek, duboko posvećen liječenju, a diplomirao ja na *North Park Sveučilištu*, *Stanfordu* i medicinskom fakultetu Sveučilišta *George Washington*. Zatim se pridružio Kršćanskoj medicinskoj i stomatološkoj udruzi za put u Kongo na šest mjeseci. To je bilo 1961. Dopala mu se služba u Africi, ali tek je bio osnovao obitelj i planirao uobičajenu medicinsku karijeru; stoga je, kad se vratio, otišao u Redondo Beach u Kaliforniji, kako bi započeo praksu.

Progon u dvadesetome stoljeću

Paul Carlson, ubijen u Kongu

Knjiga mučenika • John Foxe

Ubrzo je ipak shvatio što njegovo srce želi. “Ne mogu više podnijeti hernije i hemoroide”, rekao je prijatelju. Obitelj se vratila u Kongo 1963. g. i smjestila se u Wasoloi, gdje će brinuti za 100.000 ljudi i pomoći da se izgradi crkva.

Godinu dana kasnije, 09. rujna 1964., Paula su zarobili Simba pobunjenici. Optužen je za špijunažu i prebačen u 480 km udaljen Stanleyville, dok su pobunjenici pregovarali o njegovu oslobađanju. Tjedni su prolazili, a pobunjenicima je ubijanje stranaca postala šala. Paul je rutinski izvođen pred streljački vod povezanih očiju – štitirali su ga, udarali i gurali, ali nikad nisu pucali. Otkupnina nije plaćena, a napetost je rasla. Konačno su se sredinom studenog, pod zajedničkom komandom, izvan grada spustili američki i belgijski padobrancima, u hrabrom pokušaju da spasu diplomate i stotine drugih zarobljenih iseljenika.

To jutro su Paul i ostali taoci brzo izvedeni iz hotela Victoria na ulicu. Očiju uprtih u nebo, u spasioce koji su se spuštali, a oružja u strance pred sobom, mladi Simba vojnici su, slijepi od straha i gnjeva, počeli nasumice pucati u stotine ljudi koji su se šćucurili na ulici.

Oko njega su padala djeca, žene su svojim tijelima štitile dojenčad, a muškarci krvarili i umirali. Mala grupa, uključujući i Paula, nalazila se na kraju gomile i tad su vidjeli svoju priliku za bijeg, te su potrčali prema kući koja se nalazila odmah iza dva metra visokog cementnog zida. Paul je stigao prvi i pomogao misionaru Charlesu Davisu da prijeđe preko zida. Zatim je posegnuo za Charlesovom rukom kako bi se i sam prebacio preko, ali je jedan pobunjenik ispucao rafal u njega i on je pao mrtav na zemlju.

Samo nekoliko minuta kasnije, padobrancima su osigurali kuću u kojoj su misionari našli utočište. Fotografi su dokumentirali Paulovo tijelo kako izrešetano leži na ulici. Časopisi *Time* i *Life* prenijeli su njegovu priču – samopožrtvovani liječnik koji je zamalo uspio pobjeći. On je ipak znao gdje se nalazi njegovo pravo utočište. Ranije je u svom Novom zavjetu upisao datum 24. studeni i kraj njega samo jednu riječ, “mir”.

Progon u dvadesetome stoljeću

Organizacija koja nosi njegovo ime i danas radi kako bi pomogla narodu u Wasoloi, a spomenik u Sveučilištu *North Park* u Chicagu sjeća na tihog heroja, u Kongu zvanog “Mongonga Paulo”, koji je zadržao svoj smisao za humor i pouzdao se u svoga Gospodina tijekom prekratke službe misionarskog liječnika.

Yona Kanamuzeyi (1964. g.)

Strahovit genocid tijekom devedesetih godina dvadesetog stoljeća usmjerio je pozornost svijeta na Ruandu, no to nije bio početak neprijateljstva i nasilja između Hutu i Tutsi naroda s tog područja; kipjelo je desetljećima prije toga. Vlada je 1960. počela ponovno naseljavati ljude koji su ostali bez kuća zbog plemenskoga nasilja u okrug Nyamata, u južnoj Ruandi. To područje – sačinjeno od močvarnog zemljišta i rijeka punih krokodila – nije imalo mnogo stanovnika, tako da je bilo dovoljno prostora za naseljavanje raseljenih.

Yona Kanamuzeyi je osjetio da ga Bog poziva da dođe i služi baš u to područje. I znao je da to neće biti lak zadatak.

O njegovu rođenju i mladosti ne zna se gotovo ništa, što nije neuobičajeno za Afrikance sa sela, koji su često računali rođenje prema godišnjem dobu, dok su se priče iz njihova života prenosile samo usmeno.

Rođen je u mješovitu braku, Hutu i Tutsi, i odgajan u kršćanskoj vjeri. Naposljetku je služio kao pastor u okrugu Nyamata, gdje je bio odgovoran za dvadeset i četiri crkve, s ukupno oko 6.000 članova.

Osim što je vršio pastorsku službu, pomagao je u raspodjeli humanitarne pomoći raseljenima. Prvi sastanak s kršćanskim izbjeglicama održao je u sjeni golemog stabla. Tad im je pročitao ulomak iz Biblije koji ih je podsjetio da je Jahve njihovo utočište i zaklon.

Prvo se tamo preselio sam, a kad je dobio kuću, pridružili su mu se žena (Mary) i djeca. Svi koji su ih znali divili su se ljubavi koju su pokazivali jedno prema drugom. Žene su često pitale Mary: “Zar te nikad ne tuče i ne psuje?”, a ona im je objašnjavala da

on to doista nikad ne čini. “Katkad od mene zatraži oprostaj, kao i ja od njega. I Isus nam oprost. Onda se zajedno molimo.” Muž koji predstavlja takav uzor ljubavi bio je rijetkost u tom području.

Početak 1960-ih, Tutsi koji su pobjegli u susjedne zemlje počeli su koristiti terorističku taktiku u borbi protiv Hutu vlasti u Ruandi.

Teroristi su se nazivali *inyenzi*, ili žohari. Kako je strah rastao, svaki je Tutsi mogao biti osumnjičen da je terorist.

Krajem 1963. Nyamatom su kružile glasine da će *inyenzi* napasti Ruandu s juga. Zapravo su već dvaput to pokušali, ali je vojska Ruande oba puta odbila napad i od tada je zatvarala svakoga za koga se posumnja da ima neke veze s njima. Neki su bili pogubljeni, a neki bačeni u zatvore, u kojima su mnogi umrli u pretrpanim ćelijama i bez medicinske skrbi.

Usred tog nemira i nevolja, Yona je nastavio svoju službu. Jedne je noći izišao van nakon policijskog sata, kako bi sahranio tijelo kršćanskog radnika koji je ubijen na ulici. Pozvao je kršćane da dođu u njegovu kuću – unatoč policijskom satu – na noćni molitveni sastanak.

U siječnju 1964., prijatelj ga je upozorio da će biti ubijen. Kad je upitao zašto, odgovorio mu je da je to zato što vjeruje u Božju riječ i voli sve ljude.

“Božja riječ i njegova ljubav dvije su stvari bez kojih ne mogu živjeti”, odgovorio je Yona.

Rekao je Mary za prijatnje i par se zajedno molio. “Bože, ti si me pozvao i poslao na ovo mjesto. Ti me poznaješ, znaš dane koje sam živio i koji su mi preostali. Ako je tvoja volja da me pozoveš kući, ja sam spreman”, molio je Yona.

23. siječnja uvečer, pred njegovu je kuću stiglo petoro ruandskih vojnika u otvorenom džipu, zahtijevajući od Yone da pođe s njima. On i Mary su znali da kad vojska dođe po nekoga noću, tu osobu više nitko nikad neće vidjeti.

Još je dvoje ljudi prisiljeno da uđe u džip. Vojnici su vozili ka sjeveru, dok nisu stigli do mosta preko rijeke Nyaborongo. Naredili

Progon u dvadesetome stoljeću

su zarobljenicima da iziđu te da svu svoju imovinu stave na gomilu. Prije nego što je položio svoj dnevnik, Yona je u njemu napisao: “Odlazimo u nebo.”

Razgovarao je s druga dva zarobljenika o njihovu spasenju, a onda su zajedno počeli pjevati. “Postoji sretna zemlja... gdje sveti u slavi borave.”

Zatim je zamolio narednika da njegov dnevnik i novac vrati njegovoj ženi. On mu je uzvratilo: “Bolje ti je da se moliš svome Bogu.” I jest, ovim riječima: “Gospodine Bože, ti znaš da mi nismo sagriješili protiv vlasti i sad te molim da u svojoj milosti primiš naše živote. I molimo te, ti osveti našu nevino prolivenu krv, i pomozí ovim vojnicima koji ne znaju što čine.”

Yona je svezan i sproveden na most. Dok su ga vodili, pjevao je: “Postoji zemlja koja je ljepša nego dan, i po vjeri je možemo vidjeti izdaleka. Tamo nas Otac kraj puta čeka, tamo nam je pripremio stan.”

Vojnik je okončao pjesmu pucnjem, a Yonino je tijelo bačeno u rijeku.

Njegov prijatelj, Andrew Kayumba, također je bio vezan i spreman za strijeljanje, no umjesto toga vraćen je kući uz strogo upozorenje da nikome ne smije pričati o pastorovu pogubljenju. Kayumba je pobjegao iz Ruande i ispričao što je vidio i o hrabrosti svog prijatelja koji se molio za svog krvnika i otišao u smrt pjevajući.

Prije zatvora smo čuli za Boga, no u zatvoru smo ga doživjeli.

– Pastor Sze, kineski vođa kućnih crkava koji je bio zatvoren zbog svoje vjere

Watchman Nee (1903. – 1972.)

Watchman Nee je bio jedinstven, predan, kontroverzan i učinkovit. Unatoč sporu oko njegova učenja i pravovjerja, duhovni pokret koji je osnovao tijekom 1920-ih, pod nazivom “Malo stado”, jamučno je pomogao u utvrđivanju kineskih kršćana tijekom Maove vladavine i nakon njega.

Nee je rođen 1903. g. u obitelji učitelja i evanđelista. Majka mu je dala ime Shi-Tsu, a kasnije ga je promijenila u “onaj koji zvoni” ili Watchman. Bio je to znak za posao koji će obavljati: buđenje snažnog kršćanskog pokreta, koji je sadržavao elemente pentekostalizma i plimutske braće, i bio utemeljen na učenju engleskih pastora Roberta Govetta i Theodora Austina, iz crkve *London's Honor Oak Christian Fellowship*.

Nakon obraćenja, u dobi od sedamnaest godina, Nee je učio da su crkve pravilno organizirane geografski, po jedna u svakom gradu. Gotovo 700 crkava ga je na kraju smatralo svojim pastorom i učiteljem. Naglašavao je unutarnji život: Bog govori intuitivnom osjetilu svake osobe. Tvrdio je da eshatologija, posebno uznesenje crkve (naglašeno u učenju plimutske braće Johna Darbyja), obuhvaća uznesenje zrelih vjernika pred nevolju. Dok će oni koji još trebaju rasti morati podnijeti razdoblje velike nevolje. Te su ideje i poziv na disciplinu u vjeri promicane u njegovu učenju. Zbirka tog učenja nalazi se u knjigama koje su još uvijek poznate diljem svijeta: *The Normal Christian Life* i *Sit Walk Stand*.

Nee je 1942. preuzeo upravljanje bratovljevom kemijskom tvornicom i tad je zaposlio članove “Malog stada” i preusmjerio dobit ka tom pokretu. 1947. je postao aktivan u osnivanju crkava i obučavanju kršćanskih radnika. Također se uključio u evangelizaciju migranata, utemeljenu na crkvi u Jeruzalemu i Djelima 8. Njegov je rad doveo do osnivanja stotina kućnih crkava diljem Kine. Nastojao je osnovati crkvu koja će se sama umnožavati, uzdržavati i imati svoje vodstvo, u svakom gradu i selu.

Progon u dvadesetome stoljeću

Bio je revnostaan, marljiv čovjek i idealist koji je odbio biti dijelom kineskog nacionalizma. Kad je Mao došao na vlast u Kini 1949. g., Nee je označen kao imperijalist, te je završio u zatvoru na temelju izmišljenih optužbi za špijunažu, razvrat i krađu crkvenog novca. Tamo je ostao sve do pred svoju smrt, kad su ga zvaničnici oslobodili kako ne bi za to bili odgovorni.

Stručnjaci, koji su proučavali njegova i djela njegovih sljedbenika (posebno svjedoka Leeja) podijeljeni su po pitanju njegove strategije, tumačenja Biblije te eklektičnom mozaiku njegova izbora na temu duhovnog razvoja. No nitko ne dovodi u pitanje njegovu predanost Kristu, kao ni hrabrost koju je pokazao tijekom više od dvadeset godina proгона pod Mao Ce-tungom.

Bog je upotrijebio Neejev rad u Kini kako bi stvorio sustav tajnih crkava koje su preživjele i porasle tijekom posljednjih trideset i pet, i više godina. Za vrijeme njegove službe, Kristu je došlo više od 150.000 ljudi, a taj broj nastavlja rasti kroz rad "Malog stada".

Drugima možeš pomoći samo razmjerno tome koliko si sam stradao. Što je veća cijena, veća je i tvoja pomoć... Dok prolaziš kroz žestoka iskušenja, provjere, nevolje, progon i borbu... iz tebe će poteći život ka drugima, i to život Kristov.

– Watchman Nee, koji je u Kini bio u zatvoru zbog svoje vjere

Wang Zhiming (1907. – 1973.)

Wang Zhiming, kojega su ubile kineske vlasti, razlikuje se od ostalih po dvije karakteristike. On je jedini kršćanin, pogubljen tijekom Kineske kulturne revolucije, u čiju je čast podignut spomenik u Kini, i jedan je od deset mučenika navedenih u Westminsterskoj opatiji u Londonu.

Wang je rođen u okrugu Wuding, u provinciji Yunnan, samo godinu dana nakon što su tamo stigli prvi misionari. Postao je učitelj u kršćanskoj školi i pastor za 2.800 kršćana koji su živjeli u jednom od najtežih desetljeća u Kini. Kulturna je revolucija trebala preurediti Kinu u modernu državu, odbacujući sve što je bilo drevno i tradicionalno. Wang je pristupio TSPM-u (zvanična registrirana protestantska crkva u Kini), no odbio je sudjelovati na javnim sastancima na kojima je provođena “drugarska kritika”, tvrdeći da ruke koje su krštavale ne bi trebale sad grditi i ponižavati te iste ljude.

U svibnju 1969., na sredini revolucije, Wang i njegova obitelj su uhićeni. Lokalna je Crvena garda znala da je on njihov kritičar, a njegovo je vodstvo u “stranoj religiji” bilo javno te stoga i opasno, kako su smatrali. Wang je četiri godine čekao u zatvoru prije nego što mu je izrečena presuda i kritika, 29. prosinca 1973. Pogubljen je na velikom skupu na stadionu pred 10.000 gledatelja. Njegove su posljednje riječi bile:

“Ne smijete slijediti moj primjer.” (Bila je to izjava poniznosti i značila je da slušatelji trebaju slijediti samo Isusov primjer.)

“Trebate slušati riječ odozgo i pokajati se.” (Poticaj koji je značio da trebaju slušati Boga iznad svega drugog.)

“U svemu što radite pazite na čistoću.” (Budite čisti i sveti.)

Wangova je žena robijala tri godine, a dvojica sinova devet. Treći sin je umro u zatvoru. Kineske su vlasti naposljetku shvatile kakva mu je nepravda učinjena te su platile njegovoj obitelji 250 američkih dolara odštete – beznačajna svota u odnosu na vrijednost čovjekova života. U međuvremenu se crkva na njegovu području udeseterostručila, baš kako bi on želio.

Minka Hanskamp i Margaret Morgan (1974. g.)

Dvije medicinske sestre, jedna iz Walesa a druga iz Nizozemske, vodile su na Tajlandu kliniku za oboljele od gube. Politička situacija se 1974. pogoršala i njih su dvije oteli gerilci i zatražili otkupninu. Organizaciji *Overseas Missionary Fellowship* (OMF) naređeno je da za njihovo oslobađanje plati 500 000 američkih dolara te da napiše pismo vladi Izraela u kojem podržava palestinska prava.

Minka Hanskamp je bila nizozemska državljanka koja je odrasla u Indoneziji. Tijekom Drugog svjetskog rata, ona i njezina obitelj su poslani u odvojene logore, nakon japanske invazije na Indoneziju, 1939. Kao medicinska sestra, Minka je spasila mnoge živote u logoru i ponovno se sastala sa svojom obitelji nakon oslobođenja. Potom je otišla na Novi Zeland, gdje je upisala biblijski koledž. Nakon što je diplomirala, primljena je na službu u OMF-u na Tajlandu, gdje je radila kao primalja i u seoskoj klinici za oboljele od gube.

Kad je Margaret Morgan odlučila odgovoriti na poziv za odlazak u misiju već je bila medicinska sestra. Prvo je otišla na obuku za misionare u *Mount Hermon Missionary College*, a zatim je otplovila za Tajland, uz podršku baptističke crkve iz Portha u Walesu (*Tabernacle Baptist Church*).

Jedanaest se mjeseci ništa nije znalo o Minki i Margaret, a pretpostavljalo se da ih drže negdje u blizini Pujuda, na Tajlandu. Radio BBC je u ožujku 1975. izvijestio da su u džungli pronađena dva tijela, te da za jedno od njih postoje dokazi da se radi o Margaret. Ubijena je pet mjeseci ranije. Malajski je doušnik priznao da je ubio te dvije žene. Bivši je pobunjenik izvijestio dužnosnike da su njih dvije, kad im je rečeno da će biti ubijene, mirno rekly: "Dajte nam malo vremena za čitanje i molitvu."

Janani Luwum (1922. – 1977.)

Jananija Luwuma je ubio predsjednik Ugande, Idi Amin, 16. veljače 1977. Te iste godine crkva u Ugandi je obilježavala 100 godina postojanja.

Janani je rođen u sjevernoj Ugandi i započeo je karijeru 1956. g. kao svećenik anglikanske crkve u biskupiji sjeverne Ugande. Kasnije je završio teologiju na *St. Augustine* koledžu u Canterburyju, te na *London College of Divinity* u UK. Od svećenika je postao nadbiskup. Kao aktivan član istočnoafričkog pokreta za probuđenje od 1948., Janani je ostao upamćen kao čovjek koji je ponavljao svojoj zajednici: “Bog nema unučad, već samo sinove i kćeri.” Uvijek je poticao ljude da imaju živo zajedništvo s Bogom kroz Isusa Krista te da ne ovise o vjeri svojih roditelja. Istočnoafrički pokret za probuđenje je naučavao, a on jamačno vjerovao, da Bog nikad nije odsutan, ma kako težak život postao. Kad je optužen za izdaju – za što je nedvojbeno slijedila smrtna kazna – odgovorio je Aminu: “Moramo u ovome vidjeti Božju ruku.”

Janani je postao nadbiskup Anglikanske crkve u Ugandi, Ruandi, Burundiju i Kongu, 1974. g. Nevolje su počele kad je on počeo kritizirati grubo kršenje ljudskih prava koje je počinio Aminov režim, što je uključivalo javna pogubljenja, nestajanje ljudi i protjerivanja. Njihova je imovina redovito bila oduzimana bez pravovaljanog postupka. Kao poglavar crkve u Ugandi, on je javno ukazao na to bezakonje za propovjedaonicom. Tek je nekoliko kritičara Idija Amina, koji nisu pobjegli kako bi spasili život, preživjelo njegovu osmogodišnju strahovladu.

Nakon Jananijeva ubojstva, njegova obitelj i nekoliko biskupa Anglikanske crkve pobjegli su iz zemlje, no njegova je smrt nedvojbeno osnažila protivljenje Aminovoj okrutnosti. Crkva je nastavila djelovati pod strahovitim progonom sljedeće dvije godine, sve do travnja 1979., kad je režim pao pod napadom združenih snaga Ugande i Tanzanije.

Progon u dvadesetome stoljeću

Život u Ugandi Idija Amina bio je jeftin. Ljudi su umirali jer su imali dobar auto ili lijepu ženu. Janani je imao hrabrosti reći da su ta zla suprotna Božjoj volji. On se danas poštuje kao glas koji je vikao u pustinji u vrijeme kad se malo njih usudilo progovoriti, a spomen na njegovu žrtvu vrši se svakog 17. veljače. Engleska ga crkva priznaje za mučenika dvadesetog stoljeća, a spomenik u njegovu čast podignut je ispred Westminsterске opatije u Londonu. U Kampali jedna ulica nosi njegovo ime.

Chester A. “Chet” Bitterman III. (1952.– 1981.)

Chet Bitterman je pošao otvorenih očiju. Znao je da ga svjedočenje Evanđelja može skupo koštati; zapravo svega. No spremno je otišao u Kolumbiju odnijeti Radosnu vijest. “Stalno mi se vraća misao da me možda Bog zove na mučeništvo za njega i njegovu službu u Kolumbiji. Spreman sam.” Ove je riječi zapisao u svome dnevniku prije nego što je sa svojom ženom Brendom stigao tamo. Njegova je predanost Spasitelju bila očita: “Spreman sam.”

Kad su naoružani napadači došli u kuću u kojoj je boravilo osoblje organizacije *Wycliffee Bible Translators* u Bogoti, u Kolumbiji, rano ujutro, 19. siječnja 1981., tražili su vođu misije, taoca koji bi vrijedio više i čije bi zarobljavanje nekako moglo pomoći njihovoj stvari. Umjesto njega, dobili su Chestera A. Bittermana III., kojega su prijatelji zvali “Chet”. Sutradan je predsjednik Ronald Reagan položio zakletvu, a američki su taoci napustili Iran nakon 444 dana zarobljenštva. Njihova je kušnja bila završena, dok je Chetova i Brendina tek počela.

Njih dvoje nisu dugo bili u Kolumbiji. Tek ih je čekao misionarski i prevodilački rad. Pohađali su jezičku školu i pomagali u mnogim zadacima organizacije, uključujući i vođenje gostinjske kuće, nabavku potrepština za radnike misije, a bili su čak i radio-operateri. Najzad se činilo da im Bog otvara vrata za preseljenje u džunglu gdje će živjeti s Karijona indijancima, učiti njihov jezik i naposljet-

Knjiga mučenika • John Foxe

ku obaviti prevodilački posao. U danima prije nego što će ga oteti teroristička grupa M-19, Chet je čistio tehničku opremu i nabavljao zalihe za preseljenje.

Teroristi su imali dva zahtjeva. Prvo, da se njihovi stavovi javno objave u nekoliko vodećih svjetskih novina. Drugo, tražili su da svi Wycliffeeovi misionari napuste Kolumbiju u roku od trideset dana, ili će Chet umrijeti.

Stav organizacije bio je jasan: posao na koji ih je Bog pozvao u Kolumbiji nije bio završen i oni ne mogu odustati. Sam Chet ne bi želio da odu i ostave tako mnogo ljudi koji ne mogu čitati Božju riječ na jeziku svoga srca.

Pregovori su nastavljeni na mahove. Brenda je sa svoje dvije malene kćeri – jedna tek što je bila prohodala – čekala, molila se i nadala. Molile su se da se Chet sjeti biblijskih redaka koje je vjerno učio napamet. Gerilci su se držali svoga stava da misionari moraju otići, a oni su se složili da će to učiniti čim obave prevodilački posao, otprilike za jedno desetljeće, ili dulje.

Zatim su teroristi poslali Chetovo pismo. Njegove riječi nisu bile obeshrabrujuće niti su pokazivale brigu, već jasan osjećaj za misiju i otvorene mogućnosti:

Gospodin me je podsjetio na 2 Korinćanima 2,14: “Hvala Bogu, koji nas uvijek u Kristu vodi u pobjedonosnom slavlju.” Ta riječ za “pobjedonosan” korištena je tijekom rimskih parada, kad je vojnike kod kuće dočekivalo veselo mnoštvo nakon uspjeha u bitkama... Imao sam mnogo vremena za razmišljanje o takvim stvarima, poput trojice Danielovih prijatelja... ili Pavla i Sile u tamnici u Filipima.

U slučaju Danielovih prijatelja Bog je, po svojoj silnoj moći i radi određenog cilja, učinio nešto vrlo neobično, tako da svi koji su u to bili uključeni nešto nauče (to jest da isprave svoje zablude) o njemu. Ishod je bio da su svi naučili tko je zapravo Bog. Sjetite se Pavla i pretora (Dj 16). Čuvajte to u mislima za mene. Zar ne bi bilo divno da se dogodi nešto tako posebno?

Progon u dvadesetome stoljeću

Brenda je bila oduševljena kad je vidjela da su njezine molitve uslišane. Chet se sjećao Pisma.

Čak i dok je držan kao talac, Gospodnje se djelo izvršavalo. Kolumbijski su mediji izvještavali o radu Wycliffeeovih misionara, čak su navodili poruku Evanđelja i u pozitivnom svjetlu prikazali kršćanske radnike. Biblijski reci koje je Chet spomenuo tiskani su u tamošnjim novinama. Božja riječ je izišla van.

07. ožujka ujutro, 48 dana nakon otmice, njegov je život okončan metkom u prsa. Tijelo je ostavljeno u autobusu. Sedativ nađen u njegovoj krvi govori da možda nije osjećao nikakvu bol.

Poruka je ipak i dalje putovala, čak i nakon njegove smrti. Radio intervju s njegovim roditeljima emitiran je više puta diljem zemlje. “Žalostan sam jer neću vidjeti Cheta ponovno u ovom životu”, rekao je njegov otac, “ali znam da ću ga vidjeti ponovno u nebu.” Zatim je pričao o tome koliko je Chet volio kolumbijski narod. Njegova je majka rekla da bez obzira na to što joj je sin ubijen, ona i dalje voli Kolumbiju i njezine ljude. “Mi se nadamo da će gerilci upoznati Boga”, dodala je.

Chet je pokopan u Lomalindi, sjedištu Wycliffeeove misije, gdje je živio i radio. Njegov ukop u kolumbijskom tlu nosi svoju poruku njegove ljubavi za tu zemlju i njezin narod.

Na komemoraciji diljem svijeta, muškarci i žene su istupali da odgovore na Božji poziv na punovremenu službu, da zauzmu Chetovo mjesto na opasnim prvim crtama misionarskog rada. Prijave za rad s Wycliffeeovom misijom višestruko su se umnožile u mjesecima nakon Chetove smrti.

Zar ne bi bilo divno da se dogodi nešto tako posebno? Chetove riječi odjekuju proroštvom. Doista se dogodilo nešto posebno. Božja je riječ krenula naprijed, ljudska su srca dotaknuta i promijenjena. Kroz jednog čovjeka koji je položio svoj život za Spasitelja, mnogi su životi promijenjeni. Bujica blagoslova i službe pokrenuta je sa samo dvije riječi: “Spreman sam.”

Haik Hovsepian i Mehdi Dibaj (1994. g.)

19. siječnja 1994. brat Haik Hovsepian je, kad je otet, bio na putu za zračnu luku Mehrabad u Teheranu, kako bi dočekaio prijatelja. Njegova žena Takoosh i njihovo četvoro djece čekali su tjedan i pol u neizvjesnosti, ne bi li čuli bilo kakvu vijest o njemu, bojeći se najgoreg. Uopće nisu sumnjali da je otet, i možda ubijen, zbog svoje kršćanske vjere.

Hovsepian, glavni upravitelj Skupštine Božje crkve i predsjedavajući vijeća protestantskih pastora u Iranu, bio je poštovan, utjecajan evanđeoski vođa, koji je svim srcem želio donijeti Krista iranskim muslimanima. Nije se htio povinovati vladinim ograničenjima kršćanskog bogoslužja, što je uključivalo zabranu propovijedanja na službenom perzijskom jeziku i ograničavanje nazočnosti muslimana i muslimanskih obraćenika na službi. Kao aktivist za punu vjersku slobodu, otvoreno je govorio protiv diskriminacije i progona kršćana, te je odbio potpisati deklaraciju u kojoj se lažno tvrdilo da kršćani imaju puno pravo na vjersku slobodu u Iranu. Hovsepian je bio i glazbenik i skladao je nekoliko pjesama za crkvu na perzijskome jeziku.

Glede njegova nestanka sumnjivo je bilo to što se to dogodilo samo tri dana nakon što je poznati iranski pastor pušten iz zatvora. Hovsepian je imao glavnu ulogu u skretanju međunarodne pozornosti na nepravedno, gotovo desetljeće dugo, utamničenje pastora Mehdi Dibaja, koji je optužen za otpadništvo i osuđen na smrt.

Mehdi Dibaj, iranski musliman koji se obratio na kršćanstvo kao tinejdžer, imao je veliki žar za Božju riječ i želio ju je podijeliti sa svima. Pridružio se Skupštini Božje crkve u Iranu i postao pastor i evangelizator. Uhićen je 1983. zbog svojih uvjerenja i držan je u zatvoru Sari, u sjevernom Iranu, devet godina. Za to su ga vrijeme mučili, tukli i držali u samici. Njegovu su ženu prisilili da se razvede od njega i uda za muslimana. On je u svemu tome pokazao nevjerojatnu hrabrost i vjeru, odlučujući

Progon u dvadesetome stoljeću

da vjeruje u Božju nakanu i zaštitu za vrijeme svog boravka u zatvoru. Kasnije je o tom iskustvu rekao: "Jobov je Bog odlučio provjeriti moju vjeru i predanost kako bi ojačao moje strpljenje i odanost. Tijekom tih devet godina oslobodio me je svih odgovornosti kako bih... proveo vrijeme u molitvi i proučavanju njegove riječi... i kako bih rastao u poznanju moga Gospodina. Slavim ga zbog te jedinstvene prilike."

Konačno mu je u prosincu 1993. suđeno pred islamskim sudom i dobio je smrtnu kaznu zbog otpadništva, odnosno napuštanja islamske vjere. U tom je trenutku bio kršćanin već četrdeset i pet godina. Pogubljenje je određeno za sljedeći mjesec. Saznavši za to, Haik Hovsepian je poveo kampanju za njegovo oslobođenje. Počeo je govoriti protiv nepravedne odluke suda, čime je dao publicitet događaju i skrenuo pozornost međunarodne javnosti na taj slučaj. Zbog povećanog pritiska grupa za ljudska prava sa zapada i iz Ujedinjenih naroda, iranski su zvaničnici oslobodili Dibaja 16. siječnja 1994. No samo tri dana kasnije, nestao je Hovsepian.

Jedanaest je dana njegova obitelj držana u neizvjesnosti i napokon su ih 30. siječnja obavijestili o njegovoj smrti. Izboden je na smrt, a onda ukopan na muslimanskom groblju. Takoosh i djeca su dobili dozvolu za ekshumaciju tijela i ponovni ukop na kršćanskom groblju. Njegova je smrt bila poražavajuća za njih, ali on je bio svjestan rizika u koji se svakodnevno upuštao kako bi donio istinu i nadu Iranu. U pismu koje je napisao samo dan prije otmice, rekao je: "Spreman sam umrijeti za crkvu, kako bi drugi mogli štovati Gospodina u miru i bez straha."

Zbog njegove je žrtve Mehdi Dibaj najzad bio slobodan, nakon gotovo deset godina tamnovanja. No uskoro će i on poći stopama svog prijatelja. Pet mjeseci nakon oslobađanja, 24. lipnja 1994., i Dibaj je otet pod tajanstvenim okolnostima i o njemu se danima ništa nije znalo. Nestao je kad se vraćao u Teheran kako bi proslavio kćerkin šesnaesti rođendan, nakon kršćanske konferencije u Karadžu. Njegovo je tijelo pronađeno 05. srpnja u parku u Teheranu. Bio je

izboden na smrt i imao je ozljede od konopca oko vrata. Nikad ni jedna grupa ni pojedinac nisu preuzeli odgovornost za njegovu smrt.

Ovo je samo dvoje ljudi, među mnogim kršćanima koji su na sličan način progonjeni i ubijeni zbog svoje vjere u Iranu. Kršćani tamo čine nevjerojatnu manjinu; ima ih manje od jedan posto. Progon i diskriminacija su se pojačali nakon iranske revolucije 1979. To je obuhvaćalo i protjerivanje stranih misionara iz zemlje, zatvaranje crkava i Iranske biblijske udruge 1980-ih, zabranu tiskanja Biblije i kršćanske literature, redovite policijske inspekcije crkvenih zgrada i ograničenja koja je vlada nametnula crkvi glede okupljanja i štovanja, kao i osobne prijetnje i zastrašivanja od strane vlasti. Zastrašivanja su posebno snažna prema muslimanima koji su se obratili na kršćanstvo.

Biskup Haik Hovsepian i Mehdi Dibaj radili su u nemogućim uvjetima svaki dan, kako bi donijeli Kristovu nadu u Iran. Njihov je život primjer toga što znači biti živa žrtva Bogu i oni su je nosili cijelim putem do smrti. Kako što je pastor Dibaj rekao tijekom svoga suđenja: “Život je za mene prilika da služim Kristu, a smrt još bolja prilika da budem s njim. Stoga nisam samo zadovoljan što sam u zatvoru u čast njegova svetog imena, već sam spreman dati svoj život za Isusa, moga Gospodina, i ući što prije u njegovo kraljevstvo, na mjesto na kojemu Božji izabranici ulaze u vječni život.”

**Shvatili smo da stradanje
nije nešto najgore što nam
se može dogoditi – najgora je
neposlušnost.**

– vijetnamski pastor koji je
zatvoren zbog svoje vjere

Abram Yac Deng (1998. g.)

Biblija mu je bila mala i gotovo se raspadala, ali je učinkovito prenosila Božju riječ kroz propovijedi Abrama Yaca Denga. S jedva nešto malo obuke, on je vjerno vodio svoju veliku zajednicu u blizini Turaleija, u provinciji Bahr El Ghazal u Sudanu. Poučavao je crkvu od 400 vjernika sa samo jednom Biblijom na cijelu zajednicu. Mnogi su ljudi bili nepismeni i on je želio za njih organizirati tečaj pismenosti. Kad je kršćanska misija donijela u zemlju stotine Biblija, Abram je bio oduševljen što će svaki član njegove zajednice imati Pismo.

Četiri dana nakon što je primio Biblije, selo su napali radikalni islamisti. Abram su pucali u glavu iz blizine i odmah je pao mrtav. Crkva je zapaljena i mnogi su jedva uspjeli pobjeći. Gotovo je stotinu seljana ubijeno toga dana a mnogi su oteți i otjerani u ropstvo. Tek donesene Biblije, koje su im pružile tako silnu nadu i radost, uništene su u vatri.

Jedan od Abramovih omiljenih redaka bio je onaj iz Poslanice Rimljanima 6,23: “Jer je plaća grijeha smrt, a milosni dar Božji jest život vječni u Kristu Isusu, Gospodinu našem.” On danas žanje taj besplatni dar u vječnosti.

Po zapadnim standardima, imovina sudanske obitelji bila bi smatrana oskudnom i primitivnom. U kolibama (*tukel*) pokrivenim trskom u kojima žive, gotovo da nema nikakve vrijednosti. Ali to za što su ova braća i sestre spremni podnijeti takvu žrtvu nije zemaljska imovina, već ona koju će imati u nebu. Jednoga dana će se za njih ispuniti obećanje iz Poslanice Hebrejima 10,34: “Vi ste, naime, imali suosjećanja za sužnje i radosno podnosili otimanje svojih dobara, jer ste znali da imate bolje i trajno imanje.” Cijena koju plaćaju sudanski kršćani vrlo je visoka, no njihova će nagrada biti velika. Upravo im ta “bolja i trajna” imovina daje hrabrost da izdrže tako brutalne napade na svoju vjeru.

Antonio Revas (1998. g.)

Zvuk pucnjave odjekivao je hodnikom u ranim jutarnjim satima, 23. siječnja 1998., i probudio obitelj Revas. Sa sombrerima na glavama, u vojničkim uniformama i majicama, manji je odred FARC gerilaca (*Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia* ili Revolucionarne oružane snage Kolumbije), naoružan revolverima, uzi strojnicama i AK-47 (kalašnjikovima), upao u sobu. Zahtijevali su da pastor Antonio i njegov najstariji sin, dvadeset dvogodišnji Roberto, pođu s njima na sastanak s jednim od lokalnih FARC zapovjednika. Pastor Revas i Roberto su se pozdravili sa članovima svoje obitelji, ljubeći ih i grleći posljednji put.

U to vrijeme, pastorova žena Rosa nije bila zabrinuta niti se bojala. Ti su ljudi i ranije dolazili i tražili da se njezini sinovi priključe pobunjeničkom pokretu. Obratila im se i rekla da mora Robertu dati odjeću prije nego što ode na sastanak. Dok su bili u susjednoj sobi, Rosa je šapatom rekla sinu kakve ima sumnje. On ju je uvjeravao da će s njim biti sve u redu, podsjećajući je na Božje stalno prisustvo.

Rosa je, zajedno sa svojom snahom i nekoliko ostale djece, čekala cijelu noć da se Antonio i Roberto vrate. Kad je svanulo, a njih dvojice još nije bilo, njezina je snaha s dvoje unučadi krenula u potragu za njima. Nije prošlo dugo, a oni su se vratili vičući: "Mama, trebamo plahte! Trebamo plahte. Upucani su! Upucani su!"

Samo jednu ulicu dalje od kuće, Antonio i Roberto su ubijeni. Jedan je metak probio stražnji dio Robertove glave. Pastoru je pucano u zatiljak i čelo.

Zašto su gerilci za metu izabrali Antonia i Roberta Revas? Obitelj je u više navrata izdržala njihove upade. Kad su im dolazili u kuću i zahtijevali da im se sinovi pridruže marksističkom pokretu, Antonio i Rosa su odbijali i objašnjavali im da su oni nanovo rođeni vjernici te da ne podupiru marksističku ideologiju.

Progon u dvadesetome stoljeću

Pastor je također odbijao platiti iznos koji je zahtijevan od svih farmera, navodeći im Malahiju 3,8 i objašnjavajući da desetina ide Gospodnjem domu, a ne pobunjenicima.

Čak ni nakon ubojstva Antonia i Roberta FARC nije bio gotov s obitelji Revas. Ubrzo nakon tih događaja zauzeli su im farmu i oduzeli žetvu. Oteli su Rosinog najmlađeg sina Juana i kad se nekoliko tjedana nije vratio kući, ona je otišla u grad kako bi se sastala s poznatim vođom FARC-a.

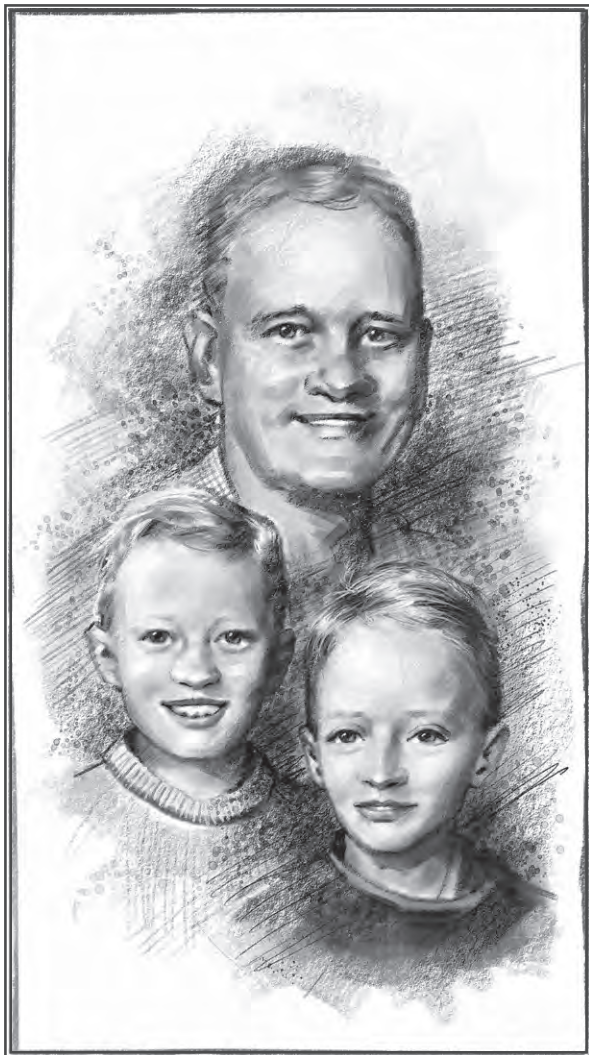
Režeći od gađenja, on je izvadio revolver, pogledao Rosu u oči i rekao joj: “Nije dobro da pitaš za sina. Nije dobro da bilo koga pitaš za njega. A ako ikome kažeš da je nestao, snosit ćeš posljedice.”

Rosa i njezina obitelj su na kraju otjerani sa svoje zemlje. Sada žive u maloj kući u drugom selu, daleko od kuće svojih predaka.

Obitelj Revas je čvrsto stajala u Gospodinu. Pastor Antonio i Roberto su stradali za Krista i dali život za njegovo ime. Učinak koji su ostavili svojim životom i danas traje u Kolumbiji i diljem svijeta.

Ni jedan od vas ne **živi** samom sebi
i ni jedan ne **umire** samom sebi,
jer kao što, ako **živimo**, Gospodinu
živimo, tako, ako **umiremo**,
Gospodinu **umiremo**. Dakle:
i ako **živimo** i ako **umiremo**,
Gospodinu pripadamo.

Rimljanima 14,7-8

**Graham Staines i njegovi sinovi
Timothy i Philip**

Graham Staines (1941. – 1999.)

Odrastao u Queenslandu u Australiji, Graham Staines je svoje medicinsko znanje prenio u bolnicu za gubavce u državi Orissa u Indiji. Njegova je žena bila medicinska sestra, a imali su kćer i dvojicu sinova. Uz medicinski rad, Graham je sudjelovao i u evangelizaciji naroda, posebno prikazivanjem filma Isus, u većinski hinduističkom području u kojemu su živjeli.

U siječnju 1999. Staines je vodio petodnevní evanđeoski kamp na otvorenom u džungli, u Orissi. Njegovi sinovi Timothy (devet) i Philip (sedam) bili su s njim. Nekoliko dana kasnije (23. siječnja), nakon što su se Graham i dječaci povukli na počinak u svoje vozilo, napala ih je palicama grupa militantnih Hindusa i zapalila auto. Zarobljen unutra – van nije mogao od svjetine – misionar je umro držeći svoje dječake u naručju, dok su napadači držali spasioce dalje, prijeteci im, tako da im nisu mogli prići.

Gotovo četiri godine kasnije, indijski je sud za taj zločin proglasio krivim vođu militanata, nadaleko poznatog po svojoj mržnji prema kršćanima, i dvanaestoro drugih. U svibnju 2005. smrtna presuda izrečena vođi preinačena je u doživotnu kaznu zatvora, a ostali su oslobođeni.

Graham Staines je trideset i četiri godine radio u Indiji. K. R. Narayanan, predsjednik Indije, osudio je to “barbarsko ubojstvo”. Žrtve su, u suzama i s puno ljubavi, dva dana nakon ubojstva sahranili gubavci iz bolnice koju je vodila njegova Evanđeoska misionarska udruga. Njegova udovica Gladys i kćer Esther tješile su ožalošćene svojim potpunim pouzdanjem u Boga. Svi su zajedno pjevali:

*Nema prijatelja kao što je Isus,
nema nijednoga.*

*Nitko drugi ne može iscijeliti sve bolesti naše duše,
nitko drugi ne može.*

Knjiga mučenika • John Foxe

*Ne postoji nijedan sat da nam on nije blizu,
nijedna noć nije sasvim tamna, njegova je ljubav oba-
sjava—*

Ne, nijedna, nijedna.

Gladys je kasnije pričala prijateljima i novinarima da je deset dana prije ubojstva u molitvi bila potaknuta da preda Isusu sve što ima. Razmišljala je o tome, a onda se u suzama pomolila: “Da, Gospodine Isuse, spremna sam. Uzmi sve što imam. Sve predanjem tebi.”

Gladys je ostala u Indiji kako bi pomagala u bolnici za gubavce, prije nego što se vratila u Australiju, 2004. g., zbog studija svoje kćeri. Njih dvije između sebe razgovaraju na jeziku *oriya*, lokalnom jeziku države Orissa. Većina njezinih prijatelja su Hindusi. Evanđeoska misionarska udruga nastavlja rad u bolnici za gubavce, osnovanoj još 1897. Indijska joj je vlada dodijelila civilno priznanje 2005. g., što je izazvalo prosvjede desničarskih organizacija u zemlji.

Treći dio:

**Mučenici novog doba iz
dvadeset i prvoga stoljeća**

Zaista, zaista, kažem vam, **ako** pšenično zrno ne padne u zemlju i ne **umre**, ostaje **samo**. Ako li umre, rodi **velik** rod. Tko **ljubi** svoj život, **izgubit** će ga; tko **mrzi** svoj život na ovome svijetu, **sačuvat** će ga za život **vječni**.

Ivan 12,24-25

Mučenici novog doba

Yesu Dasu (11. 09. 2000. g.)

Ljudi iz viših indijskih kasta su ih izbjegavali. Ti su *daliti*, takozvani “nedodirljivi”, bili na najnižoj ljestvici u hindu kulturi. Biti *dalit* značilo je biti bez nade za budućnost. No netko je ipak brinuo za njih i bio spreman riskirati sve kako bi im pomogao.

Yesu Dasu je volio nedodirljive i svoju je ljubav pokazao djelima tako što se sprijateljio s njima i pomagao im. Kad su drugi pobjegli, on je prišao bliže. Vratio im je dostojanstvo. Pokazujući Kristovu ljubav, ovaj je pedeset dvogodišnji kršćanski propovjednik došao kako bi njihovim dušama donio iscjeljenje.

Buka motora ispred kuće prekinula je tihu obiteljsku večeru. Samo što je Yesu ustao da pogleda kroz prozor, dvojica su muškaraca zalupala na vrata. “Yesu Dasu”, vikali su. “Otvori! Ovdje je netko tko želi razgovarati s tobom i sad moraš poći s nama.”

Yesu je polako otvorio vrata i pogledao u pridošlice. “Tko?” upitao je.

“Nema vremena za razgovor. Moraš odmah poći s nama”, odgovorili su. Zgrabili su ga za ruku i posadili na motocikl. Njegova žena i djeca su gledali netremice kroz prozor dok su ovi odlazili. Nakon što je stavila djecu u krevet, žena je sjela i strpljivo čekala da joj se muž vrati. Čekajući, čitala je Bibliju, i na kraju zaspala.

Probudili su je prvi zraci jutarnjeg sunca koji su se probijali kroz prozore. Pokušavala se prisjetiti događaja od prošle noći i zašto je spavala u stolici. Sa užasom je shvatila da se Yesu nije vratio kući. Probudila je djecu, obukla ih, i onda su zajedno izišli u selo potražiti oca.

Žena je čula da je netko doziva, a onda je ugledala jednog suseljanina kako žuri k njoj. Zagrlio ju je i rekao: “Žao mi je. Našli su njegovo tijelo. Mrtav je.”

Nedaleko od staje na kraju sela, Yesu je ležao u lokvi krvi, tijela isječenog na komade. Četvoro članova radikalne hinduističke grupe vezali su mu ruke i isjekli ga sjekirom.

Ta mu je grupa prijetila više puta i upozoren je da ne propovijeda na tom području. Ali on je ignorirao prijetnje. Bog ga je pozvao da propovijeda i on će odgovoriti na taj poziv.

Yesu je bio jednostavan i skroman čovjek koji je služio društvu i bio poštovan od strane seljana. Njegova služba među *dalitima*, doticanje nedodirljivih, odražavala je želju za doseganjem svih Božjih stvorenja. On nije samo propovijedao istinu kršćanstva, već je živio svoju vjeru. Mnogi su kroz njegov život i rad upoznali Istinu i sada predaju svoj život na službu drugima. Yesu je pokazao Božju ljubav prema najmanjima među ljudima oko sebe, ne brinući za vlastitu dobrobit. Čineći to stekao je najvišu počast – krunu mučenika.

Isus.

– Posljednje riječi Roya Pontoha,
petnaestogodišnjeg dječaka koji je bio
u biblijskom kampu u Indoneziji kad ih je
napala banda radikalnih muslimana. Roy je
ubijen mačem.

Liu Haitong (16. 10. 2000. g.)

“Vlada ne želi stvarati mučenike.” Vladin je zvaničnik u Peking, u Kini, govorio privatno i tiho. “Oni religiju čine neobuzdanom, ne možemo je kontrolirati.” Možda je ovaj čovjek, kao dio vlasti koja je željela kontrolirati i suzbiti rast crkve unutar granica u kojima je postojala, znao kakav utjecaj stradanje i mučeništvo imaju na Božje kraljevstvo: da ga zapravo šire.

Moguće je da je govorio o devetnaestogodišnjem Liu Haitongu.

Liu je bio član jedne od ilegalnih protestantskih kućnih crkava u gradu Jiaozuo, u provinciji Henan. Budući da je u toj provinciji pokret kućnih crkava uspješno rastao, ona je bila centar dvogodišnje kampanje vlasti protiv neregistriranih crkvenih grupa.

Policija ju je otkrila i upala na jednu tajnu službu u privatnoj kući, 4. rujna 2000. g. Liu je bio njihova meta samo zbog svoje vjere u Krista. Uhićen je, odveden u zatvor i pretučen.

“U bilo kojem trenutku”, objasnio je vođa jedne tajne kućne crkve “moguće je da postoji više od stotinu kršćana koji su uhićeni zbog svoje vjere i upravo ih prebija sadistička policija.”

Liu je ostavljen bez odgovarajuće hrane i higijenskih sredstava. Počeo je povraćati za nekoliko dana i dobio je jaku groznicu, ali su mu zatvorski dužnosnici odbili pružiti medicinsku skrb. Umro je 16. listopada od zapuštenih rana koje je zadobio tijekom prebijanja.

Njegova je smrt, prema izjavi državnih zvaničnika koji žele suzbiti kršćanstvo, bila “nesretna greška”. Ali zbog njegove i vjere ljudi poput njega, Kraljevstvo se širi kroz Kinu poput šumskog požara, koji ne mogu obuzdati ni kontrolirati oni koji ga se boje.

Zhong Ju Yu (2001. g.)

Ured za javnu sigurnost (PSB) pozvao je članove obitelji zatvorene kršćanke Zhong Ju Yu na sastanak u restoran, u gradu Zhong Xiang, u Kini. Oni su mjesecima čekali da čuju što je s njom, ali nisu dobili nikakvu vijest. Nadali su se da će sad nešto saznati.

Dok su ulazili u restoran njihovi su osjećaji bez sumnje bili pomiješani. Hoće li je pustiti kući? Možda je ubijena? Hoće li je osuditi na smrt kao ostale članove njezine crkvene grupe? Kakvu će im vijest donijeti časnici PSB-a koji su uhitili njihovu voljenu Zhong tijekom racije koja je provedena nad članovima ilegalne crkve u svibnju 2001. godine?

Čim su ušli, dan im je novac u vrijednosti od 8.000 američkih dolara, a onda su im hladnokrvno rekli da je Zhong mrtva. Vijest je došla uz prijetnju da će onaj tko javno bude pričao što joj se dogodilo završiti isto kao ona.

Zhong je odlučila biti dijelom ilegalne crkve jer je tu našla Krista. Zajedništvo s drugima istog uma i srca i borba za vjeru (Juda 1,3), toliko su joj bili važni da je bila spremna riskirati zatvor i smrt. To se zajedništvo nije završilo njezinim uhićenjem, pa čak ni smrću, jer mu se ona i sada pridružuje, zajedno s drugim svetima koji nas okružuju kao velik oblak svjedoka (Hebrejima 12,1), bodreći nas dok i mi trčimo svoju utrku vjere.

James Abdulkarim Yahaya (06. 08. 2001. g.)

James Abdulkarim Yahaya je odrastao u muslimanskoj obitelji u Nigeriji, zemlji u kojoj pedeset posto stanovništva slijedi islam. I on je u potpunosti prigrlio tu religiju i njezina proroka, sve do nekoliko godina pred svoju smrt, kad je odlučio slijediti Krista.

Pastor Yahaya možda nije čitao knjige C. S. Lewisa, ali je u potpunosti iskusio što znači “biti obuzet silom velike ljubavi”, kako je to Lewis opisao. Bila je to ljubav kakvu nije upoznao ni našao slijedeći Muhammeda; ljubav koja ga je obuzela i za koju je predao svoj život, tražeći Gospodina i služeći mu. Njegovo obraćenje nije bilo ni suptilno ni tiho. Postao je putujući propovjednik i obišao je cijelu zemlju navješćujući Evanđelje i šireći miris Božje spoznaje na svakomu mjestu (2 Korinćanima 2,14). Služeći, stekao je mnogo prijatelja i isto toliko neprijatelja. Dakako, bilo je onih kojima je predstavljao ugodan Kristov miris, ali i onih za koje je bio smrad smrti. U većinski muslimanskoj zemlji napuštanje Muhamedove vjere i obraćenje Kristu predstavlja opasan pothvat. To u najmanju ruku znači odbacivanje te osobe od strane obitelji i zajednice. U Jamesovu je slučaju značilo i otvoreno neprijateljstvo fundamentalista iz njegove bivše religije, budući da prema šerijatskom zakonu onaj tko se obrati sa islama na neku drugu vjeru mora biti ubijen.

06. kolovoza 2001. James se povukao na spavanje u svoj stan u Abuji, glavnom gradu Nigerije. Kako je kasnije njegov cimer objasnio, obično je ostavljao vrata stana otvorena, “zbog nesnosne vrućine i slabog strujanja zraka”. Te su noći četiri teško naoružana napadača upala u stan i ubila ovog evangelizatora na spavanju.

Za njim su tugovali kršćanski vođe i prijatelji u cijeloj zemlji, ali su se sjećali i snage i učinka njegovoga života, njegove vatrene predanosti Bogu i želje da i drugi upoznaju tu istu “veliku ljubav”. Miris Božje spoznaje i dalje se širi, dok njegov život i sjećanja na njega stoje kao svjedočanstvo Božje ljubavi i poziva koje upućuje Evanđelje.

Emmanuel Allah Atta (28. 10. 2001. g.)

28. listopada 2001., nešto prije 9:00, među zidovima crkve sv. Dominika odjekivali su hvalospjevi. Katolici su dijelili crkvenu zgradu s crkvom Pakistana, a protestantska je služba kasnila. To je značilo da će početak katoličke službe biti odgođen.

Pastor Emmanuel Allah Atta je završavao službu tog dana govoreći o značaju molitve u ta burna vremena s kojima su se suočavali pakistanski kršćani, kad su trojica terorista upali u crkvu. Bili su obučeni u crne komotne košulje, tipičnu odjeću za pakistanske muškarce, i naoružani kalašnjikovima.

Jedan je napadač grunuo za propovjedaonicu i naredio pastoru da baci Bibliju na pod. "Neću!" rekao je on. Okrenuo je glavu od teroriste privijajući Bibliju na prsa. Bandit je povikao "Allahu ekber!" (Allah je najveći!) i zapucao na pastora. Pogodio ga je u leđa i metak mu je probio srce. Dok je padao na pod, pastor je posljednji put uhvatio pogled divnih bademastih očiju svoje voljene četverogodišnje kćeri Kinze.

Radikalni islamski teroristi su otvorili vatru na zajednicu dugih šest minuta, ispraznivši više od 500 čahura. U napadu je poginulo petnaest od sedamdeset i pet članova crkve koji su bili na službi tog dana, kao i muslimanski stražar koji je bio na vratima. Pronađeno je tijelo dvogodišnje djevojčice izrešetano sa četrdeset metaka, a jedna je žena čudom preživjela trinaest prostrijelnih rana kroz ruku i trbuh.

Ubrzo nakon napada, pastorova žena Sarapheen je javno govorila o oproštenju napadačima, izjavljujući da je čast i privilegija to što je njezin muž izabran da bude mučenik za Krista. Mala je Kinza, koja je svjedočila smrti svoga oca, jednostavno rekla da je njezin tata otišao u nebo.

U Maung Than (ožujak 2002. g.)

“Ti si naša krv i ako se ne vratiš tradiciji, ja ću tvoju krv vratiti nama!” vikao je Thanov stric.

Kad je brat Than u rodnom Mianmaru odlučio napustiti svoju tradicionalnu religiju i postati Kristov sljedbenik, vlastita ga je obitelj odmah obilježila kao nepoželjnog čovjeka. Ubrzo je uhićen i zatvoren pod lažnim optužbama. Vojna je diktatura upotrijebila mržnju njegova strica prema njegovoj vjeri da ga osudi na smrt.

U ožujku 2002. Thana su došla posjetiti i ohrabriti dvojica prijatelja, Maung Maung i Kam Lian Ceu, ne znajući da je on u zatvoru. Ubrzo su saznali koliko je njegov slučaj ozbiljan, kao i koliko je velika mržnja prema njegovoj vjeri u Krista. Dva su dana ustrajno tražili dopuštenje da ga posjete u zatvoru, no neprestano su odbijani. Trećeg ih je dana vojna policija najzad pustila k njemu, ali im je naređeno da ne razgovaraju.

Nakon što su putovali s njim i policijskom pratnjom do obližnje šume, Maung i Kim su bili iznenađeni kad su im dopustili razgovor s njim. Prije nego što su išta uspjeli reći, on je progovorio prvi: “Tako mi je drago što ste sa mnom. Molim vas idite u moje područje i svjedočite Evanđelje. To je naša odgovornost: da pokrijemo Evanđeljem svo susjedstvo. Morate biti vjerni do smrti.”

Iznenada je jedan policajac povikao na njega: “Previše si rekao!” Izvukao je pištolj i pucao mu u glavu. Dvojica su kršćana netremice gledala u šoku i nevjerici. Kad su shvatili da pred njima leži okrvavljeno tijelo njihovog voljenog brata u Kristu, potekle su im suze. Odmah su strogo upozoreni da se odreknu svoje kršćanske vjere ili će se i njima dogoditi isto.

Posljednja je želja brata Thana bila da njegovi prijatelji budu “vjerni do smrti”. Svojom je žrtvom dokazao da je ovlašten, u ime svoga Spasitelja, uputiti takav zahtjev.

Mohammed Saeed (lipanj 2002. g.)

Mohammed Saeed je imao dvadeset i sedam godina kad je počeo tražiti duhovnost izvan islamske vjere svoje obitelji. U toj je potrazi došao na jedan evangelistički iscjeliteljski festival s bolesnim prijateljem u obližnje selo Bail Ahata, u svojoj domovini Pakistanu.

Nikad dotad nije doživio nešto slično. Bio je zadivljen radosnim duhom i nevjerojatnim iscjeljenjima koja su se dogodila. Evanđelisti su se molili i za njegova prijatelja. Nekoliko dana kasnije rečeno mu je da više nema rak i Mohammed je bio uvjeren da treba otkriti više o tom Isusu koji mu je iscijelio prijatelja. Uskoro je prihvatio Krista, krstio se i počeo redovito ići u crkvu. Najzad je našao radost i zadovoljstvo koje nikad nije iskusio u islamu.

Mohammedova je vjera rasla i on je postajao glasnjiji i uporniji u svjedočenju Krista. Kucao je na vrata svojih susjeda i molio se s onima koje je upoznao. No njegovo je hrabro svjedočenje izazvalo neprijateljske reakcije u dijelu obitelji, kod nekih prijatelja, susjeda, pa čak i kod nekih članova crkve koji su se bojali za njegovu sigurnost. Islamska ga je zajednica sada vidjela kao otpadnika, a kolege i mušterije u restoranu u kojemu je radio odbijali su jesti hranu koju je on skuhao, pa čak i ako ju je samo dotaknuo. Roditelji i rođaci mu nisu dopuštali da jede niti da dotakne kuhinjski pribor. Izgubio je posao, a njegova je žena uzela njihova dva sina i preselila se k svojim.

U lipnju 2002., četiri godine nakon Mohammedova obraćenja, jedan ga je rođak, musliman, zamolio da svrati u njegovu trgovinu, govoreći da želi saznati nešto više o Isusu. Došao je, noseći u naručju svog devetomjesečnog sina. Rođak je zatvorio vrata i počeo ga nagovarati da se vrati na islam ili će odmah biti ubijen. Mohammed je ostao postojan i rekao da se ni za što neće odreći kršćanstva. Ako je potrebno, spreman je umrijeti za Isusa. Rođak je izvukao nož, zario ga u njegov trbuh, a zatim mu preprezao

Mučenici novog doba

grkljan, usne i jezik. Kasnije je njegov sin pronađen kako sjedi u lokvi krvi kraj mrtvog tijela svoga oca.

Isus je rekao: "Mislite li da sam došao donijeti na zemlju mir? Ne, kažem vam, nego razdor. Od sada će, uistinu, u jednoj kući od pet članova biti zavađeni: trojica s dvojicom, dvojica s trojicom; zavađit će se otac sa sinom, a sin s ocem, majka sa kćeri, a kći s majkom; svekrva sa snahom, a snaha sa svekrvom" (Luka 12,51-53). Mohammed Saeed je iskusio ove riječi na najstrašnji način. No iskusio je još jedno Isusovo obećanje: "Tko ustraje do konca, taj će se spasiti" (Matej 10,22).

Martin Ray Burnham (07. 06. 2002. g.)

"Ako moram otići, želim biti snažan za Gospodina." To su bile neke od posljednjih riječi četrdeset dvogodišnjeg Martina Burnhama, prije nego što je ubijen.

To je trebalo biti vrijeme opuštanja i romantike jer su slavili osamnaestu godišnjicu braka u odmaralištu na plaži, na zapadnim Filipinima, no uskoro se pretvorilo u noćnu moru. Muslimanska ekstremistička grupa "Abu saja" opljačkala je odmaralište i otela goste, uključujući i misionare "Novih plemena", Martina i Graciju Burnham. Taocima je zapriječeno i natjerani su na marš, zajedno sa svojim otmičarima, kroz gustu džunglu koja je ključala od vlage i vreline, pokušavajući izbjeći filipinsku vojsku koja ih je pratila. Martin je bio primoran nositi vreće riže po kiši. Već su mjesecima bili u zatočeništvu, s mukom pješaćeci duge kilometre kroz džunglu, tako da su mu se đonovi na čizmama izlizali, te bi se često poskliznuo i pao. No nikad se nije žalio. Ustao bi, doveo se u red koliko je bilo moguće i nastavio hodati, štoviše, usput je nudio pomoć drugima.

Martin i Gracija su odbili predati se očajanju. Provodili su vrijeme u molitvi i zahvaljivali su Gospodinu za pruženu priliku da služe drugim taocima i stradaju radi njegova imena. Vodili su

Knjiga mučenika • John Foxe

grupu u pjevanju hvalospjeva, a Martin je čak pokušao posvjedočiti Evanđelje gerilcima. Riskirao je život za Krista i njegovu misiju kako bi pomogao drugima.

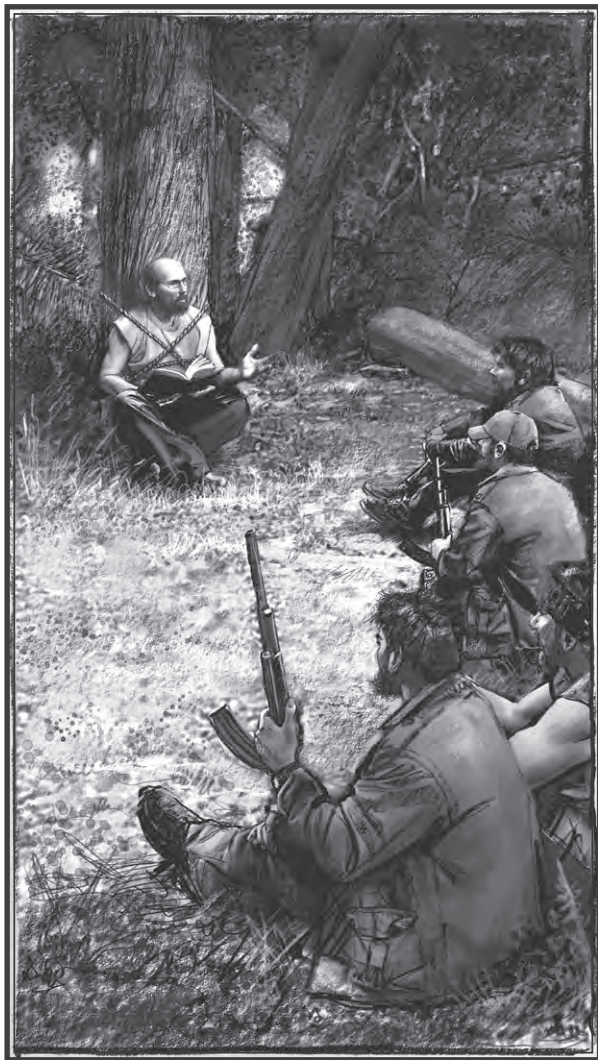
Nakon što su čuli da gerilci drže taoce, filipinska je vojska pojačala potjeru. Kako su im se približavali, Abu Sabaja, vođa Abu Sajafa, naredio je svojim podređenima: “Ako nam priđu sasvim blizu, želim da ubijete američke misionare.” Kroz zrak između gerilaca i vojnika letjeli su meci. Kad se dim razišao, Martin Burnham i medicinska sestra, Filipinka, Ediborah Yap, bili su mrtvi. Gracija Burnham je bila ranjena u bedro.

Martin se nije bojao umrijeti. Tijekom boravka u zatočeništvu ohrabrivao je i krijepio druge taoce, moleći se s njima i za njih. Bio je zahvalan u svim okolnostima. Dok su se svi ostali molili da budu oslobođeni, on je uz to slao u nebo i zahvale. On i Gracija su bili postojani u vjeri i unatoč golemim poteškoćama, sačuvali su svoju vjeru u Krista.

Samo nekoliko dana prije smrti, Martin je osjetio potrebu da napiše pismo djeci – Jeffreyju, Melindi i Zacharyju (u to vrijeme u dobi od 15, 12 i 11 godina). Htio im je reći koliko ih voli, koliko se ponosi njima te da želi da očuvaju vjeru, ma što se dogodilo. Pismo je dao Graciji, no izgubilo se tijekom pucnjave i kasnije su ga pronašli vojnici koji su se vratili da ga traže.

Martin je bio primjer velikodušnosti, ljubavi i vjere. Tako je i živio svoj život kako bi posvjedočio Evanđelje po svaku cijenu. Dok je vijest o njegovoj smrti i životu putovala svijetom, njegova je snažna vjera nadahnula mnoge kršćane iz raznih zemalja da i sami svjedoče o konačnom daru Kristova spasenja. Gracija je nastavila tu službu, pisala je knjige i govorila tisućama. Ona i njezina obitelj su se posvetili molitvi da članovi grupe “Abu sajad” upoznaju Krista; vidjeli su to kao svoj vlastiti mali “sveti rat”. Ona potiče kršćane diljem svijeta da pođu u rat na koljenima za spasenje duša muslimana i tako nastave djelo za koje je njezin muž živio i umro.

Mučenici novog doba

Martin Burnham svjedoči Evanđelje svojim ubojicama

Cornelio Tovar (17. 08. 2002. g.)

U mnogim selima u Kolumbiji subotnja je noć poznata kao “noć ubojica”, jer je to vrijeme kad marksistička pobunjenička grupa, poznata kao FARC, kreće u svoj smrtonosni pohod protiv neistomišljenika. No vjernici su odbili drhtati od straha od gerile i njihova je crkva bila puna štovatelja (oko njih 300) koji su slušali propovijed pastora Tovara o tome kako trebaju ostati usredotočeni na Isusa. Poticao ih je da odole kušnjama i ometanjima te da ostanu postojani u Kristu. Vrijeme slavljenja je bilo puno elektriciteta, a vjernici ispunjeni Svetim Duhom i odlučni, unatoč opasnosti koja je vrebala izvana. Nitko nije bio zabrinut – gerilci nikad dotad nisu prijetili pastoru Tovaru, niti nekom drugom vođi crkve.

Bila je sparna večer u Algecerisu, u Kolumbiji, kad su pastor i njegova žena krenuli poznatom stazom kući nakon službe. Išli su s još pet drugih vjernika, ispunjeni radošću nakon bogoštovlja. Oduševljeno su razgovarali o posjetiteljima koji su se odlučili pouzdati u Krista kao svoga Gospodina i Spasitelja. Pet ulica od pastorove kuće, iz sjene su iskočila dva muškarca i noć je zaparao zvuk pucnjave.

Zavladala je panika i zbrka, dok su ljudi izbezumljeno trčali ukrug, pokušavajući izbjeći metke koji su eksplodirali oko njih. Kad je paljba prestala, a vjernici se ponovno počeli kretati, pastorova žena Nelly je pogledala oko sebe i otkrila da joj muž leži na zemlji u lokvi krvi. Pala je kraj njegova mrtvog tijela, a njezini su bolni krici zaparali noć.

Dok su dvojica maskiranih napadača bježali, ona je sklopila oči moleći Gospodina da blagoslovi one koji su tako nasilno napali njezina muža. Kasnije, dok su ga liječnici u hitnoj pomoći na sve načine, ali uzalud, pokušavali oživjeti, ponovno je podigla oči k nebu i upitala: “Zašto mi se ovo događa? Molim te, nemoj to dopustiti!” Poput Isusa, i ona je molila, “neka me mimoide ovaj

Mučenici novog doba

kalež...” (Matej 26,39). Borila se s Bogom u toj bolnici, ali mir je došao kad mu se najzad pokorila govoreći. “Ali neka ne bude moja, nego tvoja volja!”

Nelly je predala svoje emocije i nade Božjoj volji, a on ju je podsjetio da sjeme mora pasti na tlo kako bi se Evanđelje raširilo. Znala je da je njezin muž bio to sjeme, a on je bio voljan i spreman dati svoj život za Evanđelje. Odlučila je u svome srcu da ne gubi nadu već da radi spremajući se za obilnu žetvu.

Iako najvjerojatnije nije bila svjesna čuvenih riječi znanstvenika iz trećega stoljeća, Tertulijana, one i dalje odzvanjaju istinom: “Krv mučenika je sjeme crkve.”

Bonnie Witherall (21. 11. 2002. g.)

Misionarka organizacije *Operation Mobilization* (OM), Bonnie Witherall, rano je ustala tog kobnog jutra, 21. studenog 2002. g. Njezin muž Gary je ostao u krevetu i ona je dala sve od sebe da ne remeti njegov san. Nije bilo neobično za nju da rano ustane i pripremi čaj i zakusku u klinici gdje je volontirala. No ubrzo nakon što je otišla, Garyja je probudila uporna zvonjava telefona.

Bilo mu je teško razumjeti izbezumljeni glas koji je čuo, no jedno je bilo jasno: dogodilo se nešto strašno i on mora odmah otići u kliniku.

Kad je stigao, potrčao je uz stepenice ka ulaznim vratima. Progurao se pored vojnika koji je stajao na njima, no zaustavila su ga druga dvojica i odvukla u drugu prostoriju, dalje od tijela koje je ležalo na podu – tijela njegove voljene žene. Preplavili su ga jecaji i počeo je drhtati kad je do njegova uma doprla stvarnost: Bonnie je bila mrtva.

Na klinici ju je sačekao muslimanski ekstremist s jasnim nakanama. Nemilosrdno je iz blizine ispalio tri hica u njezinu glavu. Čovjek pun mržnje ubio je blagu kršćanku koja je došla u njegovu zemlju kako bi svjedočila o ljubavi i praštanju.

Knjiga mučenika • John Foxe

U dubokoj boli, Gary se primaknuo zidu koji ga je odvajao od žene s kojom je šest godina bio u braku. Izvio se na hladnom, pločicama pokrivenom podu, pritiskajući svoje tijelo uza zid, pokušavajući joj prići što bliže. Suze su mu lile niz lice i osjećao se kao da mu je netko iščupao srce iz grudi, dok je oplakivao smrt svog najboljeg prijatelja i životnog suputnika.

Slike njezina toplog, sunčanog osmijeha i blistavih očiju, njezine ljubavi i suosjećanja za sve ljude, lebdjele su kroz njegov um. Sjećao se njezina služenja na klinici, pružanja natalne skrbi arapskim ženama, izbjeglicama. Sjećao se kako je marljivo nastojala naučiti arapski, no i dalje je muku mučila s nekim riječima i izrazima zbog kojih su je njezini pacijenti često s ljubavlju zadirkivali. Provela je mnoge noći u suzama zbog tih žena, koje je religija držala u ropstvu s vrlo malo suosjećanja i nade. Gary i Bonnie su se svakodnevno molili da klinika, osim rješavanja kratkoročnih fizičkih problema, iziđe u susret dubljim duhovnim potrebama tih izgubljenih napaćenih žena. Bonniena je jedina želja bila da im donese poruku vječnoga života, ljubavi i nade.

Njih su dvoje tek prije godinu i pol počeli služiti Gospodinu u Sidonu, u Libanonu. Brzo su vidjeli kako Božje djelo napreduje, dok su zajedno radili svjedočeći o Kristu i pokazujući ljubav prema Libanoncima.

Bonnie i Gary su bili sjajan tim. Ona je bila smirena i voljela je zabavu, te je kao takva bila savršena partnerica svome nekonvencionalnom mužu. On je naizgled bio neustrašiv evangelizator koji se nije priklanjao ustaljenim pravilima i koji je provodio dane tumarajući ulicama bučnog, užurbanog grada, trudeći se da ostvari kontakt sa svojim susjedima muslimanima, te koristeći svaku priliku da im kaže za svoga Boga: milostivog, punog ljubavi i praštanja – Boga kojega je moguće upoznati.

Dok su slike iz prošlosti izranjale na površinu njegova uma, istodobno je izronila i pjesma koju su on i Bonnie često pjevali.

Mučenici novog doba

Tebi predajem,
Sve tebi predajem...

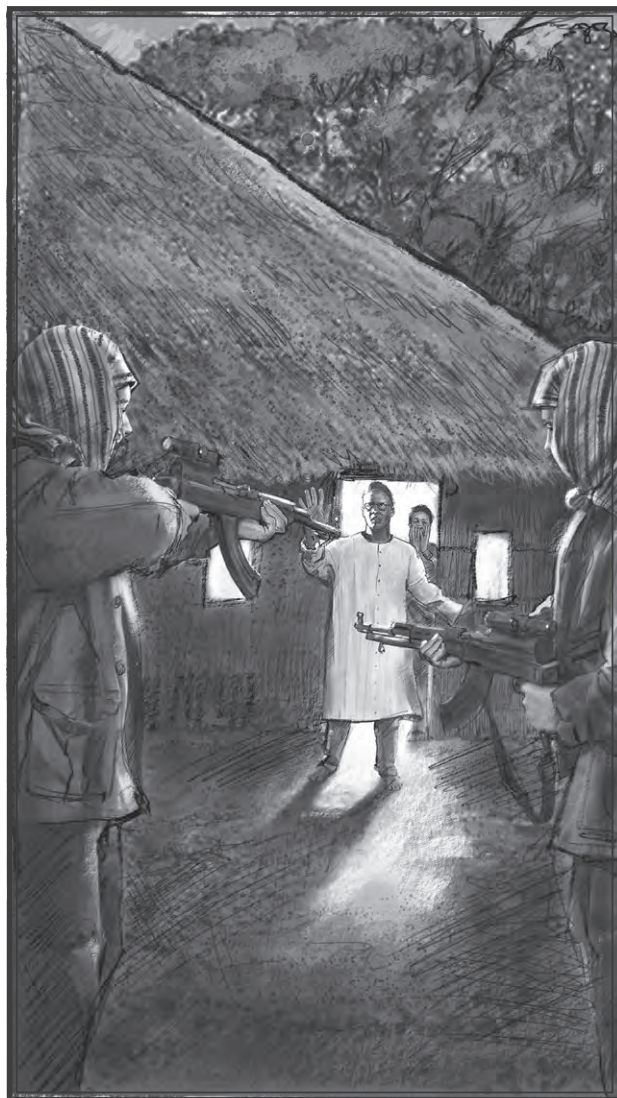
U tome ga je trenutku Gospodin utješio ovim riječima: "Danas je u tvome srcu posijano sjeme i ono će izrasti iz gnjeva u mržnju ili iz praštanja u ljubav. Izbor je tvoj."

Odmah je odlučio odbaciti kušnju da mrzi neprijatelje i traži osvetu za ubojicu svoje žene. Bog mu je umjesto toga dao nevjerojatnu priliku da se pojavi uživo na televiziji diljem Libanona i proglasi oprostjenje ubojici: od sebe i od Boga.

Na Bonnienu sprovodu Gary se obratio okupljenima: "Znam da smo svi veoma tužni i da nam Bonnie svima nedostaje. Ali ona nije u tome lijesu! Ona je pred licem Boga kojega je ljubila i za kojega je umrla, služeći mu. Nije tužna, ne boji se, ništa je ne boli; pleše i raduje se u nebu. Trebalo bi da to slavimo u njezino ime!"

Zatim je razmaknuo ogromne zavjese ispred svetišta. Tog je trenutka sobu preplavilo svjetlo, a kroz prozor se, poput uokvirene slike, pružao veličanstven pogled na planinu Baker, vrha pokrivenog snijegom koji je blistao na suncu. Iako u početku žalosna, ceremonija se pretvorila u proslavu Bonniena života i slavljenje njezina Gospodina i Spasitelja.

Cijela je služba oblikovala sliku Garyjeve emocionalne i mentalne odluke. Izabrao je gledati iznad mračne fizičke zavjese i usredotočiti se na veličanstvenu ljepotu duhovnog kraljevstva. To je aludiralo na stvarnost koju progonjeni kršćani, kako se čini, razumiju bolje od većine drugih. Onome tko sudjeluje u Kristovim patnjama i nađe se dostojnim da bude pretučen, zatvoren ili čak ubijen radi njega, to nije tragedija, kazna, niti nesreća. Naprotiv, to je najveća privilegija koju Kristov sljedbenik ima. Niti je takva žrtva rasipanje u Božjim očima, već je nagrađena u vječnosti slavnim vijencem života!

Bitrus Manjang kojega su ubili muslimani

Bitrus Manjang (prosinac 2002. g.)

Dok je grozničavo tražila mjesto na koje bi se mogla sakriti, čula je neprestanu puščanu paljbu i krike koji su dopirali sa svih strana. Niz lice su joj tekle suze. Bespomoćna i uplašena šćućurila se iza vrata, čekajući svoj red da umre. Pokrila je uši rukama kako ne bi čula krike koji su odjekivali ulicom i molila se: "Gospodine Isuse, pomози nam."

Najzad se sve smirilo. Garos Manjang je polako ispuzala iz svog skrovišta i probila se do prednjih vrata, gdje je posljednji put vidjela svoga muža živog. Otvorila ih je i pogledala van. Razaranje je bilo strašno. Ljudi su tumarali ulicama u šoku, tijela su ležala na zemlji, ranjena ili mrtva, a mnoge kuće su bile uništene. Pogledala je niz ulicu i ugledala svoga muža. Šezdeset devetogodišnji Bitrus Manjang je nepomično ležao pokraj svog auta. Ključevi su još uvijek bili kraj njega. Garos je uhvatila vrtoglavica i brzo je sjela.

Bitrus Manjang je bio poznat nigerijski crkveni vođa koji je pet godina ranije otišao u mirovinu kao stariji pastor Kristove crkve (*Church of Christ*) u Nigeriji, koja je imala tri milijuna članova. Bio je nadaren evangelizator i pomogao je u prevođenju Biblije na tri nigerijska plemenska jezika. Iako je bio umirovljen, i dalje je bio aktivno uključen u crkvu i nastavio je posjećivati brojne crkvene sastanke.

Na dan napada, pastor Manjang je bio na nekoliko crkvenih sastanaka, oko pedeset kilometara dalje. Vratio se kući i požurio preko trijema ka svojoj voljenoj ženi. Na njegovim je usnama blistao širok osmijeh dok je obavijao ruke oko nje i ljubio je. Shvativši da je zaboravio neki materijal u autu, izvadio je ključeve iz džepa i vratio se do njega.

Garos je s užasom gledala kako se banda Fulani muslimana približava i otvara vatru na njezina muža. Vidjela je kako njegova krv prska po automobilu i ključeve kako mu ispadaju iz ruke i padaju na zemlju. U strahu za vlastiti život, okrenula se i pobjegla.

Kad su islamistički ekstremisti završili svoj pljačkaški krvavi pohod u selu, devetnaest je ljudi bilo mrtvo, a osamnaest ranjeno. Uništeno je bilo stotinu i dvadeset i šest kuća, ali ne i vjera naroda. Unatoč gubitku, crkva je uzrasla još jača.

Garos i ostali kršćani su mogli biti ljuti i ogorčeni na napadače, pa čak i na Boga, ali baš kao što je Isus oprostio njoj, i ona je odlučila oprostiti ubojicama svoga muža. Znala je da islamski ekstremisti vjeruju da čine uslugu svome Bogu Allahu, ali oni nisu poznavali njegova Sina Isusa Krista. Zato se molila da ga upoznaju i postanu njegovi sljedbenici.

Na dan kad je ubijen, pastorova obitelj i prijatelji su pripremali zabavu kojom su htjeli obilježiti petu godišnjicu njegova umirovljenja. Nisu planirali oplakivanje već proslavu njegove službe i života, koji se tad na zemlji završio, ali koji je nastavio postojati u nebu s Isusom. Oplakivali su svoj gubitak, no proslavljali su njegovu vječnu pobjedu.

**Ako umrem bit ću veoma
sretan jer ću ostaviti primjer
drugim kršćanima.**

– Kuwa Bashir, sudanski pastor mladih
kojemu su muslimani izlili kiselinu na ruke

Vlč. Jose Juan Lozada Corteza (27. 01. 2003. g.)

Zapovjednik FARC-a Mono Jojoy je 2001. godine objavio da će svi evanđeoski pastori u zemlji postati mete zbog suprotstavljanja njihovu pokretu i ideologiji. Unutar pet godina od te objave ubijeno ih je više od 100. Oni koji su nastavili donositi Evanđelje u Kolumbiju živjeli su pod stalnom prijetnjom, uglavnom zbog djelovanja FARC-a, ali i manjeg ELN-a (Nacionalna oslobodilačka vojska; šp. *Ejército de Liberación Nacional*) i paravojne formacije AUC (Združene snage obrane Kolumbije; šp. *Autodefensas Unidas de Colombia*).

Potpuno svjestan opasnosti za svoju službu, velečasni Jose Juan Lozada je nastavio slijediti Krista u pozivu koji mu je dan – da skrbi za Gospodnji narod u ratom razorenoj zemlji, punoj nemira, nesigurnosti i sumnje. Služio je kao pastor u evanđeoskoj crkvi u malom gradu San Antoniu, u središnjoj kolumbijskoj saveznoj državi Tolima.

27. siječnja 2003. vlč. Lozada je putovao gradskim autobusom između svog doma u San Antoniju i Chaparrale, grada dalje na jugu. Grupa ljudi u uniformama, vjerojatno iz FARC-a, zaustavila je autobus i ukrcala se. Pogledom su pretražili lica putnika, zaustavili se na duhovniku i jednom članu njegove crkve koji je putovao s njim, izdvojili ih i izveli van.

Putnici iz autobusa su užasnuto gledali kako ih ubojice odvlače u stranu i pucaju im u glavu.

Kao pastor, Lozada je bio meta gerile zbog suprotstavljanja njihovoj ideologiji utemeljenoj na korupciji i iznudi, te zbog čvrstog stava da je Bog izvor života i moći. FARC je brzo shvatio da mladi ljudi koji prime evanđeosku poruku ljubavi i mira ne mogu biti unovačeni u njihovu nasilnu borbu, te su nasiljem nastojali trajno zatvoriti usta svakom Kristovom svjedoku. Lozadina se smrt

kao bumerang obila o glavu njegovim ubojicama, jer ona, kao i njegov mučenički život, stoje kao nepoljuljano svjedočanstvo o istini evanđelja i životu koji je moguće naći samo u zajedništvu s Isusom Kristom.

Sunday Madumere (22. 04. 2003. g.)

“Uopće nismo iznenađeni ovim događajem”, rekao je biskup Nyam iz nigerijske crkve. “Vidjeli smo da se sprema.”

Bila je mirna travanjska noć kad je pastora Sundaya Madumeru i njegovu obitelj probudio oštar miris dima. Pastor je pogledao po sobi, ali je jedva išta mogao vidjeti. Oči su mu se od dima ispunile suzama kad je čučnuo i otpuzao do svoje žene. Disanje mu je postajalo sve teže, a vid zamagljen. Naposljetku se srušio na pod.

Madumere je bio revan propovjednik u Nigeriji, a njegova je učinkovita služba često ljutila muslimanske militante. Njegove su nadahnute propovijedi potakle mnoge muslimane da se obrate na kršćanstvo. Militanti su našli način da se osvete.

Pastor i veći dio obitelji su umrli u tom požaru. Preživio je samo njegov sin Daniel, ali je zadobio teške ozljede. Nigerijskim je vatrogascima trebalo dva sata da stave vatru pod kontrolu.

Slični su se incidenti dogodili u sjevernom dijelu Nigerije, gdje su muslimanski fanatici ubili mnoštvo kršćana i crkvenih vođa. Godinama prije toga, ubijen je kršćanin Gideon Akaluka, a ekstremisti su paradirali s njegovom odrubljenom glavom po ulicama. Vlast, kako se čini, ili nije bila u stanju ili nije htjela nešto poduzeti.

Kršćani u Nigeriji su svjesni opasnosti s kojom se svakodnevno suočavaju. Iako raste broj ubijenih, raste i vjera preživjelih, a svjedočanstva onih koji su žrtvovali svoj život za svoga kralja daje preživjelim sljedbenicima hrabrost da se suoče s budućnošću, ma što im nosila.

Redoy Roy (23. 04. 2003. g.)

Njegov je cilj bio dovesti što više ljudi Kristu – uputiti ih na Spasitelja. Opasnost nije bila važna. Bog ga je pozvao na taj rad i on će ići do kraja. Stoga je spakirao svoje stvari i počeo raditi s organizacijom *Campus Crusade for Christ* u svom rodnom Bangladešu.

Brzo se penjao uz stepenice u svojoj kući u kasnim večernjim satima, 23. travnja 2003. g., nakon što se dovezao rikšom. Bila je to izvrsna večer: gotovo 200 seljana je došlo vidjeti film “Isus”. Volio je promatrati publiku, prekrasan izraz lica ljudi te zapanjenost i nadu koje su se jasno vidjele. A još je više volio kad bi se film završio a netko od gledatelja odlučio slijediti tog Isusa kojega je vidio – svog novostečenog prijatelja i Spasitelja.

Redoy je pritisnuo kvaku, otvorio vrata i ušao u svoj iznajmljeni stan. Još nije bio upalio svjetlo – prije nego što je dosegao prekidač netko ga je udario u lice i bacio na pod. Bijesni radikalni muslimani su ga zgrabili i odvukli na krevet. Dvojica su ga držala dok su mu ostali vezivali ruke i noge. Vrištao je od boli jer su ga neprestano udarali. Zatim su uslijedili noževi. Izgovorio je svoju posljednju molitvu i napustio ovu zemlju, kako bi proveo vječnost sa svojim Spasiteljem.

Susjedi, koji su čuli krike, pozvali su policiju koja je brzo stigla na mjesto zločina. Oni su bili nestrpljivi da nekoga privedu te su uhitili dvojicu kršćana iz kuće u kojoj je te večeri prikazivan film, kao i vozača rikše koji ga je dovezao. Nitko od njih nije imao ništa s ubojstvom, ali je u očima policije to pokazivalo “napredak” u istrazi.

Za ostale kršćane na tom području ovo ubojstvo nije bilo iznenađenje. Redoyu je više puta prijećeno i rečeno da prestane prikazivati film “Isus”. On je to odbio. Bio je spreman platiti cijenu za korištenje toga alata, kako bi dosegao ljude porukom Evanđelja.

Kršćani su mogli biti ljuti na policiju i na ubojice, ali Bog je upotrijebio progon da osnaži njihovu vjeru. Baš kao Redoy Roy, i oni su odlučili biti vjerni Kristovu pozivu, bez obzira na cijenu.

Služba je neizmjereno rasla. Mnogi su muslimani čuli što se dogodilo te su bili znatiželjni da vide film za koji je Roy dao život. Htjeli su znati više o Isusu i kako ga mogu slijediti. Bog je upotrijebio taj napad da raširi svoju riječ.

Redoy i njegovi suradnici nisu molili da progon prestane, već da njih Bog nađe vjerne. Redoy je položio završni ispit. A kroz njegov primjer i drugi su se obvezali da će učiniti isto.

Jamil Ahmed al-Rifai (06. 05. 2003. g.)

Na Jamilovu je licu blistao širok osmijeh dok je gledao kako još jedna osoba odlazi s Novim zavjetom u rukama i Božjom riječi u mislima. Nastojao se moliti za svakog od njih – po imenu, ako je bilo moguće – dok su odlazili.

Tih je deset dana prošlo kao u izmaglici. Bilo je tako mnogo ljudi u Libanonu koji su trebali čuti za Krista, a Jamil je bio oduševljen mnoštvom onih s kojima je razgovarao. Podijelio je gotovo 3.000 Novih zavjeta! “Nakon svega što je Bog učinio za mene, to je najmanje što ja mogu učiniti za njega”, rekao je. Vrhunac dana bilo je svjedočenje drugima o Kristu. Jamil je bio aktivan u organizaciji *Campus Crusade for Christ*, na mnogim biblijskim proučavanjima i u evangelizaciji. *Bog me doista blagoslovio i providio za mene posljednjih godina*, razmišljao je.

Jamil Ahmed al-Rifai je odrastao u jordanskoj muslimanskoj obitelji iz visoke klase. Postao je kršćanin tek nekoliko godina ranije, kroz službu evangelizacijske radio postaje *Trans World Radio*. Kad je njegova obitelj čula da je sad kršćanin, gnjevno su mu rekli da više ne može živjeti s njima. Spakirao je svoje stvari i napustio ih da bi išao za Kristom. Selio se nekoliko puta i naposljetku završio kod bračnog para Anne i Franka Marsdena, i njihovo troje djece.

Život s obitelji Marsden bio je veliko ohrabrenje za Jamila. Frank je bio moćno pomazan evangelizator koji je svoje dane

Mučenici novog doba

provodio svjedočeći Evanđelje susjedima i svakome koga bi mu Gospodin doveo dok je bio u gradu. Anna je bila molitveni ratnik. Čuvala je kuću i djecu i koristila je svaki trenutak da moli za mjesto i ljude koje je voljela. Nije bilo čudo da su primili dvadeset devetogodišnjeg Jamila kad je došao tražiti mjesto za život. Postao je dio obitelji.

Dvije noći nakon što je Frank završio podjelu Novih zavjeta na bazaru, Anna i on su sjedili i čitali u dnevnoj sobi. Anna je podigla pogled s knjige i primijetila da je već 23:30. Ustala je iz stolice i spremila se da pođe u krevet. Kao i obično, usput je obišla djecu. Dvoje mlađih je spavalo u roditeljskoj spavaćoj sobi i ona je zastala da pokrije jedno od njih koje se otkrilo. Kad se okrenula, uhvatila je krajičkom oka neki pokret ispod prozora. Pogledala je van i vidjela čovjeka koji ide pokraj njihove kuće kroz vrt. Skrenuo je iza ugla, i ona ga je kroz drugi prozor vidjela kako prilazi sa stražnje strane kuće.

Požurila je natrag u dnevnu sobu da o tome obavijesti muža, koji je odmah otišao u kuhinju provjeriti što se događa. Podigao je zavjesu i ugledao čovjeka koji je čučao leđima oslonjen na njihova vrata. Pokušao ih je na silu otvoriti, ali ih je Frank brzo zatvorio. Zatim su on i Anna pozvali Jamila.

Njih dvojica su se vratili u kuhinju i otvorili vrata. Vani se, oko pola metra ispred vrata, nalazila bomba. Frank je golim rukama pokušao ugasiti fitilj, a onda su je njih dvojica bacili na drugi kraj dvorišta, oko 1,80 m dalje od njezina prvobitnog položaja.

Misleći da je neposredna opasnost prošla, Frank i Jamil su potražili napadača. Od njega nije bilo ni traga ni glasa, tako da se Frank vratio u kuću. "Trebamo pozvati policiju", rekao je Anni dok su prolazili kroz hodnik. Trenutak prije nego što je završio rečenicu, snažna eksplozija je zatrešla kuću. Da su bili u kuhinji, a ne u hodniku, Frank i Anna vjerojatno ne bi preživjeli udar.

Potrčali su da obiđu djecu i na svoje oduševljenje i olakšanje otkrili da su sve troje dobro. Skupili su ih i požurili van iz kuće,

ispred koje su se već počeli okupljati znatiželjnici. Stigla je i policija i preuzela kontrolu nad situacijom. Ali gdje je Jamil?

Ostatak noći su proveli u policijskoj postaji, svaki put iznova prepričavajući događaje iz tog dana, pokušavajući da od svega što se dogodilo naprave neki smisao. Čuli su da je u vrtu pronađeno tijelo, no to je bilo prije strašne spoznaje da bi to morao biti Jamil.

Nitko ne zna što se točno dogodilo. Možda je Jamil samo zakasnio dok se s Frankom vraćao u kuću. Možda je shvatio da nisu ugасili fitilj te je pokušao to učiniti ponovno kad je bomba eksplodirala. No o motivu gotovo da nije bilo sumnje; nizozemski su misionari rekli da je skoro “sto posto sigurno” da je napad bio vjerski motiviran i da su ga izveli muslimani kao odgovor na učinkovito svjedočenje za Krista. Čak i u svojoj žalosti, par je shvatio da za Boga to nije bilo iznenađenje. Nekoliko je ljudi reklo da su par tjedana prije incidenta imali proročke snove i viđenja.

Vjerojatno je najznačajnije bilo to što je jedan prijatelj imao viziju Jamila u vječnosti. To je viđenje bilo toliko moćno da ga je on ispričao Jamilu samo nekoliko tjedana prije eksplozije: “Jamil, vidio sam te pred Gospodnjim licem. Vidio sam te u vječnosti! Ako će se to dogoditi, ako ti odlaziš Gospodinu, što nam savjetuješ – koje nam riječi ostavljaš?”

Uz rijetku priliku da sam izabere svoj epitaf, Jamil Ahmed al-Rifai je odgovorio jednostavno i jasno: “Trčite utrku; završite ovu koju sam ja započeo.”

Velečasni Wau (09. 06. 2003. g.)

Indonezijski su mu muslimani rekli da prestane držati crkvene službe. Upozorili su ga na opasnost ako nastavi sa svojim kršćanskim aktivnostima. Ali Wau je odlučio ignorirati upozorenja. Nije se stidio svoje vjere u Krista.

Dan kad su se te prijetnje obistinile počeo je kao svaki drugi Gospodnji dan. Wau je vodio nedjeljno bogoslužje potičući vjernike da nastave živjeti u Kristu. Nakon službe, on i njegova obitelj su proveli opuštenu poslijepodne u svom domu.

Oko pet sati je neki čovjek pokucao na njihova vrata. Nije rekao mnogo, samo da bi pastor trebao nakratko otići s njim. Wau je bez mnogo priče uzeo svoju Bibliju i pošao za čovjekom. Kad se nakon nekoliko sati nije vratio kući, njegova je žena počela brinuti. Nije trebalo trajati tako dugo. Osim toga, bila je svjesna mnogih prijetnji koje su mu bile upućene i znala je da tako dugo izbjavanje s nekim koga nisu poznavali ne može biti dobro.

Zamolila je susjeda za pomoć, te su ga zajedno otišli tražiti po okolnim četvrtima. Ni nakon višesatne potrage ništa nisu našli i krenuli su natrag kući. Kako su se približavali, gospođa Wau je primijetila da nešto leži u prednjem dvorištu. Potrčala je i kad je shvatila da je to tijelo njezina muža, počela je vrištati. Bio je prekriven modricama, a duboka rana oko vrata ukazivala je da je bio zadavljen.

Velečasni Wau je znao što su posljedice njegove javne vjere i svjedočenja, no hrabro je odlučio o tome govoriti narodu Sumatre. Znao je da je svaki dan koji neustrašivo proživi s Kristom bio prilika da još više ljudi upozna Spasitelja i raste u vjeri; no znao je i da je sa svakim takvim danom bliže opasnosti. Zato je njegov posljednji dan s Gospodinom na zemlji bio doista najbolji jer je tad ušao u vječnost, stao pred Božje lice i čuo veličanstvenu dobrodošlicu: "Dobro [obavljeno], valjani i vjerni slugo!"

Pastori Mariano Díaz Méndez i Jaíro Solís López (listopad 2003. g.)

Mariano Díaz Méndez je bio pastor autohtone evanđeoske crkve naroda Tzotzil u San Juan Chamuli, malom gradu u središnjim visoravnima savezne države Chiapas, u Meksiku. 24. listopada 2003., rano poslijepodne, prolazio je autom pokraj sela Botatulan, kad ga je zaustavila grupa teško naoružanih ljudi. Kao pastor na nemirnom području bio je veoma svjestan opasnosti za svoj život i dobro su mu bili poznati sve češći napadi na evanđeoske kršćane, koje su provodili plemenski poglavice (*caciques*) iz tog područja.

Od dolaska kršćanstva na to područje 1960-ih, poglavice su nasiljem nastojali obeshrabriti njegovo širenje. Grupe koje su prakticirale “tradicionalnu” religiju, polu-pogansku mješavinu religije Maya i rimokatoličanstva, ubile su brojne evanđeoske kršćane, i ozlijedile na stotine njih.

Pastor Méndez je pobjegao iz auta, ali su ga napadači svladali oružjem. Meci su mu probili tijelo i on je pao na zemlju. Onda su ga posljednjim hicem dokrajčili.

Méndezova je smrt uslijedila točno tjedan dana nakon ubojstva pastora Jaíre Solís López iz grada Mapastepeca.

Pastori Méndez i López su predali svoja srca na službu Kristu, unatoč prijetnjama i opasnostima u Chiapasu. Zajedno su utjelovili ono što je Bog obećao u Otkrivenju, jer su “prezreli svoj život sve do smrti” i pobijedili “Janjetovom krvi i riječju svoga svjedočanstva” (12,11).

Zhang Hongmei (30. 10. 2003. g.)

Gđa. Zhang Hongmei je imala trideset i tri godine kad ju je uhitila lokalna kineska policija u selu Dong Maio Dong, u Kini, zbog njezine kršćanske vjere i sudjelovanja u takozvanim “ilegalnim vjerskim aktivnostima”.

Isto poslijepodne, 29. listopada, kad su je uhitili, policija je došla k njezinoj obitelji i tražila mito u vrijednosti od 400 američkih dolara, kako bi je oslobodili. Oni dakako nisu imali taj novac te su njezin brat i muž Xu Feng-hai otišli u policijsku postaju kako bi zatražili da je puste. Ono što su tamo zatekli, šokiralo ih je.

Zhang je bila lancima vezana za klupu. Bila je teško ozlijeđena i nije mogla govoriti. Unatoč pogoršanju njezina stanja, policija ju je odbila pustiti. Brat i muž su bili primorani otići bez nje.

Njezina je obitelj sutradan ponovno otišla u policiju, gdje su obaviješteni da je umrla u podne toga dana. Autopsija je pokazala da je do smrti došlo uslijed ozljeda unutarnjih organa koje je zadobila od udaraca.

Ganuti njezinim životom i ogorčeni njezinom smrću, više od tisuću ljudi se dan nakon toga okupilo na prosvjedu ispred gradskog ureda.

Zhang je više voljela umrijeti nego zaniijekati Krista. Svojim je životom dotaknula mnoge ljude u svojoj zajednici, a u smrti je potakla vjernike diljem svijeta i pružila im primjer.

**Jer ne držah zgodnim među
vama išta drugo znati osim Isusa
Krista, i to razapetoga.**

1 Korinćanima 2,2

Mukhtar Masih (05. 01. 2004. g.)

Suze su se slijevale niz ostarjele obraze Parveen Mukhtar, dok je prepričavala posljednje dane života svoga muža. Čvrsto je držala u rukama njegovu Bibliju i govorila koliko je pastor Mukhtar Masih volio Gospodina i želio posvjedočiti Evanđelje svakome tko je htio slušati.

Tijekom sedamnaest godina službe u rodnom Pakistanu doveo je Kristu više od dvije stotine ljudi. Crkvu je osnovao 2000. g. Iako je bila mala, on je bio uvjeren da će se tih pedeset članova umnožiti i da će to biti rezultat svakodnevnih jutarnjih molitvenih službi, koja je prenošena u većinski kršćanskoj četvrti preko nekoliko zvučnika s vrha crkvenog tornja. Muslimani su na sav glas pozivali na molitvu na ulicama Khanewala pet puta dnevno; Mukhtar je smatrao da kršćani trebaju činiti isto.

Pedesetogodišnji je pastor proučavao Kur'an i spremao se za debatu o vjeri i vjerskom nauku s muslimanskim teolozima. Bio je učinkovit govornik i uvjerljiv sudionik u debatama, tako da je u muslimanskim vođama raslo nezadovoljstvo zbog njegove sve veće popularnosti, kako među kršćanima, tako i među onima koji to nisu bili.

Jednoga je dana imam došao u crkvu u vrijeme vjeronauka. Zahtijevao je da se ona obustavi te da se odmah prestane s emitiranjem službe preko zvučnika jer, kako je rekao, buka ometa muslimansku molitvu. Članovi crkve su ga pokušali umiriti ali on nije htio slušati i nastavio je gnjevno vikati.

Nakon što su muslimani podnijeli zvaničnu tužbu protiv crkve, pastor Mukhtar je pozvan u policiju. Rečeno mu je da su zvučnici preglasni. On se ispričao i spremno smanjio ton. Nekoliko dana kasnije, u crkvu je došla grupa starijih muslimana i upozorila ga da će biti ubijen ako nastavi s evangelizacijom preko zvučnika. On se nije bojao smrti te je nastavio emitiranje.

Mučenici novog doba

5. siječnja 2004. ujutro, rano je ustao kako bi stigao na vlak u četiri sata za Lahore. Njegova najstarija kćer, Esther, nije mogla doći k njima za Božić, te je on pošao vidjeti nju i unučad. Jutarnji je zrak bio hladan i vlažan. Spustila se gusta magla; nije se moglo vidjeti ni metar ispred sebe. Unatoč uvjetima, Mukhtar je polako hodao zavojitim stazama ka željezničkoj postaji.

Bio je samo nekoliko ulica dalje od postaje kad su se pojavili njegovi ubojice. Moguće je da ih zbog magle uopće nije vidio, niti da je čuo prvi pucanj koji je zaparao zrak. Kasnije to jutro, kad se magla podigla, njegovo je tijelo pronađeno u lokvi krvi. Pokraj njega je ležala njegova putna torba sa stvarima i Biblija.

U nedjelju 4. siječnja 2004., dan prije ubojstva, održao je posljednju propovijed. Poticao je svoju crkvenu obitelj da vole jedno drugo, da redovito mole i ostanu ujedinjeni. “Ja možda neću još dugo biti s vama, stoga budite ujedinjeni i budite zajednica vjernih”, rekao im je. Ohrabrio ih je da šire Kristovu Radosnu vijest, baš kao što je činila rana crkva nakon Isusova uskrsnuća. Tada je učenicima rečeno:

“Sjetite se riječi koju vam rekoh: ‘Nije sluga veći od svoga gospodara!’ Ako su mene progonili, i vas će progoniti. Ako su moju riječ držali, i vašu će držati” (Ivan 15,20).

Vječne riječi za one koji slijede Krista.

Sergej Besarab (12. 01. 2004. g.)

12. siječnja 2004. g. uvečer, meci su zafijukali kroz zrak i razbili prozor na prednjoj sobi pastora Sergeja. Prvi ga je metak pogodio u ruku kojom je nježno prebirao po gitari dok je pjevao hvalospjev Bogu; drugi ga je pogodio u nogu, a treći u prsa, i time je njegov život na zemlji okončan.

Njegova je žena, Tamara, čula pucnjavu i izbezumljeno potrčala u sobu. Zurila je u nevjerici u prizor pred sobom – razbijeno staklo i krvlju poprskanu stolicu, sag i gitaru. Pala je na pod

kako bi izbjegla druge metke i počela jecati dok je ležala kraj tijela svoga muža.

Osjetila je oštar miris baruta dok je revolveraš i dalje divljao, pucajući po kući i Sergejevu autu. Kad je završio svoj zadatak, okrenuo se i pobjegao niz uzak prašnjav prolaz iza kuće, nestajući u tami.

Stradanje nije bilo nešto novo za Sergeja i on je bio spreman umrijeti za Krista. No prije samo pet godina, ta bi ideja bila nezamisliva. Bio je pet puta u zatvoru kao vođa organiziranog kriminala u tadžikistanskom podzemlju. Tijekom jednog služenja kazne svjedočio mu je zatvorenik koji je upoznao Krista kroz zatvorsku službu. Taj se zatvorenik usrdno molio da Isus postane stvaran Sergeju.

“Moli se za nekog drugog”, zarežao bi Sergej. “Nemoj gubiti vrijeme moleći se za mene.” Ali čovjek je bio ustrajan i svakodnevno se molio za njega da prihvati Krista kao Gospodina i Spasitelja. Naposljetku su, tri godine kasnije, u kolovozu 2000. g., njegove molitve uslišane. Sergei Bessarab je pošao za Kristom i čak započeo biblijsko proučavanje u zatvoru. Nakon što je u studenom 2001. oslobođen, često se vraćao kako bi navijestio Kristovu poruku bivšim cimerima.

Sergej je putovao diljem zemlje. Bio je strastven propovjednik i volio je ljude. Osnovao je crkvu u Isfari, gradu u Tadžikistanu u kojemu je dotad postojao samo jak radikalni islam, bez kršćana. Putovao je tamo nedjeljom sa svojom ženom Tamarom i držao službu. Preselili su se u Isfaru početkom 2003. Crkva je počela rasti, sve je više ljudi prihvaćalo Krista, no njihova služba nije ostala neprimijećena kod neprijatelja Evanđelja. Tjedan prije njegove smrti, u lokalnim novinama je osvanuo naslov: “Što učiniti sa Sergejem Besarabom?”

Njegov je život za Krista bio sličan eksploziji na zvijezdi: gorio je od vreline i brzine te širio mnogo svjetla. Čak i nakon njegove smrti, Tamara je primila brojna pisma od zatvorenika diljem Tadžikistana. Neki su čuli njegove govore a neki o nevjerojatnom

Mučenici novog doba

načinu na koji je Krist promijenio njegov život. To ih je poticalo da bolje upoznaju Boga i oslone se na njega.

Pastor Sergej je bio čovjek molitve. Svako jutro i večer provodio je po dva sata s Gospodinom. Čitao je Bibliju, molio i pjevao hvalospjeve svirajući gitaru. Njegov je omiljeni biblijski redak bio iz Ivana 12,24: “Zaista, zaista, kažem vam, ako pšenično zrno ne padne u zemlju i ne umre, ostaje samo. Ako li umre, rodi velik rod.”

Ta četiri sata molitve bila su izvorom njegovog stalnog duhovnog žara. Zapravo je nekoliko tjedana prije smrti počeo tražiti od Gospodina da mu omogući još dva sata – u sredini dana – za razgovor s njim. Bog mu je uslišio molitvu onako kako nitko nije očekivao: nije dobio samo dva sata, već vječnost s Kristom.

Prije njegove smrti, Sergej i Tamara su se zajedno, a onda i sa manjom grupom vjernika, molili za Isfaru. Jedna od njihovih prošnji bila je da Bog podigne vojsku koja će se na koljenima boriti za grad u koji ih je on pozvao. Bog im je uslišio i tu molitvu, koristeći smrt jednog molitvenog ratnika kao sjeme da uzgoji obilnu žetvu molitve za Isfaru diljem svijeta.

Ahmad El-Achwal (21. 01. 2004. g.)

“Kad je vjera istinita i kad osoba shvati da njezina patnja neće kod Boga proći neopaženo, tad uviđa da čini nešto za Krista i unapređenje njegova kraljevstva... postaje sve hrabrija... i sve jača, kako se djelo nastavlja.” Ove riječi, koje je izgovorio evangelizator sa Zapadne obale, odražavaju život Ahmada El-Achwala iz Palestine.

Bio je kuhar na štandu brze hrane u Jeruzalemu i otac osmoro djece, rođen kao musliman. A kad se u Palestini rodiš kao musliman, očekuje se da to i ostaneš, ili ćeš se suočiti s posljedicama.

Ahmad je upoznao Krista dok je služio zatvorsku kaznu, nakon što ga je palestinska vlast optužila da trguje ukradenim

zlatom. Kasnije je oslobođen svih optužbi i vijest o njegovoj novootkrivenoj vjeri u Krista brzo se proširila. No njegova odluka da okrene leđa islamu i prigrli onoga koji je rođen u susjednom Betlehemu imala je velike posljedice, uključujući i onu koja će ga koštati života.

Često je uznemiravan i zlostavljan. Palestinske snage sigurnosti su mu pretraživale kuću, oduzimale Biblije i kršćanske knjige, ispitivale ga danima, privodile i dugo držale u zatvoru. No obećali su mu i okončanje stradanja, samo što je ponuda uključivala povratak na islam. Čak bi mu bili dali i posao, što bi financijski osiguralo njegovu ženu i osmoro djece. Ahmad je odbio ponudu i patnja se nastavila.

Zapravo su se napadi pojačali. Više puta je prebijan i primao je prijetnje, zajedno sa svojom obitelji. Ljudi povezani s palestinskim snagama sigurnosti bombardirali su mu kuću. Potom mu je bila ugrožena egzistencija kad je vlasnik štanda brze hrane kojega je iznajmljivao odbio obnoviti ugovor. To ga je natjeralo da ode raditi u udaljeni kraj Jeruzalema.

Unatoč batinama, gubicima, zatvoru i prijetnjama, Ahmad je i dalje ispovijedao vjeru u Krista. Njegova kuća je pretvorena u neformalni kršćanski centar gdje je držao biblijska proučavanja, dijelio kršćansku literaturu i navješćivao Evanđelje posjetiteljima.

Počeo je na svome tijelu nositi Isusove ožiljke (Galaćanima 6,17). Njegovu su kožu prekrivale opekotine od mučenja užarenim metalom. No muslimanska je mržnja prema njegovoj vjeri u Krista i postojanom svjedočenju uskoro otišla dalje od mučenja, u ubojstvo.

21. siječnja 2004. g. netko je zakucao na njegova vrata. Spreman pozdraviti gosta okrenuo je kvaku i otvorio ih. Dočekala ga je kiša metaka.

Progon palestinskih kršćana raste. Kršćani bježe sa Zapadne obale i s Bliskog istoka zbog političke nesigurnosti, ekonomskih nedaća i kršenja ljudskih prava. 1914. godine ih je u Izraelu, Siriji,

Mučenici novog doba

Libanonu, Jordanu i Palestini bilo 26,4 posto, a 2006. manje od 10 posto. S obzirom da islamisti dominiraju Palestinom, kršćani se u Svetoj zemlji tretiraju kao građani drugog reda. Primorani su, zajedno sa svima drugim, pridržavati se islamskih propisa.

Mnogi su ipak odlučili ostati u Svetoj zemlji tijekom ovog razdoblja previranja i neizvjesnosti. A za to su, poput Ahmada El-Achwala, skupo platili – neki čak i svojim životom. Ali, kao što je rekao evangelizator sa Zapadne obale, ovi hrabri vjernici znaju da Bog vidi njihovo stradanje jer je on Bog Svevid (Postanak 16,13). Smatraju da je radost i čast nositi na svome tijelu njegove ožiljke.

Više progona... više rasta!

– Samuel Lamb, pastor kineske kućne crkve koji je zbog svoje vjere bio dvadeset godina u zatvoru

Pastor George Masih (02. 04. 2004. g.)

George Masih je bio starješina u pakistanskoj crkvi u Lahoreu. Kad su on i njegova žena Aniata osjetili poziv da se presele u većinsko muslimansko selo Manawala kako bi tamo osnovali crkvu, drage volje su otišli.

Masih je vodio crkvu u svom domu dvije godine. Ispunjen Kristovom ljubavlju služio je od kuće do kuće, dosezao svoje susjede i molio za bolesne – čak i ako su bili muslimani. On i njegova žena su postali dobro poznati u selu zbog pjesama slavljenja koje su se čule iz njihova doma. Željeli su poznavati Boga i obznaniti ga svojoj zajednici.

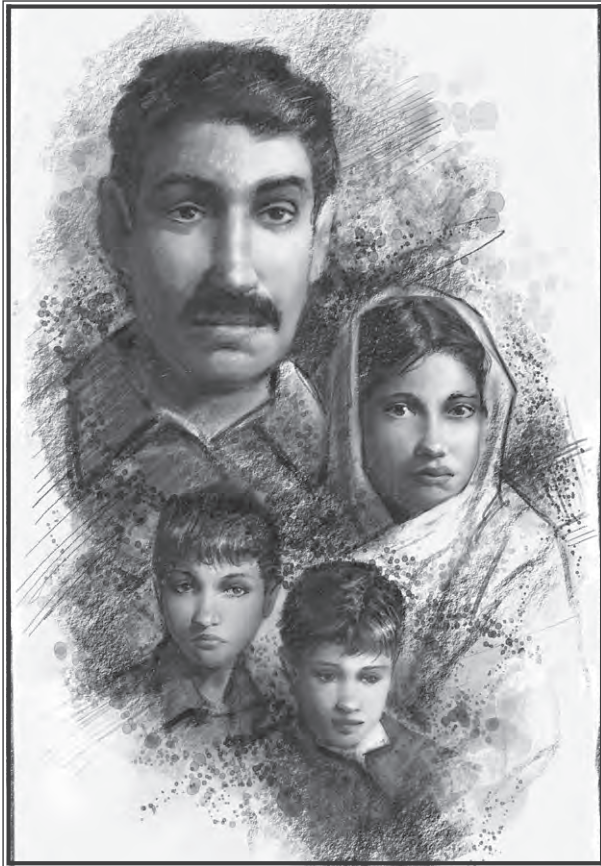
Njihov je rad izazvao gnjev njihova muslimanskog susjeda, Shokat Alija. Živcirali su ga kršćanski sastanci u njihovu domu i zauzimao se kod stanodavca da ih istjera. Više je puta prijetio Masihu da će ga ubiti ako nastavi propovijedati.

Ali Masih je ostao postojan. 02. travnja 2004. g., u petak oko podne, on, njegova žena i četvero djece, gledali su film “Isus” u svom domu. Kad se film završio, Aniata je ustala i pošla van. Samo što je otvorila vrata, u kuću su upala dvojica maskiranih napadača. Jedan od njih je uhvatio Aniatu i pokrio joj usta prijeteći joj smrću ako pokuša pozvati pomoć. Drugi je sačmaricom pucao ravno u Masihovo lice. Dok je kršćanin umirao, napadač ga je udario kundakom u glavu. Zatim su ubojice pobjegli odgurnuvši zapanjenu Aniatu koja je pala na pod. Kad su čuli njezin plač, susjedi su potrčali prema kući. Shokat Ali je bio jedan od nekolicine koji se nisu pojavili kako bi pružili pomoć.

George Masih je imao beskrajn žar za Boga i duboku samilost za ljude. Dojam što ga je ostavio na sve koji su ikad došli u dodir s njim bio je ogroman, kao što se vidjelo po onima koji su se okupili na njegovu pogrebu. Na komemoraciju u kuću njegova brata

Mučenici novog doba

došlo je oko 300 ljudi, uključujući i neke muslimane koji su bili blagoslovljeni njegovom službom. “Bio je pravi, vatreni vjernik”, rekao je pastor koji je doveo Georgea Kristu, “i uvijek je svojim propovijedanjem nastojao pridobiti duše za Krista.”

Pastor George Masih kojega su ubili muslimani

Samuel Masih (28. 05. 2004. g.)

“Zakon protiv huljenja, u svom sadašnjem obliku, postao je više instrument progona i osвете, nego pravde”, pisalo je u uvodniku pakistanskih novina. Huliti znači pokazivati izrazito nepoštovanje prema nečemu svetom, a kršćani su stoljećima optuživani za huljenje na islam. Često su u Pakistanu vjernike lažno optuživali izmišljeni svjedoci šaljući ih u zatvor, pa čak i u smrt. Tako se dogodilo i sa Samuelom Masihom, čije je tijelo pronađeno krvavo, prebijeno i razbijene lubanje.

Samuel Masih je bio ličilac. Upravo je bio završio jedan posao i svratio je u lokalnu džamiju da bi otišao u toalet. Kad je izišao, uhvatili su ga nazočni i počeli optuživati. Znajuci da je kršćanin, tvrdili su da je pljuvao na zidove džamije, a dva lažna svjedoka su potvrdila tu priču. Odmah je uhićen i izveden na sud.

Pod maksimalnom kaznom za kršenje člana 295 pakistanskog kaznenog zakona, Masih je mogao biti osuđen na dvije godine zatvora i novčanu kaznu, ako se nađe krivim za “skrnavljenje bogomolje s nakanom da uvrijedi religiju (islam)”.

Prljavi je zatvor ispunjavao opor smrad urina i znoja. Duž zidova je odzvanjao zvuk kašlja i udaranja nogama. Samo malo dalje niz hodnik, ležao je Samuel Masih, boreći se da udahne zrak i neprestano iskašljavajući krv. Iako je upravitelj zatvora bio duboko uvrijeđen njegovom kršćanskom vjerom, poslao ga je u bolnicu radi liječenja već uznapredovale tuberkuloze.

Tijekom boravka u bolnici, kraj njegova je kreveta postavljen policajac. Bio je već na pragu ozdravljenja kad se dogodio stravičan zločin.

Rano jednog jutra, policajac je ušao u njegovu sobu i udario ga čekićem u glavu. Uslijed obilnog krvarenja od udarca pao je u komu i hitno je prebačen na neurokirurgiju, gdje je nekoliko dana kasnije umro. Policajac koji mu je oduzeo život, rekao je: “Htio sam steći mjesto u raju ubivši ga.”

Mučenici novog doba

“Ovaj slučaj više nego išta drugo pokazuje bezbroj proturječnosti koje su ovi zakoni [o huljenju] unijeli u državu i društvo”, komentirao je urednik u uvodniku u dnevnim novinama, dan nakon Masihove smrti. “Činjenica je da je to loš zakon, kako po koncepciji, tako i po provedbi. Osim toga, stvorio je psihu koja ohrabruje nasilno ponašanje.”

Samuel Masih je uhićen za zločin koji nikad nije počinio. Skrivio je samo to što je slijedio poziv jedinog pravog Spasitelja, Isusa Krista. Njegov je ubojica mislio da će svojim činom steći mjesto u raj. No Samuel je poznavao jedan i jedini, pravi put u nebo, po Isusu Kristu, i sada je sa svojim Spasiteljem.

Jiang Zongxiu (18. 06. 2004. g.)

Uhićena je zato što je dijelila kršćanski materijal na seoskoj tržnici. Nije predstavljala prijetnju nikome; svakako ne velikoj kineskoj naciji. Trideset četverogodišnja sestra Jiang Zongxiu nikad više neće okusiti slobodu. Umjesto toga, tukli su je dok nije umrla. Dogodilo se to u Uredu za javnu sigurnost (PSB) u okrugu Tongzi, u provinciji Guizhou – susjednoj provinciji u kojoj se nalazi njezin rodni grad.

Prethodnog dana, sestra Jiang je sa svojom svekrvom, gospođom Tan Dewei, otišla na tržnicu u grad Pusdu, u okrugu Tongzi. One su bile aktivne u svojoj lokalnoj kućnoj crkvi deset godina i dijelile su Biblije i evanđeoske traktate na ulici. Uhitio ih je lokalni PSB, vezali su im ruke i stavili ih u jedne lisičine, dok su ih odvodili u okružni zatvor. Gospođu Dewei su više puta šutirali tijekom ispitivanja, no primijetila je da su s Jiang postupali još gore. Izuli su je i tukli je. Njezinoj su svekrvi rekli da će i ona proći isto tako ako ne bude poslušna.

PSB ih je obje optužio za širenje glasina i “remećenje društvenog poretka”. Osuđene su na petnaestodnevni pritvor. U policijskom je

izvješću stajalo da su “ozbiljno remetile društveni poredak dijeleći kršćansku literaturu mnoštvu naroda na tržnici.”

18. lipnja rano ujutro, odvedene su u pritvor u Tongzi. Policija im je uzela otiske prstiju i stavila ih u odvojene ćelije. Gospođa Dewei je prosvjedovala, govoreći da nisu prekršile nijedan zakon i da ih nezakonito zadržavaju, ali nije vrijedilo. Sjeća se i da je vidjela nožne prste neke osobe kako vire s kreveta preko puta njezine ćelije, te da je policija kasnije došla fotografirati. Pitala je jednoga policajca što se dogodilo, ali on joj je rekao da se to nju ne tiče.

Tražila je da vidi svoju snahu, no rekli su joj da se odmara. Kad je ponovno pitala za nju, rečeno joj je da je Jiang vrlo bolesna te da je njezino stanje ozbiljno. Nastavila je tražiti da je vidi, a policija ju je neprestano odbijala i psovala. A onda su je bez najave ili objašnjenja oslobodili. Ponovno je pitala za svoju snahu, no bila je prisiljena ući u vlak i vratiti se u svoje selo. Za njezinu je smrt saznala kad se vratila kući i tek je tad shvatila što su i zašto slikali onog dana u pritvoru i zašto su htjeli da ona tako brzo ode.

Obitelj je dobila nalaz obdukcije kasnije tog mjeseca. U njemu je stajalo da je Jiang umrla prirodnom smrću, od zatajenja srca. Ozljede od batina nisu ni spomenute, kao ni brutalno postupanje vlasti koja je tvrdila da podupire vjersku slobodu. Obitelj je tražila drugu obdukciju. Odbili su ih. Otišli su na mjesni sud kako bi izložili svoj slučaj i objasnili da je Jiang pretučena na smrt, no ponovno su odbijeni. PSB je potom počeo vršiti pritisak na njih da kremiraju njezino tijelo kako bi se uništili svi dokazi.

Prirodno je to što su preživjeli članovi njezine obitelji tražili pravdu. Nisu se bojali vlasti koja je progonila građane zbog propovijedanja Evanđelja Isusa Krista. Bili su šokirani napadom i ubojstvom sestre Jiang, voljene supruge i majke.

PSB ju je ubio jer je uhvaćena kako svjedoči o svojoj vjeri. Kako može mlada seljanka biti prijetnja “društvenom poretku” u Kini? Jednostavan čin dijeljenja kršćanske literature rezultirao je brutalnom smrću.

Mučenici novog doba

Njezina je zaova tražila dozvolu da se slika tijelo; naravno, odbijena je. Zato je iznajmila aparat i krišom ga unijela. Na slika-ma se jasno vide rane na tijelu i ožiljci na vratu od batina. Jedan policajac PSB-a je tajno rekao obitelji da im nije potrebna druga obdukcija; i iz prve je “lako bilo vidjeti da je prebijena na smrt.”

Obitelj sestre Jiang je tražila pravdu koje u ovom životu neće biti. Jiang je sad s mučenicima o kojima govori Knjiga Otkrivenja, a njezina se obitelj pridružuje pitajući “Dokle?”

Kad je otvorio peti pečat, opazih pod žrtvenikom duše zaklanih zbog riječi Božje i zbog svjedočanstva koje su držali. Oni počеше vikati svom snagom: “Dokle ćeš, sveti i pravi Vrhovniče, odgađati sud i osvetu naše krvi nad stanovnicima zemlje?” Tada je svakome od njih dana bijela haljina i rečeno im je da se strpe još malo vremena dok se ne ispuni broj njihovih sudrugova u službi i njihove braće koji imaju biti ubijeni kao i oni (Otkrivenje 6,9-11).

Mula Assad Ullah (01. 07. 2004. g.)

Sunčeve su se zrake odbijale o zrele plodove izložene na štandovima, na tržnici u provinciji Ghazni, u Afganistanu. Mula Assad Ullah je udahnuo svjež zrak, zahvalan Bogu na prekrasnom danu. Prolazio je kroz tržnicu birajući zrelo voće i svježe povrće. Volio je biti tu; volio je tu gužvu i jednostavne razgovore, koji su katkad vodili u raspravu o vjeri, kad je mogao mirno posvjedočiti da više ne slijedi Muhammeda već Isusa Krista.

Kad se zaustavio na sljedećem štandu i posegnuo ka voću koje je tamo stajalo, osjetio je užurban pokret iza sebe. Podigao je pogled i nakratko vidio lica svojih napadača prije nego što je jedan od njih zamahnuo nožem i prerezao mu grkljan.

Ljudi su počeli vrištati dok su talibanski borci vukli sad beživotno Assadovo tijelo kroz tržnicu. “Evo što se događa kršćanima koji zavode narod i onima koji slušaju njihovo učenje”, vikali su ubojice

prijeteći. “Evo što se događa onima koji obraćaju muslimane na kršćanstvo.” Talibani su, štoviše, pozvali medije, kako bi se javno pohvalili ovim ubojstvom.

Assad je žarko želio posvjedočiti ljudima Kristovo Evanđelje. Provodio je vrijeme sklapajući poznanstva, a živio je život koji je odražavao Božju ljubav. Dakako, obitelj mu je bila prioritet. Pobrинуo se da njegova žena i četiri kćeri, u dobi od sedam do četrnaest godina u to vrijeme, također rastu u vjeri.

Kao bivši mula, Assad je poznao islamski zakon. Mogao je znalački govoriti o Kur'anu i Muhammedovu učenju, zbog čega je njegovo svjedočenje za Krista bilo još učinkovitije. Upoznao je Krista kao svog Gospodina i Spasitelja, nakon što je, pet godina prije ubojstva, dobio Novi zavjet. Kršten je tajno dvije i pol godine kasnije, pod brutalnom vladavinom talibana.

Nedugo nakon njega ubijeno je još ljudi. Svaki je iza sebe ostavio ženu i djecu. Oni nisu živjeli u strahu i nisu umrli uzalud. Njihova smrt pokazuje Isusovu silu i snagu vjere u njega, čak i u zemlji u kojoj se tako malo ljudi odlučuje za taj put.

Ti su ljudi bili optuženi za proučavanje Biblije, molitvu u Isusovo ime i obraćanje drugih na kršćanstvo. Nema boljeg epitafa za Kristova sljedbenika nego da je “kriv” za ove optužbe.

Susianty Tinulele (18. 07. 2004. g.)

U dobi od samo dvadeset i šest godina, pastor Susianty Tinulele je bila među najmlađim vođama prezbiterijanske kršćanske crkve u Centralnom Sulawesiju, u Indoneziji (GKST). Bila je rukopoložena tek dva tjedna i još joj nije bila dodijeljena trajna dužnost, a već je stekla reputaciju izvanrednog propovjednika i vođe koji govori istinu u ljubavi, čak i kad ta istina nije bila popularna.

Susi je, kako su je zvali prijatelji, te nedjelje uvečer, u srpnju, bila pozvana da govori u obližnjoj crkvi, Efatah. Nitko nije očekivao da će to biti njezina posljednja propovijed. Upravo je završavala

Mučenici novog doba

kad su napadači stigli: radikalni muslimani, lica prekrivenih crnim džihadskim maskama, sa strojnicama u rukama. Jedan od njih je stao na ulaz u crkvu i zapucao, raznijevši joj stražnji dio glave dok je stajala za propovjedaonicom. U napadu je ranjeno još četvoro vjernika, a napadači su pobjegli na motorima i u autu.

Samo dva dana ranije Susi je odnijela hranu jednom pastoru koji je bio u zatvoru i hrabrila ga da ostane jak u vjeri. Bila je glasan pobornik pravde u regiji, tražeći da se prema kršćanima postupa pravično te da imaju jednaku zaštitu lokalnih vlasti kao i svi ostali.

Činilo se da njezina služba i život tek počinju, a sad je i jedno i drugo bilo okončano. Trebala se udati za nekoliko tjedana; sad više nikad neće biti nevjesta.

Ali ona nije svoju posljednju žrtvu prinijela naslijepo. Znala je da je zauzimanje za Krista i pravdu u većinski muslimanskoj Indoneziji čini metom. Samo noć ranije jedna je kršćanka iz susjedstva izbodena na smrt u svom dvorištu. Izvješća svjedoka o tom zločinu veoma su slična onima o napadu džihadске bande na crkvu, kad je Susi poginula.

Ljudskim se očima čini da je njezina služba skraćena, ali u Božjim je očima trajala točno onoliko koliko je trebalo. Njezini su dani prebrojani prije stvaranja svijeta; međutim, nije broj naših dana ono što je važno, već to kako ih upotrijebimo. Ona je svoje kratko vrijeme na zemlji upotrijebila da izgradi nešto za vječnost.

Joseph Mondol (18. 11. 2004. g.)

Bio je to dug dan u ljekarni i dugo pješačenje kući za dr. Josepha Mondola. Noćni je zrak bio oštar i hladan, a on je vjerno upotrijebio to vrijeme za molitvu. Bio je duboko u mislima kad su mu prišli neki ljudi.

Dr. Joseph Mondol, bangladeški farmaceut, donio je odluku dva desetljeća ranije da napusti islam i slijedi Krista. U tome je našao radost i želio je donijeti slavu Kristu. U svom je selu bio poznat

kao njegov vjeran sljedbenik i često je donosio lijekove siromašnim obiteljima ne tražeći naknadu. Bio je živi primjer Božje ljubavi.

Mondolu, koji je još uvijek bio poznat po svom bivšem muslimanskom imenu “dr. Goni”, zaposlilo je ministarstvo zdravlja Bangladeša, a imao je i privatnu ljekarnu. Podigao se do vodstva u bangladeškoj baptističkoj crkvi (BBF) i postao tajnik jedne od njezinih podružnica. Pod svojom je odgovornošću imao šesnaest crkava sačinjenih uglavnom od bivših muslimana koji su odlučili slijediti Krista.

18. rujna 2004. g., u pola deset navečer, dok se vraćao kući iz ljekarne prolazio je pokraj stabla smokve (*Banyan*), kad su ga napala četvorica radikalnih muslimana. U skladu s poukom u Kur'anu kako trebaju postupiti s muslimanima koji napuste vjeru, prerezali su mu grkljan s jednog kraja na drugi, gotovo mu odrubivši glavu. Njegovo je mrtvo tijelo ostavljeno da leži na cesti. Islamisti su mislili da su ušutkali njegovo svjedočenje za Krista.

Sutradan je njegova žena Teresa sahranila njegovo tijelo u selu, unatoč prigovorima muslimanskih vođa koji nisu htjeli da spomen na kršćanskog mučenika bude tako blizu njihovoj zemlji. Teresa je ostala postojana, želeći da grob njezina muža bude podsjetnik i svjedočanstvo kršćanima u selu, da se ne trebaju bojati da budu Kristovi svjedoci. Nadala se da će ih on sjećati na Kristove riječi: “Ne bojte se onih koji ubijaju tijelo, a duše ne mogu ubiti! Bojte se radije onog koji može i dušu i tijelo uništiti u paklu” (Matej 10,28).

Francisco Montoya (08. 12. 2004. g.)

Radosna dječja cika čula se niz ulicu. Otac Francisco Montoya se smijao s njima, isceren od uha do uha. Mjesni je svećenik držao djeci mađioničarsku predstavu uživajući u osmijesima koji su blistali s njihovih lica. Bilo je to njegovo omiljeno doba dana.

Pozvao ih je da priđu bliže i sjednu, a onda je izvadio klarinet. Djeca su slušala kao opčinjena dok je prekrasna glazba plovila

Mučenici novog doba

zrakom i doticala njihovu dušu. Okupili su se i odrasli dopuštajući da ih preplavi čaroban zvuk.

Odlazući klarinet, otac Montoya je počeo pričati priču o Isusu Kristu. Narodu iz Quibdóa, u Kolumbiji, bilo je potrebno da čuje poruku Evanđelja više nego glazbu, koju je Bog upotrijebio da privuče ljude i otvori im srca, a Montoya je sad bio spreman posvjedočiti im Radosnu vijest.

Sutradan je rano ustao zbog službe, a onda se iz Quibdóa (glavni grad savezne države Chocó) uputio u selo Nóvita. Prošao je pješice cijelo to područje, noseći samo nužne stvari u tipičnoj domorodačkoj košari. Vrijeme je brzo prolazilo dok je postojanim korakom išao niz cestu.

Iznenada je prema njemu potrčao neki čovjek i uhvatio ga za desnu ruku. Otac Montoya se odmaknuo, ali ubrzo je stigao još jedan i zgrabio ga za drugu ruku. Zatim su se pojavili i drugi te nije bilo nade da će pobjeći.

Područje koje je išao posjetiti bilo je pod kontrolom FARC-a, a u tom je trenutku ušao u oblast kojom su oni vladali. Gerilci su znali da je vjerski djelatnik, no sumnjičili su ga da je doušnik vojske. Natjerali su ga na marš preko raznolikog terena, od grada do grada, i na kraju do podnožja planine u drugom dijelu zemlje. Prisilili su ga da klekne i uperili u njega oružje. Uzvikivali su lažne optužbe i vrijeđali ga. Ubili su ga jednim hicem u glavu, bez ikakva dokaza ili barem istrage zbog navodne špijunaže.

Njegova se zajednica zabrinula nekoliko dana kasnije kad od njega nije stizao nikakav glas. Poslali su jednu grupu da ga traži, i oni su naišli na gerilce koji su grubo priznali da su ga ubili. Pokopali su ga u planinama i nikome nije dopušteno vidjeti njegov grob.

Tamo gdje vlada FARC organizirane crkvene službe nisu dopuštene. Mnogi crkveni vođe su pokušali pregovarati s gerilcima, govoreći im da nemaju namjeru raditi probleme. Samo su htjeli služiti narodu. Njihove su molbe stizale u gluhe uši.

Iako je znao kakva ga sudbina može zadesiti, Montoya je ipak tražio od crkve da ga pošalje da služi na tom opasnom području. Rizik je bio velik, no potreba ljudi da čuju Evanđelje bila je još veća. Naoružan samo Božjom ljubavlju i uvjerenjem u službu, napustio je sigurnost grada kako bi služio u seoskom području pod kontrolom gerile. Vjera je nadvladala strah dok je Francisco Montoya pokazivao najveću od svih ljubavi.

Sunday Nache Achi (09. 12. 2004. g.)

Strastven, iskren, vjeran, pun ljubavi – ovo su riječi koje opisuju nigerijskog kršćanina Sundaya Nachea Achija. Unatoč otporu kršćanskoj evangelizaciji u kampusu na Sveučilištu *Abubakar Tafawa Balewa*, on je vatreno i otvoreno svjedočio svoju vjeru drugim studentima. Studirao je arhitekturu i bio predsjednik službe Evanđeoske crkve zapadne Afrike (ECWA) u kampusu. Bez obzira na tenzije između muslimana i kršćana na sveučilištu, nastavio je svoju službu i biblijska proučavanja: ljudima je bilo potrebno da čuju Radosnu vijest Isusa Krista. Bio je na jednom od tih sastanaka kad su u njegovu sobu upali neki ljudi koji su ga tražili.

Sunday je zatvorio Bibliju i prešao pogledom po okupljenima u maloj prostoriji. Odziv je tog puta bio dobar, došli su i neki novi studenti i svi su bili željni da čuju Evanđelje. Iako je troje njihovih članova nedavno bilo izbačeno s fakulteta jer su dijelili letke u kojima je uspoređivano Isusovo učenje s islamskim uvjerenjima, oni su se nastavili sastajati. Sunday je pognuo glavu i poveo grupu u molitvi, nesvjestan meteža koji se odvijao u njegovoj sobi u studentskom domu.

Idakwo Ako Paul, njegov cimer, zurio je u papire pred sobom, žaleći što nije bio na molitvi s drugima, umjesto što je tu sjedio i učio za sutrašnji ispit. Tišinu je prekinulo naglo otvaranje vrata i on je skočio sa stolice. Troje studenata muslimana obučenih u islamsku džihadsku odjeću upali su u sobu vičući: “Gdje je kršćanski vođa?”

Mučenici novog doba

Gdje je Sunday?" "Ne znam", rekao je Paul. Ljudi su bijesno izjurili iz prostorije nastavljajući da ga traže.

Kad se nekoliko sati kasnije Sunday vratio, Paul mu je ispričao što se dogodilo. Iako mu je život bio u opasnosti, on se samo nasmiješio i zahvalio svom cimeru što mu je prenio što se dogodilo. Zatim je sjeo za crtači stol kako bi radio na nekim skicama za predavanje sljedećeg jutra. Paul je legao i zaspao.

"Probudi se, Paul! Probudi se!" vikao je Sunday. Paul je skočio iz kreveta i vidio maskirane muslimane kako odvlače Sundaya iz sobe. Potrčao je prema vratima gdje se njegov drug sad nalazio, ali je jedan od otmičara uperio pištolj u njega, ugurao ga natrag u sobu i zaključao ga. Paul je snažno lupao u vrata i vikao. Muslimani koji su živjeli u domu ostali su u svojim sobama. Paul je pao na pod, iscrpljen. Nitko nije došao da pomogne.

Ujutro ga je probudio jedan student, kršćanin, koji je otključao vrata. Paul mu je rekao što se dogodilo i onda su napravili plan kako da kažu ostalim kršćanima za opasnost u kojoj se nalaze. Istrčali su iz sobe te niz stepenice i naletjeli ravno na drugog brata kršćanina koji je znao što se dogodilo Sundayu.

"Mrtav je", rekao je, dok su mu se suze slijevale niz lice. Srušio im se u naručje kad je počeo pričati da je Sundayevo tijelo pronađeno kraj džamije, u blizini kuće prorektora Sveučilišta. Vrat mu je slomljen kako su ga davili, a modrice su mu prekrivale tijelo. Sva su trojica plakali dok su pričali o snažnom, hrabrom i vjernom prijatelju kojega sad više nije bilo.

Progon se nije završio Sundayevom smrću. Naprotiv, porastao je. Prostorije nigerijske Udruge evanđeoskih studenata (NIFES) su spaljene i vlasti su zatvorile Sveučilište *Abubakar Tafawa Balewa*.

Jedan je kršćanski student s tog sveučilišta izvrsno rekao: Evangelizacija je nešto za što trebamo biti spremni umrijeti. Vidim u primjerima iz Biblije mnoge koji su morali položiti svoj život radi Evanđelja. Zašto ne i ja?

Sunday Nache Achi, kojega su muslimani zadavili

Dulal Sarkar (08. 03. 2005. g.)

Dulal Sarkar je bio trideset petogodišnji laički pastor i evangelizator u lokalnom ogranku baptističke crkve u Bangladešu u selu Jalalpur, u jugozapadnom predjelu Khulna. Nije želio samo brinuti za svoju crkvu kao laik, već i osnovati nove na drugom područjima. Njegov je cilj bio služiti svim ljudima u Bangladešu.

08. ožujka 2005. g. polako je išao kući. Bog mu je dao veliku ljubav za ljude i on je većinu slobodnog vremena provodio u molitvi za njih. Radovao se povratku kući i vremenu koje će provesti sa svojom ženom, Arunom, i njihovo petoro djece. "Hvala ti na mojoj obitelji, Gospodine. Veoma sam blagoslovljen", molio je svakodnevno.

Tog je dana proveo sate u razgovoru o svojoj vjeri s mnogim seljanima. Tjedan ranije svjedočio je o tome nekolicini muslimana u selu i oni su prihvatili Krista za svoga Spasitelja. Potrudio se da se ti ljudi uključe u crkvu kako bi bili dalje poučavani i kako bi rasli u vjeri.

Iznenada ga je opkolilo deset muslimanskih ekstremista naoružanih noževima, prijeteći mu. "Znamo da si mnoge ljude doveo vjeri u tvoga Krista. Prestani propovijedati ili ćemo te odmah ubiti", rekli su. Ali Sarkar je ostao postojan i odgovorio je: "Neću prekinuti sa službom na koju me Bog pozvao." Čim je to rekao, oni su ga napali. Tako duboko su mu prerezali grkljan da mu je glava bila odvojena od tijela.

Njegova je žena odmah podnijela prijavu i policija je uhitila troje od deset napadača. Međutim, kršćani izvještavaju da je preostalih sedam, koji su povezani s političkom partijom "Jamaat-e-Islami", pokušalo podmititi policiju kako bi oslobodili njihove prijatelje iz zatvora. Nakon što je podnijela krivičnu prijavu, Aruni su također prijetili islamski ekstremisti i bezbroj je puta bila prisiljena seliti se kako bi zaštitila sebe i djecu.

Dulal Sarkar je svojoj obitelji i članovima crkve ostavio baštinu. Iako je bio samo laički pastor, ispunio je najvišu dužnost, pokazujući vjernost kao dobri pastir koji polaže svoj život za ovce.

Tapon Roy i Liplal Marandi (28. 07. 2005. g.)

Niz hodnik su odzvanjali krici koji su probudili susjede. Oni najbliži su pokušali izići van da vide što se događa, no vrata su im bila zatvorena lancima. Oni koji su stanovali dalje uspjeli su izići i potrčati ka mjestu s kojega se čula vriska, ali stigli su prekasno da bi spriječili pokolj.

Bio je 28. srpnja 2005. g. Tapon Kumar Roy i Liplal Marandi su čvrsto spavali u tišini noći. Probudio ih je glasan zvuk razbijanja vrata i osmoro je muslimana upalo u sobu. Bacilli su ih na pod, dok su im vezivali ruke trakama plahti koje su pocijepali. A onda su ih počeli divljački ubadati noževima.

Uskoro su se izvana začuli koraci i glasovi susjeda. Napadači su brzo pobjegli nakon što su Liplalu zadali četrnaest, a Taponu dvanaest uboda. Dvojica teško ranjenih muškaraca brzo su kombijem prebačena u obližnji zdravstveni centar *Boalmari Health*. Tapon je umro još u vozilu, a Liplal odmah po dolasku pred bolnicu.

Njih su dvojica započeli službu u Dhopapari u travnju 2005. Iznajmili su malu sobu i počeli prikazivati film "Isus". Mještani muslimani su ih više puta upozoravali da prestanu. No oni su znali da je njihov Bog veći od svih prijetnji te su nastavili službu na koju ih je pozvao.

Samo nekoliko dana prije ubojstva, grupa ljudi je upala u njihovu kuću oko podneva, zahtijevajući da odmah napuste selo. "Ako ne poslušate, pobrinut ćemo se da zauvijek nestanete, a vaš će film ostati iza vas." Oni su ponovno odlučili slijediti Božji poziv i ostali su u selu. Znali su s kakvom se opasnosti suočavaju i bili su spremni umrijeti, ako je to bila Božja volja. Tapon i Liplal su ostavili iza sebe više od filma. Ostavili su svjedočanstvo Spasitelja koji je odlučio suočiti se s križem kako bi svi ljudi mogli biti spašeni.

Ezzat Habib (24. 10. 2005. g.)

Gume taksija su zaškripale kad je naglo skrenuo u ulicu i udario pastora Ezzata Habibu, njegova sina Ibrama i njihova prijatelja, dok su prelazili ulicu u Kairu. Od siline udarca odbačeni su na drugu stranu dok je taksij punom brzinom odlazio.

Ljudi su požurili na mjesto događaja i Ezzat je brzo prebačen u bolnicu. Imao je unutarnje krvarenje i slomljenu lubanju. Operirali su ga ali mu nije bilo pomoći; umro je sutradan. Ibram je zadio teške modrice i trajan bol u križima, a njihovom je prijatelju slomljena noga.

Dok je još uvijek bio zapanjen i u šoku, bolnica je tražila od Ibrama, nakon što je njegov otac primljen, da potpiše izvješće o incidentu. Potpisao je, iako u tom trenutku nije mogao jasno razabrati što piše. Kasnije je vidio da je izvješće potpuno drukčije od onoga što se stvarno dogodilo. Vozač taksija je prošao nekažnjeno.

Ovo nije bilo slučajno. Obitelji Habib je često prijećeno, a susjedi i policajci egipatske Nacionalne sigurnosti često su ih fizički zlostavljali. U lipnju 2003. pastor Ezzat je bio uhićen, jer je tobože "uznemiravao susjede". Stavili su ga u podzemnu ćeliju koja je bila tako uska da se u njoj nije moglo sjediti. Policajci su ga fizički i seksualno zlostavljali, ali on nikad nije odbacio svoga Gospodina Isusa Krista.

Nakon pet dana boravka u zatvoru jedan mu je policajac stavio povez preko očiju, svezao ruke lancima i odveo na ispitivanje. Sa svake njegove strane stajali su policajci i udarali ga, šutirali i vrijeđali njegovu ženu. Upozorili su ga da prestane s kršćanskim sastancima te da zabrani nekršćanima da dolaze na njih. Jasno je bilo zašto ga muče: policija je znala da on svjedoči Evanđelje muslimanima; da ih potiče da ostave islam i slijede Isusa Krista. A to se nije moglo tolerirati.

Unatoč opetovanim prijetnjama, Habibova se zajednica nastavila sastajati. Kasnije su dva stabla pala i razbila prozore na

njegovoj zgradi. Vidjeli su čovjeka u prednjem dvorištu kako ih siječe sjekirirom. Presječena je i telefonska linija, a ulazna su vrata bila blokirana izvana. Počinitelj je tvrdio da mu je policija rekla da posiječe stabla.

“Zar ti nisam rekao da prestaneš sa sastancima?” rekao mu je policajac. “Vidiš što ti se sad događa.”

Unatoč uznemiravanju i stalnim prijetnjama policije i susjeda, Ibram i njegova obitelj su nastavili sa sastancima u svome domu. Vidjeli su pastora Habiba kako stoji postojano u svojoj vjeri sve do smrti i odlučni su učiniti isto.

Theresia, Alfita i Yarni (29. 10. 2005. g.)

Četiri su srednjoškolke išle putem ka kršćanskoj školi *Poso*. Sunce je sjalo s neba bez oblaka i one su se radovala još jednom školskom danu. Muslimanske su škole u tom području bile zatvorene zbog proslavljanja svetog mjeseca ramazana, no kršćanske su i dalje radile. Njihovo im je prijateljstvo i zajedništvo donijelo osmijehe na mlada lica, dok su uživale u miru ranog subotnjeg jutra.

Tišina je naglo prekinuta kad je šest muškaraca odjevenih u crno i pokrivenih lica iskočilo iz žbunja i jurnulo ka njima. Okružili su ih prije nego što su se uspjele pomaći i počeli divlje mahati mačetama. Dozivajući upomoć, djevojčice su se borile za život. Samo je Noviana Malewa uspjela pobjeći. Prekrivena krvlju od posjekotina, najviše po licu, otrčala je po pomoć. No bilo je prekasno. Obezglavljena tijela Theresije Morangkir (15), Alfite Poliwo (17) i Yarni Sambue (15) ostavljena su da leže na zemlji. Njihovih glava nije bilo.

Nekoliko žena koje su išle na obližnju tržnicu čule su kako djevojčice dozivaju upomoć. Ispunjene strahom, potrčale su ka najbližem vojnom logoru i javile što su čule. Indonezijski su vojnici

Mučenici novog doba

otišli da istraže područje iz kojeg se čula vriska i otkrili obezglavljena tijela tri tinejdžerice.

Napadači su njihove glave stavili u vreće i bacili ih na različita mjesta u tom okrugu. Dvije su glave nađene u blizini policijske postaje, dok je treća otkrivena ispred mjesne crkve.

Islamistima nije bilo dovoljno da napadaju crkve i kršćanske vođe. Namjerno su ciljali mlade kršćanke, djevojke koje su odbijale priznati islamski blagdan ramazana; djevojke koje nikad neće moći prisiliti na brak s muslimanima. Osim toga, odsijecanjem njihovih glava i time što su ih ostavili ispred policijske postaje i crkve, htjeli su poslati svjesnu i sasvim jasnu poruku: ni crkva ni država ne mogu zaustaviti njihove kukavičke napade na mlade djevojke u tom području.

Ove su tinejdžerice znale kakva opasnost vreba kršćane u tom kraju, ali su s pouzdanjem i radošću svaki dan išle tim putem u svoju kršćansku školu. Odlučile su se uzdići iznad straha i strepnje. Iako je njihov život nemilosrdno oduzet tog subotnjeg jutra, njihova vjera i dalje živi. Glas o njihovu svjedočanstvu čuo se diljem svijeta, pružajući ohrabrenje i nadu drugima da žive život pun mladenačke radosti u Kristu i podsjećajući nas da smo svi samo gosti u ovom iskvarenom svijetu.

**Pa da mi je i dolinom smrti
proći, zla se ne bojim, jer si ti sa
mnom. Tvoj štap i palica tvoja
utjeha su meni.**

Psalam 23,4

Collin Lee (05. 11. 2005. g.)

Dim se počeo valjati kako je vatra zahvaćala džip. Lice Hedwig Unrau Lee bilo je crveno, ali ne samo od vreline, već i od napora dok je pokušavala izvući svog ranjenog muža, Collina Leeja, iz vozila. Ono što je počelo kao uobičajen dan za par koji je radio u Međunarodnoj službi pomoći (IAS), brzo se pretvorilo u strah i nemir.

Collin, Hedwig i njihov vozač Karaba Juma, putovali su duž sudanske granice s Ugandom ka gradu Yei, kad su iznenada naišli na barikadu. Juma je uočio dvadeset militanata – članova brutalne Gospodnje vojske otpora (LRA) – te je pokušao okrenuti džip i izbjeći blokadu, no bilo je prekasno. Ka njima su kroz zrak poletjeli meci i pogodili Collina, koji je sjedio na mjestu suvozača, u prsa i vrat.

Unatoč vlastitim ozljedama, Hedwig je odbila napustiti muža koji je krvario. Molila je napadače da joj dopuste skloniti ga iz vozila prije nego što ga zapale. Boreći se da otkopča pojas dok su joj se suze slijevale niz lice, naposljetku je uspjela izvući Collina iz džipa. Trideset petogodišnja trudna žena, prebacila je muževljevu ruku preko sebe i pješačila jedan sat do najbližeg sela.

Njezine su ozljede zbrinute, a on je odmah prebačen u bolnicu u Yei, gdje su ga liječnici neuspješno pokušali održati na životu. Šest sati nakon pucnjave proglašen je mrtvim.

Collin je samo par godina ranije osjetio da ga Bog zove da dođe raditi za IAS kao savjetnik za žrtve rata u Somaliji, Sudanu, Etiopiji i Ugandi. Pridružio se svojoj ženi koja je ranije već radila za istu organizaciju. Zajedno su predano radili na savjetovanju žrtava i svjedočenju Evanđelja Isusa Krista.

Više od milijun ljudi u Ugandi i okolnim zemljama pogođeno je napadima LRA. Ti ljudi otimaju djecu i koriste ih kao vojnike, nosače i seksualne robove. Mnogi pješače i po šesnaest kilometara svaki dan kako bi našli mjesto na kojemu će mirno prenoćiti. Veliki je dio seoskog stanovništva u Ugandi napustio svoje domove i potražio utočište u većim gradovima.

Mučenici novog doba

Takvi su bili uvjeti u kojima su Collin i Hedwig radili – kamo su se osjetili pozvani služiti. Collin je radio strateški kako bi pomogao žrtvama, a svoju je sigurnost i potrebe ostavljao po strani. Hedwig je u toj službi stajala uz svoga muža. Stotine su upoznale Isusa kroz njegov rad i samo Bog zna koliko ih je još dosegnuto, jer je Collin slijedio Božji poziv i proslavljao njega.

Ghorban Dordi Tourani (22. 11. 2005. g.)

Bilo je kasno poslijepodne u studenom kad je zazvonio telefon. “Ghorban”, počeo je pozivatelj, “čuo sam tvoj govor na sastanku prošloga tjedna i dotaklo me se svjedočanstvo o tvojoj kršćanskoj vjeri. Želim čuti više o tome. Volio bih da se sastanemo na nekom drugom mjestu, a ne u tvojoj kući, kako me drugi ne bi vidjeli. Možemo li se naći u parku, u gradu, kako bismo više razgovarali o kršćanstvu?”

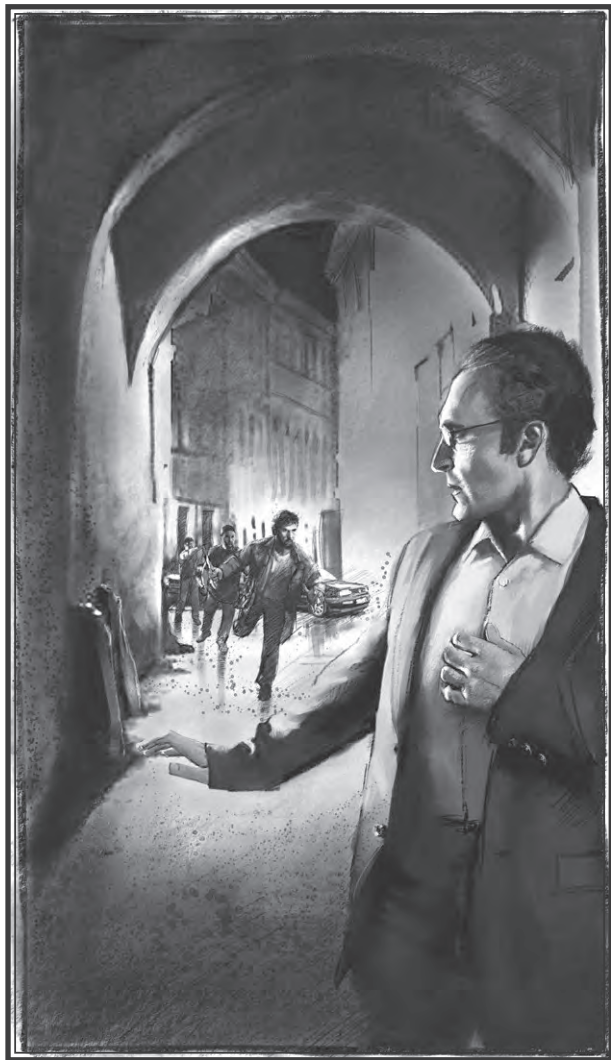
Pastor Ghorban Dordi Tourani je rado pristao da se sastane s pozivateljem te je brzo izišao iz kuće i zaputio se u park. Ta netko je želio saznati više o Isusu!

Tjedan ranije pozvao ga je čelnik vjerskih vođa u njegovu području u sjevernom Iranu, da dođe na sastanak koji su držali etnički turkmenski islamski vođe u tom kraju, kako bi im dao odgovore na neka pitanja o njegovoj vjeri. Ghorban je vjerovao da je to izvrsna prilika da tim islamskim vođama posvjedoči Evanđelje Isusa Krista.

No kad je stigao, razočarao se shvativši da to nije sastanak te vrste ni otvorena diskusija. Cilj islamskih vođa bio je daleko izravniji. Htjeli su da se vrati na islam i oštro mu savjetovali da ozbiljno razmisli o tome što su mu rekli.

“Svi smo svjesni da su tvoji preci i roditelji bili posvećeni sljedbenici islama”, rekli su mu. “I ti si trebao biti predan musliman. Zašto si prešao na kršćanstvo? Dajemo ti još jednu priliku da se odrekneš kršćanske vjere i vratiš na islam.”

“Neću se odreći Isusa.”

Ghorban Dordi Tourani, kojega su muslimani izboli nožem u Iranu

Mučenici novog doba

Sada je, tjedan kasnije, razmišljao o tom sastanku dok je žurio u park, uzbuđen što su, kako se čini, njegove riječi dotakle srce barem jednog slušatelja. Znao je da bi to mogla biti zamka, ali bi isto tako pozivatelj mogao biti iskren i nije htio propustiti priliku da govori o Kristu. Čekao je neko vrijeme, ali se nitko nije pojavio. Pomislivši da se čovjek vjerojatno uplašio i nije došao, okrenuo se i pošao natrag kući. Na kraju prolaza, iza kojega se nalazila njegova kuća, stajao je auto i u njemu je bilo troje ljudi.

Jedan od njih je izišao i pozvao ga. Oklijevajući, prišao je čovjeku koji je brzo izvukao nož i zario ga u njegov trbuh. Druga osoba iz auta udarila ga je nožem u leđa, a treća mu je prerezala grkljan.

Stojeći nad tijelom zaklanog pastora, ubojice su vikali upozoravajući svakoga tko je mogao čuti: "Ovo je kazna za one koji postanu nevjernici i odbace islam."

Ghorbanov je put ka pravom Bogu počeo kad se s obitelji preselio iz Irana u Turkmenistan 1983. g., u potrazi za boljim poslom. Ali nije sve ispalo kako su planirali. Bio je upao u žestoku svađu i ubio čovjeka nožem. Uhićen je i osuđen na petnaest godina zatvorske kazne. Život je u zatvoru bio težak i uskoro je stekao reputaciju najgoreg zatvorenika.

Na kraju je u njegovu ćeliju prebačen jedan ruski kršćanin koji je bio u zatvoru zbog svoje vjere. On se sprijateljio s ovim "najgorim" zatvorenikom i posvjedočio mu poruku Evanđelja. Ghorban se dugo protivio poruci svoga cimera. Ali što ga je više upoznao, to su kršćaninova ljubav i mir, unatoč uvjetima u zatvoru, ostavljali na njega sve dublji dojam.

Kako više nije mogao poricati istinu koja mu je otkrivena, Ghorban je predao svoj život Kristu. Ubrzo nakon obraćenja hrabro je upitao upravitelja zatvora može li održavati evanđelističke sastanke. Upravnik se, zaprepašten njegovom promjenom, nekim čudom složio. "Zato što je Bog kojega štuješ tako dramatično promijenio tvoj život, dopustit ću ti da održavaš sastanke u zatvoru."

Ghorban je na kraju oslobođen iz zatvora i vratio se u Iran i svoj grad Gonbad-e-Kavous. Svjedočio je svojoj obitelji, prijateljima i rođacima o vjeri koja mu je promijenila život. Poučavao ih je kršćanskom nauku i svemu što mu je otkrio Duh Sveti tijekom proučavanja Božje riječi u zatvoru. Dvanaest je etničkih Turkmena predalo život Isusu u prvih par godina njegove službe. Zatim se preselio u drugi veliki grad u Iranu, jer mu je trebala dodatna poduka kako bi mogao bolje poučavati nove obraćenike. Naposljetku je upoznao ključnog vođu jedne od crkava u gradu, koji mu je bio voljan pomoći u služenju Turkmenima.

Pohađao je biblijsku školu da bi bio bolje opremljen za pastoralni rad i službu poučavanja. Tijekom sljedećih sedam godina Božje je djelo među turkmenskim narodom raslo i najmanje je njih trideset i pet prihvatilo kršćanstvo kao rezultat službe Pastora Ghorbana.

Ghorban je bio neustrašiv kršćanski vođa koji je hrabro svjedočio o Isusu na ulici, u dućanima i na bazarima. Bio je uvjeren da prava vjera u Krista ne smije štetiti te ju je dijelio s drugima kamo god je pošao.

Islamski vjerski vođe iz zajednice su mu više puta prijekali. Rođeni ga je brat porezao po licu nožem zbog svjedočenja kršćanstva. Unatoč otporu, on je nastavio svjedočiti o Isusu, ma koliko ga to stajalo.

Ghorbanova je žena, Afoul Achikeh, naučila nešto iz hrabrosti svoga muža. Nakon što ga je pronašla mrtvog na ulici, povikala je narodu okupljenom oko tijela: "Ljudi, zapamtite da je Ghorban kršćanski mučenik koji je položio svoj život za Krista!" Nekoliko je puta glasno ponovila te riječi, ne želeći da smrt okonča moćno svjedočanstvo njezina muža.

Nakon ubojstva, tajna je policija privela cijelu Ghorbanovu obitelj i druge vjernike na saslušanje. Postavljali su mnogo pitanja i rekli im da pokušaju identificirati ubojice. Uzeli su i sav kršćanski materijal (knjige, video vrpce, Biblije, i tako dalje) iz njihovih kuća.

Mučenici novog doba

Afoul i djeca su pretrpjeli strahovit pritisak Ghorbanove braće koji su ih tjerovali da se vrate na islam. Ali i ona i djeca su ostali postojani u kršćanskoj vjeri i rekli svakome da će slijediti Isusa, ma koliko ih to stajalo.

Prije nego što je upoznao Krista, Ghorban Dordi Tourani je bio gnjevan, nasilan čovjek, ubojica i robijaš. Ali nije završio svoj život kao takav; postao je čovjek unutarnjeg i vanjskog mira. Ni tri – ni tri stotine – napadača nisu mu to mogli oduzeti ma kakvo oružje imali i ma koliko bili riješeni da ubiju. Bog je ubojicu pretvorio u mučenika.

Aroun Voraphorn (prosinao 2005. g.)

Metta Voraphorn je otvorila vrata sa strahom u srcu, već sigurna u ono što će ljudi reći. Oči su im bile ispunjene tugom i sažaljenjem dok su je gledali, a onda rekli one dvije riječi kojih se najviše bojala: “Mrtav je!”

Njezin je muž, Aroun Voraphorn, nestao i nije ga bilo dva dana, kad su im isti ovi prijatelji prvi put došli u posjet. Trebali su mu se pridružiti na božićnoj službi u drugom dijelu provincije Borikhamxai u Laosu. Metta im je tad rekla kako pretpostavlja da je u kratkom roku bio pozvan propovijedati u nekoj drugoj crkvi, te se nije mogao javiti, ali sad je već prošlo previše vremena otkako se nije čula s njim. Zatim im je ispričala za jedan skorašnji neobičan događaj zbog kojega se i počela brinuti.

Tri su nepoznata muškarca došla u njihovu kuću dan prije Arounova nestanka. Ona nije znala tko su ni zašto su došli, no pretpostavljala je da žele saznati više o crkvi i Isusu. Aroun je sutradan otišao propovijedati na božićnoj službi oko devedeset kilometara južno. Ona trojica muškaraca su stigli na kraju službe i ušli u crkvu. Aroun ih je predstavio pastoru i rekao mu da su dvojica od njih njegovi rođaci. Zajedno su ručali, a onda su Aroun i ti ljudi zahvalili pastoru i otišli. Metta je razgovarala s njim kasnije to

poslijepodne. Rekao joj je da će zakasniti na rođendansku zabavu njihove najmlađe kćeri jer će usput svratiti da kupi tortu. Tad se posljednji put čula s njim. Aroun se više nikad nije vratio kući.

Nakon što su čuli njezinu priču, Arounovi su prijatelji otišli i uputili se ka mjestu na kojemu su trebali propovijedati. Usput su svratili u crkvu u kojoj je on propovijedao nekoliko dana ranije i pitali pastora je li nešto čuo o njemu ili ga vidio. Nije. Zahvalili su mu i nastavili dalje putem kroz džunglu. Malo niže niz put, oko dvadeset metara u džungli, prijatelji su ugledali gomilu policajaca. Kad su se približili, pokrili su usta rukama i uhvatili se za trbuh vidjevši tijelo. Bio je to Aroun Voraphorn.

Okrenuli su se kako bi se sabrali, a onda su prišli tijelu. Bilo je krvavo i unakaženo, no oni bi uvijek prepoznali to miroljubivo lice. Ruke su mu bile čvrsto svezane na leđima i bio je uboden više puta. Kamenom, koji je još uvijek ležao pokraj njegova tijela, razbijena mu je glava, a grlo mu je bilo prerezano.

Dvojica su prijatelja zatražila dozvolu da odnesu tijelo. Policajci su pristali i oni su ga odnijeli natrag u njihovu crkvu u Vientiane.

Aroun Voraphorn je neustrašivo propovijedao Evanđelje, uvijek svjestan opasnosti koja ga je okruživala. Na njegovu sprovodu, dan nakon što je pronađeno tijelo, Metta je poticala kršćane u Laosu da čine isto – da propovijedaju Evanđelje bez straha.

Kad je 1975. g. Laos postao komunistička republika, Vlada je strogo ograničila kršćansko djelovanje. Policija i lokalni dužnosnici često su maltretirali i tukli pastore, evangelizatore i sve druge koji su bili povezani s crkvom. Kršćani su mučeni i zatvarani jer su odbijali potpisati dokument kojim se odriču vjere. Deset godina prije smrti i Aroun je bio u zatvoru zbog toga.

On je znao da njegova vjera nosi posljedice na obje strane vječnosti. Ipak je odlučio slijediti Krista ma kakve posljedice bile ovdje na zemlji. Na njegovu sprovodu, održanom na Badnjak, Metta je zamolila kršćane u Laosu da nastave propovijedati Evanđelje bez straha, baš kao što je to činio njezin muž.

Mi ne molimo da budemo **bolji**
kršćani, već **jedino onakvi**
kakve nas Bog želi; **kristoliki**
kršćani koji će na Božju **slavu**
spremno nositi **križ**.

– Iz pisma prokrijumčarenog iz ilegalne crkve
u komunističkoj Rumunjskoj

Pastor Jimendra Nayak (Mantu) (01. 01. 2006. g.)

Trideset petogodišnji pastor Jimendra Nayak (Mantu) već je bio navikao da mu prijete zato što svjedoči svojim hinduističkim susjedima. Dvije je godine bio pastor crkve u sjevernoj Indiji u selu Baliguda, u oblasti Kandhamal, i propovijedao je Božju riječ ljudima u svojoj zajednici. To navješćivanje istine razljutilo je radikalne Hinduse. No njega je ljubav prema Kristu tjerala da im nastavi svjedočiti.

Pobožnost ga je dovela da propovijeda na prvi dan Nove godine u obližnjoj crkvi *Beradakia*. Htio je u propovijedi potaći slušatelje na dublji odnos s Bogom, u nadi da će vjerovati i zazvati Gospodina onako kako je Pavao to izrazio kad se obraćao crkvi u Rimu (Rimljanima 10,13-14). Dok ju je pripremao, nije znao da će to biti njegova posljednja propovijed.

Popodne se brzo pretvorilo u večer kad je pastor Nayak izišao iz crkvene zgrade i zaputio se kući. Već po običaju, pozvao je rikšu da ga odveze. Iz tog vozila nije izišao živ. Njegovo je tijelo kasnije pronađeno na sjedištu u rikši. Smrt je očito došla od nekoliko udaraca u glavu.

Policija je uporno tvrdila da je pastor umro u čudnoj prometnoj nesreći, no istraga njegove tajanstvene smrti otkriva nekoliko odstupanja koja ukazuju na zlokobniju priču: o predumišljaju i ubojstvu koje su počinili oni što su se protivili njegovoj poruci i svjedočenju.

Pastor Nayak je pripadao onim vatrenim vjernicima koji su željno tražili Božje kraljevstvo i svjedočili o njegovu svjetlu drugima. Kroz njega je kraljevstvo snažno napredovalo. Njegov je rad bio upotpunjen, trka završena. Sad drugi preuzimaju baklju i nose svjetlo Kristova Evanđelja kao svjetionik izgubljenima i umirućima u Nayakovoj zajednici.

Mučenici novog doba

Andrea Santoro, ubijen tijekom jutarnje molitve

Andrea Santoro (05. 02. 2006. g.)

Sunce je sjalo kroz obojena stakla zgrade na crkvene klupe. Samo je lak žamor molitve remetio tišinu. Jutarnja se misa u crkvi *Santa Maria* u Turskoj završavala. Otac Andrea Santoro je sad mogao posvetiti svoje vrijeme zajedništvu i razgovoru s Bogom.

Iznenada su se stražnja vrata crkve naglo otvorila i, prije nego što se otac Santoro mogao okrenuti, dva su mu metka probila tijelo, zarivajući se u njegovo srce i jetru. U trenu je iz običnog razgovora s Bogom na zemlji prešao u zajedništvo s njim u vječnosti.

“Allahu ekber!” (Allah je najveći!), vrištao je muslimanski ubojica dok je bježao niz put. To je arapski izraz koji islamski militanti koriste kao bojni poklič. Policija je pokrenula veliku potjeru i pronašla ga sakrivenog u rođakovoj kući, u blizini centra grada. Imao je samo šesnaest godina, a već je bio ispunjen s dovoljno mržnje i obmane da može hladnokrvno ubiti nevina svećenika, vjerujući da čini Allahu uslugu.

Muslimanski su militanti prije ubojstva više puta prijetili ocu Santorou, zbog preobraćanja muslimana na kršćanstvo. Svećenik nikad nije tražio policijsku zaštitu. Nije htio da ga ometaju u službi.

Postoje brojne teorije o tome zašto je otac Santoro ubijen, ali ono što se kroz sve njih provlači jest činjenica da je bio kršćanin – onaj koji se usudio svjedočiti o svojoj vjeri muslimanima. Da je ograničio svoju službu na crkvu, mogao je izbjeći napad.

Crkva *Santa Maria* izgrađena je u drugoj polovici devetnaestoga stoljeća i služila je kao mjesto koje su obilazili strani kršćani koji su posjećivali grad. Santoro je bio član “Sinova providnosti”, katoličkog reda iz Italije. U Tursku je došao 2000. g. da živi i radi a na kraju i da umre zbog svoga zalaganja da iznese “crkvu” van sigurnosti njezina četiri zida.

Eusebio Ferrao (18. 03. 2006. g.)

Polomljen i razbijen na komade, drveni je križ ležao na travi ispred crkve. Na jednom komadu drveta stajale su jasno napisane riječi "Shri Pardesi" (gospodin stranac). Radiklani su Hindusi gledali na kršćane kao na nepoželjne strance. Svećenikova je odora pro-nađena pokrivena mrežom za komarce, kako visi na grani stabla u parku pokraj crkve, pred kojom je uništen još jedan križ.

Prijetnje su nekoliko tjedana kasnije postale stvarnost. Župljani crkve sv. Franje Ksaverskog u Macazani stigli su oko 6:30 na jutarnju službu. Crkva je bila neobično tiha, a njihov svećenik, otac Eusebio Ferrao, nije bio tamo. Inače je uvijek bio na vratima i pozdravljao svoje župljane. Oni koji su stigli prvi tiho su krenuli ka prednjem dijelu svetišta. A onda su tišinu prekinuli njihovi krici koji su ispunili zrak. Na podu u lokvi krvi ležalo je tijelo njihova voljenog svećenika. Neki su pali na pod i počeli plakati, dok su gledali u tijelo oca Ferraoa koji je bio pretučen, izboden i zadavljen.

Policija je brzo stigla na mjesto događaja i izvela vjernike iz crkve. Počeli su tražiti tragove kako bi otkrili zašto je otac Ferrao ubijen. Iz crkve nije ništa bilo odneseno, tako da krađa nije bila motiv. Bilo je jasno da je zločin počinio netko tko u sebi nosi strahovit gnjev prema crkvi. Noć prije ubojstva otac Ferrao je večerao s dvojicom mladića. Sumnjalo se da bi oni mogli biti ubojice.

Hinduistički su ekstremisti stvorili napetost između Hindusa, muslimana i kršćana. Ekstremistička grupa *Rashtriya Swayam-sevak Sangh* (RSS) bila je optužena da se bori za državu koja bi pripadala samo Hindusima. Područja s visokim procentom kršćana postala su mete ekstremista. Izbili su neredi između Hindusa i muslimana, u kojima su teško ranjena dva policajca i dva civila. Pobunjenici su opljačkali osamnaest dućana i benzinsku crpku te oštetili dvadeset i četiri vozila u vlasništvu muslimana. Oko mjesec dana prije smrti, otac Ferrao je napisao članak za dvoje lokalnih novina o nedavnim neredima. Kao iskren kršćanin koji se nije bojavao

ukazati na potrebe naroda, postao je metom mržnje ekstremista. Bio je svjestan opasnosti koju nose njegove riječi, no znao je da se istina mora izgovoriti. Ne bojeći se za svoj život nije branio samo svoju vjeru, već i ljudska prava svih svojih sunarodnjaka.

Otac Eusebio Ferrao je mogao izabrati put sigurnosti i tišine. No on je odlučio progovoriti i s tim je došao kraj njegovoj službi na zemlji. Njegovo svjedočanstvo glasno odzvanja hrabrošću.

Prem Kumar (08. 06. 2006. g.)

Kad je Bog dao Mojsiju Deset zapovijedi, rekao mu je: "Jer ću protjerati narode ispred tebe i proširiti tvoje međe..." (Izlazak 34,24). Takva je bila služba šezdeset sedmogodišnjeg pastora Prema Kumare, koja se učinkovito protezala izvan granica njegove crkve u Nizamabadu u Indiji. Poučavao je na molitvenim susretima, na sastancima po uglovima i na konvencijama. Međutim, njegov vjeran rad na širenju Božjeg kraljevstva nije prošao neopaženo.

U četvrtak, 08. lipnja 2006., pastor je otišao na redovnu molitvu u lokalnu crkvu u Kotagiri. Odmah zatim je pred njegovu kuću stigao nepoznat, dobro odjeven čovjek, i pitao njegovu ženu je li to zaista pastorov dom. Rekao joj je da je i on iz Nizamabada te da je došao kako bi odvezao Prema na službu koju bi trebao voditi. Budući da njega nije bilo, čovjek je zapisao broj njegova mobitela i otišao.

Oko tri sata poslijepodne pastor Prem je nazvao svoga sina Sunila i rekao mu da ide sa nekim čovjekom njegovim skuterom da vodi molitvu u selu Rampur Thanda, u oblasti Kotagiri.

Oko devet sati uvečer ponovno ga je nazvao i ovoga mu puta rekao da se nalazi na autobusnoj postaji u Bodhanu i da su s njim četiri nepoznate osobe koje ga prate na još jedan molitveni sastanak. Spomenuo je da se boji da ide s njima i tražio od sina da ga zove svakih pola sata. Trebalo je prema rasporedu da stigne u Kotagiri za trideset minuta.

Mučenici novog doba

Nešto kasnije, kad je Sunil pokušao nazvati oca, nije ga mogao dobiti jer je bio u području bez signala. Zvao je opet i opet, no odgovora nije bilo. Nakon što su shvatili da je njegov telefon isključen, obitelj je počela hvatati panika.

Pastorovi sinovi, Sunil i Sudhir, pozvali su svoje prijatelje u Kotagiriju i pitali ih jesu li vidjeli njihova oca. Rekli su im da nisu i njih dvojica su se odmah uputili u Kotagiri.

Dugo su ga tražili te noći i najzad odustali, da bi ponovno započeli rano sljedećeg jutra, raspitujući se kod mnogih ljudi je li ga tko vidio. Jedna je osoba rekla da je u blizini vidjela mrtvo tijelo i skuter. Požurili su tamo i našli naočale... pa papuče... a onda skuter i Bibliju. Na svoj užas, otkrili su tijelo svog mrtvog oca u lokvi krvi, u brdima blizu Rampur Thande, u oblasti Kotagiri, u distriktu Nizamudeen. Njegovo je tijelo bilo unakaženo do neprepoznatljivosti, zbog čega su ga inspektori morali identificirati prema opisu odjeće.

Obitelj je odnijela tijelo kući i u deset sati te večeri oprostila se s njim na pogrebu.

Sumnja se da iza ovog nemilosrdnog ubojstva stoje dva zemljoposjednika, vlasnika oko stotinu jutara zemlje. Oni su, kao i seljani, bili vrlo ljuti, jer je jedna osoba iz Premove obitelji svjedočila svoju vjeru osobi iz druge obitelji, te je i njih i druge ljude privukla vjeri u Krista. Policijski je dužnosnik tvrdio da je motiv najvjerojatnije osoban. "Ovdje definitivno nema naznaka vjerske netrpeljivosti", bio je ustrajan i rekao je da je Prem bio jedan od optuženih u slučaju ubojstva te da bi rođaci žrtve mogli stajati iza njegova ubojstva. Tvrdio je i da je Kumarov sin sudjelovao u otmici jedne žene prije nekog vremena, te da mu je ona nakon oslobođenja prijetila.

Međutim, jedan od pastorovih sinova je rekao da njegov otac nije imao neprijatelja te da smatra da je to djelo hinduističkih ekstremista. Rekao je i da može identificirati osobu koja je pozvala njegova oca da održi molitveni sastanak u Rampur Thandi.

Unatoč progonu i prijetnjama hinduističkih ekstremista, Isusovi vjernici postojano stoje i nastavljaju svjedočiti o Kristovoj ljubavi. Kao i u slučaju Prema Kumare, Bog proširuje granice njihove službe, skupljajući svakodnevno sve više ljudi u svoje kraljevstvo.

Žena iz Nigerije (28. 06. 2006. g.)

“Predajte je nama!”

“Predajte nam je ili ćemo zapaliti zgradu!”

“Ona zaslužuje smrt!”

Do tada je svjetina već sasvim opkolila policijsku postaju, a njihovi su zahtjevi da im predaju ženu postajali sve glasniji. Neki su držali kamenje različitih veličina, spremni da ga bace čim ugledaju tu nevjernicu, dok su drugi držali štapove i palice.

Policija ju je našla samo nekoliko trenutaka ranije, pretučenu i okrvavljenu, te su je doveli u postaju da je zaštite od muslimanskih ekstremista koji su je tukli štapovima i pesnicama.

Ranije tog dana, ta je nepoznata žena evangelizirala na ulicama Izoma, u Nigeriji. Ušla je u razgovor s muslimanskom mladeži, svjedočila im Evanđelje i dijelila kršćansku literaturu. To nije prošlo nezapaženo.

Muslimanski starješine koji su stajali u blizini to su sve vidjeli te su prišli mladima da saznaju što im je rekla. Kad su čuli da im je svjedočila Evanđelje obuzeo ih je gnjev. Tvrđili su da je uvrijedila islamskog proroka Muhammeda, i zahtijevali da bude ubijena. Njihov gnjev i optužbe potakli su stotine drugih muslimana da nagrnu kroz ulice i nađu je. Na kraju su je stigli blizu rijeke Gurara i počeli je tući.

Tad je intervenirala policija i dovela je u postaju i Izomu kako bi je zaštitili.

Svjetina je upala unutra i zahtijevala da je predaju kako bi bila kamenovana na smrt u skladu sa šerijatom, islamskim zakonom.

Mučenici novog doba

Šerijat se primjenjivao u nekoliko saveznih država Nigerije tijekom 2000. godine, kad je bilo nelegalno govoriti protiv Allaha i proroka Muhammeda.

Policija ju je uporno odbijala predati i sad je bila suočena sa stvarnom prijetnjom da će svjetina zapaliti postaju. U nastojanju da je zaštite i odvedu na sigurno, pokušali su je prokrijumčariti kroz stražnja vrata, no gnjevni su muslimani blokirali sve izlaze. Bježeći da spasu vlastiti život, policajci su ostavili ženu kraj vrata, a svjetina ju je pretukla na smrt.

U panici, nisu je imali vremena identificirati prije nego što je ubijena. Sve što se o toj hrabroj mladoj ženi zna jest njezino djelo ljubavi – pokušaj da dosegne druge za Krista i donese im Radosnu vijest. Iako bezimena u smrti, pokazala je, ne srameći se, ka imenu koje je iznad svih drugih – Isusu Kristu – i sigurno je da joj je on ukazao dobrodošlicu po imenu u vječnosti.

**Jer ne držah zgodnim među
vama išta drugo znati osim Isusa
Krista, i to razapetoga.**

1 Korinćanima 2,2

Y Ngo Adrong (13. 07. 2006. g.)

Četrdeset devetogodišnji kršćanin “montagnard degar” (“montagnard” je francuska riječ i znači “stanovnik planine” ili “planinski narod”, a “degar” je ime kojim taj narod u Vijetnamu naziva sam sebe) po imenu Y Ngo Adrong, iz Dak Lak provincije, bio je mučen na smrt u policijskoj sobi za ispitivanje, u distriktu Ea H’leo, u provinciji Dak Lak. Y Ngo Adrong je 13. srpnja 2006. g. pozvan u policijsku postaju u distriktu Ea H’leo, gdje su ga ispitivali o aktivnostima njegove kućne crkve.

Oko jedanaest sati prije podne, policija je iz distrikta Ea H’leo otišla u njegovo selo Buon Le. Rekli su njegovoj obitelji da se objesio u postaji. Njegovo je tijelo prebačeno u mrtvačnicu 14. srpnja 2006. a zatim ga je jedan rođak prenio u njegovo rodno selo, Buon Blec.

No tuga njegove obitelji nije se završila s vijesti o njegovoj tajanstvenoj smrti. Deseci su policajaca okružili selo, sprečavajući stanovnike okolnih mjesta da dođu na pogreb. Također nisu dopustili njegovoj obitelji da pregleda tijelo, niti da mu skinu odjeću. Iako su članovi obitelji htjeli vidjeti njegove rane, ne bi li shvatili uzrok smrti, policija im je zabranila da mu se približe.

Pored svih tih ograničenja, policija je njegovoj obitelji dala petnaest milijuna vijetnamskog donga odštete, te su priznali da su oni izazvali njegovu smrt. Međutim, odbili su saopćiti detalje o onome što se dogodilo u sobi za ispitivanje.

Poput Y Ngo Adronga, kršćani koji su pripadnici njegova “montagnard degar” naroda nastavljaju službu i svjedoče Kristovu Radosnu vijest diljem Vijetnama. Dobro znaju s kakvim se rizikom suočavaju, znaju da mogu biti zatvoreni ili čak umrijeti, no poruka koju nose toliko je vrijedna i važna da spremno prihvaćaju svaki rizik kako bi je posvjedočili.

Pastor Irianto Kongkoli (16. 10. 2006. g.)

“To je Božja volja”, uzdahnula je Rita Arianti Kopa. “On daje život.”

Prisjećala se posljednjih trenutaka života svoga muža. Par je sa svojom petogodišnjom kćeri otišao u željezariju, u Centralnom Sulawesiju u Indoneziji, da kupe keramičke pločice. Nije to bio neuobičajen put za njih. Ništa se nije posebno izdvajalo tog jutra u ponedjeljak, osim što su oboje shvatili opasnost koja je uključena u život i svjedočenje vjere na tako nasilnom mjestu.

Irianto i Rita su upravo završili cjenkanje i uputili se natrag ka kombiju, kad je on primijetio zanimljive pločice izložene u dvorištu ispred jedne trgovine. Krenuo je ka njima – i tad su mu prišla dva maskirana muškarca i pucala mu u potiljak, gotovo iz neposredne blizine, a onda su pobjegli na motociklu.

Rita je potrčala ka mužu koji je pao, dok su joj adrenalin i šok u valovima preplavili tijelo. Kao član “East Palu” policijskih snaga, bila je obučena da odgovori na takvu situaciju, no za nju je ona postala kriza, a uskoro i tragedija. Irianto je hitno prebačen u najbližu bolnicu gdje su se liječnici borili za njegov život, no rane su bile preteške a napad žestok. Podlegao je.

Nije prošlo dugo vremena otkako je preuzeo mjesto vršitelja dužnosti poglavara protestantske crkve u Centralnom Sulawesiju, slijedeći stope Rinaldyja Damanika. Bio je to opasan pothvat. Sâm pastor Damanik je tek bio oslobođen iz zatvora, dvije godine prije isteka izrečene kazne, u kojemu je bio dvadeset tri mjeseca na osnovu lažnih optužbi.

Krajem 1990-ih u Indoneziji su izbile borbe zbog onoga što je pastor Damanik nazivao “korupcija i protekcija”. Komentirajući to nasilje, rekao je: “To nije vjerski sukob. Pravi su uzroci u nepravdi s kojom živimo.”

Pastor Irianto se borio za pravdu i prestanak korupcije. Nudio je život, pravdu i slobodu potlačenima, prevarenima i izmučenima.

Često je govorio protiv vlasti koja nije pravilno istraživala slučajeve nasilja u regiji.

On i pastor Damanik su željeli zaštititi žrtve nasilja, bez obzira na etničko podrijetlo ili vjeru. Zadivljen njihovom ljubavlju, jedan je muslimanski izbjeglica napisao pismo u kojemu je izjavio da je bio žrtva nasilja te da je evakuiran u jedan od kriznih centara. "Tako nam se vjera razlikovala", rekao je, "njihova su srca... bila izvanredna."

Pastor Irianto Kongkoli je imao mnogo titula i živio je mnoge uloge: otac, muž, pastor, voljeni prijatelj, branitelj potlačenih i glas pravde za one kojima je nanesena nepravda. Ali će vjerojatno biti najbolje upamćen kao čovjek koji je nosio rane i ožiljke koji nastaju kroz stradanje – biljege ljubavi.

Sjena psa ne može ugristi i sjena smrti ne može ubiti. Tako i vi nas možete ubijati i zatvarati ali nama se ništa loše ne može dogoditi.

– Riječi jednog pastora kad mu je u kuću upala policija dok je sa svojom ženom i šestoro male djece čitao Psalam 23

Immanuel Andegeresgh i Kibrom Firemichel (17. 10. 2006. g.)

Pala je noć kad su njih dvojica izišli iz svojih kuća, tiho zatvarajući vrata za sobom. Stajali su još nekoliko zaleđenih trenutaka, bez daha, i oprezno pogledali u oba smjera niz ulicu prije nego što su se usudili pomaći. Uvjereni da ih nitko ne vidi, tiho su i oprezno krenuli u smjeru mjesta sastanka, prateći obrise sjena i mračnih staza koje su sakrivale njihov put.

Kad su stigli, dočekala su ih topla poznata lica braće i sestara. Za sve njih je, uključujući i ovu dvojicu, Immanuela Andergere-sgha i Kibroma Firemichela, ovo bila jedina mogućnost da kao zajednica proslave svog Spasitelja, njihova jedina nada za pravo zajedništvo, i povjeravali su svoj život svima nazočnima. Svi su se već navikli na zakone koji zabranjuju otvoreno štovanje u Eritreji. Strah i oklijevanje su se istopili kad su započeli bogoslužje.

A onda je njihovo slavljenje prekinulo glasno lupanje na vratima. Pjevanje je prestalo. Okupljeni vjernici su razmijenili poglede, širom otvorenih očiju, svjesni opasnosti. Odmah su znali što to lupanje znači: sastanak je otkriven, oni će biti uhićeni, pritvoreni, a možda i mučeni jer su prekršili zakon.

Od 2002. g. u Eriteji su uz islam bile priznate još samo pravoslavna, rimokatolička i luteranska crkva. Brojni su evanđeoski kršćani bili uhićeni zbog prakticiranja onoga što su vlasti nazivale “nova religija”. Od tada je tisuće kršćana odvedeno u zatvore u kojima su se suočavali s groznim uvjetima, neki su držani u metalnim spremnicima na temperaturama koje su prelazile 38 stupnjeva Celzijevih ili padale ispod točke smrzavanja.

Nakon nekoliko trenutaka vrata su bila silom otvorena, a na njima je stajalo nekoliko uniformiranih policajaca, članova taktičke operativne grupe, posebno oformljene da iskorijeni sve *menfesawyan* ili “duhovnike” (tim su izrazom često označavani kršćani koji nisu pripadali nekoj od priznatih crkava).

Immanuel (23), Kibrom (30) i još osmoro drugih su uhićeni i odvedeni u pritvor u vojni logor. Tamo su bili podvrgnuti mučenju i “razjarenom zlostavljanju”, kako je to rekao jedan vjernik. Na kraju drugog dana obojica su umrli od teške dehidracije i ozljeda zadobivenih tijekom mučenja.

Uostalom, njih su se dvojica usudili sastati s drugim vjernicima jer su razumjeli kakav učinak ima zajedništvo s braćom. Shvaćali su opasnost, ali nisu mogli poreći da biti sjedinjen s Kristom znači biti vezan jedno s drugim u ljubavi i ohrabrivanju. Bili su to darovi koji daleko nadmašuju opasnost.

Christianah Oluwatoyin Olusase (21. 03. 2007. g.)

Dan je za nastavnicu Christianah Oluwatoyin Olusase počeo kao i svaki drugi školski dan. Ništa nije ukazivalo na to da će se dogoditi nešto neobično, mada je kao kršćanska nastavnica u pretežno muslimanskoj sjevernoj Nigeriji jamačno shvaćala rizik koji joj je svakodnevno lebdio nad glavom. Ipak je svoj posao shvaćala ozbiljno i bila je otvorena u svojoj vjeri. Nije bila tajna da je kršćanka i to je naposljetku dovelo do njezine smrti.

Bilo je vrijeme za test iz poznavanja islamske religije u srednjoj školi “Government Day” u Gombeu, u Nigeriji, gdje je Christianah poučavala. Kao što je radila tijekom svakog testa, uzela je učenica ma torbe, knjige i pernice, i stavila ih na stranu kako bi ih mogli uzeti kad završe. Zatim je podijelila pismene zadatke. Negdje tijekom ove rutinske aktivnosti jedna se djevojka veoma uzrujala i počela je to širiti na ostale učenice, govoreći im da je u njezinoj torbi bio Kur’an te da se navodno ne slaže s načinom na koji je nastavnica postupala s njezinom svetom knjigom. Optužila je Christianah da je svojim dodirima oskrvnula Kur’an jer je kršćanka.

Ostale su se učenice složile i situacija je uskoro eskalirala kad su počele skandirati “Allahu ekber” ili “Allah je najveći”.

Mučenici novog doba

Potom su ustale sa svojih mjesta i napale nastavnicu. Bacale su na nju kamenje izvana, udarale je teškim predmetima i naposljetku je pretukle na smrt. Nakon toga su izvukle njezino tijelo iz učionice i zapalile ga.

Šokantne okolnosti smrti Christianah Oluwatoyin Olusase nisu predstavljale izoliran incident. Slično se dogodilo u veljači 2006. u susjednoj saveznoj državi Bauchi, kad je nastavnik u srednjoj školi, također kršćanin, navodno oduzeo jednom učeniku Kur'an. I on je bio optužen da ga je oskrvnuo te je uslijedila pobuna u kojoj je ubijeno pet ljudi i spaljeno više crkava. Druge su nigerijske kršćane muslimani tukli, otimali, prijetili im, zastrašivali ih, a neke su čak i ubijali, u zemlji koja je oštro podijeljena između muslimana i kršćana. Iako islam tvrdi da je religija mira, on svaki dan predstavlja rizik za kršćane u sjevernoj Nigeriji, koji nastoje širiti Evanđelje pravog mira i ljubavi. Ali to je rizik koji će posijati sjeme vjere i spasenja i požnjati vječnu nagradu, kako svjedoči i priča o Christianah. Zacijelo je znala priče ostalih progonjenih kršćana u Nigeriji i svakodnevno shvaćala pod kakvim se rizikom nalazi i njezin život. No to je nije spriječilo da obznani svoju vjeru.

Necati Aydin, Tilmann Geske i Ugur Yüksel (18. 04. 2007. g.)

18. travnja 2007. g. ujutro, dva su Turčina, muslimana, Emre Günaydin i Abuzer Yildirim, došli u ured kršćanske izdavačke kuće *Zirve Publishing*, koja je distribuirala kršćansku literaturu u istočnoj Turskoj. Navodno su ovi mladići željeli saznati nešto više o kršćanskoj vjeri, kao što su već činili nekoliko puta prethodnih tjedana.

Necati Aydin, pastor protestantske crkve u Malatyji, htio je iskoristiti tu priliku da im priča o Isusu, mada je ranije već rekao svojoj ženi Semse da mu se čini da zanimanje te dvojice nije

iskreno. Nije znao da su oni ovoga puta sa sobom ponijeli dva noža i prazan pištolj.

Osim njega, u uredu je bio još Tilmann Geske, četrdeset šestogodišnji njemački kršćanin koji je već godinama živio u Turskoj i koji je, pored posla nastavnika engleskog jezika, pomagao u crkvi koju je Necati vodio. U ured je zatim došao i trideset dvogodišnji Ugur Yüksel, iz obližnjeg grada Elazig, koji je radio za *Zirve Publishing* oko godinu dana.

Prema turskom običaju, poslužen je čaj. Nakon kraćeg razgovora začulo se zvono na vratima. Emre je objasnio da je pozvao još troje prijatelja da se priključe razgovoru. Tad su ušli Hamit Ceker, Cuma Özdemir i Salih Gürler i pridružili se trojici kršćana.

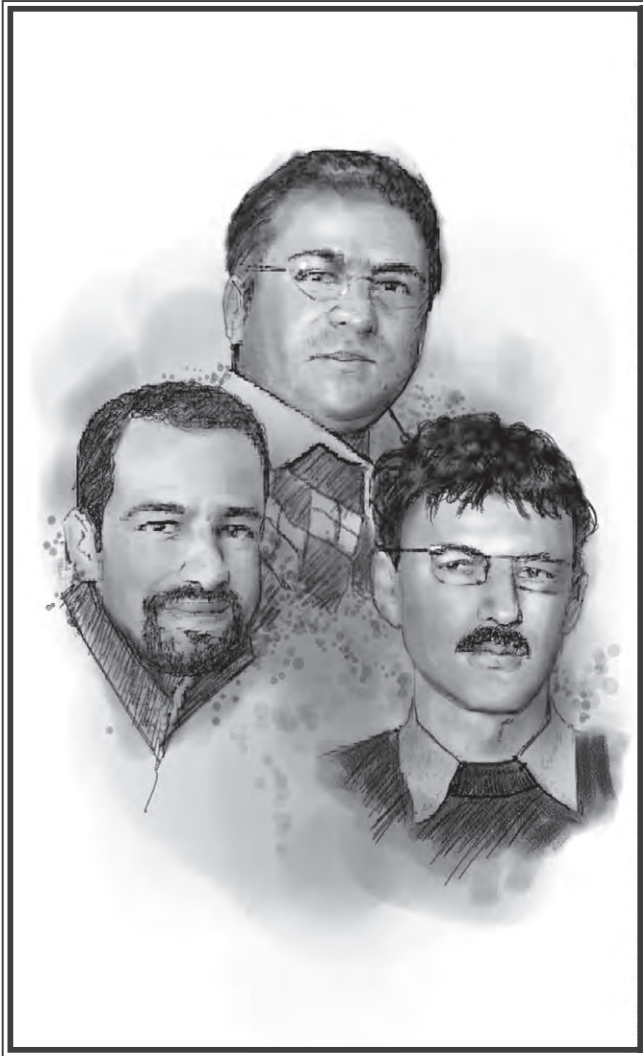
Oni su donijeli još tri velika noža, konopac za veš i plastične rukavice; sve su to imali skriveno u plastičnim vrećicama. Osim toga, donijeli su i dva prazna pištolja, koja je na prvi pogled čak i stručnjacima bilo teško razlikovati od pravih.

Točan slijed događaja od toga jutra nikad nije u potpunosti rekonstruiran. Kasnije su se na sudu ubojice međusobno optuživali i davali proturječne iskaze. Ugrubo sažeto, zločin se, kako se čini, dogodio ovako: mladići su zaprijetili Necatiju, Uguru i Tilmannu noževima i pištoljima. Zatim su svoj trojici kršćana vezane noge i ruke, dok su ležali licem prema podu. Verbalno su zlostavljani, “ispitivani” i najvjerojatnije je od njih traženo da se odreknu svoje vjere.

Kad je sudac kasnije upitao ubojice jesu li žrtve odgovorile, iz njihova se iskaza može vidjeti koliko su sva trojica kršćana bili smireni, čak i pri suočenju sa smrću. Izvješće također pokazuje da je Ugur zazivao Krista kad su njegova braća ubijeni.

Jedan je ubojica pokušao zadaviti Necatija konopcem. Kad je Semse to čula, bila je užasnuta, jer je jedan od najvećih strahova njezina muža bio taj da će ga netko držati tako da neće moći disati.

Mučenici novog doba

**Ugur Yüksel, Necati Aydın i Tilmann Geske
umoreni mučeničkom smrću u Turskoj**

Potom su sva tri kršćanina mučeni. Izbodeni su i šutirani po cijelom tijelu. Službeni će obdukcijски nalaz pokazati ožiljke od davljenja i šest ubodnih rana ili posjekotina kod Necatija, šesnaest ubodnih rana ili posjekotina kod Tilmanna i četrnaest kod Ugura.

Ubojice su završili svoj okrutni čin tako što su kleknuli na leđa žrtava, presjekli im karotidne arterije i pustili ih da iskrvare na smrt.

Gökhan, drugi radnik u crkvi u Malatyji, i njegova žena Özge, stigli su pred vrata izdavačke kuće nešto malo prije 13:00 sati. Nakon što je shvatio da je ured zaključan i da je ključ još uvijek u bravi s druge strane vrata, Gökhan je pokušao pozvati svoju braću po vjeri mobitelom. Necati i Tilmann se više nisu mogli javiti; već su bili mrtvi.

Ubojice su prisilili Ugura da kaže: “Sad smo u hotelu Golden Apricot na sastanku. Naći ćeš nas tamo.” Deset dana ranije su slavili Uskrs u sobi koju su iznajmili u tom hotelu, ali što bi sad tamo radili? Ugurov je glas zvučao neobično i bolno; Gökhan je pozvao policiju.

Dok se policija približavala mjestu zločina, Uguru je prerezan vrat. Unatoč transfuziji od 50 jedinica krvi, umro je od ozljeda u 6:30 te večeri.

Kršćani čine manje od jedan posto od sedamdeset milijuna stanovnika, koliko ih ima Turska, sekularna država čijim je ustavom zajamčena vjerska sloboda. Međutim, stanovništvo je većinom muslimansko i progon (uključujući diskriminaciju, prijetnje smrću i vandalizam) kršćana posljednjih godina stalno raste, posebno kad se ima u vidu činjenica da su oni vrlo negativno prikazani u medijima. Kršćanske evanđeoske grupe su prikazane na istoj razini s terorističkim, kao što je Al-Kaida. Tursko Vijeće nacionalne sigurnosti tvrdi da evanđeoski kršćani predstavljaju prijetnju nacionalnoj sigurnosti države.

Paradoksalna je realnost, koja se vidi kroz cijelu povijest, da progon ne uništava kršćanstvo, već ga širi. Isus je pripremio svoje sljedbenike za to kad je rekao: “Ako vas svijet mrzi, znajte da je mene mrzio prije vas... Ako su mene progonili, i vas će progoniti...

Mučenici novog doba

Ali ovo će sve protiv vas činiti zbog mog imena, jer ne poznaju onoga koji me poslao... Doći će čas kada će svaki koji vas ubije misliti da Bogu služi... U svijetu ćete imati patnju. Ali, ohrabrite se: ja sam pobijedio svijet” (Ivan 15,18.20.21; 16,2.33).

Kad su od Susanne Geske, Tilmannove udovice, tražili da se očituje o ubojicama svoga muža, posudila je Kristove riječi: “Oprosti im, Bože, jer ne znaju što čine.” Semse je također na turskoj nacionalnoj televiziji rekla da oprašta ljudima koji su njezinu mužu oduzeli život. Njihova su se svjedočanstva o praštanju širila Turskom kao vjetar, na naslovnicama svih istaknutih novina i uživo na državnoj televiziji, pokazujući Božju silu koja upotrebljava čak i smrt svojih vjernih, kako bi on ispunio svoju nakanu donošenja svjetla svim ljudima, da bi upoznali Kristovu ljubav.

Čak su i muslimani prepoznali učinak što su ga ubojice i oprostjenje udovica ostavili na naciju. Urednik je u uvodniku velikih turskih novina to istaknuo nekoliko dana kasnije: “Ubojice su htjeli omesti djelovanje misionara. Ali ono što su ove žene učinile za samo nekoliko dana svojim izjavama, nešto je što tisuću misionara ne bi moglo učiniti za tisuću godina.”

...i da se većina **braće**,
ohrabrena u Gospodinu mojim
okovima, **usuđuje** sve više i više
bez straha **propovijedati**
riječ Božju.

Filipljanima 1,14

Nigisti Haile (05. 09. 2007. g.)

Trideset trogodišnja Nigisti Haile je bila odlučna žena koja je snagu nalazila u Isusu Kristu. Budući da je bila iz sjeveroistočne afričke države Eriteje, svakodnevno se suočavala s mogućim prijetnjama i opasnostima zbog svoje kršćanske vjere. Još 2002. država je zabranila sva okupljanja u neovisnim protestantskim crkvama, privatna i javna, zatvorila sve crkvene zgrade i zapravo stavila protestantsku vjeru van zakona. Od tada priznaje samo islam, pravoslavlje, luteranstvo i katoličanstvo, kao zvanične religije u državi. Unatoč tome, Nigisti je, poput mnogih drugih eritejskih kršćana, ostala uključena u grupu neovisne protestantske crkve. U isto se vrijeme trudila da sama postane bolja osoba: predano je radila za jednog rođaka dok je završavala srednju školu. Živjela je časnim životom, marljivo radeći i učeći sve što se moglo naučiti. Voljela je upijati istine o Isusu Kristu i svjedočiti ih kroz svoj život, stječući radost, snagu i hrabrost za kušnju s kojom će se suočiti – i koju će pobijediti.

Jednog dana, dok je bila na bogoslužju s ostalim vjernicima u selu Keren, u prostoriju su upale eritejske vlasti, prekinule skup i uhitile nju i još devet neudanih kršćanki, zbog kršenja zakona sudjelovanjem na neregistriranom crkvenom okupljanju, i odveli ih u centar za vojnu obuku *Wa'i* na nekoliko mjeseci. Tijekom tog vremena Nigisti je mučena i na nju je vršen pritisak da potpiše pismo kojim se odriče svoje vjere. Stradala je pod teškim uvjetima i okrutnim postupanjem prema njoj u zatoru, s malo ili nimalo medicinske njege, i najvjerojatnije je bila podvrgnuta prisilnom radu. Kroz sve to je ostala postojana u svojoj vjeri u Krista, znajući da je to što se tražilo od nje bilo više od običnog izgovaranja ili pisanja nekoliko beznačajnih riječi. Tražili su da zaniječe svoga Gospodina, a to nikad ne bi učinila. Možda je razmišljala o Isusovim riječima iz Mateja 10,32-33: “Tko god mene prizna pred ljudima, priznat ću i ja njega pred svojim Ocem nebeskim. Tko se mene odriče pred ljudima, i ja ću se njega odreći pred svojim Ocem nebeskim.”

Mučenici novog doba

Tamničari su je nastavili mučiti, nadajući se vjerojatno da će bol i prijetnja smrću istisnuti njezine hrabre tvrdnje o vjeri i pouzdanju u Krista. Ali nisu, i nakon nekoliko mjeseci torture, 05. rujna 2007., Nigisti Haile je mučena do smrti. Bio je to četvrti takav slučaj za manje od godinu dana. Troje drugih kršćana je prethodne godine također uhićeno zbog nezakonitog štovanja. Umrli su od ozljeda zadobivenih tijekom mučenja i pogoršanog zdravstvenog stanja, kao što je upala pluća i dehidracija.

Poput drugih 2.800 eritejskih kršćana koji su u ovom trenutku u zatvoru zbog svoje vjere, Nigisti Haile je držana bez optužnice i bio joj je uskraćen svaki oblik pravnog savjeta i suđenja. Odbila je odbaciti svoju vjeru u Isusa Krista, znajući da je ona “dragocjenija od propadljivog zlata koje se kuša u vatri” i da će se pokazati “na hvalu, slavu i čast u času kad se objavi Isus Krist” (1 Petrova 1,7).

Rami Ayyad (06. 10. 2007. g.)

Bilo je rano uvečer. Rami Ayyad samo što je zakoračio iz svoje kršćanske knjižare u gradu Gazi kako bi je zaključao, kad se pred njim zaustavio auto iz kojega su izišla tri nepoznata muškarca (dvojica su nosili maske) i zgrabila ga. Ugurali su ga na stražnje sjedalo i odvezli se. Napad ga je iznenadio, ali nije bio sasvim neočekivan, jer je već primijetio da ga prati automobil bez registarskih tablica. Kao menadžer u jedinoj kršćanskoj knjižari u Gazi, tijekom svog rada je primio nekoliko prijetnji smrću. Iako je bio svjestan rizika, nastavio je voditi knjižaru.

Njezin vlasnik i upravitelj bilo je Palestinsko biblijsko društvo, i ta trgovina je predstavljala više od knjižare koja nudi Biblije i drugu kršćansku literaturu. Ramijeva je služba uključivala i tečajeve za rad na računalu, kao i druge mogućnosti za obrazovanje građana Gaze, među kojima ima mnogo neobrazovanih, nezaposlenih i vrlo siromašnih. Narod je toliko volio tu knjižaru da su se nakon manjeg bombaškog napada nekoliko mjeseci ranije,

zbog čega je bila privremeno zatvorena, okupili na prosvjedu kako bi nagovorili Biblijsko društvo da je ponovno otvori, što je ono ubrzo i učinilo. Pored tog rada, Rami je vodio *Awanas* klub (služba djeci i mladima) te ljetni dječji kamp u svojoj crkvi.

Rami Ayyad je vjerovao u to što je radio, te je to i nastavio, unatoč bombama i prijetnjama smrću, koje je primao od militantnih islamističkih grupa. 06. listopada 2007. uvečer, te su prijetnje za njega postale stvarnost. Dok je sjedio na stražnjem sjedalu auta sa svojim otmičarima, imao je samo toliko vremena da nazove svoju ženu Paulinu i pokuša je ohrabriti. "Idem s nekim mladićima negdje, ali uskoro ću biti kod kuće", rekao je, dok je njegov smiren glas izražavao pouzdanje u Gospodina i mir usred zastrašujuće situacije. Kasnije je nazvao i svoju majku i rekao joj da će biti s "ljudima" još par sati, ali ako se tad ne vrati, možda ga neće biti zadugo.

Odveli su ga samo nekoliko ulica dalje od knjižare, kad je počelo ispitivanje i mučenje. Tukli su ga palicama i kundacima pušaka, optužujući ga da vrši evangelizaciju kako bi raširio kršćanstvo. Vjerojatno je od njega traženo da primi islam i islamski zakon, ali on je odbio. Nastavili su ga tući i ubadati, a kad su se mučenje i prijetnje pokazali uzaludnima na čovjeku tako odlučnom i snažnom u svojoj vjeri, ubili su ga. Njegovo je tijelo pronađeno rano sljedećeg jutra, a njegovi ubojice nikad nisu identificirani.

Ramijeva trudna žena i njihovo dvoje djece i dalje su primali prijetnje te su na kraju izmješteni iz Pojasa gaze u Izrael.

Na mjestu na kojemu vlada islam i gdje su kršćani (ionako u malom procentu) sve ugroženiji i pod stalnim pritiskom da prihvate islam i islamski zakon u zamjenu za svoju sigurnost, svi su izgledi bili protiv Ramija Ayyada. Ali on nije dopustio da ga strah za vlastiti život spriječi od vršenja Gospodnjeg djela, brige za ljude i širenja poruke Evanđelja. Njegovi će život i smrt i dalje ohrabrivati kršćane diljem svijeta da ostanu postojani u svemu. Kao što je jedan kršćanski vođa u Gazi rekao nakon Ramijeve smrti: "Sve pridonosi dobru. Bog ima svoj cilj zbog kojega je dopustio da se ovo dogodi. To neće ušutkati crkvu."

Tulu Mosisa (02. 03. 2008. g.)

Tulu Mosisa je bio običan radnik na farmi koji je ljubio Gospodina. Radio je u udaljenom selu Nensebo Chebi u južnoj Etiopiji, kako bi uzdržavao ženu i petoro djece koji su ostali kod kuće u drugom selu. Štovao je Boga u protestantskoj baptističkoj crkvi *Kale Hiwo*.

Jedno jutro tijekom redovnog bogoslužja u nedjelju, dok su Tulu i njegova kršćanska braća i sestre bili usred molitve, u crkvu su upali ljudi naoružani noževima i mačetama. U isto je vrijeme još naoružanih muškaraca upalo na službu u drugoj baptističkoj crkvi *Birhane Wongel*, udaljenoj oko pola sata hoda od prve. Napad su izvršili militantni muslimani koje su njihova vjerska uvjerenja obvezivala da očiste pretežno muslimansko područje od kršćana.

Tulu Mosisa je to jutro došao u crkvu sam – njegova obitelj nije bila s njim – no u zajednici je bilo ljudi svih dobi, uključujući žene i djecu. Vjernici su bespomoćno gledali dok su napadači zatvarali prečagama sva vrata i prozore i krenuli k njima sa svojim oružjem.

“Allahu ekber!” (Allah je najveći!), uzvikivali su, kad su zamahnuli noževima i mačetama. Ljudi se nisu mogli obraniti; vrištali su i trčali u svim smjerovima kako bi izbjegli udarce, no tog je dana u obje zajednice ozlijeđeno najmanje dvadeset i troje, a dvije osobe su izgubile ruke. Tulu je ubijen kad je jedan napadač zamahnuo na njega mačetom, gotovo mu odrubivši glavu. Nasilje je konačno prestalo kad su stigli pripadnici lokalne policije i odbili napad. Nekoliko je osumnjičenih uhićeno, ali nijedan napadač nije zvanično identificiran.

U vrijeme napada, 45 posto etiopskog stanovništva su bili muslimani i navodno su prakticirali tolerantnu varijantu islama. Međutim, prema etiopskom Vrhovnom vijeću za pitanja islama, etiopski su muslimani sve više pod utjecajem vehabija. Vehabizam je ekstremna islamska sekta, utemeljena na učenju Muhammada al-Wahhaba koji je živio u osamnaestom stoljeću,

i koja pokušava ponovno uspostaviti čist, povijesni islam, koji će se strogo i isključivo držati izvornog učenja proroka Muhammeda. Stoga oni odbacuju sve što je moderno i svjetovno, uključujući i ponovna tumačenja Kur'ana. Protive se muslimanskom reformskom pokretu iz devetnaestog i dvadesetog stoljeća, koji je nastojao ponovno protumačiti dijelove islamskog zakona kako bi ga približio zapadnim standardima. Prema vehabijama, postoji samo jedan pravi islam. Svaki je drugi oblik lažan i svi muslimani koji prakticiraju druge oblike islama nisu pravi muslimani.

Da bi čovjek živio znajući da mu svaki dan može biti posljednji, potrebna je svakodnevna hrabrost i snaga – nepokolebljivo pouzdanje i nada u Gospodina. Tuluova je posvećenost vjeri bila očita u njegovu životu, a primjer što ga je dao kroz svoju smrt proširio se i na njegovu obitelj. Kad je kršćanska organizacija za podršku žrtvama nakon incidenta posjetila njegovu ženu Chaltu Waga, ona ih je dočekala sa osmijehom i entuzijazmom.

“Bog je najveći”, rekla je na svom jeziku. Iako shrvana smrću svoga muža, objasnila je da su joj veliko ohrabrenje bili kršćanski prijatelji koji su je redovno obilazili. Za svoga je muža rekla: “Iako boli, shvaćam da je ubijen zbog svoje vjere.”

Isus je rekao: “Svi će vas mrziti zbog mene” (Marko 13,13). Ponekad se ta mržnja očituje u tjelesnoj smrti vjernika. Tulu Mosisa se nije bojao smrti. Živio je hrabro i nastavio se sastajati s drugim vjernicima, iako ga je to na kraju koštalo života, jer je znao obećanje svoga Gospodina: “Tko ustraje do konca, taj će se spasiti” (Marko 13,13).

Ne bojte se onih koji ubijaju tijelo, a duše ne mogu ubiti.

Matej 10,28

Napadi u Orissi (kolovoz 2008. g.)

Indijska savezna država Orissa često je bila žarište nasilja nad kršćanima, koje su provodili hinduistički fundamentalisti. Jedan od najgorih slučajeva, koji je smatran genocidom, dogodio se u kolovozu 2008. g., kad je banda Hindusa napala kršćansku zajednicu u znak osвете zbog ubojstva voljenog hinduističkog vjerskog vođe, Laxmananande Saraswatija, i četvorice njegovih sljedbenika. Saraswati je ubijen 23. kolovoza 2008. i hinduističke su ekstremne skupine, posebno one iz Svjetskog hinduističkog vijeća (VHP), za koje se smatra da stoji iza većine nasilja nad kršćanima u Orissi, za to optužile lokalne kršćane.

Dan nakon Saraswatijeva ubojstva, hinduistička nacionalistička partija BJP koja je bila na vlasti u toj državi, pozvala je zajedno s VHP-om na dvanaestosatnu obustavu svih aktivnosti u znak prosvjeda zbog tog ubojstva. U govorima tijekom prosvjeda, za njegovu su smrt optužili kršćane, iako je policija navela dokaze koji su upućivali na maoističke pobunjenike. Zatim su pronijeli Saraswatijevo tijelo ulicama obližnjih sela, izazivajući anti-kršćansko raspoloženje u ljudima i potičući ih da osвете njegovu smrt.

“Ubij kršćane i uništi njihove institucije”, bio je jedan od slogana koje su uzvikivali.

Prkoseći policijskom satu i drugim nametnutim propisima u distriktu, stotine se gnjevnih Hindusa okupilo i nastavilo napadati kršćane diljem Orisse. U narednim danima cilj su bili pastori i kršćanski vođe koji su ubijani; kršćanske kuće i crkve su spaljivane; kršćanske organizacije i trgovine pljačkane i uništavane; zapaljeno je sirotište koje su vodili misionari; seljani su izvlačeni iz svojih domova i prebijani ili ubijeni; žene silovane. U najmanje 300 sela napadnuto je na tisuće ljudi, koji su bili raseljeni iz svojih domova i prisiljeni bježati i sakriti se. Mnogi su našli utočište u obližnjim šumama i džungli, no bili su izloženi teškim vremenskim uvjetima i gladi. Nasilje se nastavilo i u rujnu i proširilo na okolne države

s manje incidenata koji su ipak bili povezani, u što je spadalo spaljivanje crkava, prijetnje smrću crkvenim vođama te prisilno obraćanje kršćana na hinduizam.

Prijavljeno je oko devedeset i dva slučaja nasilja u četrnaest distrikta širom države, ali najvećim dijelom u distriktu Kandhamal. Spaljeno je ili uništeno najmanje 4.000 kuća i 115 crkvenih objekata. Podaci o broju poginulih se razlikuju, no vjeruje se da je sveukupno ubijeno više od 500 kršćana. Mnoge su žrtve bile *daliti*, ili “nedodirljivi”, ljudi na najnižoj ljestvici indijskog sustava kasti. Oni čine oko 16 posto indijskog stanovništva i odgovorili su na Kristov poziv u nevjerojatnom broju, zbog čega su postali metom hinduističkih ekstremista koji se nadaju da će očuvati indijske tradicionalne vjerske i kulturne korijene.

Vlasti i mediji u Orissi umanjivali su činjenicu postojanja nasilja i nisu htjeli vidjeti da su napadi organizirani, iako je to bio drugi slučaj masovnog napada u toj državi. Prvi se dogodio u prosincu 2007., kad su hinduistički ekstremisti u Brahmanigaonu, u distriktu Phulbani, prosvjedovali protiv podizanja šatora za kršćansku službu, iako je kršćanska zajednica za to na vrijeme dobila dozvolu. Izbila je pobuna u kojoj je ubijeno 12 kršćana, uništeno 2.000 kuća, kršćanske trgovine bile opljačkane i uništene, a četiri crkve, nastale u okviru organizacije “Evandjelje za Aziju”, oštećene.

Iako kršćanska manjina u Indiji čini svega 2,3 posto ukupnog stanovništva, nasilje nad njima u Orissi i okolnim državama nastavlja se nesmanjenom žestinom. Ne samo da su kršćani maltretirani, već se njihove organizacije i crkve redovito pljačkaju, uništavaju i pale. Da, sve su to djela koja bi trebala uliti strah i tjeskobu u srca vjernika.

Ali hrabrost i nada ostaju unatoč tomu. Dr. K. P. Yohannan, osnivač organizacije “Evandjelje za Aziju”, o tim napadima kaže: “Pozvani smo da molimo za one koji nas progone i mi to činimo. Molimo da i oni nađu pravi mir i oproštaj u onome kojemu se tako silovito protive.”

Gayle Williams (20. 10. 2008. g.)

Gayle Williams je otišla na posao tog jutra vrlo raspoložena. Još je bilo veoma rano, nije bilo ni osam sati ujutro. Išla je jednim od poznatih puteva koje je koristila, a mijenjala je rute dijelom zbog prizora, a dijelom zbog sigurnosti, mada nije doista očekivala da se nešto dogodi. Kabul je, ipak, bio glavni grad i razmjerno siguran, a ona je već dvije godine radila za kršćansku organizaciju "SERVE Afghanistan" (kratica od *Serving Emergency Relief and Vocational Enterprise*, koja kao akronim "SERVE" znači služiti – op. prev.) bez incidenta. Kratko je vrijeme bila u drugome gradu, Kandaharu, na jugu zemlje, ali nakon što su primili izvješća da dolaze talibanski pobunjenici, to je mjesto smatrano odveć opasnim i ona se vratila u Kabul.

Kršćanska humanitarna organizacija za koju je radila bila je jedna od mnogih u zemlji, a ona je voljela sudjelovati u Božjem djelu na tom području. Njezino je srce kucalo za potrebite u Afganistanu, za bespomoćne i one na marginama društva. Njima je došla služiti. Radila je prije svega s invalidima u njihovim domovima, pomažući im u rehabilitaciji. Pomagala je na izravnim projektima koji su omogućavali takvim ljudima da steknu bolje obrazovanje i prilike za život, kao i u podizanju svijesti u zemlji o invalidnosti, te obuci osoblja u Afganistanu za rad s njima.

Hodala je prema uredu toga jutra, razmišljajući o poslu koji treba obaviti tijekom dana. Pažnju joj je privukao zvuk motocikla koji je bučno dolazio prema njoj. Pogledala ga je. Na njemu su se vozila dvojica muškaraca i činilo se da su gledali u nju dok su se približavali. Iznenada se motocikl zaustavio točno ispred nje, i jedan muškarac je izvukao pištolj. Uperio ga je u nju i ispalio nekoliko hitaca. Ubijena je gotovo trenutno, dok su joj meci probijali tijelo i nogu.

Talibani su javno preuzeli odgovornost za taj napad i rekli da je Gayle bila meta jer je radila za organizaciju koja je propovijedala kršćanstvo. Ali "SERVE Afghanistan" je, poput mnogih drugih

kršćanskih humanitarnih organizacija u zemlji, bila usredotočena na pomoć i službu, a ne na propovijedanje. Gayle bi znala da je prozelitizam (pokušaj preobraćanja osobe iz jedne vjere u drugu) u Afganistanu ilegalan. Došla je pokazati Kristovu ljubav afganistan-skom narodu na opipljiv, praktičan način, služeći njima i njihovim potrebama. Kristovu je ljubav pokazivala djelima, a ne riječima.

Trideset četverogodišnja britanska humanitarka rano je razvila strast prema radu s invalidima. Školovala se u Britaniji i Južnoj Africi (imala je dvojno državljanstvo) i stekla je diplomu sportskog radnika, a onda je otišla na obuku za instruktora fitnessa, te je radila sa studentima s posebnim potrebama u Londonu – sve to prije volontiranja za “SERVE Afghanistan”, kršćansku humanitarnu organizaciju osnovanu u Britaniji. Bila je vrlo aktivna i pravi sportaš, što joj je dobro došlo u radu s invalidima. Njezino podrijetlo, obrazovanje i interesi ispreplitali su se u strast za rad s njima. Nakon što je ubijena, njezina je majka o njoj rekla: “Gayle je služila ljudima koje je voljela i osjećala je da da ju je Bog pozvao da bude tamo za vrijeme kao što je ovo... Mi znamo da je njezin život bio blagoslovljen i da je ona bila blagoslov ljudima oko sebe... umrla je radeći ono na što ju je Gospodin pozvao i sada je nedvojbeno s njim.”

Dora Lilia i Ferley Saavedra (18. 11. 2008. g.)

Malobrojna djeca u seoskoj školi u *Santana Ramosu* u Kolumbiji uživala su ići u školu i učiti od svoje učiteljice, Dore Lilije Saavedra. Ona se molila s njima svaki dan i govorila im o Isusu tijekom nastave. Također je katkad putovala četiri sata u udaljenija sela gdje nije bilo učitelja, kako bi pomogla tamošnjoj djeci. Bila je dobra učiteljica, puna ljubavi. Ali su jednog dana, u studenom, uobičajen školski sat prekinuli dvojica naoružanih muškaraca. Nosili su vojne uniforme i čizme, ušli u učionicu, inače jedinu prostoriju u školi, i rekli djeci da idu.

Mučenici novog doba

Dora Lilia i Ferley Saavedra, ubijeni u Kolumbiji

Knjiga mučenika • John Foxe

“Danas više nema škole. Idite kući i dođite ponovno sutra”, rekli su osorno.

Djeca su brzo pokupila svoje stvari i izišla iz školske zgrade, pitajući se što će se dogoditi.

Dora i njezin muž Ferley, koji je također bio učitelj u toj školi, znali su što će se dogoditi i bili su spremni. Ljudi koji su došli po njih bili su gerilci FARC-a, marksističkog pokreta koji su obilježavale prijetnje, sila i nasilje. Desetljećima su terorizirali Kolumbijce, osobito ciljajući kršćane. “Kršćani su opasni”, govorili su. “Ne mogu lagati. Ako ih vojska upita za nas, reći će istinu!” Ne sviđa im se ni to što se kršćani protive nasilju, koje predstavlja osnovni način života gerilaca. Oni novače mlade članove, jer je životni vijek gerilaca kratak, i ne žele da im itko i išta stane na put ili oslabi njihovu misiju. Dora i Ferley su im stali na put poučavajući djecu, a ako djeca saznaju za Isusovu ljubav i postanu kršćani, neće se htjeti pridružiti gerilskoj borbi.

Dora je znala koji je rizik vratiti se u *Santana Ramos* radi poučavanja. To siromašno farmersko selo, obilježeno nasiljem između FARC-a i kolumbijskih vlasti, bilo je njezin dom, i ona se nadala da će kroz svoju ljubav i poučavanje tu donijeti Isusovo svjetlo. Točno to su ona i njezin muž učinili i upravo zato im je život bio u opasnosti. Ali čak i kad ju je susjed upozorio da će sutradan njih dvoje biti ubijeni, nije ni pomišljala da s obitelji pobjegne iz sela, iako su joj to savjetovali.

Umjesto da se uspaniči, obuzeo ju je mir kad je čula susjedove riječi. Taj čovjek joj je već ranije dolazio i rekao da će joj brat biti ubijen. Sad je došao ispraviti svoje riječi: “Pogriješio sam”, rekao je. “Neće tvoj brat biti ubijen sutra... već ti i tvoj muž.”

“To je bolje”, rekla mu je Dora. “Moj brat nije još spreman sresti se s Gospodinom, ali moj muž i ja jesmo.”

Odbila je dopustiti da je strah sprječava u radu; umjesto toga je još čvršće prigrllila svoju obitelj i Gospodina, tražeći mir i pripremu.

Mučenici novog doba

Te večeri su se ona i Ferley molili zajedno sa svojom djecom i čitali Bibliju.

“Možda će mama sutra zaspati na dugo, dugo vremena”, rekla je svojoj najstarijoj kćeri.

Kad su stavili djecu u krevet, par je proveo veći dio noći u postu i molitvi, prisjećajući se vremena što ga je Isus proveo s Ocem u Getsemanskom vrtu, kad je molio: “Ali neka ne bude moja, nego tvoja volja” (Luka 22,42). Kad je došlo jutro, zaputili su se u školu kao i uvijek, znajući da je njihov život, kao i život njihove djece, u Gospodnjim rukama.

Nakon što su vojnici umarširali unutra, a učenici bili poslani van, rekli su im da se pozdrave sa svojom djecom. Iznenada je još gerilaca ušlo unutra, dok su njihovi koraci u teškim vojničkim cokulama svom snagom udarali o drveni pod. Jedan od njih je pokazao na njihovu najstariju kćer Marcellu. “Nju ćemo prvo ubiti!” viknuo je.

“Ne, molim vas”, vrisnula je Dora. Stala je ispred čovjeka kako bi zaštitila kćer. “Mene želite. Uzmite mene. Ostavite nju, a mene vodite odmah.”

Uplakana djeca su ostavljena u školi, a Dora i Ferley su odvedeni kroz polje, do rijeke koja je bila udaljena oko 300 metara. Gerilci su im naredili da legnu licem prema zemlji, a onda su ih ubili.

Dora Lilia i Ferley su svakodnevno živjeli Kristovu ljubav. Njihov je život bio tako utjecajan, da je njihova dvanaestogodišnja kćer samo nekoliko mjeseci nakon njihove smrti mogla reći: “Kad bih srela čovjeka koji je ovo učinio, oprostila bih mu. Znam da bi to bilo teško, ali Bog im oprašta. Stoga i ja to moram učiniti.” Ta je djevojčica kroz primjer svojih roditelja naučila što su ljubav i praštanje naspram mržnje i gorčine. Sigurno je da su i mnoga druga djeca također naučila tu lekciju i da će o tome nastaviti svjedočiti, jer je dvoje učitelja bilo spremno riskirati vlastiti život kako bi donijeli Kristovu ljubav i istinu tamo gdje su najviše bili potrebni.

Fatima Al-Mutairi (prosinac 2008. g.)

Fatima Al-Mutairi je bila zaključana u svojoj sobi. Teško da je u dobi od dvadeset i šest godina bila dijete, ali brat ju je ipak zatvorio unutra kako bi je kaznio, jer je bila “neposlušna”. Upravo je bila rekla obitelji da je kršćanka. Iako je znala da će to najvjerojatnije značiti smrt, jer to je kazna u slučaju da saudijski musliman napusti islam, hrabro je ostala pri svome i nije svoju vjeru držala u tajnosti. Vratila se u svoju sobu ubrzo nakon toga i tamo zatekla brata kako sjedi za njezinim laptopom u kojemu je, kao u dnevniku, imala zapisane bilješke o svome obraćenju i duhovnom putovanju. Čini se da je tražio dokaz o onome što je upravo rekla obitelji – dokaz koji će upotrijebiti protiv nje. Uostalom, on je bio muslimanski klerik i član Povjerenstva Saudijske Arabije za promicanje vrlina i prevenciju poroka. Mogao je reći da samo radi svoj posao, unatoč činjenici da je ona bila njegova sestra. Bijesan zbog onoga što je saznao o njoj, ostavio ju je samu i zaključao u sobu.

Fatima nije znala koliko će dugo biti zaključana, ni što će se dogoditi nakon toga. Znala je samo da bi joj vrijeme moglo biti ograničeno. Otišla je na jedino mjesto na kojemu je znala da postoji glas i sloboda: njezino računalo. Zajedništvo s drugim vjernicima joj se uglavnom odvijalo na internetskim forumima. Tu je saznala za Krista i tu se hranila istinom o njemu, istinom koja se izlila u njezin život. Iako je potjecala iz strogog, tradicionalnog islamskog područja, voljela je svoju zemlju i narod i željela je da isto svjetlo koje je osvijetlilo njezin život preplavi i Saudijsku Arabiju. Umjesto da u tim trenucima, koji su joj mogli biti posljednji na zemlji, zadrži istinu o Kristu za sebe, ona je upotrijebila svoje računalo da je prenese dalje. Razmišljala je o riječima iz Psalma 27,1, gdje se kaže: “Jahve mi je svjetlost i spasenje: koga da se bojim? Jahve je štit života moga: pred kime da strepim?” Našla je utjehu u tim riječima dok je sastavljala svoje posljednje pismo: pjesmu koju je objavila na internetu.

Mučenici novog doba

“Neka vas Gospodin Isus vodi, o muslimani/i neka prosvjetli vaša srca da možete voljeti druge”, napisala je. Riječi su tekle iz njezine duše dok je hrabro navješćivala da je Isus Krist vrhovni prorok (titula rezervirana za Muhammeda u islamu), čista istina i Gospodar svjetova (titule rezervirane za Allaha u islamu). Opisala je ljubav saudijskih kršćana prema domovini i ponos radi svojeg državljanstva. Izrazila je žalost zbog okrutnog postupanja prema njima.

“Suze mi liju niz lice i, oh! srce mi je žalosno/Kako ste tako okrutni prema onima koji postanu kršćani!/A Mesija kaže: ‘Blagoslovljeni progonjeni’/I mi radi Krista sve snosimo/Što je vama pa kažete da smo mi nevjernici?/Vi ne ulazite u naše grobove, kao da ste ukopani s nama/Dosta je – vaši me se mačevi ne tiču, ni zlo ni nemilost/Vaše me prijelnje ne brinu; mi se ne bojimo/I po Bogu, ja sam do smrti kršćanka – Zaista.../Mi smo kršćani – Kristovim putem idemo/Držite me za riječ i zapamtite dobro:/Isus je moj Gospodin i on je najbolji zaštitnik/Savjetujem vam da žalite sebe, da plješćete rukama od žalosti/Vidite kako ste ružni u mržnji/Čovjek je čovjeku brat, o učenjaci/Gdje je čovječnost, ljubav i gdje ste vi?”

I na kraju, dok je sjedila za svojim laptopom a prsti joj letjeli po tipkama, napisala je posljednje riječi pjesme, pozivajući muslimane da prihvate Krista.

“Ovo su moje posljednje riječi, molim se Gospodaru svjetova /Isusu Mesiji, svjetlu i čistom vođi/da on promijeni vaše predodžbe i postavi vagu pravde koja nema mane/I da on raširi svoju ljubav među vama, o muslimani.”

Brat ju je držao zaključanu četiri sata; nakon toga je ubijena zbog ispovijedanja vjere u Isusa Krista. Njezina hrabrost i riječi koje je podijelila sa svijetom ostat će kao svjedočanstvo i nadahnuće vjernicima ma gdje bili.

Bombaški napad u Nepal (23. 05. 2009. g.)

Jutarnje se svjetlo razlijevalo kroz prozore crkve, dok su se ljudi smještali na svoja sjedišta na početku službe u Kathmanduu, u Nepal. Prekrasno ukrašena crkvena dvorana bila je utočište za 250 do 300 ljudi koji su se to jutro okupili da se zajedno pomole i čuju Božju riječ, da nađu radost, utjehu i mudrost u zajedništvu i štovanju. Pastor je održao propovijed, a narod je potom pognuo glave u molitvi.

Kroz vrata iz stražnjeg dijela crkve ušli su jedan mladić i djevojka, vrlo ozbiljnih lica. Žena je nosila veliku crnu torbu, brzo i tiho je prišla naprijed i sjela kraj drugih župljana. Stavila je torbu na sjedalo pokraj sebe i čekala, odsutno gledajući u pastora za propovjedaonicom i povremeno bacajući pogled naokolo. Nakon nekoliko minuta, okrenula se ka paru, ljudima srednjih godina, koji su sjedili pokraj nje.

“Gdje je toalet?” upitala je.

“Iza, pored ulaza”, odgovorili su joj.

Žena je ustala i, ostavljajući torbu na sjedalu, nestala iz zgrade zajedno s jednim muškarcem. Nekoliko je vjernika znatiželjno pogledalo torbu, dok drugi na to nisu uopće obraćali pažnju i nastavili su se moliti, pognute glave i sklopljenih očiju, dok su im se usne nečujno pomjerale.

U roku od nekoliko minuta začula se strahovita eksplozija koja je razbila prozore i bacila vjernike iz sjedala. Kroz zrak su letjeli čavli i šrapneli ranjavajući ljude. Plamen i dim su ispunili svetište. U djeliću sekunde, mirno se ozračje crkve pretvorilo u kaos, dok su žene vrištale, djeca plakala, a ljudi trčali naokolo pokušavajući naći izlaz. Nekoliko je ozlijeđenih ležalo na podu u lokvi krvi; tijelo petnaestogodišnje Celeste Joseph ležalo je beživotno na podu. Eksplozija ju je odmah ubila. Njezina majka, Buddha Laxmi Joseph, umrla je nešto kasnije od krvarenja. Tridesetogodišnja

Mučenici novog doba

Deepa Patrick, nevjesta iz Indije koja je bila u posjetu svojoj obitelji u Nepal, umrla je na putu u bolnicu. Na mjesto zločina su stigli policija i hitna pomoć i otkrivena je još jedna bomba, koja je demontirana. Razasuto po ruševinama, ležalo je nekoliko letaka ekstremističke hinduističke organizacije, pod nazivom “Obrambena vojska Nepala” (NDA). Dan nakon bombaškog napada, biskup protestantske crkve u Nepal, Narayan Sharma, primio je poziv vođe te organizacije. Mada je “izrazio žaljenje zbog smrti nedužnih ljudi”, prisjeća se biskup, “rekao je da njegova organizacija želi obnoviti hinduizam kao državnu religiju.”

Iako u Nepal većinom žive Hindusi, država je ukinula stoljetnu hinduističku monarhiju u korist republike, a vlasti su 2006. g. proglasili Nepal sekularnom državom. Kršćani (pa čak i muslimani) u toj zemlji suočavaju se s progonom koji provode dvije glavne sekte: ekstremističke hinduističke grupe koje se nadaju da će vratiti staru monarhiju i učiniti Nepal isključivo hinduističkom državom, te maoističke grupe koje žele uspostaviti ateistički, komunistički režim. Hindusima koji se obrate na kršćanstvo njihove obitelji i seljani često prijete i zlostavljaju ih, jer su napustili svoju vjeru i jer odbijaju sudjelovati u hinduističkim vjerskim obredima.

Unatoč svemu ovome, mali broj kršćana u Nepal nastavlja napredovati i rasti; stoje neustrašivo pred progonom i smrću, odlučujući da vjeruju da će Kristovi mir i ljubav zamijeniti mržnju i nasilje u srcima njihovih napadača. Na skupu održanom tjedan dana nakon bombaškog napada, Silas Bogati, pastor koji je vodio službu tog dana, rekao je: “Mi vodimo molitvene sastanke kako bismo pokazali solidarnost i vjersku toleranciju... neke naoružane grupe pokušavaju omesti vjersku harmoniju u Nepal, ali nikad neće uspjeti.”

Napad u Gojri (srpanj/kolovoz 2009. g.)

01. kolovoza 2009. tisuće je muslimanskih rasista, uključujući i članove zabranjenih terorističkih grupa, prosvjedovalo u gradu Gojri u sjeveroistočnom Pakistanu, zbog navodnog oskrvuća Kur'ana od strane kršćana. Protest se pretvorio u nered, kad su muslimani nagnuli u kršćanske četvrti sa štapovima, palicama, vatrenim oružjem, kamenjem, ciglama i zapaljivim supstancama, napadajući stanovnike. Pljačkali su i palili njihove kuće i imovinu. Crkvena je zgrada zapaljena i uništena. Glavni su putevi i pruge bili blokirani, kako vatrogasci ne bi mogli prići. Vođe su u lokalnim džamijama počeli prenositi poruke, govoreći da se oni “koji vole Muhammeda i islam trebaju okupiti... da obrane vjeru jer je ona u opasnosti.”

Neredi su eskalirali. Žene i djeca su ozlijeđeni u požarima, ali zbog blokade na putevima mnogi nisu uspjeli otići u bolnicu, iako im je bila potrebna hitna medicinska pomoć. Na kraju pobune najmanje je stotinu kuća bilo opljačkano, pedeset spaljeno, jedna crkva uništena, četrnaest ljudi ubijeno i još devetnaest ranjeno. Policija je primijenila mjere sigurnosti prije nereda, no učinak je u najboljem slučaju bio minimalan. Tek nakon što su preživjeli kršćani položili tijela umrlih duž željezničkih tračnica, poput neke vrste prosvjeda, vlasti su konačno podnijele službenu prijavu protiv počinitelja.

Samo nekoliko dana ranije, 30. srpnja, selo Korian, udaljeno samo 11 kilometara od Gojre, također je napadnuto. Većina seljana, kršćana, uspjelo je pobjeći na sigurno, no najmanje je šezdeset kuća opljačkano i zatim spaljeno do temelja.

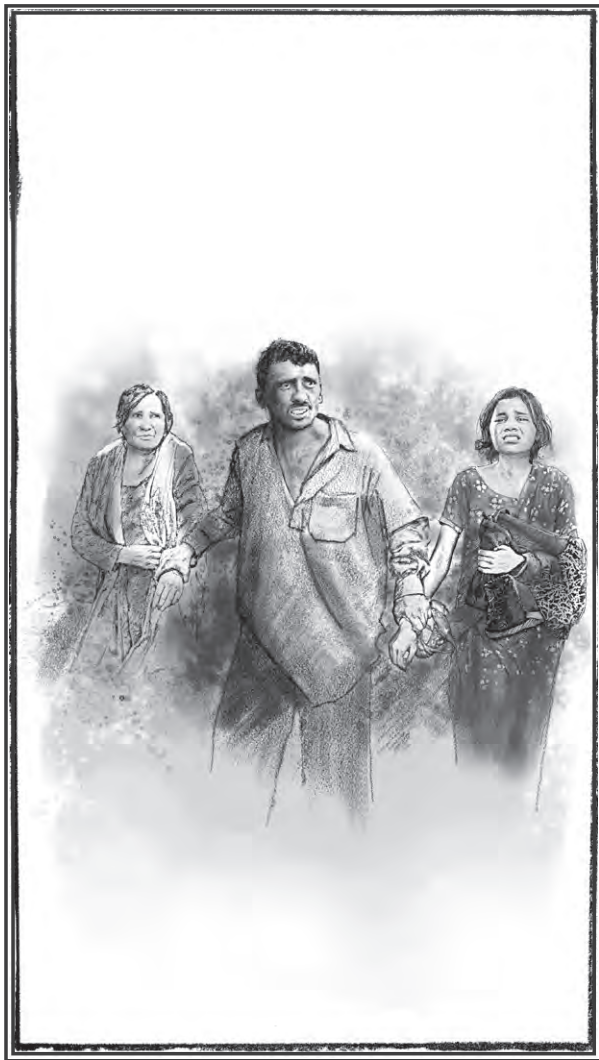
Napadi na Korian i Gojru potaknuti su glasinama o skrnavljenju koje su počele s incidentom 25. srpnja. Tijekom kršćanskog vjenčanja gosti su bacali u zrak novčiće i papirne novčanice, puštajući djecu da pakupe novac kako je padao, sve u skladu s tradicijom. Svirala je glazba, smijalo se i slavilo. U blizini se u isto vrijeme

Mučenici novog doba

obavljao muslimanski pogreb, kojega je očito ometala buka sa svadbe. Sljedećeg su dana muslimani posjetili roditelje mladenke tvrdeći da su njihovi sinovi kidali listove iz Kur'ana, koji nalikuju papirnim novčanicama, da bi ih potom koristili kao konfete tijekom svadbene svečanosti (Moguće je da su neka djeca potrgala stranice iz starih udžbenika, ne znajući da one sadrže retke iz Kur'ana, kako stoji u izvješću). Otac mladenke, Talib Masih, jamčio je muslimanima da se takvo nešto nije dogodilo, ali da će razgovarati sa svojim sinovima i natjerati ih da se ispričaju u slučaju da su učinili bilo što uvredljivo. Muslimani su tad skočili na njega i tukli ga dok nije izgubio svijest. Nekoliko dana kasnije muslimanski su klerici poslali poruku u kojoj su optužili "kršćanske nevjernike" da su oskrvnuli Kur'an, te ih upozorili da odu s tog područja ukoliko ne žele biti ubijeni. Napadi u Korianu i Gojri uslijedili su odmah nakon toga i smatraju se jednim od najgorih slučajeva progona kršćana u Pakistanu.

U većinski muslimanskom Pakistanu, kršćani čine manje od pet posto ukupnog stanovništva, od oko 175 milijuna ljudi. Gojra, u provinciji Punjab, predstavlja sjedište Anglikanske crkve u Pakistanu, i ta je provincija dom većini kršćana iz te zemlje. No ona je također baza za najmanje četrdeset militantnih islamskih grupa, od kojih su neke povezane s talibanima i Al-Kaidom. Strogi i zastarjeli zakoni o bogohuljenju još uvijek postoje u zemlji i često su zloupotrebjavani kako bi se proveli militantni planovi protiv kršćana.

Zapanjujuća je vjera onih koji se svakodnevno suočavaju sa smrću radi Krista. A on je rekao: "Ako, dakle, tko hoće ići za mnom, neka se odreče samog sebe, neka uzme svoj križ i neka me slijedi" (Matej 16,24). Pakistanski kršćani slijede taj nalog doslovce do smrti. Umiru samo zato što uzvisuju Kristovo ime i zato što se zovu kršćani; ali u svojoj hrabroj žrtvi nalaze da njihova priča nije završena. "Tko hoće sačuvati svoj život, izgubit će ga, a tko izgubi radi mene svoj život, naći će ga" (Matej 16,25).

**Kršćani u Gojri, koje su napali
muslimanski ekstremisti**

Manuel Camacho (21. 09. 2009. g.)

Manuel Camacho je sa svojom ženom i djecom gledao kako vojnici FARC-a izlaze iz obližnje džungle i polaze ka njihovoj kući. Pretpostavljao je da su došli na sastanak na kojemu su trebali razgovarati o otvaranju zvanične kršćanske crkve na tom području. Iako je oko devet godina služio narodu u udaljenom selu Chopal u okrugu San Jose del Guaviare u Kolumbiji, imali su poteškoća s FARC-om, koji je za to vrijeme zatvorio nekoliko crkava i zabranio im rad. Osim toga, prijetili su i samom pastoru Manuelu. Nadao se da će na ovom sastanku doći do nekog sporazuma s njima i da će mu dopustiti da vodi zvaničnu crkvu.

Znao je da u Kolumbiji postoje područja na kojima FARC dopušta rad crkvama. No u većini mjesta pod njihovom kontrolom traje progon kršćana u obliku zastrašivanja, vandalizma, prebijanja, pa čak i smrti. Kršćanstvo predstavlja prijetnju nasilnom političkom režimu ove marksističke grupe koja vodi revoluciju protiv kolumbijskih vlasti, još od 1960-ih.

Unatoč svemu tome i unatoč osobnim prijetnjama koje je primio, pastor Manuel je znao da ga Bog koristi kako bi doveo do promjene u životu naroda u Kolumbiji, uključujući i gerilce. Samo pet mjeseci ranije, tijekom jedne evangelizacije, poveo je troje gerilaca i sedam članova paravojne milicije pouzdanju u Krista. Znao je da Bog može učiniti čudo, čak i u najtvrdim srcima, i bio je spreman vjerovati da će on upotrijebiti ovaj sastanak s gerilcima na dobro.

A oni su, kao i obično, došli naoružani. Manuelova je obitelj gledala u njih s tjeskobnom znatiželjom kad je on izišao van kako bi s njima razgovarao. Njegova žena Glorija još više se zabrinula kad je jedan gerilac pošao prema kući i uskoro se pridružio njoj i njezinoj kćeri unutra. Bila je zbunjena kad je počeo razgovarati s njom, pitajući se što bi to zapravo trebalo značiti, kad su iznenada odjeknuli pucnji. Gotovo je odmah shvatila da

su joj ubili muža, a taj je čovjek vjerojatno poslan kako bi nju i djecu sklonio s puta.

Odjeknulo je pet pucnjeva, dok je njezino srce tonulo u očaj. Uspjela je krajičkom oka pogledati van i vidjela je kako leđa njezina muža postaju crvena. Nakon petog pucnja, vojnik iz kuće je viknuo: “Pobrini se da pas ostane mrtav!” Zatim je odjeknuo šesti pucanj, a onda je nastupila tišina. Niz Glorijino su se lice slijevale suze i vidno je drhtala. Gerilac je najzad izišao iz kuće i pridružio se svojim drugovima vani.

“Ovo je kraj priče o evangelizaciji”, rekao je okupljenima. “Svakome tko ustane protiv nas dogodit će se isto. Ovo se završava ovdje. Ubili smo ga jer ne dijelimo iste ideje.” S ovim riječima upozorenja, gerilci su otišli.

Glorija je istrčala van i kleknula pokraj tijela svoga muža. Bio je upucan u lice i vrat. Uzela je komad platna i počela brisati njegovo lice od krvi. Uz pomoć djece, odvukla je tijelo u sjenu drveta i sklonila ga s puta. Primijetivši koliko ljudi stoji okolo iznenada je otrčala natrag u kuću, uzela svoju Bibliju i vratila se van, i dalje plačući. Malo se pribrala i počela okupljenom narodu čitati iz Ivanova Evanđelja, slijedeći korake svoga muža u radu za koji je umro, osnažena vjerom, prije nego onesposobljena njegovom smrću.

“U ovo je moj muž vjerovao”, rekla je narodu. “On nije učinio ništa krivo, već je bio spreman dati svoj život za svoja uvjerenja. Nije sotona odnio pobjedu danas u ovoj borbi, već Bog.”

“Ne brini, mama”, rekao joj je desetogodišnji sin, kad je primijetio njezinu tugu. “Tata je umro za Krista i sad je s njim. Kad porastem i ja ću biti pastor kao on.”

Obitelj pastora Manuela nastavlja u ljubavi i snazi nositi baštinu vjere koju im je ostavio, kao i mnogi drugi kršćani u Kolumbiji koji se suočavaju s mogućnošću smrti svaki dan. Ipak ostaju postojani, ohrabreni i okrijepljeni žrtvom i primjerom ljudi kao što je bio Manuel Camacho.

Mariam Muhina Hussein (28. 09. 2009. g.)

Papir se lagano naborao dok je Mariam Muhina Hussein listala biblijske stranice, naginjući se nad riječi koje je čitala naglas ženi iz Bantu plemena, to nedjeljno poslijepodne. Došla je k njoj kući u selo Marerey u Somaliji, tražeći da sazna nešto više o kršćanstvu. Četrdeset šestogodišnja Mariam je voljela govoriti drugima o Isusu i svjedočiti Božju riječ. Imala je nekoliko primjeraka Biblije u kući upravo za ovakve prigode i bila je zahvalna što ima još jednu u kojoj može biti svjedok Božje ljubavi i milosti.

I čitala je, tu i tamo ubacujući objašnjenja i komentare, kako bi pomogla gošći da bolje razumije poruku. Žena je u tišini slušala dok su joj oči letjele po riječima na stranici pred njom. Minute su brzo prolazile, i kad je došlo vrijeme da pođe, žena je ustala i dotaknula Bibliju na stolu.

“Mogu li ponijeti ovo sa sobom?” upitala je.

Mariam je osmijeh opao i rekla je oklijevajući. “Žao mi je, ali to ne bi bilo sigurno za tebe. Umjesto toga, možeš doći k meni kad god hoćeš da čitamo i razgovaramo o Božjoj riječi.”

“Dobro, onda ću uskoro doći ponovno”, složila se žena, prije nego što se pozdravila i otišla.

Sljedeće je poslijepodne Mariam imala još posjetitelja, ali među njima nije bila ona žena. Kad je otvorila vrata ugledala je nekoliko muškaraca. Jedan se predstavio kao šaik Arbow i rekao da je on muž žene koja ju je posjetila prethodnog dana. Bio je znatiželjan u vezi nečega u Bibliji i nadao se da bi mu ona mogla pomoći. Mariam ih je uvela unutra i otišla po jednu od svojih Biblija. Dala ju je Arbowu, čije se lice naglo objesilo kad ju je pogledao. Svo se pretvaranje istopilo dok je ozbiljna izraza gledao u Mariam.

“Ovi ljudi i ja tražimo kršćane koji oskvrnjuju islamsku vjeru”, rekao je. “Sad znamo da imaš još Biblija. Idi i donesi ih!”

Srce joj je snažno tuklo i Mariam je poslušala znajući da nema drugog izbora, iako bi je to moglo koštati života. Ti su ljudi bili

dio militantne islamske grupe, pod nazivom al-Shabaab, koja je bila odgovorna za ubojstva mnogih somalijskih kršćana, uključujući i poznatog kršćanskog vođu, šezdeset devetogodišnjeg Omara Khalafea, samo nekoliko tjedana ranije. Ta grupa kontrolira velike dijelove centralne i južne Somalije i djeluje protiv prijelazne federalne vlade u Mogadishu, istovremeno radeći na nametanju islamskog zakona u cijeloj Somaliji. Prozelitizam, a osobito evangeliziranje muslimana, militanti strogo zabranjuju. Mnogi su kršćani pobjegli spašavajući život, a utočište su našli u susjednoj Keniji.

Mariam Hussein se hrabro suočila s tim ljudima i poslušala njihove naredbe. Donijela je svih šest Biblija i predala ih Arbowu. On je zatim izvadio pušku koja je dotad bila sakrivena, i uperio je u nju. Pucao je triput, ubivši je na mjestu.

Iako su njezine Biblije i život bili oduzeti, Božja se riječ nastavlja širiti u Somaliji. Izaija 55,10-11 kaže: "Kao što daždi i sniježi s neba bez prestanka dok se zemlja ne natopi, oplodi i ozeleni da bi dala sjeme sijaču i kruha za jelo, tako se riječ koja iz mojih usta izlazi ne vraća k meni bez ploda, nego čini ono što sam htio i obistinjuje ono zbog čega je poslah." U teroriziranoj i ratom razorenoj Somaliji, Mariamina posvećenost istini i njezina žrtva bit će kao voda suhoj zemlji, koja oživljava i potiče cvijeće da raste u srcima koja su nekoć bila suha i mrtva.

Napad u Nag Hammadiju (06. 01. 2010. g.)

Služba na Badnju večer u Koptskoj pravoslavnoj crkvi sv. Ivan u Nag Hammadiju, u Egiptu, završila se sat ranije nego što je uobičajeno, u 23:00. Episkop Kirilos se nadao da će to biti adekvatna sigurnosna mjera. Neki od njegovih parohijana primili su prijatnje telefonom, kad im je rečeno da bi ih muslimani mogli napasti na Badnjak, u znak odmazde zbog zločina što ga je navodno počinio neki kršćanin protiv mlade muslimanke. Episkop je

Mučenici novog doba

upozorio policiju na prijeteće pozive, no oni nisu poduzeli nikakve mjere niti pojačali osiguranje tijekom službe. Iako je očekivao da se prijeteće na neki način ostvare, episkop se nadao i molio da se to ne dogodi.

Stoga je odlučio završiti službu ranije, kako bi svojoj zajednici dao šansu da se sigurno vrati kući i izbjegne probleme. Nakon što su 06. siječnja otpušteni oko 23:00 sata, ljudi su počeli jedan po jedan izlaziti van. Upravo su se razilazili kad je niz ulicu dojurio auto iz kojega je strojnicama zapucano po njima. Sedam je kršćana ubijeno, a devetoro ranjeno. Napadači su nastavili pohod u drugim dijelovima grada, pucajući u druge koptske kršćane, kao i u samostan.

Nekoć je egipatska najveća vjerska skupina, koptski kršćani, činila oko deset posto od 80 milijuna ljudi. Iako egipatski ustav jamči slobodu vjere, islam je zvanična državna religija, a nasilje nad kršćanima iz Koptske pravoslavne crkve je zapanjujuće. Muslimanski ekstremisti često, ničim izazvani, napadaju kršćane i sve to uglavnom prolazi nekažnjeno. Kopti su nekoliko puta u posljednje vrijeme prosvjedovali zbog nedostatka zaštite od nasilja i neravnopravnog postupanja prema njima od strane vlasti, u koje spadaju i diskriminirajući zakoni koji favoriziraju muslimane u odnosu na kršćane, koji su privođeni i zatvarani pod lažnim optužbama (ili čak bez optužbi), lišeni političkih predstavnika i jednake mogućnosti za zapošljavanje, zastrašivani ne bi li se odrekli svoje vjere i čak ubijani. Opće je poznato da su kršćanske djevojke silovane, a potom primoravane na brak s muslimanima.

Egipatski se kršćani nastavljaju pouzdavati u Boga da ih osnaži i osposobi za suočenje sa stradanjem i progonom zbog njegova imena, znajući da "nevolja rađa strpljivost, strpljivost prokušanost, a prokušanost nadu" (Rimljanima 5,3-4). A nada ne razočarava.

Ja mrzim komunistički **sustav**
ali **volim** ljude. Mrzim grijeh
ali **volim grešnika**. **Volim**
komuniste **svim** svojim srcem.
Oni mogu **ubijati** kršćane no
ne mogu **ubiti** njihovu **ljubav**
prema svima, pa čak i prema
onima koji ih **ubijaju**.

– Richard Wurmbrand, pastor koji je 14 godina
bio u komunističkom zatvoru

Napad u Dogo Nahawi (07. 03. 2010. g.)

Seljane u Dogo Nahawi, u Nigeriji, probudio je iznenadni zvuk pucnjave. Još je bio mrak u rano nedjeljno jutro 07. ožujka, i oni su shvatili da su napadnuti. Pucnjava je bila poruka, početak svega. Nastala je panika i kaos dok je stotine Fulani muslimana, mašući noževima i mačetama, nahrupilo u seoske kolibe ubijajući ljude. Nosili su maskirne uniforme, a glave su im bile umotane kako ih nitko ne bi prepoznao.

“Allahu ekber!” uzvikivali su svoj bojni poklič. “Došlo je vrijeme! Vidjet ćete! Uništiti ćemo vas!”

Vapaji žena i djece ispunili su zrak. Seljani, uglavnom obični farmeri, požurili su van sa svojim obiteljima, pokušavajući pobjeći. Oni koji su izišli van bili su uhvaćeni u mreže za komarce ili u zamke za životinje koje su napadači postavili tijekom noći, u mraku i tišini. Neki su uspjeli pobjeći na sigurno, skrivajući se iza žbunja, ili su se prosto popeli na drveće. Mnoge su žene odbile otići te su se pokušale sakriti u kući i zaštititi djecu svojim tijelima. Lako su i brutalno ubijene. Ljudi su lovljeni poput životinja, hvatani u zamke i divljački ubijani. Njihove su kuće, imovina i tijela potom spaljivani.

Dva su se istovremena napada dogodila u obližnjim selima Ratsat i Zot, južno od glavnog grada savezne države Plateau, Jose. Nakon što su napadači obavili svoje, za sobom su ostavili oko 500 mrtvih – uglavnom žena i djece.

Dogo Nahawa, Ratsat i Zot su kršćanske zajednice u kojima živi Berom narod. Ta se sela nalaze u saveznoj državi Plateau, većinskoj kršćanskoj regiji, na granici između većinskog muslimanskog sjevera i kršćanskog juga. Političke i vjerske tenzije su visoke, a muslimanska manjina na jugu pokušava steći kontrolu nad državom. Muslimanski Fulani pastiri, čija stoka otvoreno pase na poljoprivrednom zemljištu, često dolaze u sukob s farmerima, kršćanima iz Berom naroda. Napadi islamskih ekstremista na kršćane i crkve u i oko glavnog grada ove države, vrlo su česti.

U siječnju 2010., u neredima koji su izbili, ubijeno je na stotine kršćana, dok su drugi bili prisiljeni pobjeći u susjednu državu Bauchi i tamo potražiti utočište. 17. ožujka 2010., samo nekoliko dana nakon napada u Dogo Nahawi, napadnuta su druga dva sela u Plateauue – Byei i Baten – i tad je ubijeno trinaest ljudi. Na Badnjak 2010. ubijen je trideset i jedan kršćanin, a više od sedamdeset je ranjeno u i oko Jose.

Iako je u nekim slučajevima motiv za sukob navodno povezan s imovinom ili etničkim sporovima, napadi su opisani kao provociranje kršćana i nose obilježja islamskog džihada, svetog rata, u kojemu svi “nevjernici” trebaju biti istrijebljeni. Počinitelji ovih napada rijetko kad su uhićeni, a ako i jesu, rijetko budu osuđeni uslijed nedostatka dokaza. U mnogim su slučajevima bili uhićeni ljudi koji uopće nisu bili uključeni u napade, samo kako bi se umirila ožalošćena zajednica i kako bi izgledalo da vlasti rade na slučaju.

Kršćani u Nigeriji i dalje se bore za svoje pravo na život, kao i otvoreno i slobodno štovanje. Iako je njihova snaga da izdrže često u kušnji, oni ostaju vjerni znajući da Bog vidi njihove nevolje. Kao što je guverner države Plateau, Jonah Jang, rekao nakon napada: “Imam potpunu vjeru u Boga, jer sam Božje dijete i jer znam da se ništa ne događa a da on ne zna za to, osobito kad se to događa njegovoj djeci.”

Neću pobjeći. Spremna sam držati se svoga stava.

- Saratu Turundu, neudana trideset petogodišnja žena koja je voljela djecu koju je poučavala na vjeronauku. Ubila ju je banda fanatika muslimana u Nigeriji zbog njezine vjere u Krista.

Mučenici novog doba

**Obitelji oplakuju 500 stanovnika Dogo Nahawe,
u Nigeriji, kršćanskog sela koje su napali
Fulaní muslimani.**

Ishaku i Selina Kadah (13. 04. 2010. g.)

Kod pastora Ishaku Kadaha i njegove žene, Seline, izvješće od ponedjeljka ujutro da će njihovo selo biti napadnuto izazvalo je vrlo malo pometnje. Maltretiranje, prijetnje i ubojstva kršćana bili su redovna pojava u sjevernoj Nigeriji, većinski muslimanskom području. Iako je u selu Boto zbog tih glasina nastala panika, zbog čega su neki seljani pobjegli, pastor Kadah i Selina su ostali u svom domu koji je bio i sjedište Kristove crkve (*Church of Christ*) koju su vodili u državi Bauchi. Bila ta izvješća istinita ili ne, neće ih otjerati iz njihova doma, niti od njihova stada, već će ostati jaki i postojani, spremni suočiti se sa svime što ih je čekalo – čak i ako je to značilo smrt. Ne bi to bio prvi put da doživljavaju progon zbog svoje vjere.

Samo nekoliko mjeseci ranije, u susjednoj državi Plateau, ubijeno je nekoliko kršćana u neredima koji su izbili u i oko grada Jose. Preživjeli su pobjegli u Bauchi, a pastor Kadah i Selina su im pružili utočište u svojoj crkvi. Nekoliko dana kasnije, ekstremisti su zapalili crkvenu zgradu. Zbog ovoga, i nekoliko drugih iskustava, Kadahovi su samo još bolje shvatili cijenu života u kršćanstvu u tako neprijateljskom području i državi.

Iako se glasine o napadu na selo nikad nisu obistinile, sljedećeg su dana, u utorak, 13. travnja, nepoznati ljudi došli u dom i crkvu Kadahovih i oteli ih. Njihova su spaljena tijela pronađena sutradan uvečer, u žbunju u blizini njihova doma u selu Boto.

U najmnogoljudnijoj afričkoj zemlji, koja je gotovo podjednako podijeljena između muslimana i kršćana, radikalni su islamisti riješeni da uklone Kristovo ime. Pastor Kadah i njegova žena bili su riješeni navijestiti ga, znajući kako očajnički nigerijski narod treba Kristovu nadu, istinu i ljubav da ih vodi. Oni sada doživljavaju iskustvo iz Jakovljeve poslanice 1,12, gdje se kaže: “Blago čovjeku koji odolijeva kušnji, jer će, kad se pokaže prokušanim, primiti vijenac – život koji je Bog obećao onima koji ga ljube!”

Yusuf Ali Nur (04. 05. 2010. g.)

Yusuf Ali Nur je bio kod kuće u Xarardheereu, u Somaliji, kad je u 10:30 ujutro nekoliko muškaraca upalo unutra. Bili su to članovi islamske ekstremističke milicije al-Shabaab, koja se u posljednja dva sata borila protiv suparničke pobunjeničke grupe u tom području. Preuzevši kontrolu nad Xarardheereom, sad su pročešljavali područje tražeći neprijateljske vojnike, čak i po kućama, u slučaju da je netko tamo našao sklonište.

Yusuf nije skrivao neprijateljske vojnike, ali jest nešto drugo: svoju kršćansku vjeru. Taj je pedeset sedmogodišnjak bio vođa ilegalnog kršćanskog crkvenog pokreta u Somaliji. Kršćane poput njega, al-Shabaab je uvijek lovio. Ta je grupa bila u ratu s vlastima i nametala je stroge islamske zakone na područjima pod svojom vlašću. Kako su bili povezani s terorističkom grupom Al-Kaidom, zavjetovali su se da će iskorijeniti kršćanstvo u zemlji. Kao rezultat toga, somalijski su kršćani bili neprestano pod prijetnjom smrću. Čak i pod prijelaznom federalnom vladom koju je predvodio šeih Sharif Sheikh Ahmed, postojale su verzije šerijata po kojima su se muslimani koji napuste islam i dalje suočavali sa smrtnom kaznom.

Yusuf je shvaćao da bi smrt mogla biti i njegova sudbina, no ipak je odlučio ostati u zemlji i povrh toga preseliti se k ekstremistima koji su 2009. g. držali Xarardheere. Prije toga je bio marljiv pomoćnik na farmi u Jowharu, a al-Shabaab ga je pomno motrio još tada, kao osumnjičenog kršćanina. Od kada se preselio u Xarardheere radio je kao privatni učitelj u osnovnoj školi *Ganane*. Poučavao je i engleski, iako su se militanti protivili uporabi tog jezika i više im se sviđao tradicionalni arapski. Unatoč porastu nasilja u regiji i unatoč tomu što je al-Shabaab zabranio radio postajama da puštaju glazbu i školskim zvonima da zvone (jer podsjećaju na crkvena zvana), Yusuf je ostao postojan i nastavio sa svojim radom.

Tog utorka ujutro, kad su članovi al-Shabaaba upali u njegovu kuću, znao je da treba biti spreman na smrt. I naravno, jedan od militantata ga je odmah prepoznao.

“Oh!” uzviknuo je. “To je Yusuf, kojega tražimo!”

A onda su okrenuli oružje ka njemu i ispalili rafal iz blizine. Pao je mrtav ostavljajući za sobom ženu i troje djece.

Yusuf Ali Nur je bio dio manjine u svojoj domovini – jedan od samo tisuću kršćana u islamskoj zemlji od osam milijuna stanovnika. Živio je na području na kojemu je progon bio najjači, a ipak je izabrao živjeti ponizno i služiti drugima, te biti Isusovo svjetlo u tami Somalije. Shvaćao je da smo, čak i kad živimo svoj svakodnevni život, u ratu u kojemu Poglavarstva i Vlasti tame (Efežanima 6,12) rade sve što mogu da suzbiju Kristovo svjetlo, da natjeraju vjernike da se obeshrabre i zaborave na Božju ljubav i silu. Možda je Yusuf ovo shvaćao bolje od većine drugih, budući da je izbliza vidio tjelesni rat i bio njegovom žrtvom. Ipak, iako nije imao oružje, borio se. Slično Pavlovim riječima upućenim Timoteju i on je bio spreman sudjelovati u tegobama “kao dobar vojnik Krista Isusa” (2 Timoteju 2,3). Yusuf se borio da zadrži svoju vjeru i bude primjer ljubavi i mira koje Krist nudi.

Artur Sulejmanov (15. 07. 2010. g.)

Artur Sulejmanov je bio veoma aktivan u zajednici u kojoj je živio, radio i poučavao. Kao pastor najveće protestantske crkve u Dagestanu, republici u Ruskoj Federaciji, svim je srcem želio donijeti Radosnu vijest o Isusu većinski muslimanskom narodu. Zapravo su većina kršćana u crkvi nekad bili muslimani. Započeo je tu crkvu kao malu molitvenu grupu 1994. g. u glavnom gradu Mahačkali. Žeđ je ljudi za Kristom rasla i nije prošlo dugo, a on je vodio crkvu od 1.000 članova (*Hosanna House of Prayer*). Da bi nastavila širiti nadu i istinu osiromašenom narodu u Dagestanu, zajednica je osnovala manje područne crkve diljem zemlje i

Mučenici novog doba

započela zvaničan centar za proučavanje Biblije u glavnoj crkvi. Svjedočili su tamo gdje su dijelili hranu i pružali pomoć, a započeli su i službu u zatvorima i rad s ovisnicima.

Artur je i podrijetlom bio iz Dagestana, iz tradicionalne muslimanske etničke grupe, koja ga je smatrala otpadnikom od islamske vjere. Ali ljubav koju je gajio prema svom narodu upravo je dolazila od njegova podrijetla i baš je zato razumio prazninu i potrebu koju samo Krist može ispuniti. Pastor je bio voljen i poštovan, a njegov je rad najvećim dijelom bio pozdravljan i nailazio je na pozitivne reakcije.

Ali onda su se stvari počele polako mijenjati. Ubijen je svećenik Ruske pravoslavne crkve, Sv. Tomo, u Moskvi. Taj je čovjek, poput Artura bio poznat po svjedočenju muslimanima. Zatim su vlasti u Mahačkali iznenada i bez objašnjenja, ukinule crkvi petogodišnju dozvolu za službu u zatvoru, a sve se više osjećao negativan stav prema njihovu radu s ovisnicima. Mediji su počeli pozivati na djelovanje protiv Sulejmanova povlačeći paralelu između njegova i rada ubijenog svećenika, optužujući ga da je i previše aktivan u preobraćanju muslimana na kršćanstvo. Pastor se nije povukao pred ovim optužbama, već se nastavio pouzdati da će Bog izvesti plod iz njegovog rada, bilo njegovim životom ili smrću.

Događaji su kulminirali u četvrtak, 15. srpnja. Bila je rana večer i on je upravo izišao iz crkve i išao ulicom kad su mu prišla dva muškarca. Izvadili su pištolje, ubili ga i ostavili mrtvog na ulici.

U svome pismu Korinćanima, Pavao je rekao: “Prema tome, braćo moja ljubljena, budite čvrsti, nepokolebljivi, uvijek napredujete u djelu Gospodnjem, svjesni da vaš trud u Gospodinu nije uzaludan!” (1 Korinćanima 15,58). Artur Sulejmanov je bio uključen u jedan od najopasnijih poslova na svijetu – dosezanje muslimana za Krista – a ipak ga je vršio svim srcem i dušom, znajući da to neće biti uzalud. Njegova smrt pruža primjer vjere i hrabrosti ostalim dagestanskim kršćanima. Kao što je pastor Sergej Rjahovski rekao: “Ne možete uplašiti kršćane ubojstvom; nama je umrijeti za Krista čast.”

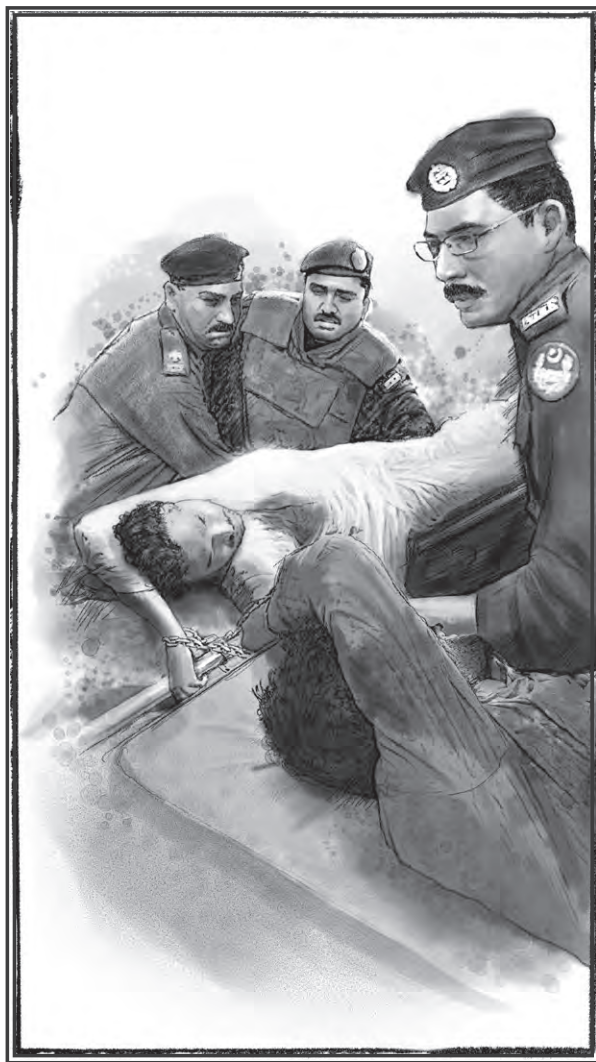
Rashid i Sajid Emmanuel (19. 07. 2010. g.)

Trideset dvogodišnji Rashid Emmanuel je spustio slušalicu i spremio se da se nađe s pozivateljem na željezničkoj stanici. Taj ga je čovjek zvao već drugi put. Predstavio se kao učitelj i htio se sastati s njim licem u lice kako bi razgovarali. Rashid je prvi poziv odbio jer se upravo spremao voditi molitveni sastanak u koloniji Railways, u Faisalabadu, u Pakistanu. No čovjek je bio uporan i nazvao ponovno, odmah nakon službe, a Rashid, kao pastor, nije htio propustiti potencijalnu priliku da pomogne blišnjemu. Poveo je sa sobom još jednog kršćanskog prijatelja kao podršku te su se odmah uputili na dogovoreno mjesto sastanka.

Kad su stigli, pogledao je oko sebe tražeći čovjeka, ali ono što je ugledao bilo je sasvim drukčije od onoga što je očekivao. Okružio ih je roj policajaca. Optužili su Rashida i njegova mlađeg brata da krše zakon huleći na proroka Muhammeda. Pokazali su mu fotokopirane papire koje su braća navodno dijelili i kojima se ponižava Muhammed. Na njima su stajala imena, brojevi telefona i potpisi braće, no Rashid ih nikad prije nije vidio. On i njegov prijatelj su odmah uhićeni i odvedeni u policijsku postaju.

Prijatelj je pušten nakon nekoliko sati, a Rashidov brat, tridesetogodišnji Sajid Emmanuel, bačen je u zatvor samo nekoliko dana kasnije. Sajid je bio apsolvent poslovnih studija i zajedno je s bratom vodio Ujedinjenu službu u Pakistanu. Tu je spadalo nekoliko crkava, škola, sirotište i program za žene, a udruga je sebe opisivala kao “grupu vjernika predanih i posvećenih propovijedanju Božje riječi te pomaganju siromašnima i potlačenima na tom području”. Uhićeni su zbog svoje poznate kršćanske vjere. U Pakistanu, ekstremni muslimani često koriste vladine oštre zakone protiv huljenja kako bi riješili osobne sporove i pritužbe, lažno optužujući kršćane da bi ih strpali u zatvor gdje će biti mučeni, a možda i ubijeni. Militantne islamističke grupe često organiziraju prosvjede petkom uvečer, nakon povratka iz džamije, govoreći protiv kršćanstva.

Mučenici novog doba

Rashid i Sajid Emmanuel, ubijeni nakon što su optuženi za huljenje u Pakistanu

Knjiga mučenika • John Foxe

Rashid i Sajid su postali mete točno takvog postupanja i ostali su iza rešetaka dan za danom, dok se njihov slučaj istraživao.

“Objesite hulitelje, odmah!” skandirale su stotine muslimanskih prosvjednika u većinski kršćanskoj zajednici okupljenih ispred zatvora u kojem su braća držani. Predvođeni islamskim ekstremistima, okupljeni su bacali cigle, kamenje i staklo na glavna vrata crkve u susjedstvu. Kršćani na tom području su se zaključali u kuće, ili pobjegli spašavajući život, jer je prijeto da će prosvjed prerasti u pobunu. Nakon nekoliko tjedana utamničenja, stručnjaci za rukopis su izvijestili policiju da su potpisi braće krivotvoreni. Zakazano je ročište na sudu i oni su bili optimisti glede ishoda.

U ponedjeljak poslijepodne, 19. srpnja, nakon pojavljivanja na ročištu u Faisalabadu, još uvijek su bili u prostorijama suda dok su pod policijskom pratnjom išli natrag u zatvor, kad je petoro naoružanih maskiranih muškaraca istupilo iz gomile. Upozorili su muslimanske policajce da se odmaknu kako ne bi poginuli, a onda su otvorili vatru na braću. Sajida je metak pogodio u srce i odmah je umro. Rashid je pogođen u prsa i umro je kasnije. Fizički dokazi u obliku posjekotina i ožiljaka na njihovim tijelima govore da su bili mučeni dok su bili u pritvoru.

Rashid i Sajid su nemilosrdno ubijeni zbog navješćivanja Kristova imena i nesebične ljubavi prema drugima, posebno prema potrebitima u Pakistanu. Njihov je posao bio rizičan, ali nisu se bojali suočenja s posljedicama radi Krista. “Pa tko će vam nauditi ako budete zaneseni za dobro? Štoviše, blago vama ako biste i trpjeli zbog pravednosti! ‘Nemojte se od njihove prijete nje ni zastrašiti ni zbuniti!’ Naprotiv, štujete u svojim srcima Krista kao Gospodina, uvijek spremni na odgovor svakomu tko vam zatraži razlog nade koja je u vama” (1 Petrova 3,13-15). Rashid i Sajid Emmanuel su branili Evanđelje do smrti.

Cheryl Beckett (05. 08. 2010. g.)

Cheryl Beckett je bila uzbuđena što ima priliku pratiti medicinski tim na službu u udaljena afganistanska sela. Živjela je tamo gotovo šest godina i putovala je na nekoliko mjesta izvan Kabula, ali ovo je putovanje bilo na području na kojemu nije bila ranije, ali i koje je opisano u jednoj od njezinih omiljenih priča od Rudyarda Kiplinga "The Man Who Would Be King". Znala je u srcu da će to biti nezaboravno iskustvo koje mijenja život, ali i da nosi sa sobom opasnost. Dakako, ova trideset dvogodišnja humanitarka nije mogla predvidjeti da će to biti njezina posljednja avantura na zemlji i početak vječne na nebu.

Do nekog je stupnja život u Afganistanu uvijek nosio sa sobom opasnost, no ona je osjetila poziv od Gospodina da služi baš tu i vodi projekte za razvoj zajednice. Uglavnom je poučavala seljane kako da sebi osiguraju hranu kroz povrtlarstvo, a radila je i na klinikama za žene poučavajući majke i djecu kako da sačuvaju zdravlje. Kad god bi se ukazala prilika svjedočila je o svojoj vjeri u Isusa. Ovaj će je novi put s organizacijom *International Assistance Missions* odvesti u provinciju Nuristan, što znači "zemlja svjetla". Kroz pružanje osnovne medicinske pomoći seljanima u tom području: stomatološke, očne i pred-natalne skrbi, Cheryl i njezini prijatelji će odnijeti svjetlo života afganistanskome narodu. Osim toga, ona se nadala da će zabaviti djecu koju tamo upozna praveći im životinje od balona. Za nju je to iskustvo bilo vrijedno rizika fizičke opasnosti. Kao što je jednom rekla prijateljici: "Želim živjeti po vjeri na ovom mjestu. Nije nam obećana sigurnost... ali znam da će biti i ljepote i ploda zbog života u poslušnosti Bogu."

Putovanje tima u sjeverni Afganistan odvijalo se uglavnom pješice; katkad su morali prelaziti vrlo težak teren uključujući planine i nabujale rijeke. Dan za danom, služili su seljanima na koje su nailazili, među kojima su mnogi trpjeli fizičku bol zbog svojih zdravstvenih problema. Razgovarali su s ljudima i tješili ih,

Knjiga mučenika • John Foxe

pokazujući Isusovu ljubav svojom ljubaznošću i službom. Nakon tri tjedna, tim se spakirao i krenuo natrag u Kabul. Dok su pješaćili kroz planine, iznenada ih je okružila grupa naoružanih talibanskih pobunjenika, potjerala ih u šumu i tamo ih ubila, jedno po jedno, dok su stajali u redu. Njihova je optužba protiv humanitarnog tima bila da su špijuni koji pokušavaju raširiti kršćanstvo.

Isus je jednom rekao: “Ako tko hoće ići za mnom, neka se odreče samog sebe, neka svaki dan uzme križ svoj i neka me slijedi” (Luka 9,23). Deset je mučenika utjelovilo ove riječi do same smrti. Svi su oni kod kuće ostavili uspješne karijere ili obitelj i prijatelje da bi služili kao humanitarni radnici za Krista. Svaki je član davao svoj doprinos jedinstvenim vještinama, tako da je cijeli tim funkcionirao učinkovito kao jedan. Služili su drugima i jedno drugom.

Tom Little (61), bio je vođa grupe. On je sa svojom ženom služio kao optičar u Afganistanu još od 1970-ih, pružajući pomoć svima koji su je trebali, pa čak i talibanima. Njegove su tri kćeri odrasle u Afganistanu.

Drugi veteran u humanitarnom radu koji je došao u Afganistan tijekom 1970-ih bio je Dan Terry (64). Radio je za organizaciju *Global Ministries* i smatran je mirotvorcem koji je u srcu nosio siromašne i ljude na marginama društva. Veoma je volio jezik i kulturu Afganistana.

Dr. Thomas L. Grams je 2007. g. ostavio uspješnu zubarsku praksu u Coloradu da bi došao raditi s organizacijom *Global Dental Relief*. Služba ga nije odvela samo u Afganistan, već i u izolirana sela na Mount Everestu, kamo je svoju zubarsku opremu morao nositi na bivolu.

Dr. Karen Woo, Britanka, služila je u Južnoj Africi, Australiji, Papua Novoj Gvineji i u Trinidadu i Tobagu. Na kraju je, kad je došla u posjet prijatelju u Kabul, napustila posao sa šestocifrenom plaćom kirurga i tu se trajno preselila. Radila je na prikupljanju novca u humanitarne svrhe i nadala se da će jednom uspjeti promovirati ženska prava u Afganistanu.

Mučenici novog doba

Daniela Beyer, sramežljiva Njemica, bila je kćer duhovnika i vjera joj je bila veoma važna. Radila je na prijevodima udžbenika na afganistanske jezike.

Glen D. Lapp je bio bolničar iz Pennsylvanije specijaliziran za očnu njegu i nadao se da će u svom radu i službi u Afganistanu predstaviti Krista ljudima.

Brian Carderelli (25), jedan od najmlađih u grupi, bio je snimatelj iz Virginije. Vidio je ljepotu u afganistanskome narodu i njihovoj zemlji, te je želio to zabilježiti kamerom i pokazati svijetu, govoreći im “Nije sve tamo samo rat!”

Dva afganistanska člana tima – kuhar i vozač – koji su došli poduprijeti humanitarni rad, također su ubijeni.

Za vrijeme svoga života na zemlji, Isus nije brinuo samo za duhovne, već i za fizičke potrebe ljudi. Nahranio je tisuće koji su bili gladni nakon što su cijeli dan proveli sjedeći na padini brda i slušajući ga kako propovijeda. Slijepima je davao vid, onima koji nisu mogli hodati ili stajati, ozdravljao je noge. Tijekom svoga posljednjeg objeda na zemlji, kleknuo je pred svoje učenike i ponizno oprao njihove grube, prljave noge, govoreći im da trebaju slijediti njegov primjer ljubavi i službe na sličan način.

Točno to su Cheryl Beckett i ostali članovi tima iz organizacije *International Assistance Missions* radili kad su riskirali život da bi pružili medicinsku pomoć u udaljenim selima u Afganistanu. Poznavati Krista i obznaniti ga drugima kroz službu u ljubavi – to je vodilo ovu grupu mučenika i po tome će ostati upamćeni.

**Crkva koja se ne sjeća
svoje progonjene braće
uopće nije crkva.**

– Pastor Richard Wurmbrand

Younis Masih i Jameel Masih (21.03.2011. g.)

Stanovnici Hurr Campa u Hyderabadu, u Pakistanu, okupili su se uz osmijehe, pozdrave i razgovor, na proslavi godišnjice svoje crkve, koju je osnovala Vojska spasa i koja je, eto, postojala već trideset godina u kršćanskoj zajednici sačinjenoj uglavnom od radničke klase.

Grupa pakistanskih mladića – muslimana iz plemena Palari – sjedila je u blizini i gledala kako se kršćani okupljaju. Ismijavali su se i dobacivali uvredljive komentare ženama koje su tuda prolazile da bi otišle na službu. Pojačali su glazbu na svojim mobitelima, što se miješalo sa zvukovima koji su dolazili iz crkve. Nije prošlo dugo, a njihovog je uznemiravanja bilo previše.

Četrdeset sedmogodišnji Younis Masih i dvadeset dvogodišnji Jameel Masih, kao još dvoje ljudi iz crkve, prišli su muslimanskim mladićima.

“Molimo vas prestanite puštati glazbu tako glasno”, zatražili su. “Poštujte kršćanske žene i svetost crkve.”

Momci su se počeli svađati s kršćanima. Ubrzo su otišli, frustrirani, a kršćani su se vratili u zgradu. Slavlje je nastavljeno dok je zajednica pjevala, molila se i zahvaljivala Bogu. Kad je služba završena, a ljudi se počeli vraćati kućama, muslimanski mladići su se vratili, ovoga puta s oružjem. Odjeknuli su pucnji, a ljudi su potrčali na sve strane kako bi izbjegli metke. Younis i Jameel su odmah ubijeni, dok su druga dvojica koji su se suočili s mladićima bili teško ranjeni, što ukazuje da su ih oni svjesno ciljali iz osвете zbog prethodne svađe. Younis je za sobom ostavio ženu i četvoro djece. Jameel se bio oženio samo mjesec dana ranije i ostavio je iza sebe mladu nevjestu.

Pakistan se smatra jednim od najopasnijih mjesta za kršćane. Zbog oštrog zakona protiv huljenja, punih predrasuda, koji se ne prestano zloupotrebljavaju, kršćani žive pod stalnom prijetnjom. Dovoljno je da netko smatra da su na bilo koji način uvrijedili islam, i kršćanima je život u opasnosti.

Mučenici novog doba

Younis, Jameel i njihovi prijatelji, pokušali su riješiti spor mirnim putem i zbog toga su ubijeni. Kristova ljubav i mir i dalje ugrožavaju one koji idu putem mržnje i nasilja. Ovi su kršćani neustrašivo i otvoreno proslavljali Božju dobrotu, pouzdajući se u njega da će donijeti preobražaj njihovoj zemlji i narodu. Njihov je život bio primjer navoda iz Poslanice Rimljanima 12,17-18: "Nikomu ne vraćajte zlo za zlo! 'Marljivo nastojte činiti dobra djela pred' svim 'ljudima!' Ako je moguće – koliko je do vas – budite u miru sa svima." Njihova će žrtva otvoriti put ljubavi i mira u Pakistanu.

Clarito dela Cruz (26. 07. 2011. g.)

Iako nije bio ni pastor ni misionar, Clarito dela Cruz je bio vjeran radnik u Kristu. Ovaj je Filipinac bio uključen u crkveni program evangeliziranja koji su nadgledali njegovi roditelji. To je opasan posao na većinski muslimanskom Mindanau gdje se kršćani suočavaju s progonom zbog svjedočenja Evanđelja muslimanima. Oni trpe otmice, prebijanja, mučenja, kao i gubitak kuća, stoke, a u mnogo slučajeva i života.

Kad nije bio u crkvi, Clarito je živio svoju vjeru u svakodnevnom životu. Radio je kao vozač kako bi uzdržavao svoju trudnu mladu ženu, trogodišnje dijete i tasta. Jednog običnog dana, 26. srpnja 2011., muškarac i žena koji su tvrdili da su bračni par, unajmili su ga da ih odveze u udaljeno selo u blizini grada Linamona. Kao i obično, uzeo je tastov motocikl kako bi ih odvezao. Kad su stigli na odredište, ispostavilo se da su to dvoje muslimanski ekstremisti i da su najvjerojatnije imali suučesnika. Nekako su doznali da je Clarito kršćanin, te su uzeli električnu žicu da ga njome muče i dave. Moguće je da su ga pokušali natjerati da prijede na islam, budući da su muslimani i ranije znali suočiti članove njegove crkve s istim zahtjevom. Kada mučenje nije dalo rezultate, ubili su ga s dva metka, ukrali njegov motocikl i pobjegli.

Iako se Filipini mogu smatrati kršćanskom zemljom, muslimanska manjina živi uglavnom na otoku Mindanao na krajnjem jugu zemlje. Muslimanske ekstremističke grupe povezane s Al-Kaidom naseljavaju se i kontroliraju otok nastojeći da uspostave islamsku državu na tom mjestu. Filipinski kršćani i misionari na Mindanao neprestano se suočavaju s prijetnjama po život. Unatoč tome što su svi izgledi protiv njih, oni i dalje žive svoju vjeru i svjedoče Evanđelje, pouzdajući se da će njihov rad posijati i zaliti sjeme vjere i da će Bog učiniti da ono uzraste među izgubljenima i onima koji žive u tami (1 Korinćanima 3,6).

Mario Acidre (27. 08. 2011. g.)

Napadač je uperio pištolj u pastora Maria Acidru i pucao u njega šest do osam puta. Meci su zvonili po cijeloj kući, iznenadivši njegovu ženu, Jum, koja je sjedila sama u njihovoj spavaćoj sobi. Sleđena od straha i šoka nije se usuđivala izići da vidi što se dogodilo.

Kad se napad dogodio, ovaj je laički pastor provodio uobičajenu večer kod kuće u Jolou, u provinciji Sulu, na jugu Filipina. Napadač je pobjegao, misleći da je njegova žrtva mrtva, no Mario je, iako obilno krvareći, uspio oteturati u spavaću sobu u kojoj je bila njegova žena. Ošamućena od svega što se dogodilo, Jum se uspjela dovoljno sabrati da brzo prebaci muža u bolnicu. Prošlo je najmanje četrnaest sati prije nego što je mogao primiti transfuziju krvi, i mada je operacija bila uspješna, otkazali su mu bubrezi i nakon toga je umro.

On je u neku ruku očekivao ovaj napad. Prethodno je primio prijetnje po život zbog svoga rada. Ranije tog dana kad je ubijen, neki su mu muslimanski trgovci pokušali prodati posebne amajlije, tvrdeći da će ga one zaštititi od metaka. Ili su ga i sami imali za metu, ili su znali tko jest. Umjesto da ustupi mjesto strahu i zastrašivanju, on je odbio amajlije, rekavši im da ne vjeruje u to, i posavjetovao ih da se mole Bogu za njegovu sigurnost, kao i sigurnost njegove obitelji.

Mučenici novog doba

Večer prije smrti molio se za sigurnost svih kršćanskih radnika na tom području, što je bila sasvim obična molitva na južnim Filipinima, gdje biti kršćanin znači biti spreman umrijeti u bilo kojem trenutku. To područje kontroliraju muslimanske militantne grupe povezane s Al Kaidom koje se nadaju da će tu stvoriti neovisnu islamsku državu.

Mario Acidre je svakodnevno dovodio svoj život u opasnost kako bi donio istinu Božje riječi svojim sunarodnjacima. I sam je nekoć bio musliman, i Kristova ljubav ga je vodila da posvjedoči Radosnu vijest svojim muslimanskim rođacima i susjedima, a on je to revno činio. Otvoreno je držao biblijska proučavanja u svom domu, što se na kraju razvilo u kućnu crkvu, koju su nazvali “Jolo Evangelical Alliance Church”.

Svjestan rizika rekao je Jum u nekoliko navrata: “Moramo uvijek biti spremni suočiti se sa smrću zbog rada za Gospodina.”

Kao vođa crkve i zastupnik mira, Mario je hrabro i otvoreno navješćivao istinu, i zbog toga je izgubio život. Iako su nakon njegove smrti drugi crkveni vođe također primili prijetnje, a neki čak bili i ubijeni, i neke crkve morale biti zatvorene, kršćani s južnih Filipina nisu se povukli. Mnogi se i dalje sastaju na bogoslužjima u jedinoj crkvi koja je preživjela u gradu. Mjesecima nakon muževljeve smrti, Jum Acidre je nastavila crkvenu službu, u nastojanju da dosegne svoje rođake koji nisu vjernici.

Ni pastor Edilberto Beira iz kršćanskog i misionarskog Saveza crkava na Filipinima nije se uplašio ni pobjegao nakon Mariove smrti, unatoč prijetnjama po život. Našao je snagu i ohrabrenje iz Mariova primjera i postao odlučniji nego ikad da crkva na većinski muslimanskom području uzraste i napreduje.

“Sve što možemo učiniti jest pomoći tim ljudima da rastu u Gospodinu”, rekao je nakon Mariova ubojstva. “Iako nas ubijaju ipak pouzdano znamo da se Gospodnje djelo nastavlja, jer je to njegovo obećanje. On je rekao: ‘na tvojoj stijeni sagradit ću Crkvu svoju, i Vrata pakla neće je nadvladati’” (Matej 16,18).

Unatoč bolnim mislima i sjećanjima, nemam vremena za gorčinu. Moj je život ispunjen s previše radosti, ljubavi i brige ljudi kojima je stalo da bih dopustio da me pojede rak mržnje. Radujem se. Pjevam. Smijem se. Slavim, jer znam da moj Bog caruje nad svim silama zla i uništenja koje je sotona ikad mogao smisliti. I što je bolje od svega – moj Bog caruje u meni!

– Pastor Nobel Alexander,
koji je bio u zatvoru na Kubi 22 godine

Tada je svakom od njih dana bijela haljina i rečeno im je da se strpe još malo vremena dok se ne ispuni broj njihovih sudrugova u službi i njihove braće koji imaju biti ubijeni kao i oni.

Otkrivenje 6,11

Progonjena crkva

Glas mučenika ima mnogo knjiga, video vrpce, DVD-ova, brošura i drugog materijala koji ti mogu pomoći da naučiš više o progonjenoj crkvi. Za narudžbu materijala ili besplatne brošure u Americi pozovi (800) 747-0085 ili piši na adresu:

The Voice of the Martyrs
P. O. Box 443 Bartlesville, OK 74005-0443
www.persecution.com
thevoice@vom-usa.org

Ako si u Kanadi, Engleskoj, Australiji, Novom Zelandu ili Južnoj Africi kontaktiraj:

Australija:

The Voice of the Martyrs
P.O. Box 250
Lawson NSW 2783
Australia
Website: www.persecution.com.au
Email: thevoice@persecution.com.au

Kanada:

Voice of the Martyrs, Inc.
P.O. Box 608
Streetsville, Ontario L5M 2C1
Canada
Website: www.persecution.net
Email: thevoice@vomcanada.org

Novi Zeland:

The Voice of the Martyrs
P.O. Box 5482
Papanui, Christchurch 8542
New Zealand
Website: www.persecution.co.nz
Email: thevoice@persecution.co.nz

Južna Afrika:

Christian Mission International
P.O. Box 7157
1417 Primrose Hill
South Africa
Email: cmi@icon.co.za

Ujedinjeno Kraljevstvo:

Release International
P.O. Box 54
Orpington BR5 9RT
United Kingdom
Website: www.releaseinternational.org
Email: info@releaseinternational.org

“Ako crkva ne osjeća bol svojih članova, ona umire.”

**– Sabina Wurmbrand, suosnivač
“Glasa mučenika”**

S nakanom da sačuva trajnu uspomenu na kršćanske mučenike, John Foxe je 1563. g. počeo pisati o njihovom životu i smrti, od Stjepana, koji je prvi umro za Krista, pa do svojih suvremenika, ubijenih u vrijeme vladavine Krvave Marije. Bio je svjestan opasnosti, kako se već pokazalo u povijesti, da bi sveti mogli biti predani zaboravu, kao i ravnodušnosti prema njihovim patnjama.

Mučeništvo nije fenomen prošlosti; Kristova je crkva progonjena svaki dan, svuda u svijetu. U dvadesetome je stoljeću više ljudi umrlo za Krista nego u svim prethodnim stoljećima zajedno. Ako se crkva ne sjeća cijene hoda za Kristom, umrijet će. Zato poslušaj glas mučenika. Dopusti im da svojom hrabrošću, vjerom i ljubavlju dotaknu tvoj život.

U novoj “Knjizi mučenika” naći ćeš priče o životu svetih iz dvadesetoga i dvadeset i prvoga stoljeća, nove fotoreportaže o životu progonjene crkve, povijesne eseje te dopunjene tekstove s imenima i mjestima.

